

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDE BULUNAN SURİYELİ ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİNİN GÖÇ SÜRECİNDEKİ UYUM YAŞANTILARI

Özgür Salih KAYA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDE BULUNAN SURİYELİ ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİNİN GÖÇ SÜRECİNDEKİ UYUM YAŞANTILARI

ADJUSTMENT EXPERIENCES OF SYRIAN UNIVERSITY STUDENTS WHO
ARE UNDER TEMPORARY PROTECTION STATUS THROUGH THEIR
MIGRATION PROCESS

Özgür Salih KAYA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Özgür Salih KAYA'nın hazırladığı "Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Göç Sürecindeki Uyum Yaşantıları" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Filiz BİLGE	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Sema BUZ	
Jüri Üyesi (Danışman)	Doç. Dr. İbrahim KEKLIK	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ATIK	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Özlem HASKAN AVCI	

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 17 / 05 / 2019 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca / / tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Ekber ŞAHİN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Öz

Bu araştırmanın amacı geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin göç sürecindeki uyum yaşantılarını incelemektir. Bu amaçla nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara'daki devlet üniversitelerinde eğitim gören 7'si kadın, 7'si erkek 14 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilmiştir. Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin göç sürecindeki uyum yaşantılarını incelerken dört kategori belirlenmiştir. Bu kategoriler; Suriye'deki yaşam, Türkiye'ye geçiş süreci, Türkiye'ye entegrasyon ve üniversite yaşamıdır. Bu dört kategori içerisinde on iki tema yer almaktadır. Bu temalar; (1) Çocukluk çağı, (2) savaş öncesi yaşantı, (3) savaşın etkileri, (4) geçiş faktörleri, (5) ilk yaşantılar, (6) Türkiye'den beklentiler, (7) risk faktörleri, (8) koruyucu faktörler, (9) gelecek beklentileri, (10) dayanıklılık, (11) dışlanma/aidiyet, (12) üniversitenin imkânlarıdır. Her bir temanın kendine ait alt temaları bulunmaktadır. Araştırma bulguları bu alt temalar kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerin diğer Suriyelilere göre daha kolay ve hızlı bir şekilde sosyal uyum sürecini yaşadıklarına işaret etmektedir. Savaşın etkileri katılımcıların Türkiye'de yaşadıkları zor durumlara karşı dayanıklılığını ve Türkiye'ye uyum sürecini etkilemektedir. Katılımcıların Türkiye'ye sosyal uyumunu etkileyen en önemli faktörlerden bazıları sosyal ve psikolojik destek kaynakları, bireysel özellikler, üniversite eğitimi almak, üniversitedeki sosyal faaliyetlerdir.

Anahtar Sözcükler: Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencileri, göç süreci, uyum yaşantısı, sosyal uyum, nitel araştırma

Abstract

The aim of this research was to examine the adjustment experiences of Syrian university students who are under temporary protection status through their migration process. A qualitative design was utilized. The sample group for the study consisted of 14 interviewees attending to state universities in Ankara 7 of whom are male and 7 female. The data of the research was collected through the semi-structured interviews conducted by the researcher. Four main categories were identified while analysing the process of social inclusion of Syrian university students under temporary protection. These categories were: Life in Syria; Adaptation process in Turkey; Integration in Turkey; and University life. There are twelve themes under these categories. These themes are; (1) childhood stage, (2) pre-war life, (3) effects of war, (4) reasons for migration (5) first experiences, (6) expectations in Turkey, (7) risk factors (8) protective factors (9) future expectations, (10) resilience, (11) sense of exclusion/belonging, (12) facilities at university. Each theme is further divided into subcategories. The findings of the study were discussed in accordance with these subcategories. The results point out that the Syrian university students under temporary protection experience a relatively easier and faster process of adjustment compared to other Syrians in Turkey. The effects of war influence the interviewees' endurance against hardships in Turkey and their integration process in Turkey. Some of the most prominent factors influencing the interviewees' process of social inclusion in Turkey were their social and psychological supports, individual characteristics, studying at university, and social activities at university.

Keywords: Syrian university students under temporary protection status, migration process, adjustment experience, social cohesion, qualitative research

Teşekkür

Yüksek lisans eğitimim boyunca engin bilgisi ile gelişimime katkı sağlayan, tez çalışmam sürecinde desteğini ve sabrını bir an olsun benden esirgemeyen, bu çalışmayı yapmam konusunda beni cesaretlendiren çok kıymetli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. İbrahim KEKLİK'e;

Önemli ve çok kıymetli geri bildirimleri ile tezin zenginleşmesine katkıda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Filiz BİLGE, Prof. Dr. Sema BUZ, Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ATİK, Dr. Öğr. Üyesi Özlem HASKAN AVCI'ya;

Sürecin en başından beri desteğini esirgemeyen, değerli fikir ve önerileriyle gelişmemi sağlayan Arş. Gör. Gökhan KABACAOĞLU'na ve lisansüstü eğitimim boyunca bilgilerinden istifade etmeye çalıştığım değerli Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik bilim dalı öğretim üyeleri hocalarıma;

Katılımcılara ulaşmamda önemli destek sağlayan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği çalışanlarından Elif Ayça AKSOY, Kristine KARATASA'ya, yine SGDD gönüllülerinden Zehra GÖKPINAR ve Bara'a ABDULLAH'a;

Tezimin yöntemsel alt yapısını tasarlamamda yardımcı olup kaygılarımı azaltan, akademik kimliğinin yanı sıra bir insan olarak da örnek aldığım, özellikle yöntem ve bulgular kısmında ortaya çıkabilecek hatalarımı fark edip baştan gidermemi sağlayan hocam, abim, arkadaşım Doç. Dr. Bahadır NAMDAR'a;

Lisans hayatımdan beri bana güvenen, destek veren, beni daha fazla çalışmaya teşvik eden ve binlerce kilometre uzakta olmasına rağmen desteğini hissettiğim canım Merve ÖKTEN'e;

Tez önerisinden tez savunmasına kadar her türlü konuda maddi ve manevi desteği sağlayan, benim yetişmekte zorlandığım zamanlarda süreci kolaylaştıran, verdiği destekle beni rahatlatan Ayşe Gizem NAZLIOĞLU'na;

Tezin hazırlanması sürecinde çeşitli konularda bana yardımcı olan Fatih CAMADAN'a, dostum Serkan ASLAN'a ve Zeynel DOĞAN'a; kıymetli arkadaşlarım Ahmet AKPINAR, Betül AKARSU, Esra KORKMAZ'a;

Yaşantılarını benimle içten bir şekilde paylaşıp bu tezin ortaya çıkmasını sağlayan tüm katılımcılara;

Tezin en başından sonuna kadar beni cesaretlendiren, başım her sıkıştığında motive eden, bazen uzaktan bazen yanı başımda desteğini hep hissettiren, sitemlerime sabreden, süreçte zorlandığım her an ilk başını ağıttığım, bana her zaman güvenerek tez yazma sürecimde beni rahatlatan çok kıymetli Serkan ERTİN'e ve

Beni yetiştiren aileme ve hayatıma dokunan herkese;

En içten duygularımla teşekkür ederim...

Özgür Salih KAYA

İçindekiler

Öz.....	ii
Abstract.....	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Dizini.....	ix
Şekiller Dizini.....	x
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	xi
Bölüm 1	1
Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
Araştırma Problemi	7
Alt Problemler	7
Sayıtlılar	8
Sınırlılıklar	8
Tanımlar.....	8
Bölüm 2	10
Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	10
Göç	10
Göç ve Ruh Sağlığı	18
Göçe İlişkin Psiko-Kültürel Kuramlar	20
Göçmenlerle İlgili Yapılan Çalışmalar	33
Bölüm 3	43
Yöntem.....	43
Araştırma Deseni	43
Araştırmanın Çalışma Grubu	44
Veri Toplama Araçları	47

Veri Toplama Süreci.....	51
Verilerin Analizi	53
Geçerlik ve Güvenirlik	55
Araştırmada Alınan Etik Önlemler	57
Araştırmacının Rolü	58
Bölüm 4	60
Bulgular ve Yorumlar	60
Araştırmanın Bulguları	60
Çocukluk çağına ilişkin bulgular.....	61
Savaş öncesi yaşantıyla ilgili bulgular.....	64
Savaşın etkilerine ilişkin bulgular.....	68
Türkiye'ye geçiş faktörüne ilişkin bulgular.....	76
Türkiye'ye geçiş sürecindeki ilk deneyimlerine ilişkin bulgular.....	82
Türkiye'den beklentilere ilişkin bulgular.....	86
Türkiye'ye uyumda risk faktörlerine ilişkin bulgular	89
Türkiye'ye entegrasyonda koruyucu faktörlere ilişkin bulgular.....	100
Gelecekle ilgili düşüncelere ilişkin bulgular.....	107
Dayanıklılığa ilişkin bulgular.....	115
Üniversite yaşamında dışlanmaya/aidiyete ilişkin bulgular.....	117
Üniversitenin sunduğu imkânlarla ilişkin bulgular.....	119
Bölüm 5	127
Tartışma, Sonuç ve Öneriler.....	127
Araştırma Bulgularının Tartışılması.....	127
Suriye'deki yaşam kategorisindeki bulguların tartışılması.....	127
Türkiye'ye geçiş kategorisindeki bulguların tartışılması	131
Türkiye'ye entegrasyon kategorisindeki bulguların tartışılması.....	136
Üniversite hayatı kategorisindeki bulguların tartışılması	150

Sonuçlar	156
Öneriler	159
Araştırmacılara Yönelik Öneriler	159
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	161
Politikacılara Yönelik Öneriler	162
KAYNAKLAR.....	164
EK-A: Kişisel Bilgi Formu	193
EK-B: Görüşme Formu	195
EK-C: Gönüllü Katılım Formu	199
EK-Ç: İçerik Analizi Sonucu Elde Edilen Bulguların Kategori-Tema-Alt Tema-Kod Tablosu	201
EK-D: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	203
EK-E: Etik Beyannamesi	204
EK-F: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu	205
EK-G: Thesis Originality Report	206
EK-H: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı.....	207

Tablolar Dizini

Tablo 1	<i>Öğrencilerin Demografik Özellikleri</i>	48
Tablo 2	<i>Öğrenci Görüşme Tarihleri, Yerleri ve Sürelerine İlişkin Bilgiler</i>	52
Tablo 3	<i>Aile Yapısına İlişkin Alt Temalar</i>	61
Tablo 4	<i>Ailesinin Değerlerine İlişkin Alt Temalar</i>	63
Tablo 5	<i>Savaş Öncesi Yaşantısına İlişkin Alt Temalar</i>	64
Tablo 6	<i>Savaşın Etkilerine İlişkin Alt Temalar</i>	68
Tablo 7	<i>Türkiye'ye Geçişe İlişkin Alt Temalar</i>	77
Tablo 8	<i>İlk Yaşantılara İlişkin Alt Temalar</i>	82
Tablo 9	<i>Türkiye'den Beklentilere İlişkin Alt Temalar</i>	86
Tablo 10	<i>Risk Faktörlerine İlişkin Alt Temalar</i>	90
Tablo 11	<i>Koruyucu Faktörlere İlişkin Alt Temalar</i>	100
Tablo 12	<i>Gelecekle İlgili Düşüncelere İlişkin Alt Temalar</i>	108
Tablo 13	<i>Dayanıklılık Teması</i>	115
Tablo 14	<i>Dışlanma/Aidiyet Teması</i>	117
Tablo 15	<i>Üniversitenin Sunduğu İmkânlara İlişkin Alt Temalar</i>	119

Şekiller Dizini

Şekil 1. 2019 yılı itibariyle Türkiye’de yıllara göre geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusun sayısı	12
Şekil 2. 2019 itibariyle Türkiye’de yıllara göre düzensiz göçmen sayıları	13

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

IOM: International Organization for Migration

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

MESA: Middle East Studies Association

MIPEX: Migrant İntegration Policy Index

SGDD-ASAM: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

TÖMER: Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees

WHO: World Health Organization

YIHR: York Institute for Health Research

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, araştırma problemi, alt problemler, sayıtlılar, sınırlılıklar ve tanımlar sunulmuştur.

Problem Durumu

Tarih boyunca insanlar sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal nedenlerden dolayı yaşadıkları yerlerden göç etmek durumunda kalmıştır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göçü; “uluslararası bir sınırı geçerek veya yaşadığı ülke içerisinde süresi, yapısı ve sebebi ne olursa olsun, her türlü insan hareketini kapsayan bir nüfus hareketidir” şeklinde tanımlamıştır (IOM, 2011, s. 62). Göç eden bireyler gittikleri bölgenin gündemini meşgul ederler. Özellikle sosyal medya, televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçları göç hakkında bilgi vermenin yanı sıra, göçe ve göçmenlere dair yerel halkın algı ve tutumlarının oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Hem ev sahibi halkın hem de göçmenlerin gündelik hayatını etkileyen göç, ırk, din ve ideolojik yaklaşımlara göre şekillenen farklı politikalara, söylemlere ve uygulamalara sebep olmaktadır. Bir yandan durum böyle iken diğer yandan özellikle doğal afet ve savaş gibi zorunlu göç eden insanlar gittikleri yeni ülkeye alışmakta çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bu durum yeni geldikleri ülkenin kültürünü, dilini, yasalarını, gelenek ve göreneklerini, eğitim sistemini öğrenmelerini gerekli kılmıştır. Başka bir açıdan bakıldığında ise göçmenlerin gittikleri yere alışmaları, o yere hissettikleri aidiyet, göç ettikleri yerdeki halkla kaynaşması ve gittikleri yerde insan olduklarından ötürü hak ettikleri temel eğitim sağlık, hukuki ve psikolojik hizmetler ve fırsatlardan o yerdeki insanlar kadar faydalanması; yani sosyal olarak dâhil edilmesi beklenir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde (İHEB) her insanın yaşamak, özgürlük ve güvenlik hakkının olduğu (3. Madde) ve herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkının olduğu açıkça belirtilmiştir. İHEB'e göre herkesin sosyal güvenlik hakkı olup, herkes sosyal ve kültürel haklardan yararlanma hakkı vardır (22. Madde) ve herkes sağlık, refah, beslenme, giyim, barınma ve tıbbi bakım hakkına sahiptir (25. Madde), Eğitimin en azından ilk ve temel aşamada ücretsiz ve ilköğretimin zorunlu olması gerektiği, yükseköğrenimin ise yeteneklerine göre herkese eşitlikle açık olması gerektiği (26. Madde) belirtilmiştir.

Göçmenlerin de başta yaşama hakkı olmak üzere temel hak ve fırsatlara erişiminin sağlanmasının göç ettikleri yere daha kolay bir şekilde alışmalarında etkili olacağı beklenmektedir (Birleşmiş Milletler, 1948).

İnsanlar hayat şartlarının daha iyi olduğu, yaşadıkları yerde olmayan imkânlara erişebileceği ve yaşamlarını daha güvende sürdürebilecekleri yerleri göç bölgesi olarak tercih etmişlerdir. Türkiye de coğrafi ve stratejik konumu itibariyle kitlesel sığınma hareketleri dâhil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin nihai durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca geçiş güzergâhı olarak göçmenlerin üçüncü bir ülkeye geçmesi için köprü ülke görevi üstlenmiştir.

Göç, kimi koşullarda, başta ruh sağlığı olmak üzere insanları derinden etkileyen, yaşama tutunmalarını zorlaştıran bir olgudur. Özellikle, savaş, doğal afet vb. olaylar yüzünden göç etmek zorunda kalan insanların gittikleri yere alışması, gittikleri yerin kültürünü edinmeleri ve yaşamlarına devam edebilmeleri birçok zorluğu içerir. Göç ettikleri yere gelme sebepleri dışında göç ederken yaşadıkları problemler ve travmalar, göç ettikten sonra maruz kaldıkları dışlanma başta olmak üzere sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere erişim haklarından yararlanmadaki zorluklar ve dil engeli yeni yaşam bölgesine dâhil olmalarını zorlaştırmaktadır.

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sonucu milyonlarca insan ülkelerini bırakıp komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Suriyelilerin göç etmek zorunda kaldıkları ülkelerin başında Türkiye gelmiştir. Türkiye’ye göç eden üç milyon üzerindeki zorunlu göç edenlerin yarısına yakınına yakını eğitim çağındaki çocuklar ve gençler oluşturmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018). Eğitim çağındaki çocuk ve gençlerin yaşadıkları en önemli gözle görülür problem yeni geldikleri ülkenin kültürüne alış(ama)madır. Kültürün yanı sıra, geldikleri ülkenin yasaları, kuralları, ahlaki normları, dili ve yerel halkın bakış açısı da sosyal uyum sürecinde etkilidir. Sosyal uyum kısa süreli bir olgu değil, gerçekleşmesi zaman alan ve birbirinden farklı ve birbiriyle etkileşim halinde olan dinamiklerden oluşur. Bu yüzden “geçici koruma altındaki Suriyelilerin” sosyal uyum sürecinden bahsederken, bunu zamana yayılan, gerekli tedbirlerin ve alt yapı hizmetlerinin sağlanarak gerçekleşebileceği bir süreç olarak düşünmek gerekir. Türkiye’de yaşayan Suriyeliler, geldikleri kültürünün yapısına uyum sağlamaya çalışırken veya sağlamak zorunda iken çeşitli sebeplerden dolayı dışlanmaktadır.

İçduygu (2013), Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndaki düzenlemelere dayanarak Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin kalıcı olabileceğini ve Türkiye'nin bir göç ülkesi olması yönünde ilerlediğini belirtmiştir. Türkiye'deki sayıları düşünüldüğünde Suriye'den gelen göçmenlere yönelik uygulanacak politikalar ve sağlanacak hizmetler ciddi önem arz etmektedir. Öner (2014), göçmen sorununa kısa vadeli politikalarla çözüm bulunamayacağını ve göçmenlerin uyumu ile ilgili kurumsal düzenlemelerin yapılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği'ne (2014) göre Türkiye'deki geçici koruma altındaki kişilere sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım, tercümanlık ve benzeri hizmetlerin sağlanması gerekmektedir. Türkiye'de her geçen yıl sayıları artan Suriyelilerin Türkiye'deki kültüre, yasalara, kurallara ve yaşam standartlarına yönelik bilgilendirme eksik kalmakta, Türkiye'ye alışmaları için geçici koruma yönetmeliğinde belirtilen diğer hizmetler yeterli olmamaktadır (Çetin, 2016; Ersoy-Quadir ve Çimen, 2018; Oytun ve Gündoğar, 2015). Göç ve Entegrasyon Politika İndeksi'nin (MIPEX) yaptığı araştırmada, Türkiye'nin göçmenlere yönelik uyum politikalarında diğer göç alan ülkelerin gerisinde kalmıştır. Araştırmada 38 ülkenin göçmenlere yönelik göç politikaları incelenmiştir (Huddleston, Bilgili, Joki ve Vankova, 2015). Türkiye'nin 38 ülke arasında son sırada olması yürütülen politikaların yetersiz olduğunu, daha kalıcı çözümler üretilmesi gerektiğini göstermektedir.

Suriye'deki iç savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınanların sayısının öngörülenin çok ötesinde olması ve Türkiye'nin devlet olarak bu büyüklükte bir göç dalgasını yönetecek gerekli stratejiye, idari, hukuki ve alt yapı kurumlarına sahip olmaması başlangıçta bu kitlesel göç konusunda devletin daha gündelik ve bölgesel politikalar üretmesine sebep olmuştur. Bu politikalar pratikte genel olarak Suriyeli göçmenlerin Türkiye toplumuna ve iki toplumun birbirine uyum sağlamalarını amaçlamış ve daha sonra Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş, Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili yasalar çıkarılarak düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye'deki gerek eğitim çağındaki gerekse farklı yaş gruplarındaki Suriyeliler düşünüldüğünde Türkiye'de daha iyi koşullarda yaşamlarını sürdürebilmeleri için bahsedilen sosyal uyum sürecinin gerçekleşmesi ve maruz kalabilecekleri ayrımcılığın en aza inmesi gerekmektedir. Başarılı bir sosyal uyum sürecinin, gerek kişisel ve çevresel problemleri azaltacağı, gerekse ruh sağlığını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Suriyeliler Türkiye'ye ilk olarak 2011 yılında ülkelerinde ortaya çıkan iç savaş nedeni ile küçük kitleler halinde gelmeye başlamıştır. Türkiye'de üniversite çağında olan Suriyeli sayısı 2018 Şubat ayı verilerine bakıldığında 539,315'tir. Burada ilginç bir bulgu dikkat çekmektedir. Üniversite çağındaki Suriyelilerin sadece %3,8'i (20,625) Türkiye'de bir üniversitede eğitim öğretime devam etmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018). Geriye kalan %96,2'lik nüfusun kayıt dışı istihdam edilmeleri dışında ne yaptığı ne yaptığı konusunda herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Üniversite çağında olup herhangi bir sebepten dolayı eğitime devam edemeyen önemli bir Suriyeli genç kitle bulunmaktadır. Gerek üniversite çağındaki ve gerekse diğer Suriyeli bireylere sunulacak ruh sağlığı hizmetlerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Sağlanacak bu imkânlarla birlikte sosyal uyum süreci gerçekleştirilerek azınlık grup olmaktan çıkıp kendilerini geldikleri toplumun bir parçası olarak hissedecekleri ve topluma dâhil olabilecekleri düşünülmektedir. Böylelikle gerek kişisel ve çevresel problemleri azaltacağı, gerekse ruh sağlığını olumlu yönde etkileyeceği ve uzun vadede daha istendik sonuçlar doğuracağı öngörülmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde özellikle psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışan uzmanların başta Suriyeli üniversite öğrencileri olmak üzere diğer geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilere yönelik yapılacak çalışmalar ve yardımlarla birlikte bu bireylerin sosyal uyum sürecinde yaşadıkları problemlerin azaltılacağı düşünülmektedir.

Üniversite çağındaki Suriyeli bireylerin sosyal uyum sürecinin, hem üniversite öğrenimi görmeyen kendi yaşlılarına hem de diğer yaş grubundaki göçmen bireylere göre daha kolay olduğu düşünülmektedir. Üniversite eğitimi alıyor olmaları ve anadillerinden başka bir dili okur-yazar seviyesinde bilmeleri, üniversite öğrenimi gören yaklaşık %4'lük Suriyeli gençleri, hem kendi yaşıtı olan Suriyeliler'den hem de dezavantajlı diğer gruplardan (çocuk, yaşlı, engelli sığınmacı vb.) daha güçlü kılmaktadır. Geçici koruma altında olan bu gençlerin (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014) ihtiyaçlarının belirlenmesi, motivasyonlarının incelenmesi ve gelecekle ilgili beklentilerine dair profil çalışmalarının yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte Suriyeli üniversite okuyan öğrencilerin topluma kazandırılmasının hem kendi vatandaşlarına hem de ev sahibi gençlere olumlu örnek teşkil edeceği düşünülmektedir. Bu hususta ruh sağlığı çalışanlarına önemli görevler düşmektedir.

Erdur-Baker'a (2007) göre psikolojik danışmanlar, bireyin yaşadığı ruh sağlığı problemlerinin toplum tarafından nasıl anlamlandırılıp yorumlandığını, toplumun bu bireylere bakış açısı ve kalıp yargılarını iyi bilmek durumundadırlar. Göç bağlamında düşünüldüğünde ise psikolojik danışmanların bireye ruh sağlığı hizmeti sürecinde bu bireylerin yerinden edilme nedenlerini, göç öncesi sosyokültürel yaşantısını, eğitim durumunu göz önünde bulundurmaları gerekir (Erol ve Ersever, 2014). Ayrıca bu bireylerin sosyal ve psikolojik destek kaynaklarının bilinmesi ve karşılanması konusunda gerekli hizmetlerin sağlanması, göçle birlikte geride bıraktıkları maddi manevi destek kaynakların göç sonrası yaşantısını nasıl inşa ettiğinin psikolojik danışman ve diğer ruh sağlığı çalışanları tarafından bilinmesi bu bireylerin uyum sürecini kolaylaştıracağını düşündürmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik disiplini çerçevesinde düşünüldüğünde okul öncesinden üniversiteye kadar eğitimin her kademesinde yer alan geçici koruma altındaki bireylere yönelik yapılacak kişisel, eğitsel ve mesleki rehberlik hizmetlerinin sağlanmasının gelecek beklentilerinin somutlaştırılmasında etkili olacağına inanılmaktadır. Öte yandan bu araştırmada geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerin yaşadıkları travma yaşantılarının iyileştirilmesi, bununla birlikte yaşamış oldukları diğer psikolojik rahatsızlıkların sağaltılması ve her türlü ihtiyaç anında bu bireylere sağlanacak psikolojik destekte psikolojik danışmanların aktif rol alması gerektiğine inanılmaktadır. Travma gibi risk faktörleri ortadan kaldırılınca yerleştikleri ülkenin dilini öğrenme, kamu veya özel sektörde istihdam etme gibi uyum çalışmaları yapılmalıdır. Bu bireylerin travmatik geçmişleriyle çalışmak, onların ruh sağlığını iyileştirici hizmetler sunmak sosyal uyumun kapsamındadır. Bu bağlamda psikolojik danışmanlara, psikologlara ve sosyal hizmet uzmanlarına önemli görevler düşmektedir. Dolayısıyla bu araştırma içeriği, yöntemi ve genel amacı itibarıyla geçici koruma altındaki (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014) Suriyeli üniversite öğrencilerin ihtiyaçlarına, beklentilerine, göç öncesi ve sonrası yaşantılarına, sosyal uyum sürecinde karşılaştıkları problemlere ve kendilerini ayakta tutan dinamiklere odaklanması itibarıyla önem arz etmektedir. Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal uyum süreciyle ilgili ilk çalışma olmasından dolayı çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sosyal uyum süreci geçici koruma altında olan bireylerin zorluk yaşadıkları en önemli süreçlerden birisidir. Süreçte devlet politikalarıyla paralel bir şekilde sivil toplum kuruluşları, insani yardım veren kuruluşlar ve yerel halkın birlikte hareket etmesinin

önemli olduğu düşünülmektedir. Fakat hali hazırda sosyal uyumun gerçekleşmesi adına Türkiye’de sunulan hizmetler yetersiz olmakla birlikte, yeterince de adım atılamamıştır (Akalın, 2016; Bayrak, 2018; Çamur, 2017; Gül, 2016). Sosyal uyum sürecine yönelik yapılan makro-söylemlerin yerine mikro-düzeyde çalışmaların yaygınlaştırılması ve geçici çözümler yerine daha uzun vadeli planların yapılması ve zorunlu göçmenlerin ruh sağlığına yönelik uygulamaların arttırılmasının sosyal uyum sürecinde daha etkili olacaktır. Sosyal uyum, alışma, entegrasyon ve dışlanma ana temaları etrafında derinlemesine görüşmelerle hangi psikolojik süreçleri yaşadıklarının belirlenmesi ve bu yönde adımların atılmasının gerekli olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca başka bir ülkede yaşamının zorluğuyla birlikte yararlanabilecekleri haklar konusunda gerekli sosyal desteğin sağlanması, geçici koruma altında olan gençlerin yaşadıkları diğer sorunlara temas edilmesinin ve dışlanmaya karşı hak savunuculuğu yapılmasının yaygın etkiyi arttıracığı düşünülmektedir. AFAD’ın (2017) yapmış olduğu bir çalışmada Suriye’den Türkiye’ye gelen göçmenlerin psikososyal gereksinime ihtiyaç duyanların oranının %41.90 olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kampta kalan bireylerden kamp içi ve dışındaki bireylerin psikososyal destek ihtiyaçlarının araştırıldığı aynı çalışmada kamp içindeki kadınların %33.30’u erkeklerin ise %20.40’ı psikososyal desteğe ihtiyacı olduğunu belirtirken; kamp dışındaki kadınların %53’ü erkeklerin ise %41.80’i psikososyal desteğe ihtiyaçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Bu verilerden de anlaşıldığı gibi kamp dışındaki bireylerin daha fazla psikososyal desteğe ihtiyaçları vardır. Kamp içindekiler belli kurallar çerçevesinde ve belli yaşam alanında hayatlarına devam ettikleri; kamp dışındaki bireylerin ise sosyal hayatta daha fazla sorunla karşılaştığı ve daha fazla sosyal ve psikolojik desteğe ihtiyacı olduğu düşünülmektedir. Araştırmamanın bir diğer bulgusuna dikkat edildiğinde kampta yaşayanların %90.80’i kamp hayatına uyum sağladığını belirtirken kamp dışında yaşayanların %46.10’u Türkiye’deki sosyal hayata uyum sağlayabildiğini belirtmiştir. Türkiye’deki sosyal hayata uyum sağlamadaki temel nedenler olarak kültür farklılıkları, sosyal hayata ilişkin farklılıklar, ahlaki ve dini yaşamadaki farklılıklar, ekonomik yetersizlikler, savaşın yarattığı psikoloji olarak belirtilmiştir. Bu nedenlerin dışında bireyin geride bırakmış oldukları, göç esnasında yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimler, geleceklerinin belirsiz oluşu ve psikolojik ve sosyal desteğin eksikliği olduğu düşünülebilir. Bu istatistiklerden anlaşıldığı gibi kamp dışındaki bireylerin Türkiye’deki sosyal hayata uyum sağlamada daha fazla sorun yaşamaktadırlar. Yukarıda bahsedilen göstergeleri somut bir şekilde

ortaya koyacak çalışmalarla birlikte sosyal uyum sürecinin temellerinin daha sağlam atılacağına inanılmaktadır.

Son olarak araştırmacının deneyimlerinden hareketle araştırmacının önemine değinmekte fayda olacağı düşünülmektedir. Araştırmacı gönüllü bir şekilde Ankara’da bir sivil toplum kuruluşu olan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği’nde Suriyeli üniversite çağındaki gençlere ve yetişkinlere ücretsiz psikolojik danışma hizmeti sunmaktadır. Bu psikolojik destek sürecinde Suriyeli katılımcılar en çok dışlanma, okula ve sosyal çevreye uyum konusunda problemler yaşadıkları ve geleceğe yönelik kaygılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu hizmetin yanı sıra araştırmacı aynı sivil toplum kuruluşu bünyesinde geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal uyumuna yönelik atölyeler düzenlemektedir. Bu atölyelerde yaşları 18-30 arasında değişen Suriyeli ve Türk gençleri bir araya getirip uyum etkinlikleri yapmaktadır. Bu süreçte araştırmacının yapmış olduğu çalışmalarda tanıştığı katılımcılardan aldığı dönütler doğrultusunda Suriyeli gençlerin sosyal uyumuna yönelik çalışma yapmanın önemli olduğu kanaatine varılmıştır. Araştırmacının tanıştığı bazı Suriyeli gençler sadece üniversite öğrencisi olmanın bile sosyal hayata uyum sağlamakta diğer aile bireylerinden daha avantajlı olduklarını belirtmişlerdir. Bu deneyimlerden hareketle geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin göç sürecindeki uyum yaşantılarının bilimsel süreçlerle incelenmesinin psikolojik danışma ve rehberlik alanı başta olmak üzere diğer ruh sağlığı hizmeti sunan alanlara örnek teşkil edeceği düşünülmekte ve alan yazına katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı Türkiye’deki geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerin göç sürecindeki uyum yaşantılarını derinlemesine incelemektir.

Araştırma Problemi

Çalışmanın amacı doğrultusunda araştırmanın problem cümlesi “Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin göç sürecindeki uyum yaşantıları nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri aşağıda verilmiştir.

1. Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Suriye'deki hayatına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Suriye'den Türkiye'ye geçiş sürecinde yaşadıkları deneyimlere ilişkin değerlendirmeleri nelerdir?
3. Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'deki hayatına ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin üniversitedeki deneyimlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Sayıtlar

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından bazı sayıtlar geliştirilmiştir. Araştırmada geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin sosyal uyum sürecinde yeterince sosyal destek almadıkları varsayılmıştır. Sosyal hayata uyum sürecinde dil bakımından yeterli düzeyde oldukları varsayılmıştır. Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin sosyal uyum sürecinde şu anda ve geleceğe ilişkin kaygılı oldukları varsayılmıştır. Araştırmadaki görüşme formunun ölçülmek istenen özelliği doğru ve derinlemesine ölçebilecek nitelikte olduğu varsayılmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılabilen kaynaklardan ve katılımcılardan elde edilen bilgilerin objektifliği yansıttığı varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın amacına yönelik bir takım sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu araştırmaya katılan bireyler Ankara'da bir devlet üniversitesinde okuyan Suriyeli öğrencilerle sınırlıdır. Diğer bir sınırlılık araştırmaya dâhil edilen Suriyelilerin savaşı yaşamış ve en az üç yıldır Türkiye'de yaşıyor olmasıdır. Araştırma Türkçe konuşabilen Suriyeli üniversite öğrencileriyle sınırlıdır. Araştırmada elde edinilen bilgiler görüşme formu, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu ve katılımcıların öznel görüşleri ile sınırlıdır. Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerde sosyal uyum ile ilgili literatürde az sayıda çalışma yapılmış olması kuramsal sınırlılık getirmektedir.

Tanımlar

Bu bölümde araştırmada geniş bir kapsamda ele alınacak kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Göç. Bireylerin yasal veya yasadışı, düzenli veya düzensiz, bir ülkeye giriş-çıkış yapmasıdır (Türkiye Göç Raporu, 2016: s. 21).

Mülteci. Uluslararası hukuka göre ırkı, dini, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden zulme uğrayacağından dolayı haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir (AFAD, 2014, s. 116).

Sığınmacı. Ülkesinde ırk, din, sosyal konum veya siyasi düşünce nedeniyle devletine güvenini kaybetmiş ve bu nedenle güvenlik arayışı içinde olup mülteci olarak uluslararası koruma arayan kişidir (IOM, 2011, s. 12).

Geçici Koruma. “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya Türkiye sınırlarını geçip uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” olarak tanımlanabilir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Geçici Korunan. Ülkesinden şiddet görme veya güvende hissetmeme gibi nedenlerden dolayı kendisine geçici koruma sağlanan kişidir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Bazı akademik çalışmalarda, gazete yazılarında, televizyon kanallarındaki ve sosyal medyadaki haberlerde Türkiye’deki Suriyeli vatandaşlardan ‘Suriyeli Mülteciler’ şeklinde bahsetmektedir. Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere Türkiye’deki Suriyeli bireylerden bu çalışmanın amacı doğrultusunda aslına uygun şekilde “Geçici Korunan” veya “Geçici Koruma Altındaki Bireyler” olarak ele alınacaktır.

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda konunun daha iyi anlaşılabilmesi için konuyla ilgili bazı temel kavramlara (göç, düzenli göç, zorunlu göç, mülteci, sığınmacı, geçici korunan, sosyal dışlanma ve sosyal uyum) yer verilecektir. Ayrıca bu bölümde göç ile ilgili model ve psiko-kültürel teoriler sunulacaktır. Ek olarak, ilgili araştırmalara yer verilecektir.

Göç

Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketliliğidir (IOM, 2011, s. 35). Sosyal grupların ve milletlerin kültürel, siyasal, ekonomik ve eğitim yapısını etkileyen önemli bir olgu olan göç (Şahin, 1999), bilim tarihinin başından beri pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Etki alanı geniş olan, siyaset bilimlerinden eğitim bilimlerine, antropolojiden sosyolojiye pek çok çalışmaya konu olan göç muti-disipliner bir kavramdır (Akalin, 2016; Demirhan ve Aslan, 2015; Erdoğan, 2018; Pala, 2013). Psikoloji de göç alanında yapılan çalışma alanlarından birisi olmuştur. Özellikle 2011 yılında komşu ülke Suriye’de çıkan savaştan sonra göç konusu üzerine araştırmacıların çalışma eğilimi artmıştır (Bülbül ve Acar-Güvendir, 2014; Demir, 2017; Demir, 2018; Erol ve Ersever, 2014; Sezgin ve Yolcu, 2016). Göçler isteğe bağlı olabileceği gibi savaş, dışlanma, tehdit gibi sebeplerden kaynaklanarak zorunlu bir şekilde gerçekleşebilir. Her ne sebeple olursa olsun etkileri uzun yıllar süren ve sonraki kuşakları etkileyen göç, hem göç edenler hem de ev sahibi toplulukların kültürel ve toplumsal yapısını önemli ölçüde etkiler.

Türkiye bulunduğu konum itibarıyla göç trafiğinin yoğun olduğu bir coğrafyadadır. Günümüzde de hem dışarıya göç veren, hem dışarıdan göç alan, hem de transit ülke görevi gören Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana göç almıştır (İçduygu, 2006). Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren geçen 90 yılda Türkiye’ye yaklaşık 5 milyon kişi sığınmıştır. Bu göçlere kısaca bakıldığında;

“1922-1938 yılları arasında Yunanistan’dan 384 bin,

1923-1945 yılları arasında Balkanlar’dan 800 bin,

1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800,

1988 yılında Irak'tan 51.542,

1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin,

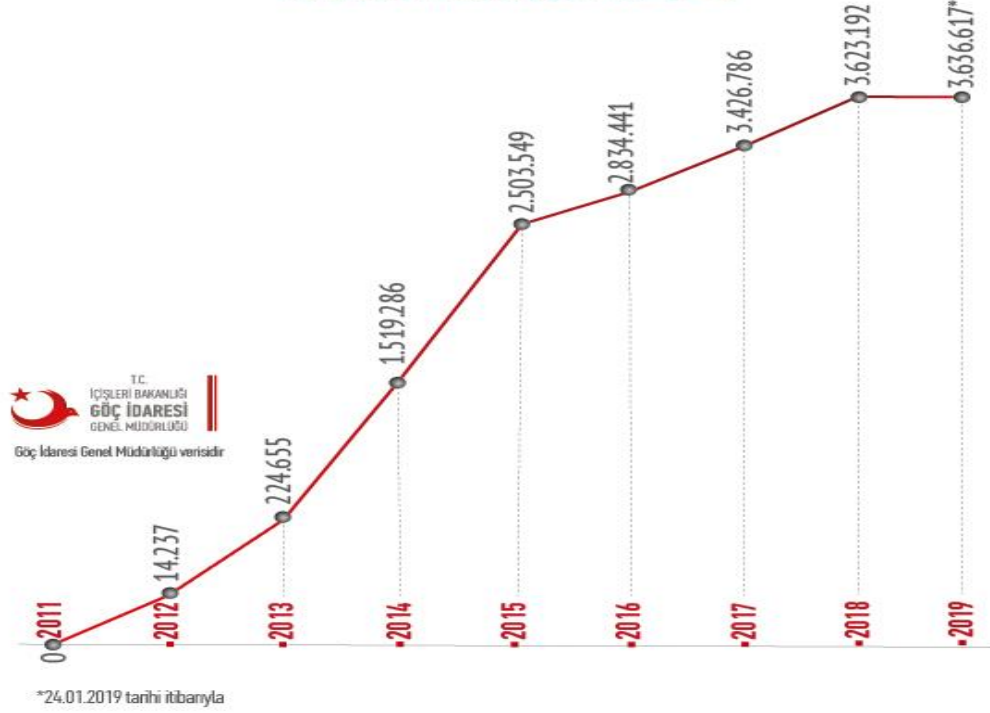
1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489,

1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin,

1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746, 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişi" Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye, 1922'den günümüze kadar 5 milyondan fazla kişiye kapılarını açmıştır. Bu sayıya çalışmak ve eğitim almak amacıyla gelen yabancı uyruklu bireyler dâhil değildir. Türkiye'ye çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla gelmiş olan yabancılara ilişkin rakamlara bakıldığında son 13 yılda toplam 2.442.159 yabancının ikamet izni aldığı kaydedilmiştir. (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015).

Öte yandan 2011 yılında Suriye'de iç savaşın patlak vermesinden bu yana Türkiye milyonlarca Suriyeli göçmene kapılarını açmış ve hatırı sayılır sayıda göçmenin Avrupa'ya göç etmesinde köprü ülke olmuştur. Özellikle Suriyelilere yönelik yürütülen açık kapı politikasından sonra (AFAD, 2014, s. 5) Türkiye'deki Suriyeli nüfus önceki yıla göre yaklaşık 1 milyon artarak 2015 yılında 2,5 milyona ulaşmıştır (Göç İdaresi genel müdürlüğü, 2015). Türkiye'de Ocak ayı 2019 verilerine göre 3.636.617 (%54,2 erkek, %45,8 kadın) geçici koruma statüsünde birey bulunmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019). Her geçen ay yayınlanan raporlar incelendiğinde göç edip Türkiye'ye gelen Suriyeli sayısı artmaktadır. Bu göçlerin düzenli hale getirilip kontrol altına alınmasının önemli olduğu ve olası riskleri ortadan kaldıracak düşünölmektedir. Ayrıca göçmenlerin Türkiye'ye ayak uydurabilmesi, ayakta kalabilmesi, güçlenmesi ve yaşam standartlarını arttırabilmeleri için iyi bir alt yapının hazırlanması, koruyucu ve iyileştirici ruh sağlığı hizmetlerinin sunulması buraya alışma sürecini kolaylaştıracak düşünölmektedir. Aşağıda Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusun yıllara göre istatistikleri verilmiştir.

YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLER

Şekil 1. 2019 yılı itibariyle Türkiye’de yıllara göre geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusun sayısı

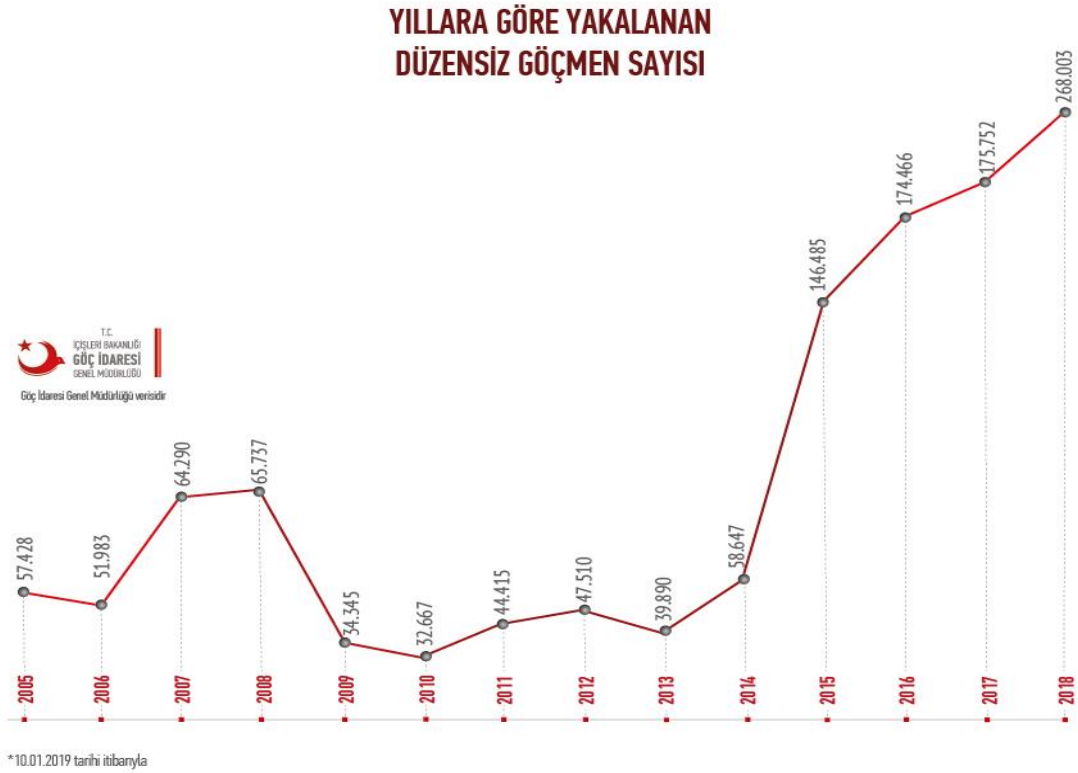
Şekil 1’e bakıldığında Türkiye’deki Suriyeli sayısının yıllara göre artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bu bireylerin temel hak, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesi ve karşılanması için gerekli adımların atılmasının sosyal uyumlarını arttıracakı düşünülmektedir.

Aşağıda araştırmanın amacı doğrultusunda göç ile ilgili olan ve araştırmada kullanılacak kavramlara kısaca değinilmiştir.

Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Gönderen, kabul eden ve transit ülkelerin gözetimi ve ortaya kurallar dışında gerçekleşen insan hareketliliğidir (IOM, 2011). Başka bir ifade ile devletler tarafından kontrol edilemeyen her türlü göç hareketi düzensiz göç olarak tanımlanabilir. Literatürde düzensiz göçün karşılığı yasadışı göç olarak karşımıza çıkar (Kara, 2017). Fakat yasadışı göç bireyin yaşadığı ülkeden başka bir ülkeye resmi olmayan yollarla girmesi, yasal olarak girse de izin verilen süreyi aşır ülkesine dönmemesi ve uzun süreli göç ettiği yerde izinsiz yaşamasıdır (IOM, 2011, s. 54). Tanımlardan da

anlaşılabacağı üzere düzensiz göç eden kişiye yasadışı göçmen denir. Türk Kızılay'ı (2017) yasadışı (düzensiz) göçmeni, maddi imkânsızlık ya da suç kaydı olması sebebiyle vatandaşı olduğu ülkeden diğer bir ülkeye yasa dışı yollardan ulaşmaya çalışan, göç ettiği ülkede kalmak için yasal bir hakkı bulunmayan ve o ülkenin yasalarını ihlâl ederek giriş yapan kişi olarak tanımlamaktadır. Türkiye'ye Suriye'deki savaştan sonra kayıtsız, insan kaçakçılığı gibi yasal olmayan yollarla gelen kişiler de yasadışı göçmen olarak adlandırılabilir. Transit göç de düzensiz göçmen kapsamına girmektedir. Bir ülkeden ayrılıp başka bir ülkeye gitmek amacıyla köprü olarak kullanılan ülkede bulunmaya transit göç, transit geçecek göçmene ise transit göçmen adı verilir.

Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmen sayısı yıllara göre kademeli olarak artış göstermektedir. Özellikle son yıllarda Ege Denizi ve Akdeniz üzerinden Avrupa ülkelerine ulaşmak amacıyla insan kaçakçılığı yoluyla şişme botlarla veya kiralık kayıklarla göç rotası üzerinde Sahil Güvenlik Komutanlığı ekiplerince yakalanmakta/kurtarılmaktadır. Aşağıdaki şekilde Türkiye'de yıllara göre düzensiz göçmenlerin sayısı verilmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Şekil 2. 2019 itibarıyla Türkiye'de yıllara göre düzensiz göçmen sayıları

Şekil 2'ye bakıldığında özellikle Türkiye'nin Suriyeliler konusunda yürüttüğü açık kapı politikasından sonra düzensiz göçmen hareketliliği artmıştır. Tablodaki istatistiklerin yanı sıra sadece 2014 yılında Akdeniz'de hayatını kaybeden yasadışı göçmenlerin sayısının resmi rakamlara göre 3419'a ulaştığı bilinmektedir (İmkander, 2014). 2017 yılında ise kaçak yolla Akdeniz'den başka bir ülkeye göç ederken Türkiye sularında hayatını kaybeden yasadışı göçmen sayısı 3336'dır (İmkander, 2017). Yasadışı yollarla başka ülkeye kaçak göçmen olarak gitmek isteyip hayatını kaybedenlerin sayısında bir azalma olmamakla birlikte, bu duruma yeterince önlem alınamadığı anlaşılmaktadır.

Türkiye Asya, Afrika ve Avrupa kıtaları arasında köprü konumunda olduğu için tarih boyunca transit ülke konumunda olmuştur. 1980'lerden sonra Türkiye; sadece göç veren bir ülke değil göç alan bir ülke konumuna geçmiştir. Küreselleşmenin getirdiği iletişim ve seyahat özgürlüğü tüm dünyada göç hareketliliğinde yol açmış ve Türkiye de bu küreselleşme sürecinden derinden etkilenmiştir. Türkiye'nin düzensiz göçle mücadele için stratejiler geliştirmesine, hukuksal reformlar yapmasına ve uluslararası işbirlikleri geliştirilmesine sebebiyet vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili tüm birimleri ile;

- ulusal ve uluslararası tüm kuruluşlarla koordinasyonun sağlanması,

- sınır güvenliğini arttırıcı tüm tedbirlerin alınması,

- göçmenlerin statü edinmesi sürecinin hızlandırılması,

- düzensiz göçmenleri taşıyanlara yönelik güçlü yaptırımlarda bulunarak düzensiz göçle etkin bir mücadele içindedir. Türkiye'de düzensiz göç konusuna ilişkin faaliyetler; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü koordinesinde, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı ve ilgili kurumlar ile iş birliği halinde yürütülmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015).

Bireylerin hayatta kalabilmek için gereken koşulları yaşadıkları coğrafyada sürdürememesinden dolayı başka bir yere gitmek zorunda olması zorunlu göç olarak tanımlanmaktadır (Sarışır, 2006). Zorunlu göçler bireysel olabileceği gibi kitlesel olarak

da gerçekleşebilir. 2011'de sınır komşumuz Suriye'deki savaştan sonra Türkiye'ye kalabalık gruplar halinde gelen Suriyeliler bunun en somut örneğidir. Ekşi'ye (2012) göre zorunlu göç eden kişiler aidiyet duygularını sorgularlar ve kimlik olarak bölünme yaşarlar. Zorunlu göçmenler iki kültür arasında sıkışmanın yanı sıra vatanlarına özlem duyarlar ve ülkelerindeki güvenlik koşullarının yeniden sağlanması umuduyla ülkelerine geri dönmeyi düşünebilmektedirler (Heckmann, 2015). Zorunlu göçten sadece göç eden kişi etkilenmez, göç edilen yerdeki ev sahibi halk da etkilenir. Hall'e (1996) göre gelen göçmenlere karşı ırkçılık yapılabileceği gibi göç edilen bölgede gettolaşma, gecekondulaşma ve alt kültürler meydana gelebilir. Zorunlu göçmenler mülteciler, sığınmacılar, geçici koruma altındaki bireyler olarak sınıflandırılmaktadır (Parnwell, 1993) ve bu bireylerin statüleri de faydalanabildiği haklar da birbirinden farklıdır. Aşağıda zorunlu göçmenlerin statüleri ve hakları detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Mülteci kavramı Türkiye'de genel olarak bilinmemekle birlikte, zorunlu göçmen, kaçak göçmen, sığınmacı kavramları ile karıştırılmaktadır. Türkiye'de mülteci kavramıyla 2011 yılında Suriye'de meydana gelen savaş sonrasında Türkiye'ye gelen göç akınından sonra özellikle medya aracılığıyla karşılaşıldığını söylemek yerinde olur. Mülteci kavramı 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istenmeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir (Cenevre Sözleşmesi, 1951).”

Cenevre Sözleşmesi'nden anlaşıldığı üzere mültecilik uluslararası hukuki bir statüdür ve ülkeler haklı sebeplerle kişilerin kendi ülkelerine sığınma talebini uygun gördüklerinde mülteci statüsü verebilmektedir.

Türkiye'de 2014 yılı Nisan ayında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girmiştir Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda göre sığınmacı aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir (Resmi Gazete, 2013).”

1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki maddelere karşı, Türkiye’nin Avrupa dışında meydana gelen olaylardan kaçarak Türkiye’ye mülteci statüsü ile gelmek isteyen kişilere karşı, uluslararası hukuktan doğan bir yükümlülüğü kabul etmemiştir. Avrupalı olmayan sığınmacıların başka bir ülkeden sığınma talebi onaylanana kadar Türkiye’de ikamet izni alabilmesi için göç idaresine başvurması ve BMMYK’e Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği-UNHCR) kayıtlanması gerekmektedir. Kaydı gerçekleştirdikten sonra sığınma talebinde bulunan kişilere kimlik kartı verilmekte ve geçici oturma izni sağlanmaktadır. Uluslararası korumaya uygun görülen kişilere ise sadece başka bir ülkeden sığınma talebinde bulunma izni verilmektedir.

Sığınmacı ve mülteci kavramlarının daha iyi anlaşılması için aralarındaki farklara değinmek yararlı olacaktır. Mülteci, statüsü uluslararası arenada hukuken tanınmış yabancılarıdır. Sığınmacı ise, mültecilik statüsünde olmayan, mültecilik statüsü incelenen ve kendisine geçici koruma sağlanan yabancı kişidir. Mülteci, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin ölçütlerine dayalı bir şekilde kendisine tanınan tüm haklardan yararlanan kişi; sığınmacı ise, henüz mültecilik statüsü kazanamamış ancak bu statüyü kazanabilmesi için hakkında inceleme yapılan kişidir (Çiçekli, 2012). Mülteci göç ettiği ülkeye sığınmak için yasal başvuruda bulunmuş, başvurusu kabul edilmiş ve o ülkede statü kazanmıştır. Sığınmacı ise, girdiği ülkeye sığınmak için yasal başvuruda bulunmamış veya başvuru aşamasında bulunan kişidir (Tomanbay, 2004). Mülteci ile sığınmacı statüsü arasındaki temel fark, mülteci statüsü tanınmasına neden olan olayların Avrupa ülkelerinde ya da Avrupa ülkeleri dışında meydana gelmesidir (Çelik, 2015).

Geçici koruma altında olan bireyler ve yararlandıkları haklar. Geçici koruma altında olma statüsünü tanımlamadan önce Türkiye’ye özgü bir statü olduğunu belirtmek gerekir. Suriye’deki savaştan sonra mülteci ve sığınmacı statüsüne

yerleştirilemeyen bireyleri tanımlamak için geliştirilmiştir. Suriye'deki savaştan kaçıp Türkiye'ye gelen insanlar sığınmacı veya mülteci statüsünde değerlendirilmemiş, İişleri Bakanlığı tarafından 04.04.2013 tarihinde hazırlanıp 11.04.2013'te Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan ve ertesi gün Resmi Gazetede yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda geiici koruma tanımlanmıştır. Geiici Koruma statüsü YUKK'un 91'inci maddesine göre; kalabalık kitleler halinde Türkiye sınırlarına gelen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancıların, uluslararası koruma ihtiyacının sağlanmasıdır (Resmi Gazete, 2013). Ayrıca kalabalık kitlenin gelmesine sebep olan olay sonucunda kendi başına gelen kişiler geiici koruma yönetmeliğine tabiidir ve geiici koruma altındaki birey statüsündedir (Ekşi, 2014).

Geiici Koruma Yönetmeliği'nde, geiici koruma altına alınanları ifade etmek için "geiici korunanlar" kavramı kullanılmıştır. Bu yönetmelik Türkiye'deki geiici koruma altındaki Suriyelilere yaşadıkları olumsuz yaşam deneyimlerine yönelik acil bir iyileştirme müdahalesi olarak hazırlanmıştır. Geiici koruma altındaki kişilere yönelik hazırlanan uygulama planına göre, gelen kişilerin devletin izni olmadan ölkelerine geri gitmelerine izin verilmemektedir. Bu uygulama ile geiici koruma statüsündeki kişilerin hem korunma ihtiyacı sağlanmakta hem de ölkelerinde erişemedikleri sağlık, eğitim, güvenlik ve yaşama hakkı gibi temel insan hakları güvence altına alınmaktadır. Uygulamayla birlikte bireylerin korunma ihtiyacının karşılanmasının yanı sıra, bu insan hareketliliğinin geldiği devletin çıkarlarının korunması hedeflenmektedir (Çiçekli, 2014). Öte yandan, geiici koruma statüsündeki bireylerin göçmen olarak geldikleri ölkeden istedikleri zaman kendi ölkelerine giriş çıkış yapmasının engellenmesi, hem ev sahibi ölkedeki insanların hem de sınır güvenliğini sağlamaktadır.

Geiici koruma altındaki bireyler, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Ayrıca "Geiici Koruma Kimlik Belgesi" olanlar, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek sektörlerde, iş kollarında çalışmak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurabilirler. Geiici koruma süresi, yönetmelikte öngörölmüş olmamakla beraber Bakanlar Kurulu geiici koruma kararını alırken süresini de belirleyebilmektedir (md. 10). Söz konusu yönetmelikteki şartları sağladıkları takdirde geiici koruma altındaki bireyler özel sağlık kuruluşlarında istihdam edilebilirler. Çalışma izinlerinin azami süresi, geiici koruma süresini aşamaz.

Geçici koruma altındaki bireyler, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu uyarınca sosyal yardımlardan (md. 30) ve geçici korumaya ilişkin iş ve işlemlerde, ücretsiz tercümanlık hizmeti verilir (md. 31). Geçici koruma yönetmeliği hazırlanırken özel gereksinimli veya dezavantajlı (yaşlı, engelli, hamile, ebeveynsiz çocuk) olarak nitelendirilebilecek bireyler yönetmelikte düzenlenen tüm hak ve hizmetlerden faydalanmaktadırlar. Bu hakların yanı sıra rehabilitasyon hizmetleri, psiko-sosyal destek ve imkânlar dâhilinde kendilerine her türlü destek sağlanır (Resmi Gazete, 2014).

Göç ve Ruh Sağlığı

Zorunlu göç, hem göç eden hem de ev sahibi halk üzerinde etkileri çok boyutlu olan bir olgudur. Bu yüzden çeşitli disiplinlerin de araştırma konusu olmuştur. Göç etme kararını almasıyla bireyin ruh hali artık eskisi gibi olmayacaktır. Gideceği ülkede kendini nasıl bir hayatın beklediğini genelde bilememesi ve geçmiş yaşam deneyimleri üzerine yeniden inşa etmek zorunda olduğu hayatın olması bireyde kaygı ve endişeye sebep olabilir. Göçten sonra, bireylerin içinde yaşamaya başladığı yeni toplumdaki kültürel farklar o yere alışmada ve aidiyet hissetmede güçlük yaşanmasında ve ruh sağlığında sorunlar yaşamasında son derece belirleyici olabilmektedir (Tuzcu ve Bademli, 2014). Kişinin yaşadığı yerden kopması bireyde en başta yalnızlık, stres, yabancılaşma; sonrasında da kendini değersiz görme, yakınlarından ayrılması ve bunun getirdiği pişmanlık hissi yaratacaktır (Şahin, 2001). Lindert, Schouler-Ocak, Heinz ve Priebe (2008) göçmenlerin ruh sağlığına yönelik adımlar atılmasının ve risk faktörlerinin ortadan kaldırılmasının göç etmek zorunda kaldıkları yere uyum sağlamasını kolaylaştıracağını belirtmiştir.

Ruh sağlığı, sadece zihinsel bozuklukların olmayışı anlamına gelmez. Dünya Sağlık Örgütü'nün (2004) ruh sağlığının olumlu boyutunu vurgulamakta ve ruh sağlığını "Sağlık, yalnızca hastalık ya da halsizlik olmayışı değil, tam bir fiziksel, zihinsel ve sosyal iyilik halidir" şeklinde tanımlamıştır. Akıl sağlığı kavramları; bireyin öznel iyi oluş, algıladığı öz yeterlik, özerklik, yetkinlik, nesiller arası bağlılık, kişinin entelektüel ve duygusal potansiyelini gerçekleştirme yeteneğinin tanınması kavramlarını içerir. Ayrıca, bireylerin yeteneklerini tanıdığı, yaşamın normal stresleriyle baş edebildiği, üretken ve verimli bir şekilde çalıştığı ve topluluklarına katkıda bulunabildiği bir refah hali olarak tanımlanmıştır. Ruh sağlığı, bireylerin yetkinliklerini arttırmakla ilgilidir. Ruh

sağlığı sorunları sadece küçük ve yalıtılmış bir kesimi değil, toplumu bir bütün olarak etkiler. Bu nedenle küresel kalkınma için büyük bir zorluktur.

Hiçbir insan grubu ruhsal güçlüklerle karşı mutlak bir bağımsızlığa sahip değildir. Ancak, yoksullar, evsizler, işsizler, düşük eğitim gören kişiler, şiddet mağduru, göçmen ve mülteciler, yerli nüfus, çocuk ve ergenler, istismara uğramış kadınlar ve ihmal edilen yaşlılar gibi bazı özel kesimler için ruhsal sorunlar geliştirme riski daha yüksektir (WHO, 2003). Eğitim öğretim çağındaki göçmen bireyler de bu risk gruplarından birisidir. Göçmenlere mesleki eğitimin verilmesi, gittikleri ülkenin anadilinin öğretilmesi ve ülkenin kültürünün tanıtılması onların ruh sağlığı üzerinde etkili olmakla birlikte gittikleri yere uyum sağlamasını ve sosyal olarak içerilmesini kolaylaştırmaktadır (McKelvey, Davies, Sang, Pickering ve Tu, 1999). Mültecilerin eğitim sistemine entegre edilmeleri, onları ev sahibi ülkenin vatandaşlarıyla ortak bir zeminde buluşturmada kolaylık sağlamaktadır (Shuayb, 2012). Bu açıdan bakıldığında Türkiye'deki eğitim öğretim çağındaki üniversite öğrencileri, üniversite eğitimi almayan Suriyeli yurttaşlarına göre daha avantajlıdır.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye'de bir üniversiteye kayıtlanabilmesi için en az 6 ay TÖMER'de Türkçe dil eğitimi almaktadırlar. Üniversiteye yerleşen bireyler dil öğrenme sürecini diğer aile bireylerine göre daha çabuk edindiklerinden dolayı sosyal destek kaynaklarına daha çabuk ulaşabilmektedirler. Sezgin ve Yolcu'ya (2016) göre geçici koruma altındaki üniversite çağındaki bireylerin sosyal faaliyetlerde bulunma, sanatsal etkinliklere katılma çabaları aynı yaştaki kişilerle etkileşimlerinin artmasını sağlamak ve uyum güçlüklerini ortadan kaldırmaktadır. Bu da onları savaştan gelen aile bireylerine göre Türk kültürüne, diline, eğitimine daha çabuk entegre olmalarını sağlamaktadır.

Herhangi bir sebepten dolayı ülkesini terk etmiş göçmen bireylerde ortaya çıkabilecek problemlerden birisi kendilerine olan güvenin azalmasıdır (Shin, Ham ve Kim, 2007; Hünler, 2007; McKelvey, Mao ve Webb, 1992). Zamboagna, Schwartz, Jarvis ve Van Tyne (2009) göçmen bireylerin kendilerine olan güvenlerini incelerken ruhsal sorunlarla ilişkili olduğunu bulmuştur. Hovey ve Magaña (2002) Meksikalı göçmenlerde düşük kendine güvenin depresyonla ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Her şeyden önce Türkiye'de üniversite öğrenimi gören geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin geldikleri ülkenin dilini, kültürünü, yasalarını ve sahip olduğu hakları diğer

aile üyelerinden daha iyi bilmeleri sebebiyle kendilerine olan güvenleri daha yüksektir. Dolayısıyla diğer aile bireylerine göre ruh sağlıkları için daha fazla koruyucu faktöre sahiptirler. Göçmen üniversite öğrencilerin entegrasyonu ailelerinin de entegrasyonunu kolaylaştırmaktadır. Kopala, Esquivel ve Baptiste (1994) uyum sağlamış göçmen bireylerin ailelerinin de uyum süreçlerini kolaylaştırabildiğini ve kabul duygularının arttığını belirtmiştir.

Bu araştırmada ele alınan zorunlu göçmenlerin -özellikle üniversite çağındaki öğrencilerin- çok önemli bir kesim olduğu ve bu bireylerin ruh sağlığına yönelik yapılacak çalışmaların Türkiye'ye olan aidiyetlerini arttıracakı düşünülerek, sosyal uyum sürecinde başarılı olacaklarına inanılmaktadır. Türkiye'ye gelen Suriyelilerin %30'u hâlihazırda devam eden iç savaşta bir yakınını kaybetmiştir. Çoğu Suriyeli sığınmacı ciddi psikolojik sorunlar yaşamakta, bir şekilde şahit olduğu şiddetin izlerini hala taşımaktadır (AFAD, 2013). Bu bireylere sunulacak psikososyal hizmetlerin başta travmalarını azaltmalarında ve atlatmalarında olmak üzere Türkiye'ye sosyal uyum sürecinde önemli olduğu düşünülmektedir. Demir (2018) ev sahibi halkın göçmenlere olan desteğinin göçmenlerin ruh sağlığını olumlu yönde etkilediğini ifade etmiştir. Ayrıca ne kadar süredir dezavantajlı durumda olduğunun belirlenmesi, psikolojik, fiziksel ve rehabilitasyon ihtiyaçlarının belirlenip karşılanması, daha sağlıklı ve kalıcı bir sosyal uyum sürecini ortaya çıkaracaktır.

Adaman ve Keyder (2006) göçmenlerin ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal gibi çeşitli açılardan dışlanabildiklerini belirtmişlerdir. Morgan, Burns, Fitzpatrick ve Priebe'e (2007) göre sosyal uyumun sağlanması için yapılan müdahalelerin değerlendirilerek rutin klinik bakımla birleştirildiğinde ruh sağlığı üzerinde olumlu etkisinin olacağı düşünülmektedir. Ruh sağlığı ile ilgili problem yaşayan bireylerin özellikle de psikozların toplumdan daha kolay izole edildiği bilinmektedir (Brooadman, 2011). Dolayısıyla tüm zorunlu göçmen bireylerin ruh sağlığına yönelik muayene ve incelemelerinin yapılması, karşılaşacakları dışlanmayı azaltacağına ve bu bireylerin uyumun süreceğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Göçe İlişkin Psiko-Kültürel Kuramlar

Göçün psikolojik arka planına bakıldığında kültürleşme dikkat çekmektedir. Kültürleşme, gelenekler, dil gibi çeşitli konularda yeni toplumun kültürü ile etnik

kültürün etkileşimidir. Kültürleşme hem göçün hem de göçten sonra ortaya çıkan yeni topluma entegrasyon ve sosyal uyum sürecinin önemli bir boyutudur. Bu yüzden göçün psikolojik teorileri kültürleşme kavramı bağlamında açıklanmasının sosyal uyum kavramının daha belirgin bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır. Aşağıda göçe ilişkin psiko-kültürel kuramlar (kültür öğrenme kuramı, bağlanma kuramı, etnik kimlik kuramı, sosyal kimlik kuramı) açıklanmıştır.

Kültür öğrenme kuramı (Culture learning theory). Göç ile ilgili psikolojik teorilerin incelenirken kültürel öğrenme kuramına ilişkin sosyokültürel uyum sürecine değinmekte fayda olacağı düşünülmektedir. Psikolojik ve sosyokültürel uyum arasındaki ayrımı yaparken, Ward ve Kennedy (1992) psikolojik uyumu “psikolojik ve duygusal iyi olma hali” olarak tanımlarken, sosyokültürel uyumu “ev sahibi kültürün özelliklerine uyum sağlama veya bunları anlama yeteneği” olarak tanımlamaktadır. Kültür öğrenme kuramı, iletişim yeterliliğine, norm, değer ve sosyokültürel adaptasyona odaklanarak “kültürlerarası” karşılaşmaların sosyal psikolojisine odaklanır (Masgoret ve Ward, 2006). Dil yeterliliği ve iletişim yetkinliği alanında, araştırmacılar, baskın kültürün dilini konuşma yeteneğinin, yeni topluma uyum sağlamada kolaylık sağladığını belirtmiştir (Clément, Noels ve Deneault, 2001). Ev sahibi ülkenin dilini konuşabilme kabiliyeti ev sahibi topluluğa katılımın artmasına, gelişmiş kültürel öğrenmeye, artan sosyal desteğe ve nihayetinde adaptif sosyokültürel uyuma yol açmaktadır (Masgoret ve Ward, 2006). Masgoret ve Ward ayrıca, yeni bir dili konuşmanın motivasyonunun, dil yeterliliğinin iyileştirilmesi ve ev sahibi halkla temasın iyileştirilmesi üzerinde de olumlu bir etkisi olduğunu bulmuştur. Searle ve Ward (1990) Ev sahibi kültürün üyeleriyle olan arkadaşlıkların yalnızca yeni toplumun normlarını öğrenmek için bir fırsat sağladığını değil, aynı zamanda yeni gelen göçmenlerin de ev sahibi halk tarafından olumlu bir bakış açısıyla karşılaştıklarını ve maruz kalabilecekleri zorlukları azalttığını belirtmiştir.

Kültürel öğrenme kuramı, Kurman ve Ronen-Eilon (2004) tarafından tanımlanan “sosyal inançların” önemini vurgulamaktadır. Kültür öğrenme kuramı, sosyal uyumun yeni bir ortamda başkalarıyla başarılı bir şekilde etkileşime girmek için ihtiyaç duyulan yeni kültürel becerileri öğrenmesinden kaynaklandığını ortaya koyar. Göçmenlerin toplumsal inanç ve değerleri bilmedikleri düşünüldüğünde bu durum, kültürel değerlerdeki bilgi eksikliğinden kaynaklanıp sosyokültürel uyum sorunlarına sebep olabilmektedir (Kurman ve Ronen-Eilon, 2004).

Bağlanma kuramı (Attachment theory). Kimi araştırmacılar göçmenlerin deneyimlerini, özellikle yaşadıkları ayrılık ve kayıp olgularını açıklamada bağlanma kuramından yararlanmıştır. Van Oudenhoven (2006), Bowlby'den esinlenerek anne-çocuk bağının gözlemlerine dayanarak göçmenlere ilişkin bağlanma teorisini geliştirmiştir. Bağlanma kuramı prensiplerine bakıldığında güvenli bağlanma, bir çocuğun bakıcısını uygun ve duyarlı olarak algıladığında oluşur. Kararsız ve güvensiz bağlanma stilleri olan çocuklar, bakıcılarını tutarsız bir şekilde yanıt veren veya ulaşılamaz olarak görür (Hofstra, Van Oudenhoven ve Buunk, 2005). Sonuç olarak, çocuğun bakıcılar ile yaşadığı deneyimler, kendi kendine değer ve başkalarına bağlılık/bağımlılık için zihinsel şemalar yaratırlar. Bu bağlanma biçimlerinin yetişkin ilişkilerini oluşturmada, okul başarısında ve tanımadığı kişilere karşı davranışlarını etkileyeceği beklenmektedir. Güvenli bağlanma stiline sahip göçmenler kendi ülkelerinden ayrılma ilgili duydukları acıyı inkâr etmezler. Güvensiz bağlanma stillerine sahip olanlara ise başkalarının ihtiyaçlarına daha az odaklanmaktadır. Güvensiz bağlanma biçimleri psikolojik uyumu olumsuz bir şekilde etkiler ve göç sonrası da çeşitli önyargılara sebep olabilir. Saplantılı bağlanma stili baskın olan kişiler rahatsızlık duygularını inkâr ederken, uzak ilişkilere alıştıklarından daha az sıkıntı çektikleri görülür (Van Ecke, 2005).

Bağlanma kuramına dayalı olarak, kültürel stres, protesto ve umutsuzluğa yol açabilecek bir ayrılık olarak görülebilir. Kendi ülkesinden ayrılma, yeni bir yere adapte olma sorunu ile birleştirildiğinde, zihinsel bozuklukların ortaya çıkmasıyla birlikte bir bağlanma travması ortaya çıkabilir (Van Ecke, 2005). Van Ecke ayrıca, yıllarca çok sayıda kayıp ve ayrılık yaşayan göçmenlerin, yeni ülkede bulunan daha büyük fırsatlara rağmen, "ilişkiye bağlı risk faktörlerine" maruz kaldıklarını belirtmektedir. Ayrıca göç öncesi travma geçiren göçmenlerin zayıf bağlanma biçimlerini getirebileceğini, bu nedenle de göçmenlik deneyimi önemli zihinsel sıkıntıya yol açabileceğini belirtmiştir.

Etnik kimlik kuramı (Ethnic identity theory). Etnik kimlik, bireyin kimlik olarak bir topluluğa veya kültüre ne kadar ait olduğunu hissetmesini ifade eder. Marcia (1980), Erikson'un psikososyal gelişim kuramındaki kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşasıyla ilgili olarak insanların kimlik seçeneklerini araştırıp araştırmadığına ve bir karar vermiş olup olmadıklarına dayanan dört ego kimlik statüsü önermektedir. Bunlar, başarılı, bağımlı, moratoryum ve dağınık kimlik statüleridir. Başarılı kimlik

statüsündekiler kimlik krizini atlatmış ve bir kimliğe bağlanmayı gerçekleştirmiş bireylerdir. Bunlar verdikleri kararlardan memnundurlar ve diğer insanların kendilerini kabul ettiklerine inanırlar. Bağımlı kimlik statüsünde birey, kendisi ile ilgili konularda karar alma girişiminde bulunmazlar ve ebeveynlerin kararlarına uyarlar. Birey bir benlik arayışına girmeksizin başkalarının kendisiyle ilgili verilen kararı kabul eder. Moratoryum, kimlik krizini atlatamamış, kimlik bunalımı yaşayan ve çözüm yolu bulamayan bireylerin sahip oldukları kimlik statüsüdür. Bu statüde bireylerin kim oldukları, ne yapmak istedikleri ve nelere önem verdikleri belirsizdir. Son olarak dağınık kimlik statüsüne sahip bireyler, bir kimliğe bağlanmaktan kaçınırlar. Kimlik edinme konusunda bir girişimleri olmadığı gibi, bu durum onları rahatsız da etmez. Bu kimlik statüsündeki bireyler, bir kimlik krizi yaşamazlar, bağlanma da gerçekleşmemiştir ve meslek seçimleriyle ilgili bir güdüler ve endişeleri de yoktur.

Phinney (1989), Marcia'nın kimlik statülerinin temel alarak göçmen grupların etnik kimliğine uygulanabilir çok boyutlu bir kimlik gelişimi teorisi sunmuştur. Phinney'in sunduğu bu model, tıpkı Marcia'nın ergenlik dönemindeki bireylerin başarılı, bağımlı, moratoryum ve dağınık kimlik geliştirmeleri gibi göçmenlerin de kendi "etnik etiketini" koruyup korumayacağını veya ev sahibi ülkenin etiketini seçip seçmeyeceğini ele almaktadır. Phinney'in sunduğu etnik kimlik teorisi üç aşamadan oluşur. Bunlar; "*İrdelenmemiş etnik kimlik*", "*etnik kimlik arama veya keşif*" ve "*etnik kimlik kazanmak*"tır.

İrdelenmemiş etnik kimlikte (unexamined ethnic identity), bireyler kendilerinin etnik kimliği ile ilgili olumlu veya olumsuz bir inceleme yapmamışlardır. Marcia'nın bağımlı ve dağınık kimlik statülerinin özellikleriyle örtüşmektedir. Bireyler etnik kökenle ilgilenmeyebilir ve çok az düşünmüş olabilirler. Ebeveynlerden veya diğer yetişkinlerden gelen olumlu etnik tutumları tamamen kabul edebilirler. Bu özelliği ile Marcia'nın bağımlı kimlik statüsü ile paralellik gösterirken, kendileri için önemli olan konuları göz ardı etmeleri ve bir kimliğe ait olmaktan kaçınmaları ve ait olmayı düşünmemişleri itibarıyla dağınık kimlik statüsü ile benzerlik göstermektedir. *Etnik kimlik arama veya keşif (ethnic identity search)* evresinde birey, Marcia'nın moratoryum kimlik statüsünde olduğu gibi bir etnik grubun üyesi olmak ve bir kimlik oluşturmak için arayıştadır. Okuma, insanlarla konuşma, etnik müzelere gitme ve kültürel etkinliklere aktif katılım gibi aktivitelerle kişi kendi kültürel kimliğini oluşturur. Bazı insanlar bu süreçte egemen kültürün değerlerini reddedebilir. Bu da bireyde kimlik

bunalımına sebep olabilir. *Etnik bir kimlik kazanmak* (achieved ethnic identity) evresi ise kısaca birey etnik kimlik arayışı süreci yaşamıştır ve kendini etnik bir kimliğe ait hissetmektedir. Birey, etnik kimliği kazanmak için bir moratoryum sürecinden geçer ve daha sonra kendine uygun bir kimliği tercih eder. Bu evre, Marcia'nın kimlik statüleri modelinde başarılı kimlik statüsüne denk gelmektedir. Parham (1989) etnik kimlik edinme süreci ile ilgili olarak, sürecin etnik kimlik kazanımıyla sona ermesi gerekmediğini, ancak etnik kökene ait rol veya anlamın daha fazla araştırılmasını veya yeniden düşünülmesini içeren döngülerde devam edebileceğini belirtmiştir.

Yapılan araştırmalar etnik kimliğin birinci nesil göçmenlerde pek fazla değişmediğini, ancak sonraki nesillerin etnik kimlik değişimini tercih ettiklerini ve daha kolay uyum sağladıklarını göstermiştir (Liebkind, 2006). Etnik kimlik bir süreç olduğundan dolayı her göçmen başarılı bir şekilde başka bir etnik kimliğe sahip olamayabilir. Bazı göçmenler etnik kimlik değişimine daha dirençli olduklarından daha fazla uyum sorunu yaşamayabilmektedirler. Holcomb-McCoy'a (2005) göre göçmenler etnik kimliklerini yeniden düşünürken ve araştırırken sürekli bu döngü içerisinde kendilerine yer ararlar. Phinney'in modelinin güçlü yanı, göçmenlerin bir kimliği kabul etmek veya ev sahibi halkın kimliğine uymak zorunda olmadıkları varsayımıdır (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind, 1999).

Sosyal kimlik kuramı (Social identity theory). Tajfel tarafından 1978 yılında geliştirilen bu teori, göçmen gruplar ile ev sahibi ülkedeki baskın gruplar arasındaki ilişkileri içerir (Van Oudenhoven, Prins ve Buunk, 1998). Sosyal kimlik teorisi, bir göçmenin sosyal etnik kimliğini geliştirebileceği üç psikolojik süreci içerir (Tajfel, 1981). Bunlar; "*sosyal kategorizasyon*", İkinci süreç olan "*sosyal karşılaştırma*" ve "*psikolojik güçlendirme*"dir.

Sosyal kategorizasyon (social categorization), bir sosyal kimliğin yaratılmasına yol açan dil, ten rengi ya da diğer etnik ya da fiziksel özellikler gibi sosyal sınıflamalara dayanır. Birey kendi sosyal dünyasını anlamlı ve öngörülebilir kılıp, kendine yönelik özsaygısını arttıran gruplarla özdeşim kurarak sosyal sosyal kimliğini oluşturur (Tajfel, 1981). Sosyal kategoriler bireyin toplum içinde nerede olduğunu, sosyal kimlikler ise bireyin içinde olduğu grupta kendini nasıl algıladığıdır. (Tajfel ve Turner, 1986). Tajfel ve Turner'a göre birey kendisini tanımlarken aynı zamanda başkaları tarafından da tanımlanmaktadırlar. Başkalarının birey hakkında ne düşündüğü bireyin davranışları

üzerinde rol oynamaktadır (Heatherton, 2011). Buna bağlı olarak sosyal grupların, bireylerin psikolojik süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceği söylenebilir. Dolayısıyla sosyal kategorizasyon, benzer sosyal kimliklerin birleşmesi olarak ifade edilebilir. Tajfel'e (1978) göre psikolojik olarak *sosyal karşılaştırma (social comparison)*, sosyal kategorizasyon sürecinin bir sonucudur. Bireyler kategorilere ayrıldıktan sonra, doğal olarak gruplarını diğerleriyle karşılaştırma eğilimindedir. Tajfel'e göre, bir grubun bir bütün olarak özellikleri (bir grubun statüsü, zenginliği veya yoksulluk ya da hedeflerine ulaşma kabiliyeti gibi) diğer gruplardan algılanan farklılıklar ve değer çağrışımı bakımından önem arz etmektedir. Hurtado, Gurin ve Peng (1994) Meksika'ya gelen ilk nesil göçmenlerin kendilerinden sonraki nesillere göre başka bir dili öğrenme, bir sosyal kategori oluşturmada daha fazla zorlandıklarını ve bunun da sosyal karşılaştırma yapma olasılığını arttırdığını belirtmiştir. Dolayısıyla göçmenlerin ev sahibi halka göre sosyal kategori oluşturmak daha zor olduğu gibi, ilk nesil göçmenlerin bir sosyal kimlik oluşturmada sonraki nesillerden daha fazla zorlandığı söylenebilir. *Psikolojik güçlendirme (psychological work)*, sosyal kimlik teorisinin son sürecidir. Psikolojik güçlendirme süreci, baskın grubun bireyin kategorize edildiği gruba karşı olumlu bir ayrıcalık duygusunun beslenmesini ifade eder. Olumlu ayrıcalık duygusu için en problemlili olan gruplar ve kategoriler –örneğin; sosyal harekettten dolayı dışlananlar, göçmenler vb.-, bireyler için sosyal kimlik olma ihtimali en yüksektir. Sosyal olarak değerli ve güçlü olan, başkalarıyla iletişime açık olmayan bir gruba ait olan bireylerin sosyal kimlikleri bile olmayabilir. Başka bir ifade ile sosyal olarak güçlü olan bireylerin etrafında sosyal kimlikler kurduklarında psikolojik olarak önemli olmaları mümkün değildir. Bu nedenle Tajfel'in sosyal kimlik teorisi, bireyin pozitif kendine özgünlük (positive distinctiveness) ayırt etme duygusu" kazanması için en fazla etkileşimi ve psikolojik güçlendirmeyi gerektirebilecek sosyal kategorilere veya grup üyeliğine daha çok dikkat etmesine yol açar.

Tajfel'in teorisi, bireyin grup sınıflandırmasına, göçmen ve baskın gruplar arasındaki karşılaştırmalara rağmen pozitif bir benlik imajını sürdürme yeteneğini de içerir (Van Oudenhoven, Prins ve Buunk, 1998). Tajfel'in teorisi evrensel olarak uygulanabilir bir teori olarak tanımlansa da, sosyal kategorizasyonlara ve grup üyeliğine değer veren ya da gruplararası karşılaştırmalara verilen psikolojik tepkileri vurgular (Hurtado, Gurin ve Peng, 1994). Bu açıklamalara dayanarak göçmen ve baskın gruplar arasındaki olumlu karşılaştırmalar kişilerarası ilişkileri geliştireceği ve

olumlu benlik saygısını arttıracakı söylenebilir. Yine yukarıdaki açıklamalar ışığında göçmen bireylerin geldikleri yeni yerleşim yerinde bir sosyal kategorizasyon oluşturma, onların diğer gruplarla karşılaştırılması ve bunun sonucunda ev sahibi halkın “pozitif kendine özgünlük ayırt etme duygusu” yaklaşımı bu dezavantajlı bireylerin sosyal uyum sürecini kolaylaştırabilir.

Bhugra’nın Göç ve Ruh Sağlığı Modeli (Bhugra’s Migration and Psychiatric Disorders Model). Bhugra (2004) göçmenlik ve ruh sağlığı ile ilgili yaptığı çalışmada göçmenlik sürecini üç evrede incelemiştir:

Göç öncesi dönem (Premigration): Göçün gönüllü veya zorlayıcı olması bireyin ruh sağlığı üzerinde etkilidir. Kendi istekleri ile göç edenler daha çok alışma konusunda sorun yaşarken, zorla yerinden edilenler, aidiyet, güven ve bağlanma konusunda sorun yaşarlar. Bireylerin biyolojik ve psikolojik ruh sağlığı göç deneyimini anlamada önemlidir. Akdeniz ve Öz (2009) özellikle zorunlu göçün ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği ve kadın göçmenlerin erkek göçmenlere kıyasla daha fazla duygusal problem yaşadığını belirtmektedir. Farklı etnik gruplar, cinsiyet ve yaş grupları, göç sürecinin bireyler tarafından nasıl anlamlandırıldığı ve ele alındığı konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Topçu ve Başer (2006) yaptıkları çalışmada göç eden kadınların stresle baş etmede diğer bireylere göre daha fazla zorlandıklarını ifade etmiştir.

Göç dönemi (Migration): Birey yaşadığı yerden kopması, kopuşla gelen yas, sosyal desteğin kaybolması, göç sürecindeki travmatik yaşantılar göçün ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkisinin olduğunu gösteren parametrelerdir. Göçmen kadınlar hem kadın oldukları hem de göçmen oldukları için gerek göç esnasında gerekse göç ettikten sonra yerleştikleri yerde cinsel taciz, tecavüz, fiziksel ve duygusal şiddete maruz kalabilmektedirler (Adanu ve Johnson 2009). Fuhuşa zorlanmaları sonucu cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma olasılıkları da daha yüksektir (Miller, Decker, Silverman ve Raj 2007). Bu durum bireyde kaygıya ve ciddi travmalara sebep olabilir.

Göç sonrası dönem (Postmigration): Bhugra bireyin yeni geldiği ülkede karşılaştığı kültür şoku, diğer insanların kendisine yönelik ayrımcı tavırları, ekonomik problemler ve vatanına duyduğu özlem bireyin ruh sağlığını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Modele göre, kayıp, yas, travma gibi risk faktörü yaşayan göçmenlerin, yeni kültüre uyum sağlama ve bağlanma da sorun yaşamakta olup, ruh sağlığı

hastalıklarına yakalanma olasılığı yüksektir. Bhugra (2004) göçün psikolojik sonuçlarını ele alırken hangi sebeplerden olduğunu, isteğe bağlı mı zorla mı olduğunu, bireyin kişilik özellikleri, yaş, cinsiyet ve yerli halkın göçmene bakışı ve kültür farklılığının etkilediğini belirtmiştir. Salman ve Tuna'ya (2002) göre kadın göçmenler erkeklere nazaran depresyon ve intihar davranışını iki kat daha fazla yaşamakta ve yardım alma davranışları erkeklerden daha azdır (akt. Akdeniz ve Öz, 2009). Bhugra, daha önce psikolojik bir rahatsızlık yaşayan göçmenlerin yine ruh sağlığının olumsuz etkilenme ihtimalinin daha fazla olduğunu ifade etmiştir. Still (1998) göçmen öğrencilerin yaşlarına göre anksiyete ve depresyon oranlarının daha yüksek olduğunu; zihinsel sağlık ve akademik başarılarının daha düşük olduğunu ifade etmiştir. Bireyin göçü nasıl anlamlandığı da önemlidir (Acartürk, 2016). Bhugra'nın modelinden anlaşılacağı üzere göç, bazıları için kurtuluş olarak algılanırken bazıları için travma ve geçmişe özlem daha baskın hissedilmektedir. Göçün nasıl anlamlandırıldığının yanı sıra bireylerin koruyucu faktörleri nasıl yorumladıkları da ruh sağlığı üzerinde etkilidir. Kamperman, Komproe ve De Jong (2000) yaptıkları araştırmada Türk göçmenlerin ruh sağlığına duygusal ve sosyal desteğin olumlu etkisi olduğunu, Surinamlı göçmenler ise sosyal desteğin daha faydalı olduğunu belirtmiştir.

Sosyal Uyum (Social Cohesion)

Literatürde sosyal uyumun tanımı incelendiğinde ortak bir görüş olmamakla birlikte bir muğlaklık söz konusudur (Friedkin, 2004; Meer ve Tolsma, 2014; Ongan, 2013; Sezgin ve Yolcu, 2016). Bu yüzden sosyal uyum kavramı ele alındığı bağlamda incelenmelidir. Dahrendorf ve diğerleri (1995) sosyal uyumun, bir topluluğun tüm üyelerince kabul edilmiş değerler ve kurumlar çerçevesinde bireylere sunulan fırsatların değerlendirilmesi sonucu ortaya çıktığını savunur. Berger-Schmitt (2000) bir topluluktaki sosyal bağların o topluluğa ait olmayana dışlayacağını ileri sürmesinin yanı sıra, güçlü bir uyumun sadece sosyal uyum açısından ne ölçüde tehdit oluşabileceğini de ifade etmiştir. Başka bir ifade ile bireylerin genel uyum düzeyi ile sosyal uyum düzeyinin arasında ciddi bir fark olabilir. Bu açıklama ile ilgili olarak Berman ve Phillips (2004) toplumlarda otoriter ve totaliter rejim arttıkça uyumun artacağını belirtmiştir. Bu ifadeden de anlaşıldığı gibi sosyal uyum bir güç veya siyasi otoriter tarafından zorla veya bir dayatma sonucu ortaya çıkabilir. Sosyal uyum, bireyin/grubun kendi özgür

iradesiyle diğer gruplarla ortak sosyal hayatı yaşamak için ortak amaçlarla hareket etmesidir (Aksoy, 2000).

Sosyal uyum, etnik kimlikleri itibariyle dezavantajlı olan insanların yeteneklerini geliştirerek toplumda yer alma koşullarını iyileştirip, onlara sunulan fırsatları arttıran etkinliklere, sosyal rollere ve ilişkilere tam erişmesine yardım eder (Partington, 2005). Dezavantajlı konumda olan ve toplumda kabul arayan kişiler için sosyal uyum, bireyin sosyal rollere erişimini kolaylaştırmasının yanı sıra, bireyin toplumda varlığını kabul ettirmesini ve toplumsal katılımı da hesaba katar (Lemay, 2006). Sosyal uyum süreciyle birlikte toplumda dışlanmış, kendini yalıtılmış hisseden birey ya da grupların toplumdan engellenmiş hissettikleri durumlar ortadan kalkar. Ayrıca dezavantajlı bireylerin toplumla bütünleşmesi ve daha iyi koşullarda yaşamlarını idame ettirmelerine olanak sağlar (Genç ve Çat, 2013).

Sosyal uyumun geçici koruma altındaki bireylerin topluma kazandırılma sürecinde gerekli ve önemli olduğu bilinmektedir. Geçici koruma altındaki bireylerin sosyal uyum sürecinin daha başarılı ve kalıcı bir şekilde gerçekleşmesinde etkili olabilecek unsurları belirlemek ve buna yönelik adımlar atmak sosyal uyum sürecini hızlandırır. Bu bireylerin sosyal uyum sürecinde önündeki engellere aşağıda değinilmiştir.

Zorunlu bir şekilde ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanların geldikleri yerde yaşadığı en önemli problemlerden birisi dil problemi ve kültür farklılığıdır. Topgül (2016) yerleştiği ülkenin ana dilini konuşabilen göçmenlerin daha kolay uyum sağlayabildiğini ve yaşadıkları sosyal dışlanmayı azalttığını belirtmiştir. Ayrıca dil öğrenimi konusunda sıkıntı yaşanmaması için, bireyin kendisi ile ana dili konuşan birisinin gittiği ülkenin dilini öğretmesinin daha faydalı olacağı düşünülmüştür. Yerleştiği ülkenin dilini bilmeyen bireyler kendini ifade etmekte sınırlı kalmaktadır. Dil bilip bilmemenin ev sahibi insanlarla ilişki kurmakta ve aidiyet hissetmekte önem taşıdığı düşünülmektedir. Daha farklı bir perspektiften bakıldığında Nauck (2000) göçmen bireylerin başka bir dili öğrenmede kendisinden sonraki kuşağa göre zorluk çektiğini belirtmiştir. Ayrıca Nauck (2000) kendi anadilini bilmeyen bireylerin doğduğu ve büyüdüğü ülkedeki dili ebeveynlerinden daha iyi konuştuğu, kültürü de daha kolay benimsediğini belirtmiştir. Kendisinden sonraki kuşağın başka bir dil ve kültürde doğmuş olması bireylerin kendisi ve sonraki kuşak arasında çatışmaya sebep

olmaktadır. Bunun sebebi birinci kuşağın yeni kültürü algılama biçimi, kendi kültürlerinden kopamama, başka bir dil ve kültüre karşı direnç gösterme ve asimile olma korkusu olduğu düşünülebilir. Çünkü ikinci kuşak için asimile olma kaygısı, direnç ve öz-kültürünü savunma çabası söz konusu değildir. Göçmen çocuklar açısından bakıldığında ise; göçmen çocuklar göç ettikleri ülkenin dilini bilememektedirler. Dolayısıyla duygu düşüncelerini ifade etmek için başka bir dili kullanmak zorunda olmak çocukta gerginlik ve psikolojik baskı yaratır. Dil bariyeri yüzünden karşısındaki kişi ile anlaşılamayan çocuklarda şiddet eğilimi, çatışma, suça yönelme gibi durumlar ortaya çıkmaktadır (Ekici, 2015: 192).

Zorunlu göçmenlerin gidecekleri ülkede kendilerini nelerin beklediği konusundaki belirsizlikler sosyal uyum sürecinde sorun yaratmaktadır. Zorunlu göçmenler ülkelerinden ayrılıp yeni bir ülkeye girerken sınırdaki askerlerden yerli halka, kamplardaki güvenlik görevlilerinden kendileriyle aynı kaderi paylaşan insanlara kadar şiddet ve baskı görme ihtimali, dolayısıyla belirsizliği vardır (Grove ve Zwi, 2006). Ayrıca ne kadar süre kampta kalacakları, sığınmacı veya mülteci statüsüne geçip geçmeyecekleri de belirsizdir. Bu belirsizlik bireylerin kaygı düzeyini arttırmaktadır. Tribe'e (2002) göre, bu belirsizlik onların gelecekleri ile ilgili plan yapmasını engeller. Kendi ülkelerine geri gönderilme ihtimali bu bireyleri daha savunmasız hale getirmekte ve bireylerin kaygı düzeyini arttırmaktadır. Yukarıda sığınmacı ve mülteci kavramlarının tanımı açık bir şekilde yapılmıştır. Aynı şekilde geçici korunan, zorunlu göçmenin de tanımının ve hangi haklardan yararlanabileceğine açıklık getirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Böylelikle hem bu bireylerin belirsiz bir yolculuğa çıkmalarını ortadan kaldıracığı hem de yaşadıkları kaygının azalacağı düşünülmektedir.

Sosyal uyum sürecinde önemli olan bir diğer husus göç eden bireylerin gittikleri ülkeden beklentileridir. Savaş veya başka bir travmatik olaydan dolayı yaşadığı yeri terk eden insanların geldikleri yerde öncelikle beklentisi hayatta kalabilmektir. Her birey hayatta kalabilmek için güvenlik, barınma ve beslenmeye ihtiyaç duyar. Zorunlu göçmenlerin geldikleri ülkedeki ilk beklentileri bu temel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu ihtiyaçlara erişemeyen bireylerin kaygılarının artacağı düşünülmektedir. Zorunlu göçmenlerin diğer bir beklentisi işgücü piyasasında olmaktır. Öztekin (2016) sosyal uyumun en önemli koşulunun istihdam olduğunu söylemiştir. Zorunlu göçmenlerin yaşadıkları bir diğer kaygı işgücü piyasasında aktif olarak yer alıp almayacağını

bilememeleridir. Łodziński ve Bartoszyńska (2009) ekonomik kaynaklardan yoksun kalmak, yasal çalışmaya erişimde zorluk çeken bireylerin sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları ve kendilerini diğerlerine göre daha güçsüz hissettiklerini belirtmiştir. Günay ve Haag (1998) ekonomik sebeplerden dolayı herhangi bir fikri olmadan ailelerinin kararıyla göç etmek zorunda kalan kadınların, ülkeye gelmeden önce yeni hayatlarıyla ilgili daha fazla beklentilerinin olduğunu fakat geldikten sonra hayal kırıklığı ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Özellikle üniversite çağındaki zorunlu göçmenler düşünüldüğünde, bekledikleri ve hayal ettikleri eğitimi alıp alamayacakları belirsizdir. Bu durumun bireyde endişe ve umutsuzluk yaratacağı düşünülmektedir. Parker ve Kleiner'a (1966) göre, bireylerin yeni geldikleri ülkeye kendi ülkelerindeki aldıkları eğitimi ve diplomaları kabul ettirememesinin psikolojik olarak riskler taşımaktadır. Tseng'e (2001) göre zorunlu göçmenlerin eğitim seviyesi ve mesleki arka plan göç sonrası kendilerine yapılacak muameleyi etkileyeceğini ifade etmiştir. Nitekim bu çalışmada ele alınan geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite okuyan öğrencilerin kendi milletlerinden olanlara göre daha kolay bir sosyal uyum süreci yaşadığına inanılmaktadır.

Sosyal uyumun gerçekleşmesin diğer önemli bir faktör de göçmenlerin geldikleri ülkede eğitim düzeyi olarak nerede oldukları ve bu haktan ne kadar yararlandığı ile ilgilidir. Öztekin (2016) devletten veya özel herhangi bir kurumdan eğitim hizmeti alamayanların toplumun dışına itildiğini belirtmiştir. Aasland'a (2002) göre göçmenlerin eğitim düzeyi düşük olan bireylerin sosyal dışlanmaya maruz kaldıklarını belirtmiştir. Aynı şekilde sağlık hizmetlerinden yoksun kalan ve ekonomik geliri düşük olan bireylerin sosyal olarak dışlandığını ifade etmiştir. Bu bireylerin yaşam standartlarının düşük olacağını ve gelecekte nitelik olarak daha düşük pozisyonda olacağını eklemiştir. Temel hak ve hizmetlerden diğerleri kadar faydalanamayan bireylerin sosyal olarak dışlanmasının yanı sıra gelecekteki kaygılarını anlayabilmek mümkündür. Bu bireylere gerekli ekonomik, entelektüel ve sağlık hizmetleri sağlandığında hissettikleri kaygının azalacağı, birey olarak kendini yetiştirebilmesine olan inancı ve topluma aidiyetinin artacağı düşünülmektedir. Türkiye'deki geçici koruma altında bulunan üniversite öğrencilerinin sosyal uyum sürecine bakıldığında ev sahibi ülke vatandaşlarının faydalandığı gibi üniversite okuma hakkından yararlandığı görülmektedir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (2013) tarafından alınan bir kararla Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinden herhangi bir eğitim ücreti alınmayacağını

duyurmuştur. Ayrıca 9 Ekim 2013 tarihli YÖK toplantısında Suriye’de üniversite okumakta olan ve savaştan dolayı Türkiye’ye sığınma talebinde bulunan öğrencilere ise Türkiye’deki üniversitelere yatay geçiş ile geçme imkânı tanınmıştır (YÖK, 2013). Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin sosyal uyumu ile ilgili atılan bu adımlar, onlara eğitim ve gelecekle ilgili hayallerini gerçekleştirmek için umut olacak, onların motivasyonlarını ve azmini arttıracak, Türkiye’ye olan aidiyet duygusunu geliştirecek ve dolayısıyla sosyal uyum sürecini hızlandıracaktır. Genç ve dinamik nüfusun eğitim sürecine ve ileride ülkedeki kalifiye iş gücüne dâhil edilmesinin Türkiye adına da sevindirici bir durumdur.

Sosyal destek bireyin sosyal uyum sürecini hızlandıran bir durumdur. Öztekin (2016) sosyal ilişkilerin zayıf olması ve sosyal destekten yoksun olunmasının sosyal dışlanmaya sebep olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla sosyal uyumu da engellemektedir. Zorunlu göçmenler açısından düşünüldüğünde, ev sahibi halkın yaklaşımının da sosyal uyumda belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Şahin (2009) toplumu oluşturan başta birey olmak üzere her unsurun üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesinin sosyal uyumu sağlayacağını ifade etmiştir. Bireylerin ve grupların sosyal ilişki anlamında aktif tutulmasının etkinliklere katılmasının da sosyal uyuma olumlu etkisinin olacağını belirtmiştir. Savaş mağduru insanların birçoğu sosyal destek kaynaklarını savaşta kaybettiği veya kendi ülkesinde bıraktığı düşünüldüğünde, göç ettikleri ülkedeki sosyal destek kaynaklarının varlığı son derece önemlidir.

Ülkesindeki savaş yüzünden başka bir ülkeye alışmasında zorluk çekmesinin en önemli sebebi, belki de ülkesinde ve göç süreci boyunca yaşadıkları psikolojik travmalardır. Ülkesini zorla terk etmiş kişiler insan kaçakçılığı yoluyla yaşamları pahasına güvenli olmayan botlarla başka ülkelere gitmektedirler. Bu sonu bilinmeyen yolculukta kimisi hayatını kaybetmekte kimi ise göç esnasında travmatik yaşantılar deneyimlemektedirler (Zwi ve Alvares-Castillo, 2003). Turner (2007) bazı zorunlu göçmenlerin göç ettikleri ülkelerdeki normal, hassas olmayan hatta güvenli durumları olumsuz algılayıp korkabildiklerini belirtmiştir. Örneğin; kendi ülkesinde üniformalı bir asker tarafından şiddet gören birinin göç ettiği ülkede de benzer şekilde üniformalı insanlardan korktuğunu ifade etmiştir. Bu gibi stres ve korku yaratan geçmiş yaşantılardan dolayı bireylerin güven duygusu zedelenmiştir.

Zorunlu göçmenlerin bir diğer travmatik yaşantısı yastır. Kaybın yasını yaşayamayan bireyler ileriye dönük hayatlarında başta uyum olmak üzere birçok

problem yaşayabilir (Strijk, Meijel ve Gamel, 2010). Bu yüzden kaybettiği birisinin ölümünü kabul edip yasını yaşayabilmesi bundan sonraki hayatındaki dengesi için önemlidir. Volkan (1993), kişinin kaybını kabul edebilme derecesinin, yeni hayatındaki uyumun derecesini belirleyeceğini söylemektedir. Ülkesinden ayrılmak zorunda olan göçmenlerin travmatik yaşantılarının psikolojik durumlarında önemli rol oynamasının yanında, geldikleri ülkede karşılaştıkları ortamın da bu kişilerin psikolojik durumlarında etkili olduğu düşünülmektedir. Grove ve Zwi'ye (2006) göre, zorunlu göçmenler "istenmeyen", "davetsiz misafir" ve "ev sahibi halktan yani bizden" isteklerde bulunan kişiler olarak görülmektedir. Bu bireylerin karşılaştıkları muamele sonucu kendilerini ötekileştirilmiş hissetmeleri beklenen bir durumdur. Dolayısıyla zorunlu göçmenlerin sosyal içerilmesinde ev sahibi halkın önemli bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal uyum sürecinde etkili olan faktörler dil, kültür, bireyin beklentileri, yaşadığı belirsizlikler, bireye sunulan hizmetler, sosyal destek ve anavatanındaki savaş esansında ve göç ederken yaşadığı travmalar olarak ele alınmıştır. Zorunlu göç yoluyla ülkesinden ayrılan insanların birincil ihtiyacının gereken psikolojik desteğin sağlanması olarak düşünülmektedir. Aker, Ayata, Özeren, Buran ve Bay (2002) göçmenlerdeki travmatik yaşantılar sonucu oluşan depresyon ve diğer anksiyete bozuklukların tedavisinin uyum güçlüklerini ortadan kaldıracığını düşünülmektedir. Yaşadığı travmalar ortadan kalktığında birey başka ihtiyaçlarını karşılamaya başlayacaktır. Travmatik yaşantısını önemli ölçüde atlatan bireyler, başka bir dili ve kültürü öğrenmeye başlayabilir, gittiği ülkenin eğitim sistemine entegre olmaya çalışabilir. Bireye psikolojik olarak zarar veren yaşantıların etkisi azaltılmadıkça bireyin sosyal uyum sürecini başarılı bir şekilde tamamlayamayacağı düşünülmektedir.

Yukarıdaki belirtilen alanyazın bulgularına dayalı olarak, sosyal uyumu sağlayan unsurlarına bakıldığında hiçbirinin sadece göç eden tarafın çabasıyla gerçekleştirilmesi mümkün gözükmemektedir. Aksi halde tam bir sosyal uyum süreci gerçekleşmez ve toplumda ayrımcılık dışlanma ve çatışmalar ortaya çıkar. Toplumun her kesiminden bireyin sosyal uyum sürecine dâhil olması gerekmektedir. Marston ve Dee'ye (2015) göre sosyal uyum bir topluluktaki tüm bireylerin tutum ve davranışlarında değişime gidilmesi ve ortak bir düzen algısının oluşturulması ile mümkündür. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere sosyal uyum süreci iki farklı kültürün, grubun veya kişinin bir araya gelerek karşılıklı etkileşiminin sonucu olduğu söylenebilir.

Göçmenlerle İlgili Yapılan Çalışmalar

Göçmenlerin sosyal uyum süreci ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında ilk göze çarpan çalışma Avustralya'nın göçmenlerle ilgili yürüttüğü politikalarıdır. Avustralya, dünyadaki birçok milletten ve kültürden insanı toplumuna entegre etmek konusunda çok başarılı olmuş; insanların farklılıklarına saygı duymak ve herkesin tam üyeliğe sahip olmaları ve katılmalarına imkân tanımıştır. Ülkesindeki mültecileri aileleri ile bir araya gelmesini sağlaması bakımından Avustralya'da uygulanan göç programı birçok insanı ülkesine çekmektedir. Jupp, Nieuwenhuysen ve Dawson (2007) göre göçmenlerin ve onların soyundan gelenlerin katkıları sayesinde Avustralya bugün gelişen, girişimci ve çeşitli bir toplum olmuştur. Göç edenleri başarılı bir şekilde yerel halkla birleştiren Avustralya'nın geleceğinde önemli bir rol oynamaya devam edeceği öngörülmektedir. Sosyal uyum, bağlama ve sosyal aktörlere bağlı olarak ele alınmalıdır. Avustralya hükümeti, spordaki çeşitliliği teşvik etmeyi amaçlayarak ulusal bir sosyal uyum gündemi geliştirmiştir. Bu uygulamada herkese finansal destek sağlanmasının ve spor dallarına eşit erişim olanağı sunulması, sığınmacıların sosyal uyum sağlayabilmesini kolaylaştırmıştır (Dukic, McDonald ve Spaaij, 2017).

Chica ve Acosta'nın (2018) birlikte faaliyet yürüttükleri bir sivil toplum kuruluşu olan Action Contre la Faim (ACF), Ocak-Eylül 2014 tarihleri arasında Ürdün'ün 10'dan fazla köyünde köyde hem Suriyeli mülteci hem de ev sahibi topluluktan 7000'den fazla kişiye ulaşan bir psikososyal destek programı uygulamıştır. Bu destek programının amacı psikososyal refahı artırmak ve her iki toplumun üyeleri arasında pozitif etkileşimleri teşvik etmek ve sosyal uyumu arttırmaktır. Dokuz ay süren uygulama esnasında odak grup tartışmaları yapılarak uygulanan destek programının verimliliği öğrenilmeye çalışılmıştır. Uygulama sonunda katılımcıların iyilik hali düzeyi ve kendine güven algısının arttığı not edilmiştir. Gruplar arasında iletişimin sağlanarak karşılıklı anlayışın oluşturulması ve ev sahibi halk tarafından sosyal destek sağlanmış, iki grubun da empati düzeyinin arttığı, önyargı ve dışlanma gibi tutumların azaltıldığı belirtilmiştir.

Alam ve Imran (2015) yaşları 18 ile 34 arasında değişen ve çeşitli milletlerden oluşan 28 göçmenle yürüttüğü çalışmada göçmenlerin teknoloji kullanma fırsatlarının Avustralya topluma sosyal uyumunu destekleyebileceğini düşünmüşlerdir. Bu çalışmada göçmenlerin dijital teknolojinin sosyal uyum sürecini kolaylaştırdığı

sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca alışanların çalışmayanlara, İngilizce bilenlerin bilmeyenlere göre sosyal uyum sürecini daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.

Harb (2014) Lübnan'ın üç şehir bölgesinde (Bekaa, Sahel Akkar, Wadi Khaled) yaşayan Suriyeli göçmenlerin sosyal uyum sürecini incelemiştir. Ev sahibi olan Lübnan'lı vatandaşlara göre Suriyeli göçmenler özellikle ekonomik bir tehdit olarak algılanmıştır. Çalışmada üç bölgede de Suriyeli mültecilerin değer sistemleri ve yaşam tarzları incelenmiş, yerel halk tarafından Suriyeli mülteciler bir tehdit olarak algılanmıştır. Öte yandan Suriyeli mültecilerin %70'inden fazlasının Lübnan vatandaşlarını statü ve ekonomik açıdan (Wadi Khaled'de) tehdit olarak algılamıştır. Çalışmada ayrıca Suriyeli mültecilere yönelik şiddet göstergelerinin Lübnan vatandaşları arasında, özellikle Akkar'da nispeten daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu da Suriyeli göçmenlerin toplumla bütünleşmesini, dolayısıyla sosyal uyum sürecini sekteye uğratmıştır.

Fozdar (2012) Avustralya'daki yetenekli Müslüman göçmenlerin sosyal uyum sürecini araştırmıştır. Çalışmada yer alan Müslümanların genellikle diğer mültecilere göre kendilerini dışlanmış hissetmediklerini belirtmişlerdir. Çalışmada yetenekli Müslümanların istihdamının daha az olduğunu, sosyal evre edinmede, yaşam memnuniyetinde veya ayrımcılık algılarında kanıtlandığı üzere sosyal dışlanma ve din arasında bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. Araştırmanın bulguları yetenekli Müslüman mültecilerin "batı" kültürüne uyum sağlamanın diğerlerinden daha zor bulunduğu ve dini farklılıkların sosyal uyumu etkilemediğini ortaya koymuştur. Herhangi bir alanda başarılı ve yetenekli olan Müslümanların diğer göçmenlere göre toplumla daha çabuk bütünleştiği ve aidiyetlerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bireylerin başarılı ve yetenekli olmasının sosyal uyum sürecinde dini aidiyetlerinden daha önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Correa-Velez, Giffort ve Barnett'e (2010) göre Mülteci kökenli genç insanlar için, ailelerine ve topluma ait oldukları ve yeniden yerleştirildikleri ülkelere ait olma duygusu oluşturma, refahları ve sosyal uyum süreci için önemli olduğunu söylemişlerdir. Avustralya'ya göç etmiş 97 genç mültecinin (11-19 yaş) sosyal uyum sürecini başarılı bir şekilde yaşamaları için koruyucu ve güçlendirici faktörlerin önemini vurgulamışlardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında fiziksel etki alanı geniş, iyi sosyal

ilişkiler geliştiren, ebeveynlerle birlikte yaşama, okula devam eden ve başarısı yüksek olan, akran ve ev sahibi halk tarafından algılanan sosyal desteği yüksek olanların sosyal uyum sürecini yaşadıkları görülmektedir.

Spicer (2008) İngiltere'deki mültecilerin sosyal uyumuna yönelik algılarını incelemek için 14 ebeveyn ve 12 çocukla derinlemesine mülakatlar gerçekleştirmiştir. Görüşmeler, çocukların okul arkadaşları tarafından destek görmek, güvenlik ihtiyacının karşılanması ve hizmetlere erişimin sosyal uyumun sağlanmasında en etkili faktörler olduğunu ortaya koymuştur. Birçok çocuk mahalle ortamının, fiziksel deneyimlerin, hareket alanının genişliği ve arkadaşlarıyla oynadıkları oyunların mahallelere ve okullara bağlılık hissini arttırdığını belirtmiştir. Ebeveynlerin sosyal uyum algıları incelendiğinde ise, yaşadıkları yerdeki ev sahibi halkın kendilerine olan sosyal desteğin, sosyal bağları arttırmanın ve iyi kişilerarası ilişkiler geliştirmenin sosyal uyum sürecini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir.

1991'deki halk ayaklanması sonucu her anlamda istikrarın bozulduğu Somali'de hala bir düzen bulunmamaktadır. Birçok insan başka bir ülkeye gitmek zorunda kalmış, pek çok kişi de ülke içinde yerinden edilmiştir. Papadopoulos (2008) Afrika'daki mülteci kamplarındaki deneyimlerini ele aldığı çalışmasında pek çok kadının göç esnasında başta tecavüz olmak üzere, çeşitli şekillerde şiddete maruz kaldığını ve ölümle tehdit edildiğini belirtmiştir. Bu durumun önemli bir sonucu kuşkusuz yaşadıkları travmadır. Bu kişilerle iyi bir terapötik ilişki kurulduğunda, dikkatlice dinlendiklerinde ve olumsuz etkilerine vurgu yapıldığında, terapilerden daha olumlu sonuç aldıklarını ve katılımcıların yaşadıkları yıkıcı travmanın azaldığını belirtmişlerdir. Travma deneyimlerinin yaşamlarının diğer yönlerinde, özellikle başkalarına yardım etmelerinde onlara yardımcı olduğu belirtilmiştir. Başkalarıyla iletişime geçmeleri, diğerleri ile paylaşımda bulunmaları, onları dinleme ve onlara yardımcı olmaları sosyal uyumun gerçekleştiğinin önemli bir göstergesi olduğu anlaşılmaktadır.

Beirens, Hughes, Hek ve Spicer (2007) yürüttükleri bir çalışmada mülteci çocuklarla kuvvetli sosyal bağlantılar kurulduğunda ve yeterli akran desteği verildiğinde sosyal uyumun sağlanacağını belirtmişlerdir. Mülteci çocuklara sunulan temel hizmetlerin arttırılması, bu çocukların sosyal bağlar kurması ve geliştirmesine fırsat vermenin sosyal uyum için kilit unsur olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada yetişkinlerin sosyal uyum sürecini kolaylaştıran unsurlara da dikkat çekilmiştir. Güçlü

sosyal bağılara sahip olmanın, temel sağlık ve sosyal refah hizmetlerini sağlamada ev sahibi bireylerin destek sağlaması sosyal uyumu hızlandırdığını belirtmişlerdir. Göçmenlerin İngiltere'de yaşadıkları zorluklar ve belirsiz geleceklerinden kaynaklanan stres ve depresyon ile başa çıkma açısından ruh sağlığı hizmeti sağlanmasının da sosyal uyum sağlayabilmelerinde etkili olmuştur.

Zhu (2001) göçmen çocukların eğitim sürecinde yaşadıkları sorunları araştırmıştır. Bu çalışmada öğrencilerin başarısızlıklarının temel nedenleri yeterli ders materyalinin ve fiziksel koşulların uygun olmamasıdır. Bunların yanı sıra ev sahibi halk tarafından göçmen çocuklara yönelik yapılan sosyal dışlanma ve ayrımcılık bu çocukların uyum sağlamasını zorlaştırmıştır. Ayrıca bu çalışmada ekonomik sebeplerden dolayı da göçmen çocuklar başarılı sosyal uyum süreci yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu çalışmalarda da vurgulandığı üzere öğrenciler ve genç bireylerin sosyal uyumu başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için ev sahibi halka önemli görevler düşmektedir. Uyum sürecinin göçmen bireylerin tek başına çabasıyla mümkün olamayacağı, ev sahibi halkın göçmenlerle kucaklaşarak sağlanabileceği açıktır.

Sinnerbrink, Silove, Field, Steel ve Manicavasagar (1997) yaptıkları araştırmada Avustralya'daki sığınmacıların kendi ülkelerine geri gönderilme korkusunun sosyal uyum sürecinde yaşadıkları en temel problemlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Acil bir durum olduğunda ailelerinin yanlarına gidememeleri, çeşitli sebeplerden dolayı mültecilik başvurusundaki gecikmeler ve kendilerine sunulan sosyal hizmetlere yeterince erişememeleri sosyal uyum sürecini zorlaştırdığını belirtmişlerdir.

Göçmenlik konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında Luzio'ya (1991) göre sosyal uyumun gerçekleşmesi için en gerekli şey dildir. Luzio İtalya'dan Almanya'ya göç eden ailelerin çocukları gittikleri yerin dilini konuşmakta zorluk yaşayabileceklerini belirtmiştir. Araştırmada göç ettikleri yerin ana dilini konuşabilen bireylerin gittikleri yere daha kolay uyum sağladıkları belirtilmiştir. İkinci dili öğrenen çocukların diğer göçmen bireylere göre daha güçlü bir iletişim becerisi geliştirdikleri, akran ilişkilerinin daha iyi olduğu ve sosyal uyum süreçlerinin ailelerine göre daha kolay ve hızlı gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal uyumun gerçekleşebilmesi için tek taraflı beklentilerde bulunulmamalı ve karşılıklı adımlar atılmalıdır. Suriyelilerin Türkiye'deki durumunun ve toplumsal kabul

düzeyinin incelendiği, yerel halkın Türkiye'deki Suriyelilere bakışı konulu çalışmada (Erdoğan, 2014). 'Suriyeliler bizim kardeşimiz' söylemi ile Suriyelilerle birlikte yaşamının sürdürülebilir ve aynı şey olmadığı belirtilmiştir. Bu ifadenin gerekçesi olarak Türkiye toplumunun Suriyeliler ile arasına kültürel farkların olduğu, bu nedenle de Suriyelilerle aralarına kültürel mesafe koyarak onlara vatandaşlık verilmesine sıcak bakmadıkları belirtilmektedir. Erdoğan (2015) yaptığı araştırmada Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin kanaatinizi en iyi aşağıdakilerden hangisi ifade eder?" sorusudur. Bu soruya Suriyelileri "bize yük olan insanlar" ya da "asalaklar-dilenciler" olarak görenlerin oranı toplamda % 26'dır. Bu önemli bir rakamdır, çünkü dört yıldır burada yaşamalarına rağmen hala her dört kişiden biri hakaret edici söylemlerde bulunmaktadır. Bu durum ortak kültüre sahip olmanın uyum sürecini beklenildiği kadar kolaylaştırmadığını göstermektedir.

Zerengök, Güzel ve Özbey (2018) yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin boş zaman aktivitelerini değerlendirme biçimlerinin sosyal uyumu kolaylaştırdığını belirtmiştir. Çalışma uluslararası öğrencilerin boş zaman etkinlikleri açısından üniversiteden talep ve beklentileri olduğunu göstermiştir. Öğrencilerin boş zaman etkinliklerine aktif olarak katılabilmesi için gerekli olanaklar sağlandığında psikolojik olarak kendilerini daha iyi hissettiklerini ve üniversiteye aidiyetlerinin arttığını belirtmişlerdir.

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin sosyal uyum sürecini incelemeye çalışırken ev sahibi halkın tutumunun incelenmesinin sosyal uyum sürecine olumlu/olumsuz yön vereceği düşünülmektedir. Çömez-Polat ve Kaya (2017) Türkiye'deki Suriyelilere yönelik tutumların ötekileştirme tarzları çerçevesinde değerlendirmek amacıyla Türkiye'nin çeşitli yerleşim merkezlerinden ve farklı demografik özelliklere sahip 45 üniversite öğrencisi ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada en fazla kullanılan ötekileştirme tarzının "sosyal dışlanma" olduğu belirtilmiştir. Bir katılımcı "...*Hepsi defolup memleketlerine gitsinler. Suriyeliler çok beter.*" ifadesini kullanırken başka bir katılımcı "...*Kesinlikle vatandaşlık verilmemeli onlara. Kaldıkları sürece verilen hiçbir hak kalıcılaşmamalı*" şeklinde ifade kullanmıştır. Katılımcıların pek çoğunun Suriyelilere olumsuz özellikler atfederek Suriyelileri ötekileştirdiği, kendi kültürel özelliklerini yücelterek Suriyelileri "kötü" grup pozisyonuna yerleştirdiği görülmüştür. Bir ötekileştirme pratiği olarak dış grubun sayısal önemi abartma

araştırmada elde edilen diğer bir bulgudur. Suriyelilerin sayısını abartarak grubun tehdit ve tehlike kaynağı olduğu yönündeki duygu ve düşünceler ifade edilmiştir. Bir katılımcı *“Ooo felaket. Ben hayatımda Adana’daki gibi Suriyeli görmedim. Her yer Suriyeli dolu. İnsanın ekmeğini elinden alır bunlar.”* ifadesini kullanırken bir diğer katılımcı *“Bence ülkenin her yerine kontrolsüzce dağılmalarına önlem alınmalı. Bu şekilde güvenliği nasıl sağlayacaksınız?”* ifadelerini kullanmıştır. Araştırmada dikkat çekici bir nokta, 11 kişinin Suriyelilere karşı herhangi bir ötekileştirici söylem içerisine girmemesidir. Hatta 2 katılımcı Suriyelilere vatandaşlık hakkının tanınmasına sıcak baktığını ifade etmiştir. Araştırmanın genel sonuçlarına bakıldığında ise katılımcıların %75’inin en az bir ötekileştirme tarzı ile Suriyelilere karşı olumsuz algısını ifade ettiği görülmektedir. Bu da sosyal uyum sürecinin gerçekleşmesinde ev sahibi halkın ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Gözübüyük-Tamer’in (2017) Suriyeli çocukların okula uyumunu incelediği çalışmada öğretmenlerden ve öğrencilerden görüş alarak derinlemesine mülakatlar gerçekleştirmiştir. Suriyeli öğrencilerin okula uyum konusunda yaşadıkları ortak sorunun Türkçe bilmeme olduğu belirtilmiştir. Dil probleminden kaynaklı derse dinleme, anlama ve derse katılımda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Diğer öğrencilerle iletişim kuramadıkları ve eğitim sürecine sonradan dâhil oldukları için kendilerini yabancı hissettiklerini bir öğrenci *“Arkadaşlarımızla konuşuyoruz ama burada ki arkadaşlarımız hepsi beşinci sınıftan beri aynı sınıfta oldukları için kendi aralarında daha iyi arkadaşlar. Ben kendimi burada yabancı hissediyorum (s. 132).”* sözleriyle ifade etmiştir. Türkmen kökenli olanların ise okula uyum sağlamada diğer Suriyeli yaşıtlarına göre büyük avantaj olduğu dile getirilmiştir. Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere yönelik algılarına bakıldığında bir kısmının eğitim sistemine dâhil edilmesine karşı oldukları görülmüştür. Dil sorununu halletmeden sınıflara yerleştirilen Suriyeli çocuklara verilen eğitimin faydalı olmadığını ve eğitim sürecini aksatacağını düşünmektedirler. Bu öğretmenlerin karşı çıktıkları ve vurguladıkları ortak nokta hiçbir hazırlık yapılmadan doğrudan sisteme dâhil edilmeleridir. Bir öğretmen Suriyeli öğrencilerin okula uyumu ile alakalı gözlemlerini *“Şuan Suriyeli öğrenciler Türk eğitim sisteminden yaralanamıyorlar. Ana sınıf ya da ilkokuldakiler yine kolay bir şekilde adapte olabiliyorlar, okuma yazmayı öğrenebiliyorlar fakat ara sınıflar Türkçe bilmedikleri için derse takip edemiyorlar. Ben onların Türkiye’de sağlıklı bir eğitim aldıklarını düşünmüyorum (s. 135).”* sözleriyle ifade etmiştir.

Sosyal uyum sürecinde dil bariyerinin etkili olduğunu gösteren bir diğer çalışma Mercan-Uzun ve Bütün (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada altı okul öncesi öğretmen ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Suriyeli çocukların eğitim kurumlarına uyum sağlamada ciddi güçlükler yaşadığı belirtilmiştir. Suriyeli öğrencilerin Türkçe bilmediklerinden dolayı hem öğretmenleri ile hem de akranları ile iletişim kuramamaktadırlar. Bu nedenle sosyalleşememekte ve bunun sonucunda sosyal dışlanma yaşadıkları belirtilmiştir. Dil farklılığının bir sonucu da öğretmenlerin Suriyeli öğrencileri sınıfta istememesidir. Öğretmenler çocuklarla iletişim sorunu yaşadıklarını, bu sebeple kendilerini gergin hissettiklerini ve Suriyeli öğrencileri görmezden geldiklerini ifade etmişlerdir. Bir öğretmen *“O çocuk beni ilgilendirmiyor. Sınıfın bir köşesinde oynayıp gidiyorlar.”* ifadesini kullanmıştır.

Sezgin ve Yolcu'nun (2016) Suriyeli göçmen uluslararası öğrencilerin sosyal kabul ve uyum süreciyle ilgili olarak üniversite öğrencileri ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirmiştir. Çalışmada öğrencilerin ev sahibi halkla iletişimden kaçındıkları, iletişimde kurmak zorunda olduklarında birtakım sorunlar yaşadıklarını paylaşmışlardır. Sadece Suriyeli oldukları için bile zaman zaman ayrımcılığa maruz kaldıklarını, kendi dillerinde konuştuklarında yerel halkın bundan rahatsız olduğunu, Türkçe konuştuklarında ise bunu hissetmediklerini belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra sık sık olumsuz genellemelerle ve ötekileştirme ifadeleriyle karşı karşıya kaldıklarını da dile getirmişlerdir.

Çetin (2016) Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin sosyal ve kültürel uyum sürecini ele alan geniş çaplı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu amaçla bir Adana ve Mersin illerinde bir saha çalışması yapmıştır. Suriyelileri sosyal, ekonomik ve kültürel yönleriyle inceleyip, ev sahibi konumundaki Türkiye toplumuyla bir arada yaşamının olası sonuçlarına ilişkin bulgular elde etmek için görüşme cetveli kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, entegrasyonun kapısını aralayacak ilk koşulun Suriyelilere Türkçe dilini öğretme olduğu ifade edilmiştir. Suriyeliler arasında Türkçe öğrenmeye yönelik güçlü bir motivasyonun olduğu fakat yeterli düzeyde imkân ve fırsatın bulunmadığı belirtilmiştir. Buradan hareketle Türkiye’deki Suriyelilerin güncel sayısı düşünüldüğünde Suriyelilere yönelik dil eğitimi kurslarına yönlendirmenin ve teşvikin artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Suriyelilerin Türkiye’ye entegrasyonu konusunda ikinci önemli hususun Suriyeli çocukların eğitimi konusudur.

Temel hak olan eğitim hakkına erişimlerinin sağlanmasının bu yetişen kuşağın toplumla bütünleşme ve sağlıklı ilişkiler kurması açısından son derece önemli olduğundan bahsedilmektedir. Türkler ve Suriyeliler arasında gerçekleşen evlilikler sosyal entegrasyonun bir diğer parçasıdır. Araştırma bulgularında göre iki ülke vatandaşları arasında gerçekleşen evlilikler çok az düzeyde olmasına karşın savaş öncesinde iki toplum arasında çok sayıda evliliğin gerçekleştiği ve bu iki toplum arasında kayda değer bir kan bağı olduğundan ve böylelikle diğer Suriyelilere göre entegre olmalarının daha kolay olduğu belirtilmektedir. Çalışmada Suriyelilerin entegrasyonunu engelleyen bir diğer hususun dışlanma ve yabancı düşmanlığıdır. Yabancı oldukları için kendilerine iş verilmemesi, düşük ücret karşılığında çalışmaları ve bu yüzden dışlanmalarının Suriyelilerin Türk toplumuna entegre olmalarını güçleştirmektedir.

Türkiye'deki Suriyelilere yönelik yerel halkın zaman içindeki algısını incelemek için Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (2014) tarafından bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Adana, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep ve Mardin sınır bölge illeri dâhil olmak üzere (Bu illerdeki katılımcılar toplam katılımcıların %16,1'ini oluşturmaktadır) 18 ilden 1501 katılımcıya ulaşılmıştır ve 10 farklı seçenek ile ülkedeki Suriyelileri tanımlamaları istenmiştir. Suriyelileri zulümden kaçan mağdur insanlar olarak tanımlayanların oranı %41,1 Bize yük olan insanlar olarak tanımlayanların oranı %20,1; Asalaklar-Dilenciler olarak tanımlayanların oranı ise %5,9'dur. Araştırmada ev sahibi halkın Suriyelileri ekonomik yük olarak görüp görmedikleri de incelenmiştir. Suriyelilere kesinlikle çalışma izni verilmemelidir diyenlerin oranı bölge illerde %44 iken bölge dışı illerde bu oran %48'dir. Suriyelilerin Türkiye'deki okullarda eğitim almasına ilişkin olarak üniversite eğitimi dâhil olmak üzere her türlü eğitim imkânından ücretsiz yararlanabilirler diyenlerin oranı %35,4'tür. Kültürel olarak ne kadar benzer olduğunuzu düşünüyorsunuz sorusuna ise katılımcıların %70,6'sı kültürel olarak farklı olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Vatandaşlık konusunda ise katılımcıların %7,7'si Suriyelilere vatandaşlık verilmesine sıcak baktığını belirtmiştir (Erdoğan, 2015).

Aynı çalışma üç yıl sonra aynı 5 bölge il olmak üzere (Bu illerdeki katılımcılar toplam katılımcıların %16,1'ini oluşturmaktadır) 21 ilden toplam 2089 katılımcıyla yeniden gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Suriyelileri zulümden kaçan mağdur insanlar

olarak tanımlayanların oranı %57,8; Bize yük olan insanlar olarak tanımlayanların oranı %43; Asalaklar-Dilenciler olarak tanımlayanların oranı %24,4'tür. Suriyelilere kesinlikle çalışma izni verilmemelidir diyenlerin oranı bölge illerde %52,7 iken bölge dışı illerde bu oran %55,1'dir. Suriyelilerin Türkiye'deki okullarda eğitim almasına ilişkin olarak üniversite eğitimi dâhil olmak üzere her türlü eğitim imkânından ücretsiz yararlanabilirler diyenlerin oranı %9,5'tir. Kültürel olarak ne kadar benzer olduğunuzu düşünüyorsunuz sorusuna ise katılımcıların %80,2'si kültürel olarak farklı olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Vatandaşlık konusunda katılımcıların %4'ü Suriyelilere vatandaşlık verilmesine sıcak baktığını belirtmiştir (Erdoğan, 2018). Üç yıl arayla yapılan benzer örneklemdaki iki çalışma incelendiğinde sosyal uyum sürecinde etkili olduğu düşünülen ev sahibi halkın Suriyelilere yönelik tanımlamaları, istihdam, eğitim, kültürel benzerlik ve vatandaşlık süreciyle ilgili görüşlerinde ciddi benzerlikler olduğu görülmektedir. Suriyelilerin Türkiye'ye ilk geldikleri yıllarda "misafir" olarak algılanmasının ve geriye döneceklerine olan inançlarının etkili olduğu söylenebilir. Geriye dönüşlerinin minimuma indiği düşünüldüğünde ev sahibi halkın Suriyelilere karşı tutumlarının katılaşması ve birlikte yaşama isteğinin azalması beklenen bir durumdur.

Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların topluma katılımını ve sosyal uyum sürecini etkileyen en önemli problemlerden biri dil sorunudur. Suriyeli sığınmacıların eğitime adapte olmalarıyla ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Er ve Bayındır (2015) Suriyeli çocuklara yönelik sınıf öğretmenlerinin pedagojik algılarını incelemek amacıyla 182 öğretmen ile anket aracılığı ile bilgi toplamıştır. Öğretmenler en çok Suriyeli çocukların eğitimine yönelik bir eğitim almadıkları için öğrencilere yeterince yardımcı olamadıklarını belirtmişlerdir. Suriyelilerin Türkçe bilmedikleri için, kendileriyle iletişim kuramadıklarını, öğrencilerin eğitim sürecinin aksadığı ve ek eğitimler almaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Kariman (2015) yılında Türkiye'ye göç eden sığınmacı bireylerin sosyal hayatını inceleyen geniş bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada sığınmacıların yaş aralıklarına göre, algılanan sosyal destek, ebeveynlerinin hayatta olup olmaması durumuna göre ve Türkiye'de yaşadığı yıl sayısına göre uyum sürecini değerlendirmiştir. Yaşı daha küçük olanların Türkiye'ye daha kolay uyum sağlayabildiği görülmüştür. Ebeveynlerinden birinin veya ikisinin hayatta olması uyumu kolaylaştırdığı, sosyal destek kaynakları arttıkça daha kolay uyum sağlayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye uyum sağlamaları için kültürün önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Kamplardaki Suriyelilerin uyum güçlükleri araştırıldığında, kültür farklılığından doğan zorluklardan dolayı kolay adapte olamadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Arabacı, Başar, Akan ve Göksoy, 2014). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların Türk toplumuyla ortak kültüre sahip olmasının uyum sağlamasını kolaylaştırdığı düşünülse de durum bu kadar da iyimser değildir. Çünkü bir topluma uyum sağlamanın sadece kültürle mümkün olmayacağı açıktır.

Şahin (2010) Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunu kültürleşme bağlamında incelemiştir. Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin Almanya'ya sosyal entegrasyonlarını ele aldığı çalışmada, Alman kültürünü benimseme ve Türk kültürünü devam ettirme düzeyinin kuşaklar arasındaki farklılıkları ve bu farklılıklar üzerinde etkili olan faktörleri incelemiştir. Bu faktörleri incelemek için "Kültürleşme Ölçeği", "İletişim Ölçeği" ve "Sosyal Kimlik Ölçeği" ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Sosyal entegrasyonu çok boyutlu incelediği çalışmada birinci kuşak Türk göçmenlerden ikinci ve üçüncü kuşak göçmelere doğru gittikçe Türk kültürünü devam ettirme düzeyi düşmektedir. Alman kültürü benimseme düzeyi ise birinci kuşaktaki bireylerin ikinci ve üçüncü kuşağa göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin Türk kimliğini benimseme ve Türklerle iletişim kurma düzeylerinin birinci kuşakta ikinci ve üçüncü kuşağa göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Çalışmada ayrıca, üçüncü kuşak göçmenlerin eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin temel haklara nasıl erişeceği konusunda daha bilinçli olduğu bilinmektedir. Bu da sosyal uyum sürecinde önemli bir faktör olan eğitimin önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç erkeklerin kadınlardan daha kolay entegre olması ile ilgilidir. Kadınların Türk kültürünü koruma ve Türk kimliğini benimseme durumunun erkeklerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da eğitim düzeyine bağlanabilir. Erkeklerin eğitim düzeyi olarak kadınlardan daha ileride olduğu düşünüldüğünde daha fazla Alman vatandaşıyla temas kurmakta, dolayısıyla Alman kültürünü daha kolay benimsemesine yol açacaktır.

Bölüm 3

Yöntem

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de yaşayan geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin göç sürecindeki uyum yaşantılarını detaylı bir şekilde ve bütüncül bir anlayışla incelenmesidir. Bu bütüncül anlayışı yansıtmak amacıyla, araştırmada nitel araştırma deseni tercih edilmiştir. Bu bölümde araştırmanın desenine, çalışma grubuna, veri toplama yöntem ve araçlarına, işlem yoluna, veri analizine, araştırmanın geçerlik ve güvenirliğine, araştırmada etik ve araştırmacının rolü ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Araştırma Deseni

Bu araştırmada geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin göç sürecindeki uyum yaşantılarını incelemek amacıyla nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Eğitim bilimleri alanında nitel araştırma modeline dayalı olarak son yıllarda birçok araştırma yapılmıştır. Savunduğu felsefi anlayışa bakıldığında nitel araştırmaların tanımları, prensipleri ve genel görüşü hakkında anlaşmaya varıldığı ortak bir fikirden söz etmek güçtür (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2011).

Nitel araştırmalar sosyal ve psikolojik olay ve durumlarla ilgili araştırmacı ve okuyuculara derinlemesine bilgi sağlarlar (Fraenkel ve Devers, 2000). Nitel araştırma içerisinde fenomenoloji, kuram oluşturma anlatı araştırması, durum çalışması ve etnografik araştırma gibi yaklaşımları barındırır (Creswell, 2018). Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) yaklaşımıyla yürütülecektir. Temelleri psikoloji ve felsefeye dayanan, Yunanca’daki “phainomenon” ve “logos” kelimelerinin birleşmesiyle oluşan fenomenoloji, olgulara anlam verme ve onları açıklama anlamına gelir (Sokolowski, 2000). Bizlere tamamen yabancı olmamakla birlikte tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 69) fenomenoloji, bir olgunun veya yaşam deneyiminin özünde ne

olduğunu belirlemeye çalışır (Patton, 2002). Fenomenolojik araştırma evrensel bir olgunun kişisel deneyimlere dayalı olarak (van, Manen, 1990) “*bireyin yaşantısı nedir?*” ve “*bu yaşantıyı nasıl deneyimlemiştir?*” sorularına yanıt arar (Moustakas, 1994). Bu araştırmada da geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal uyum süreci geniş bir perspektifte ele alınmaya çalışılmış, göç öncesi, göç esnası ve sonrası yaşam deneyimlerinin anlaşılması amaçlanmaktadır.

Olgubilim çalışmalarında yöntem açık ve anlaşılır bir biçimde adım adım raporlaştırılmalıdır. Bu araştırmada katılımcıların demografik bilgileri ayrıntılı biçimde tanımlanarak, katılımcılara nasıl ulaşıldığı, onların nasıl seçildiği, onlara araştırmayla ilgili ne tür bilgiler verildiği aşağıda açıklanmıştır. Görüşme formunun nasıl hazırlandığına ve geliştirildiğine, hangi görüşme tekniğinin kullanıldığına, gerçekleştirilen görüşme sürecine, görüşmelerin hangi ortamda gerçekleştirildiğine, görüşmelerin ne kadar sürdüğü, nasıl kaydedildiği ve transkript sürecine dair detaylı bilgilere de yer verilmiştir. Ayrıca verilerin nasıl kodlandığı, kategorilerin nasıl oluşturulduğu ve içerik analizinin nasıl yapıldığı detaylı bir şekilde açıklanmamıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Her şeyden önce nitel araştırmada örneklemin geniş olması çoğu zaman mümkün değildir. Gerek araştırma kaynaklarının sınırlılığı, gerekse kullanılan veri toplama ve analiz yöntemlerinin özelliğinden dolayı çok sayıda bireyi çalışmaya dâhil etmek gerçekçi olmayabilir. Moustakas’a (1994) göre katılımcıların seçilmesinde yaş, cinsiyet, etnik yapı, din, ekonomi ve sosyokültürel etmenlerin yanı sıra, katılımcıların olguya ilişkin deneyimlerinin olması ve araştırma sürecine katılmaya gönüllü olmaları gerekmektedir. Bu araştırmaya Suriye’deki savaşı yaşamış olup hali hazırda Türkiye’de olan geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencileri gönüllü bir şekilde katılmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi araştırmacının Sığınmacılar ve Göçmenler Derneği’nde tanışmış olduğu Suriyeli gençlerin problemleri temel alınarak ve Sığınmacılar ve Göçmenler Derneği’nde faaliyetlerde bulunan diğer gönüllü araştırmacılar yardımıyla katılımcılara ulaşılmıştır. Ulaşılan katılımcılara “Sizce bu konuda bilgi sahibi olabilecek kişiler kimler olabilir?” sorusu yöneltilerek olgu hakkında yaşantı paylaşabilecek daha fazla katılımcıya ulaşılmıştır. Ulaşılan katılımcılardan sadece bir tanesi araştırma için gönüllü olmadığını, yaşantılarını paylaşmak istemediğini belirtmiştir.

Creswell (2007) olgubilim araştırmalarında katılımcıların seçilmesinde eğer olguyu deneyimleyen birey sayısı fazla ise ölçüt örnekleme tekniğini önermektedir. Yıldırım ve şimşek (2013) nitel araştırmalarda daha zengin bir veri seti oluşturmak amacıyla birden fazla örnekleme yönteminin aynı anda kullanılabileceğini belirtmektedir. Buna dayanarak bu araştırmanın hedeflerine uygun olarak amaçlı örnekleme çeşitlerinden *maksimum çeşitlilik örneklemesi*, *ölçüt örneklemesi* ve *kartopu (zincir) örneklemesi* yöntemlerinden faydalanılmıştır.

Amaçlı örnekleme çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına imkân sağlar (Büyüköztürk, akmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015). *Maksimum çeşitlilik örneklemesi*, görece küçük bir örneklem grubu oluşturularak bu örnekleme çalışılan problemle ilişkili olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtır. Patton (1987) örnekleme dâhil edilen her bireyin olguyu nasıl anlamlandırdığını ve farklı özellikteki durumlar sonucu oluşan ortak temaların ve bunların öneminin ortaya çıkması için maksimum çeşitlilik örneklemesini kullanmıştır. Bu araştırmada Suriye’deki savaşı farklı şehirlerde ve biçimlerde yaşamış, savaşa farklı sürelerde tanık olmuş zorunlu göçmenlerden zengin veri elde etmek için maksimum çeşitlilik örneklemesi tercih edilmiştir.

Bu araştırmada ayrıca nitel araştırma yöntemlerinden Creswell’in önerdiği (2007) *ölçüt örneklemesi* kullanılmıştır. Creswell’e göre olguyu yaşayan kişi sayısı çok fazla ise, bir takım kriterler belirlenerek katılımcıların seçimi kolaylaştırılabilir. Bu araştırmada araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş bazı ölçütleri karşılayan kişiler araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların üniversite öğrencisi olması katılımcıların seçilmesinde kullanılan ilk ölçüttür. Araştırmacı kendi deneyimlerinden yola çıkarak üniversite ağındaki Suriyeli bireylerin diğer Suriyelilere göre daha kolay uyum sağladığını düşünmektedir. Araştırmadaki Suriyeli üniversite öğrencilerin göç öncesi ve göç esnasındaki yaşantıları benzer olsa da üniversite eğitimi almaları onları daha avantajlı kılmış olabileceği düşünülerek üniversite öğrencilerinin sosyal uyum sürecinin incelenmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların en az üç yıldır Türkiye’de yaşaması bir başka ölçüt olarak belirlenmiştir. Bunun sebebi katılımcılar Türkiye’ye gelir gelmez üniversiteye başlayamamaktadırlar ve üniversite eğitimine başlamadan TÖMER’de almaları gereken dil eğitimi de

düşünüldüğünde en az üç yıl süreye ihtiyaç oldukları düşünülmüştür. Bu da araştırmanın diğer ölçütü olarak belirlenmiştir. Katılımcıların savaş dönemi Suriye’de olması ve savaşı yaşamış olması diğer bir ölçüttür. Bunun sebebi ise katılımcıların Türkiye’ye uyum sürecindeki göç yaşantılarını incelerken Suriye’deki savaş esnasındaki ve savaş öncesi yaşantılarının değerlendirilmesinin önemli olduğu düşüncesidir. Katılımcıların Ankara ilinde bir üniversite eğitim alıyor olması araştırmada belirlenen diğer bir ölçüttür. Farklı şehirlerde eğitime devam eden bireylerden veri toplanması kolay erişilebilir olmasıdır. Son olarak katılımcıların araştırmaya gönüllü bir şekilde katılması gerekmesi araştırmadaki en önemli ölçüttür. Katılımcıların gönüllü katılımına ilişkin bilgilendirme verilerin toplanması başlığında daha detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Olgubilim çalışmalarında katılımcılara ulaşmanın zor olduğu durumların yanı sıra bir grubun ortak deneyimlerine ulaşmak istendiği zaman kartopu örneklemesinin kullanabileceği önerilmektedir (Creswell, 2007). Bu araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların belirlenmesine yönelik araştırmacı tarafından getirilen ölçütlere uygun kişileri bulmak zorlaşmıştır. Bu yüzden görüşme gerçekleştirilen katılımcılardan da araştırmacının getirmiş olduğu ölçütlere uygun kişilere ulaşmak için yardım istenmiştir. *Kartopu (zincir) örneklemesi*; Patton’a (1987) “Sizce bu konuda bilgi sahibi olabilecek kişiler kimler olabilir?” sorusuna cevap olarak zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların saptanmasına yardım eder. Katılımcılara öncelikle Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) aracılığı ile ulaşılmış, görüşme gerçekleştirilen katılımcıların katkısıyla yeni katılımcılar araştırmaya dâhil edilmiştir. SGDD-ASAM, 22 Aralık 1995 tarihinde Ankara’da kâr amacı gütmeyen ve hükümet dışı bir dernek olarak kurulmuş, kuruluşundan bu yana çatışma bölgelerinden gelen sığınmacılara ve mültecilere psiko-sosyal destek sağlamaktadır. SGDD-ASAM farkındalık artırıcı çalışmalar yaparak Türkiye’de yaşayan mülteci ve sığınmacıların karşılaştıkları sorunlara çözümler üretmek, temel ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olmak ve temel hak ve hizmet erişimlerinde destek sağlayarak ilgili makamların dikkatini mülteci ve sığınmacıların sorunlarına çekmeyi amaçlar. Araştırmacı bu doğrultuda SGDD aracılığıyla araştırmacının katılımcılarına ulaşmıştır.

Örneklem belirlenirken verilerin çeşitliliğine de dikkat edilmiştir. Bunun yanı sıra temaların oluşturulması için içerik analizi yaparken karmaşıklığa sebep olmaması göz

önünde bulundurulmuştur. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel'e (2015) göre örneklem büyüklüğünün kararlaştırılmasında araştırmacının yöntemsel yaklaşımı, deseni, eş zamanlı veri toplanacak kişiler, veri analizi yöntemi ve analiz birimi dikkate alınır. Olgubilim çalışmaları için analiz birimi incelenmesine karar verilen olgulardır (Patton, 1990). Olgubilim çalışmalarında örneklem büyüklüğüne karar vermek için net bir yol olmamakla birlikte (Vagle, 2014), bazı kaynaklar 10-25 arasında değişebileceğini öne sürmektedir (Creswell, 2007, Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel araştırmalarda amaçlı örneklem kullanılırken, çalışmanın amacı dikkate alınarak örneklem büyüklüğüne karar verilir. Patton'a (1990) göre nitel çalışmalarda örneklem büyüklüğüne araştırmada ne öğrenilmek istendiğine, araştırmacının amacı doğrultusunda neyin faydalı, değerli olduğuna dikkat ederek mevcut zaman ve kaynaklara göre nelerin yapılabileceğine bakılarak karar verilir. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü verilerin doygunluğa ulaşması ile ilgilidir. Araştırmacının amacı doğrultusunda beklenen veri elde edildiğinde yeni veriye gerek kalmadığı belirtilmektedir (Güler, Halıcıoğlu, Taşgın, 2013). Örneklem büyüklüğünün belirlenmesine yönelik yukarıda verilen bilgiler ışığında bu araştırmada, geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin göç sürecindeki uyum yaşantılarını derinlemesine incelemek amacıyla yarısı erkek, yarısı kadın olmak üzere toplam 14 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Alanyazındaki benzer çalışmalarda da (Kaplan, 2017; Secker, 2009; Seydi, 2013; Sezgin ve Yolcu, 2016; Topgül, 2016) katılımcı sayısının 8-14 arasında olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcıların genel profili hakkında bilgi toplamak için araştırmacı tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu" (Ek-C'de sunulmuştur) ile göç sürecindeki uyum yaşantılarını derinlemesine incelemek için hazırlanan "yarı yapılandırılmış görüşme" (Ek-Ç'de sunulmuştur) ile veriler elde edilmiştir. Kişisel Bilgi Formu'nun oluşturulması ile bazı bilgilere (cinsiyet, yaş, anne babanın mesleği, ailesinin nerede olduğu, burs alıp almadığı, çalışıp çalışmadığı, aylık ekonomik geliri, mezhebi, romantik ilişkisinin olup olmadığı, nerede kaldığı, kaldığı yeri kaç kişi ile paylaştığı, vb.) daha pratik bir şekilde ulaşılması amaçlanmıştır. Araştırmaya İdlib, Halep, Hama, Menbiç, Şam ve Lazikiye'deki savaştan dolayı Türkiye'ye gelen zorunlu göçmenler katılmıştır. Katılımcılara ait bazı demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Aileniz nerede?	Burs?	Gelir	Dini İnancınız?	Romantik İlişkiniz?
K1	Kadın	23	Suriye	Almıyor	500-749	Şafi	Yok
K2	Kadın	21	Türkiye	Almıyor	500-749	Şafi	Yok
K3	Kadın	23	Türkiye	Almıyor	250-499	Sünni	Yok
K4	Kadın	22	Türkiye	Alıyor	750-999	Sünni	Yok
K5	Kadın	23	Türkiye	Alıyor	500-749	Yok	Yok
K6	Kadın	21	Türkiye	Alıyor	250-499	Şafi	Yok
K7	Kadın	22	Türkiye	Alıyor	250-499	Sünni	Yok
E1	Erkek	24	Ürdün	Alıyor	500-749	Şafi	Var
E2	Erkek	22	Türkiye	Alıyor	250-499	Sünni	Yok
E3	Erkek	22	Suriye	Alıyor	250-499	Şafi	Var
E4	Erkek	22	Suriye	Alıyor	1250 üstü	Yok	Var
E5	Erkek	23	Türkiye	Alıyor	500-749	Yok	Var
E6	Erkek	22	Mısır	Almıyor	250-499	Sünni	Yok
E7	Erkek	23	Suriye	Almıyor	250-499	Şafi	Yok

Tablo 1 incelendiğinde kadın ve erkek öğrencilerin sayılarının birbirine eşit, yaşlarının 22-24 arasında değişmekte olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 22,28'dir. Katılımcıların ailelerinin Türkiye'de (f:8), Suriye'de (f:4), Ürdün'de (f:1) ve Mısır'da (f:1) yaşadığı görülmektedir. Katılımcılar şu an ailesi Türkiye'de olanların geçici işlerde çalıştığı, kendi mesleklerini icra etmediklerini belirtmişlerdir. Burs alma durumu açısından incelendiğinde herhangi bir kurumdan veya kişiden burs alanlar (f:4), devletten burs alanlar (f:5) ile hiçbir kişi ya da kurumdan burs almayanlar (f:5) mevcuttur. Aylık gelirleri incelendiğinde ise 250-499TL (f:7), 500-749TL (f:5), 750-999TL (f:1) ve 1000-1249TL (f:1) olduğu görülmektedir. Katılımcıların inançları sorulduğunda Sünni (f:5), Şafi (f:7) ve herhangi bir inancı olmayanların (f:3) olduğu görülmektedir. Tabloda son olarak katılımcılar arasında romantik ilişkisi olanların olduğu (f:4) görülmektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ise araştırmanın daha düzenli ve sistematik bir şekilde ilerlemesi, ihtiyaç duyulan bilgilere erişilmesi ve içerik analizinin kolaylaştırılması için kullanılmıştır. Araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları hazırladığı bu görüşme formunda veri toplama sürecinde bazı değişikliklere gitmiştir.

Bazı görüşmelerin gidişatına göre görüşme formunda yer alan soruların sorulma sırası, katılımcının yaşantılarına ve verdiği cevaplara bağlı olarak değiştirilmiş, görüşmenin akışına göre bazı sorular çıkarılmış, veya sorulmamış ve katılımcıların görüşmeye getirmiş olduğu yaşantılardan dolayı farklı sorularla zenginleştirilerek görüşme formuna bazı ek sorular eklenmiştir. Araştırmacı görüşme sorularını sorarken doğal ve içten davranmaya özen göstermiş, katılımcıyı teşvik edici davranmış ve geribildirimlerde bulunmuştur. Empatik davranıp yansız davranmış, görüşmenin dağılmasına izin vermeden görüşmeyi kontrol etmiştir. Sondalarla olgulara ilişkin yaşantılar ortaya çıkarılarak detaylı irdelenmesi sağlanmış, böylelikle bireyler kendilerinin bile farkında olmadığı yaşantıları paylaşmışlardır. Bu araştırmanın amacı, önemi ve kapsamının belirlenmesinde araştırmacının önceden yapmış olduğu bireysel gözlemler ve yaşam deneyimleriyle (katılımlı/katılımsız) literatür desteği de alınarak görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunun hazırlanma süreci ve içeriği ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

Görüşme formunun hazırlanması ve uygulanması. Bu araştırmada geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin göç sürecindeki uyum yaşantılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda görüşmelerden elde edilen verilerin doğru ve gerçek bilgiyi yansıtması amacıyla, sorular sosyal uyuma yönelik parametreleri ortaya koyacak şekilde tasarlanmıştır. Buna bağlı olarak araştırmacı tarafından göçmen bireylere yönelik farklı ülkelerde yürütülen politikalardan ilgili göç mevzuatlarına kadar detaylı ve titiz bir şekilde literatür incelemesi yapılmış, bu bilgiler “Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar” kısmında verilmiştir.

İlgili alanyazının incelenmesinden sonra literatürle tutarlı ve araştırmanın odağı çerçevesinde görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan bu taslak form, Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerle ilgili çalışmalar yapan dört konu uzmanı kişiden görüş alınmıştır. Bu kişilere araştırmanın odağı ve kapsamı anlatılmıştır bu doğrultuda kendilerinden geri bildirim alınmıştır. Bu kişiler formun içeriğini araştırmanın amacı kapsamında değerlendirmiş, bazı soruların ifade ediliş tarzına yönelik geri bildirimlerde bulunulmuş, bazı soruların çıkarılmasının araştırmanın odağına yaklaşılabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca bu kişiler üniversite okuyan Suriyeli öğrencilerin sosyal uyum sürecinde yaşadıkları sorunlarla ilgili bazı soru önerilerinde bulunarak görüşme formunun zenginleşmesine ve amacına hizmet etmesine katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca bir

devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde Türkçe Eğitimi bölümünde görev yapmakta olan bir öğretim üyesine de görüşme formu sunularak dil geçerliği kontrol edilmiştir. Konu uzmanı kişilerden alınan dönütlerden sonra araştırmacının tez danışmanı ile araştırmadaki sorular üzerinde çalışılarak yeniden düzenleme yapılmış ve form pilot uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Pilot uygulama için hazırlanan form ikisi erkek ikisi kadın dört Suriyeli üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Pilot uygulamada soruların açık ve anlaşılır olup olmadığına, katılımcıları ruh sağlığı veya başka herhangi bir açıdan rahatsız edip etmemesine ve araştırmadan elde edilecek sonuçlara hizmet edip etmediğine dikkat edilmiştir. Uygulamada bazı katılımcıların cevaplamakta zorlandığı, duygusal yoğunluk yaşadığı “Suriye’deki ilk sıcak çatışmalar sizi nasıl etkiledi?” sorusu araştırmanın 1. Kategorisinde yer alan Suriye’deki yaşamı ile ilgili sorular kısmından alınarak görüşme formunun en sonuna eklenmiştir. Pilot uygulama sonrası araştırmacının tez danışmanının da önerisiyle bazı sorular rafine edilmiş, bazı sorulara sondalar eklenmiş ve bazı soruların yerleri değiştirilmiştir. Bu düzenlemeler sonunda nihai form oluşturulmuştur.

Görüşme formu toplam 23 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların altında sosyal uyum sürecini daha iyi anlayabilmek için alt sorular da bulunmaktadır. Sorular araştırmanın bütünlüğü ve anlaşılabilirliğini hem katılımcı hem de araştırmacı açısından kolaylık olması adına dört kategoride toplanmıştır.

Katılımcının yetiştiği ortam ve Suriye’deki yaşamı ile sorular: Bu sorularla katılımcının yetiştiği ortamla ilgili yaşantılarına, eğitim hayatına, genel sosyoekonomik düzeyinin nasıl olduğuna, savaş öncesi genel ruh sağlığı durumu, ailesi ve çevresi için önemli olan toplumsal değerlerin neler olduğu ve bu değerleri ne kadar benimsediği öğrenilmeye çalışılmıştır.

Katılımcının Türkiye’ye gelme kararı ve süreci ile ilgili sorular: Bu kategorideki sorular katılımcının Türkiye’ye gelmeye ne zaman karar verdiğine ve bu kararda etkili olan faktörler, Türkiye’ye gelirken hangi amaç ve beklentilere içerisinde olduğuna, Türkiye’ye sınırlarına girerken neler yaşadığına, kaygı düzeylerini anlamaya ve geride bıraktığı şeylerin kendisi üzerindeki etkisi öğrenmeye yönelik sorulardır.

Katılımcının Türkiye'deki ortamı ile ilgili sorular: Katılımcının Türkiye'deki ilk yaşantıları, başka ülkede yaşamının zorlukları, Türkiye'de herhangi bir ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığı, Türkiye'de ruh sağlığını etkileyen faktörler ve Türkiye'de yaşamakla ilgili geleceği dair düşüncelerine dair sorular bu kategoride yer almıştır.

Katılımcının üniversite hayatı ile ilgili sorular: Katılımcının üniversitesinin kendisine sunduğu imkânların sosyal ve eğitim hayatını nasıl etkilediği, üniversite ve diğer sosyal çevresindeki ilişkileri, başı sıkıştığında veya canı sıkıldığında yardım alma isteği ve destek kaynaklarına ulaşip ulaşamadığı, Türkiye'de zorunlu göçmen olmayı kendisinin nasıl anlamlandırıdığı ve neler olursa/hayatında ne değişirse Türkiye'ye uyum sağlayabileceği ve kendini buradaki diğer insanlardan farklı görmeyeceğine dair bilgilere bu kategoride ulaşılmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Literatür incelemesinin ardından araştırmacı SGDD-ASAM sivil toplum kuruluşu ile temasa geçerek katılımcı sağlamaya çalışmıştır. Nitel araştırmanın doğasına uygun şekilde katılımcılar belirlenmiş ve katılımcılardan elde edilecek bilgilerin yer aldığı görüşme formu veri toplamaya hazır hale getirilmiştir. Ayrıca katılımcıların kendilerini güvende hissetmeleri, ruh sağlığı açısından risk taşımadığını ve araştırmaya gönüllü bir şekilde katıldıklarına dair bir Gönüllü Katılım Formu (Ek-E'de sunulmuştur) hazırlanmıştır. Bu formda görüşmenin yaklaşık bir saat süreceği, görüşmelerin ses kaydına alınacağı, katılımcıların istedikleri soruya yanıt vermeme haklarının olduğu, gönüllü olup istedikleri zaman ayrılabilceği, araştırmayı bıraktıklarında herhangi bir sorumluluk altına girmeyecekleri belirtilmiştir. Ayrıca alınan tüm bilgilerin yalnızca araştırmada kullanılacağı ve üçüncü bir şahıs ile asla paylaşılmayacağı da formda açıkça belirtilmiştir. Bunların yanı sıra katılımcıları rahatsız edecek herhangi bir soru veya sorun olursa kendilerine istekleri doğrultusunda psikolojik danışma yardımı verilebileceği de Gönüllü Katılım Formu'nda belirtilmiştir. Görüşme öncesinde okunup hem araştırmacı hem katılımcı tarafından imzalanan formun aslı araştırmacıda olup bir nüshası katılımcılara sonradan ulaştırılmıştır. Hazırlanan Gönüllü Katılım Formu ve Görüşme Formunun uygulanabilmesi için "Hacettepe Üniversitesi Akademik Etik Kurulu"ndan izin alınmıştır. Etik Kurul Onay Bildirimi Ek-A'da sunulmuştur. İzin alındıktan sonra gönüllü katılımcı sağlanması için başta SGDD-ASAM gönüllüleri olmak üzere kişi ve kurumlarla iletişime geçilmiştir.

Araştırmacı tarafından araştırmanın başında belirlenen ölçütler ve araştırmanın örneklem belirleme yöntemleri dikkate alınarak görüşmeciler belirlenmiştir. Görüşmelerde önemli bir nokta ise görüşmenin yapılacağı fiziksel mekândır. Öğrencilerin kendilerini rahat ve güvende hissedebilmeleri ve buna bağlı olarak kendilerine yöneltilen soruları kendilerini baskı altında hissetmeden cevaplayabilmeleri için görüşmelerin gerçekleştirileceği mekânlardaki sorumlu kişilerle görüşülmüş ve yer temin edilmesi istenmiştir. Hem araştırmacı hem de görüşmeci için uygun saatlerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin dördü Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Mamak Şubesi'nde, dördü Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'na ait Uygulama Birimi'nde, üçü Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Esenboğa Külliyesi'nde, üçü ise katılımcıların önerdiği kafelerde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların kendilerini değerli hissetmeleri ve saygı duyulduğunun bir göstergesi olarak kendilerine “siz” diye hitap edilmiş ve araştırmanın odağından uzaklaşmamak kaydıyla görüşmelerin katılımcı tarafından yönlendirilmesi sağlanmıştır. Görüşmeler profesyonel bir ses kaydı cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşmelerin süresine ve gerçekleştiği tarihe ilişkin bilgiler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2

Öğrenci Görüşme Tarihleri, Yerleri ve Sürelerine İlişkin Bilgiler

Katılımcı	Görüşme Tarihi	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi
K1	04.02.2019	Bir kafede	56
K2	02.02.2019	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	51
K3	07.02.2019	Hacettepe Üniversitesi PDR Birimi	55
K4	07.02.2019	Hacettepe Üniversitesi PDR Birimi	81
K5	04.02.2019	Bir kafede	50
K6	08.02.2019	Hacettepe Üniversitesi PDR Birimi	71
K7	02.02.2019	SGDD-ASAM Mamak Şubesi	71
E1	06.02.2019	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	68
E2	04.02.2019	Bir kafede	48
E3	06.02.2019	SGDD-ASAM Mamak Şubesi	72
E4	06.02.2019	SGDD-ASAM Mamak Şubesi	58
E5	06.02.2019	Hacettepe Üniversitesi PDR Birimi	70
E6	02.02.2019	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	76
E7	06.02.2019	SGDD-ASAM Mamak Şubesi	73

Tablo 2’de bakıldığında en kısa görüşme 48 dakika, en uzun görüşme ise 81 dakika sürmüştür. Görüşmelerin ortalama uzunluğu 64 dakika sürmüştür. Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtları bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Daha önce belirtildiği gibi katılımcıların kimliğinin gizli tutulması önemli olduğundan dolayı her katılımcıya bir rumuz verilerek yazıya aktarılmıştır. Görüşme esnasında ismi zikredilen katılımcıların isimleri kayıtlardan silinerek hiçbir şekilde katılımcıların kimliğinin ortaya çıkmasına izin verilmemiştir. Ses kayıtları ve yazıya dökülmüş halleri bilgisayar ortamında şifre konulan bir dosyada muhafaza edilmiştir. Görüşmeler yazıya aktarıldıktan sonra, elde edilen veriler için içerik analizi yapılmış ve elde edilen bulgular raporlaştırılmıştır.

Verilerin Analizi

Nitel veri analizi keşfedici ve dinamik bir süreçtir. Strauss (1987) nitel araştırmalarda veri analizi yöntemlerinin standart hale getirilemeyeceğini savunmuş ve veri analizini standartlaştırılmasının araştırmacıyı sınırlandıracağını belirtmiştir. Bu yüzden araştırmacının var olan veri yöntemlerini gözden geçirerek araştırması için bir veri analiz planı geliştirmesi beklenir.

Yapılan görüşmelerin bilgisayara dökümü yapıldıktan sonra araştırma ile ilgili olmayan bölümler araştırma dışında tutulmuştur. Bu şekilde veri azaltılması yapılmıştır. Bu araştırmada olgubilim (fenomenoloji) çalışması desenine uygun olarak, nitel veri analizlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunların okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242). Bu araştırmada araştırmacı elde ettiği verilerin nasıl bir örüntü oluşturacağına, neyin tema olacağına ve bu temalara hangi isimleri vereceğine kendisi karar vermiştir. Bazeley ve Jackson (2013) veri transkripti yapma işini araştırmacının kendisi yapması gerektiğini belirtmiştir. Bu çalışmada da araştırmacının veriye aşina olma durumunu arttırmak için verileri kendisi transkript etmiş ve analizleri kendisi yapmıştır. Transkript (deşifre) süreci sonunda toplam 92 sayfalık ham veri metinleri elde edilmiştir. Kodlama işlemine geçmeden her bir katılımcıya bir kod verilmiştir. Erkekler için E1, E2,...E7; Kadınlar için ise K1, K2,...K7 şeklinde kodlanarak veri seti haline getirilmiştir. Bu araştırmada veriler araştırmacı tarafından birden fazla dikkatli bir şekilde okunarak detaylı bir şekilde kodlama yapılmıştır. Araştırmacının kendi

deneyimleri, alanyazın okumaları ve verinin içinde geçen bir sözcük veya cümleden yola çıkarak kodları oluşturmuştur. Bu bölümler bazen bir sözcük bazen bir cümle bazen de bir paragraf şeklinde belirlenmiştir. Verilerin kodlanması elle yapılmıştır ve ortaya çıkan kodlar, doğrudan verinin yan tarafına yazılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler tek tek kodlanarak isimlendirilmiştir. Kodlama yapılmasının ardından her bir araştırma sorusuna yönelik elde edilen kodların ortak yönleri bir araya getirilerek bu kodları bir tema altında toplanmıştır. Temaların oluşturulması aşamasında da genel bir çerçeve içerisinde kodlama anlayışı benimsenmiş ve bu temalar altında yer alan kodların birbirleriyle ilişkisini belirlemede alanyazın dikkate alınmış ve bütüncül bir yaklaşımla veriler çözümlenmiştir. Bu anlayışla belirli aralıklarla uzman görüşüne başvurulmuş ve belirlenen kodlar üzerinde düzenlemelere gidilmiştir. Bazı kodlar çıkarılmış, bazı kodlar bir araya getirilerek daha geniş bir tema oluşturulmuştur. Temaların daha anlaşılır şekilde ifade edilebilmesi için temalar alt temalara ayrılmıştır. Temaların oluşturulma sürecinde bazen iki farklı tema birleştirilmiştir. Bazen de bir alt tema farklı iki temada isimlendirilebilmiştir. Örneğin; Bazı katılımcılar için ruh sağlığı desteği Türkiye'ye entegrasyonda risk faktörü teması altında olabilirken, bazı katılımcılar için ise ruh sağlığı desteği Türkiye'ye entegrasyon sürecinde koruyucu faktör olarak ele alınmıştır. Oluşturulan temalardan yola çıkarak kategoriler oluşturulmuştur. İçerik analizi sonucu ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen sonuçlar, ana hatları ile "Bulgular" kısmında yorumlanmıştır. Araştırmayı bizzat araştırmacının kendisi yürüttüğü için, uygulama esnasında edindiği deneyimleri ve yapmış olduğu gözlemleri de araştırmanın bulguları kısmında sunmuştur. Yorumlama sürecinde araştırmacının kendi deneyimleri, literatür bilgisi ve katılımcıların getirmiş olduğu yaşantılar etkili olmuştur. Araştırmacı araştırmanın en başından beri süreçte aktif rol aldığı için, konuya getirmiş olduğu yorumlar olguyu somutlaştırmaya ve detaylandırmaya çalışmıştır. Yorumlandıktan sonra elde edilen bulgular raporlaştırılmıştır. Schreier'e (2012) göre kodların oluşturulması, bir tema etrafında toplanması ve temaların bir kategori altında birleştirilmesi sonucu verilerin bir tabloda sunulması veya görselleştirilmesi gerekir. Bu tablolarda veya görsel şemalarda her bir katılımcı için hangi kodun atandığı ve hangi temada olduğu belirtilmelidir. Böylece veriye bütüncül bir şekilde bakmanın yolu açılmış olur. Bulguların şematize edilmesiyle verinin genel görünümü ortaya çıkar ve verinin yorumlanması kolaylaşır. Bu süreci görselleştiren kod tablosu Ek-D'de verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik araştırmacının ele aldığı olguyu tarafsız bir biçimde gözlemleyip rapor etmesi anlamına gelir (Kirk ve Miller, 1986). Creswell ve Miller'e (2000) göre bulguların makul derecede doğru olduğu anlamına gelir. Bu doğruluk araştırmacı (veri üçlemesi, çelişkili kanıt ve araştırmacının öz-irdeleme/reflectivity), katılımcı (katılımcı teyidi, alana uzun süre dâhil olma ve katılımcılarla işbirliği), okuyucu gözüyle veya araştırmayı gözden geçiren hakemler aracılığıyla (dış denetim, yoğun ve zengin tanımlama ve akran araştırması) değerlendirilebilir (Creswell ve Miller, 2000). Creswell'e (2007) göre nitel araştırmacıların herhangi bir çalışmada en az iki geçerlik yöntemi ile meşgul olmasını önermiştir. Bu kapsamda araştırmacının bulgularının geçerliğini belirlemek için katılımcı temelli "katılımcı teyidi" ve okuyucular ve hakemler temelli "dış denetim" yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırma bulgularının geçerliği için katılımcı teyidi yöntemi kullanılmıştır. Katılımcı teyidi, araştırmacının temaları ve bulguları katılımcılara götürüp katılımcılara, temaların veya hikâyelerin paylaşmış olduklarının doğru bir göstergesi olup olmadığını sormasıdır (Creswell, 2015). Lincoln ve Guba (1985) ise araştırmacının elde ettiği bulgulara inanabilirliğin katılımcılara götürülerek teyit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu açıklamaya dayalı olarak araştırmacı, temaları belirlendikten ve temalara uygun katılımcı hikâyelerini raporlaştırdıktan sonra bu bulguları tekrar katılımcılara götürmüştür. Katılımcılara araştırmacının temalarının doğru olup olmadığını belirlemek için açık uçlu sorular sorulmuştur. Katılımcı araştırmacının kendisine getirmiş olduğu temalar ve genel hikâyenin tartışması gibi verilerle ilgili görüşlerini sunmuştur ve bir örnek aşağıda sunulmuştur.

"Savaş başladığından itibaren bir yıl Suriye'de kaldım. Bu sürede çok fazla akrabamı ve arkadaşımı kaybettim. Hayatımda yaşadığım en kötü şey ise kardeşimi savaşta kaybetmekti. Biliyor musunuz kardeşimin nasıl öldüğünü bilmiyorum hala. Bombayla mı parçalandı, Kaçırıldı da mı öldürüldü, ateş mi edildi? Hiçbir şey bilmiyoruz. O benim her şeyimdi. İnsan o kadar çaresiz kalıyor ki... Psikolojim bozulmuştu. Aşırı kilo vermiştim. Bayılıyordum durup dururken. Hala rüyama giriyor. Acı çektiğini görüyorum rüyalarımda. Daha fazla psikolojim bozulmasın diye ailem beni Türkiye'ye yolladı. Buraya gelmek zorunda kaldım." (K1, 04.02.2019, s.2)

Yukarıda verilmiş olan doğrudan alıntı gibi araştırmacı tarafından raporlaştırılan verinin tamamı katılımcı ile tartışılmıştır. Katılımcıdan raporlaştırılan metnin doğruluğu,

tutarlılığı ve gerçekliği konusunda teyit alınmıştır. Katılımcılar bazı yerlerde kendilerini ve özel hayatlarında yaşamış oldukları deneyimleri paylaştığı için şaşkın olduklarını ve kendileri ile ilgili böyle bir çalışmanın yapılmasından dolayı memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada kullanılan diğer bir geçerliği sınama yöntemi dış denetimdir. Dış denetim, dışarıdan bir danışmanın veya konu hakkında uzman olan bir kişinin çalışma boyunca hem süreci hem de araştırma bulgularının incelemesi ve doğruluklarını değerlendirmesi ile sağlanmaktadır (Merriam, 1998; Creswell, 2015). Bu araştırmada da araştırmacının tez danışmanı tarafından araştırma süreci en baştan itibaren büyük bir titizlikle takip edilmiş ve bazı yerlerde düzeltmelere gidilmiştir. Örneğin; bazı alt temaların bulunduğu temadan farklı bir tema altında olmasının araştırmanın amacına daha fazla hizmet edeceği gibi düzeltmeler yapılmıştır. Bunun dışında tez danışmanı bulguları incelerken çıkarılan bulguların elde edilen verilerle tutarlı olup olmamasını, çıkarımların doğru ve mantıklı olmasına ve kategorik yapısına uygun olup olmaması gibi konularda araştırmacıya yardımcı olmuştur. Tez danışmanının bu sorularla ilgili olarak aynı verileri yorumlayıp bulgular elde etmesinin çalışmanın geçerliğini arttırdığı düşünülmektedir. Sonuç olarak bu araştırmada hem araştırmacı hem de dıştan denetleyen kişinin bulduğu bulguların arasındaki benzerlik puanlayıcılar arası güvenilirlik sağlamaktadır. Ayrıca çalışmanın geçerliğini arttırmak için elde edilen bulgular paylaşılırken sık sık katılımcıların ifadelerine atıf yapılmıştır. Katılımcı görüşleri ile temaların ve bulguların ifade edilme biçiminin örtüşmesi geçerliği arttırmıştır. Verilerin ve kodlamaların birden fazla kişi tarafından kontrol edilmiştir. Bu da geçerliği arttıran bir diğer faktördür.

Güvenirlik nitel araştırmada farklı şekillerde ele alınabilir (Silverman, 2005). Kuckartz'a (2014) göre verileri birden fazla kişi birbirinden bağımsız bir şekilde kodladığında kodlayıcılar arasında anlaşmaya varmasının çalışmaya inanırılık ve titizlik katacağını belirtmiştir. Bu yüzden araştırma boyunca araştırmacı ve iki konu uzmanı tarafından kodlar, alt temalar ve temalar sürekli tartışılmıştır. Bu araştırmada araştırmacı dışında ilgili alanda çalışmalar yapan iki öğretim elemanı daha verileri kodlamıştır. Görüş ayrılığı durumunda, kodlayıcılar bir araya gelerek veya görüntülü konuşma gerçekleştirerek kodlar konusunda tartışmışlardır. Araştırmacı zaman zaman çıkarmış olduğu kod-alt tema-temaların bu şekliyle neden kodlandığını açıklamış ve

diğer kodlayıcıları ikna etmeye çalışmıştır. Bazı temalarda araştırmacının bazı temalarda ise uzmanların önerdiği fikirlerde uzlaşmaya varılmıştır. Örneğin bir tema araştırmacı tarafından yalan söylem uzman tarafından ise haksız söylenti olarak ifade edilmiş sonuç olarak uzlaşmaya gidilmiştir. Verilerin tamamı diğer kodlayıcılar tarafından alınan geri bildirimlerle kod-alt tema-temaların belirlenmesinde uzlaşmaya varılarak analiz edilmiştir.

Johnson ve Christensen (2012) nitel araştırmanın raporlaştırılmasında katılımcıların özellikleri ile ilgili bilgilerin verilmesinin, nitel araştırmanın inandırıcılığını arttıracaklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmada da, katılımcıların özellikleri ile ilgili bilgiler verilerek, araştırmanın inandırıcılığı, dolayısıyla güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada Alınan Etik Önlemler

İnsanın dâhil olduğu her türlü araştırmada uyulması gereken bazı kurallar ve ihlal edilmemesi gereken bazı etik unsurlar vardır. Singleton, Straits ve Straits (2005) nitel araştırmalarda dikkat edilmesi gereken üç alan olduğunu belirtmiştir. Bunlar;

Katılımcılara araştırmanın uygulanması aşamasında etik. Bu araştırmada katılımcılara araştırmanın uygulanmasından önce gerekli izinler alınmış ve katılımcılara araştırma ile ilgili gerekli bilgilendirilmeler yapılmıştır. Bu akademik çalışmada veri toplamak için katılımcıların ruh sağlığını tehdit edici veya risk faktörü yaratabilecek durumların önlenmesi için Hacettepe Üniversitesi etik kurul komisyonu onayına başvurulmuştur. Araştırmacı tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulu'na sunulmuştur ve uygulanmasına izin verilmiştir. Katılımcıların kişisel güvenliklerinin korunmasına ve yapılan araştırmadan zarar görmemesine dikkat edilmiştir. Katılımcıların karşılaşılabilecekleri tehlikeler konusunda bilgilendirilmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya dâhil edilen katılımcılara araştırmanın amacından bahsedilmiş, görüşme hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcıların ruh sağlığını tehdit eden herhangi bir soru veya durumun olmadığı, ihtiyaç duydukları takdirde kendilerine psikolojik destek verilebileceği de katılımcılarla paylaşılmıştır.

Katılımcılardan elde edilen verilerin kimseyle paylaşılmayacağı katılımcılara belirtilmiştir. Araştırmanın raporlaştırılmasında kimlik bilgilerinin deşifre olmayacağını teminatı verilmiştir. Bu araştırmada katılımcılar kendi rızaları ile araştırmaya katılmış,

gönüllü katılımcı formunda belirtildiği üzere araştırmadan çekilme haklarının olduğu kendileri ile paylaşılmıştır. Bu bilgiler katılımcılar paylaşıldıktan sonra hem katılımcılar hem de görüşmeciler tarafından imzaları alınmış bir örneği katılımcılara verilmiştir. Araştırma boyunca araştırmacı empatik bir dil kullanmış, beden diline, jest ve mimiklerine dikkat etmiş, rahatça paylaşımda bulunabilecekleri bir ortam oluşturmaya çalışmış ve katılımcılarını kabul eden bir tutum sergilemiştir.

Verilerin toplanması ve analizi aşamasında etik. Bu araştırmada veriler toplanırken ve analiz edilirken son derece dikkatli davranılmış, yanlış yorumlar veya sonuçlar ortaya koymaktan kaçınılmıştır. Bu araştırmada veriler özenle toplanıp sistematik bir şekilde analiz edilip raporlaştırılmasında verilere sadık kalınmıştır. Hiçbir şekilde veri çarpıtılmamış ve katılımcı paylaşımlarına müdahale edilmemiştir. Araştırmacı veri toplarken ve analiz ederken son derece hassas davranmıştır. Katılımcıları görüşme esnasında yönlendirmemeye dikkat edilmiştir. Araştırmacının veri toplama sürecinde en titiz davrandığı durumlardan birisi veri toplanacak ortamın uygun olmasıydı. Katılımcıların uygun gördükleri kafelerle önceden gidip görüşülmüş ve görüşmelerin üçü katılımcının önerdiği kafelerde gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde ve raporlaştırılmasında gerçek olmayan bilgilere yer verilmemiştir. Bunun için araştırmacının veri toplama araçlarının hazırlanması, uygulanması ve analiz edilmesi sırasında tez danışmanı ve alan uzmanı iki kişi sürekli bilgilendirilmiştir. Bu şekilde etik dışı davranışların önüne geçilmiştir.

Sonuçların topluma etkisi. Araştırmacı yaptığı araştırmacının sonuçlarının topluma etkisinin gözetilmesi açısından etik davranmıştır. Araştırmacı kendi değer, inanç ve siyasi düşüncesini katılımcılara empoze etmeye çalışmamış ve araştırmaya yansıtmamıştır. Katılımcılar “sizin siyasi görüşünüzü bilmiyorum ama ben böyle düşünüyorum”, “ideolojik bakış açınızı geride tutarak bu çalışmayı gerçekleştirmeniz güzel”, “pek çok insan gibi belki siz de bizi istemeyebilirsiniz ama önemli olan benimle görüşürken ki tutumunuz ve ön yargılı olmamanız” gibi cümlelerle araştırmacının herhangi bir siyasi, görüş veya değeri araştırmaya yansıtmadığını gösterir niteliktedir.

Araştırmacının Rolü

Araştırmacının rolünden bahsetmeden önce araştırmacıyı “Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin göç sürecindeki uyum yaşantıları”

olgusunu incelemeye iten sebeplerden bahsetmek gerekir. Araştırmacının çalıştığı devlet üniversitesinde çok sayıda Suriyeli üniversite öğrencisi psikolojik yardım almak için psikolojik danışma birimine başvurmuştur. Başvurma nedenleri arasında dil probleminden dolayı derslerde Türk akranları kadar başarılı olamama, Suriye vatandaşı olduğu için zaman zaman dışlanma, yalnızlık, ekonomik durumun iyi olmaması yer almaktadır. Ailesinden uzakta olduğundan ve istedikleri her an onlarla görüşme imkânına sahip olamadıklarından dolayı sosyal destekten mahrum kalmaları, yaşadıkları temel problemlerden bazılarıdır. Araştırmacı yaşadığı bölgedeki üniversite okumayan Suriyelilerin bu problemleri daha fazla yaşadığı ve Suriyelilerin çevresindeki insanlar tarafından ayrımcılığa maruz kaldığını gözlemlemiştir. Örneğin; Araştırmacı ile aynı mahallede kalan iki farklı Suriyeli aileden üniversite eğitimi almayan bireylerin üniversite okuyan Suriyeli akranı kadar toplumda yer edinemediğini, bu bireylerin zaman zaman dışlanmaya maruz kaldığını bilmektedir. Araştırmacının tanıştığı Suriyeli göçmenlerin genel problemleri ile Suriyeli üniversite öğrencilerin zorlandıkları koşulların aynı olmadığı fark edilmiştir. Örneğin, dışarıda yaşayan üniversite eğitimi almayan bir Suriyeli sadece Suriyeli olduğu için bile dışlandığını belirtirken üniversite öğrencisi bir Suriyeli bu durumdan dolayı herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadığını, dil ve kültür farkından dolayı zorlandığını belirtmiştir. Dolayısıyla üniversite öğrencilerinin yaşadıkları yere sosyal uyum sürecinin daha kolay olacağı düşünülmektedir. Bu grubun sosyal uyum sürecinin ele alınması ve topluma kazandırılması uzun vadede yerleştikleri ülkeye katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Bu bakımdan Suriyeli üniversite öğrencilerinin özel bir grup olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada araştırmacı, verilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması sürecinde elinden geldiğince objektif davranmaya ve önyargılardan uzak durmaya çalışmıştır. Veri toplama ve analiz sürecini kendisi yapmıştır. Araştırmacı çalışmanın başından sonuna kadar bilgisini geliştirmek anlayışını genişletmek amacıyla hem güncel çalışmalarını takip etmiş hem de Suriyelilerle ilgili yürütülen akademik olan/olmayan çok sayıda faaliyete katılmıştır. Araştırmacı üyesi olduğu sivil toplum kuruluşu aracılığıyla çalışma grubunu daha iyi tanımak için yarısı Türk yarısı Suriyeli, yaşları 18-30 yaş arasında değişen toplam 40 genci bir araya getirerek Suriyeli gençlerin topluma kazandırılması amacıyla çeşitli atölye çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Ayrıca hak savunuculuğu anlamında Ankara'da ve Ankara dışındaki şehirlerde gerçekleştirilen etkinliklere de katılım gösterilmiştir.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerden içerik analizi yoluyla elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen görüşme sonucu elde edilen verilerin içerik analizi sonucunda katılımcıların sosyal uyum sürecine ilişkin bulgular 4 kategori içerisinde, 13 tema altında toplanmıştır. Temaların altında 47 alt tema oluşturulmuştur. Alt temaları meydana getiren anahtar kelime ve kelime grupları olarak adlandırabilecek 527 kod belirlenmiştir. Araştırma sürecinde bazı kodlar çıkarılmış bazı kodlar birleştirilmiştir. Sonuç olarak 514 kod araştırmanın alt temalarını oluşturmuştur. Araştırmanın analizi sonucu elde edilen kategori-tema-alt tema ve kod tablosu Ek-5'te sunulmuştur.

Araştırmanın Bulguları

İçerik analizi sonucu oluşturulan kategoriler şu şekildedir: (a) Suriye'deki yaşam, (b) Türkiye'ye geçiş süreci, (c) Türkiye'ye entegrasyon ve (d) Üniversite yaşamıdır. Yine içerik analizi sonucu kategorilerin altında meydana gelen temalar aşağıda belirtilmiştir.

Suriye'deki yaşam kategorisinde (1) çocukluk çağı, (2) savaş öncesi yaşantı ve (3) savaşın etkileri temaları;

Türkiye'ye geçiş süreci kategorisinde (4) geçiş faktörleri, (5) İlk yaşantılar ve (6) Türkiye'den beklentiler temaları;

Türkiye'ye entegrasyon kategorisinde (7) risk faktörleri, (8) koruyucu faktörler, (9) dayanıklılık ve (10) Türkiye'deki gelecekleri ile ilgili düşünceler temaları;

Üniversite yaşamı kategorisinde (11) dışlanma/aidiyet, (12) kariyer planları ve (13) üniversitenin sunduğu imkânlar temaları yer almaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi kategorilerin altındaki temalara, bu temaların alt temalarına ve bunlara ilişkin ayrıntılı katılımcı görüşlerine ve araştırmacı yorumlarına aşağıda yer verilmiştir.

Çocukluk çağına ilişkin bulgular. Bu başlık altında katılımcıların çocukluk çağı ile ilgili olarak bireyin nasıl bir ailede yetiştiği (baskıcı mı anlayışlı mı? Geleneksel mi modern mi? vb.), ailesi için önemli olan değerlerin neler olduğu ve bu değerlere yönelik tutumlarından bahsedilmektedir. Katılımcıların aile yapısı teması ile ilgili alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3

Aile Yapısına İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Modern, anlayışlı, rahat,	11
Geleneksele yakın ve kısıtlayıcı	3

Tablo 3'e bakıldığında katılımcıların 11'i ailelerini modern, anlayışlı ve rahat olarak tanımlarken 3'ü geleneksele yakın ve kısıtlayıcı olarak tanımlamıştır. Katılımcılar çocukluk çağı yaşantılarından bahsederken nasıl bir aile ortamında yetiştiklerinden söz etmiştir. Katılımcıların tamamı aileleriyle birlikte yaşadıklarını, aile ve akrabalarının arasında kuvvetli bağların olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların geniş aileleri ile birlikte yaşamaları birbirlerine ne kadar bağlı oldukları hakkında bilgi vermektedir. Bir yere gitmek istediklerinde ailelerinin kendilerine izin vermeleri birbirleri ile olan ilişkilerini güçlendirmiş ve birbirlerine güvenlerine arttığı söylenebilir. Bu da birliktelik duygularının gelişmesine olumlu yönde katkı sağlayabileceğini düşündürmektedir. Aşağıda alt temalara ilişkin katılımcı görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir. Katılımcılardan (K6) ve (E2) aile yapısını şu şekilde tanımlamıştır:

“Benim yaşadığım yer çok güzeldi, gelişmiş bir yerd. Biz ailecek birbirimize çok bağlıydık. İlişkilerimiz çok iyiydi. Çok iç içeydik. Dışarı çıkınca birlikte çıkıyorduk. Akrabalarımızı birlikte ziyaret ediyorduk. Bence modern bir aileydik. Babam yüksek lisans yapmıştı. Bu bizim yetişmemizi de etkiledi. Ailem bizi kısıtlamazdı, bize baskı yaptıklarını hiç hatırlamam. Annem ve babam bizi özgür bırakırdı. 15 yaşındayken bile tek başıma uzak yerlere gitmeme izin verirlerdi. Bize güvenirlerdi. Birliktelik duygumuz çok fazlaydı.” (K6, 08.02.2019, s. 1)

“Ben modern bir aileye sahiptim. Sadece babam general olduğu için biraz fazla disiplinli bir ailemiz vardı. Onun dışında bir karar verilecekse babam mutlaka benim de fikirlerimi sorardı. Rahat bir ailede büyüdüm. Kararlarıma karışılmadı. Bir yere gitmek istediğimde bana izin veriliyordu. Ailem bana güveniyordu.” (E2, 04.02.2019, s. 1)

Tablo 3'e bakıldığında katılımcılardan 3'ü ailelerini geleneksele yakın, kısıtlayıcı bir aile olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların ailelerini geleneksele yakın ve kısıtlayıcı olarak algılamaları, küçük köylerde yaşamaları, ailelerinin aşırı koruyucu olmaları ile açıklanabilir. Ayrıca katılımcıların yaşlarının küçük olması, muhafazakâr kültürde yetişmiş olmaları aile kararlarında söz sahibi olamamasına ve kendi kararlarında ailelerinin etkisinin olduğu düşünülmektedir. Katılımcılardan (K5), (E1) ve (E5) aile yapısını şu şekilde tanımlamıştır:

"Ben kesinlikle geleneksel bir ailede doğduğumu düşünürdüm. Yaşadığım yeri küçük bir yer gibi düşünebilirsiniz. Herkes çok samimi, birbiri ile iç içeydi. Benim ailem de öyleydi. Dedemler, ninemler çok güçlü bağlarla bağlıydık birbirimize. Babamın amcamlarla ilişkileri çok iyiydi. Ama şöyle bir geleneksel tarafı vardı. Acaba bu benim hakkımda ne der? Sorusunu çok takıyorlar kafalarına. İnsanların ne dediklerini çok önemsiyorlar. Diğerleri kötü bir şey der diye doğru bildiklerini yapmıyorlar. Onun dışında ailem baskıcı bir aileydi. Hele ki babam... Özellikle din konusunda. Hep baskı altında kaldım. Namaz kılmama lüksüm yoktu ve babam bana çok baskı yapardı. Annem ve dedem Hristiyan'dı. Babam ise aşırı muhafazakârdı. Bense hep arada sıkıştım. Namaz kılmama lüksüm yoktu. Sabahın köründe güneş doğmadan camiye götürülmek beni rahatsız ediyordu. Şu an bana bunlar saçma geliyor. Hiçbirine inanmıyorum çünkü." (E5, 06.02.2019, s. 1)

"Ben geleneksel bir ailede doğup büyüdüm diyebilirim. Mesela kadınsan daha kadın olamadan 15-16 yaşında evlenirsin. Bu bence modern olmayan toplumlarda olabilecek bir şey. Benim ailemde de erken evlilikler oldu. Ablam, kardeşlerim erken evlendiler. Annem babam da erken evlenmiş. Ailem beni kısıtlardı. Akşam saat 5'ten sonra dışarıda kalmama izin vermezdi. Bu beni sinirlendirirdi. Kısıtlanmaya hiç dayanamıyorum çünkü. Baskı çok fazla yoktu ailemde ama büyüklerin sözünün üstüne sözümüzü söyleyemezdik. Bu yüzden modern bir aile değildik." (E1, 06.02.2019, s. 1)

"Benim ailem gelenekseldi. Ben köyde doğup büyüdüğüm için küçük bir yerde yaşadım. Babam yurt dışında olduğu için annem bizi hep korumaya çalıştı. Bu yüzden bir yere tek başımıza gidemezdik, izin verilmezdi ve kısıtlanırdık. Kötü şeyler yapmayalım diye sürekli üzerimizde bir baskı vardı. Onun dışında babaannem bizimle birlikte yaşıyordu. Annemin ve bizim kararlarımızda etkiliydi. Amcamlarda bize yakın yerde oturuyordu ve sürekli bizimle ilgileniyorlardı. Birbirine çok bağlı bir aileydik." (K5, 04.02.2019, s. 1)

Katılımcılar çocukluk çağı yaşantılarını anlatırken aileleri için önemli olan değerlerden bahsetmiştir. Katılımcıların ailesinin değerleri teması ile ilgili alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4

Ailesinin Değerlerine İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Kültürel değerler	14
Dini ve ahlaki değerler	7
Eğitim	7

Tablo 4'e bakıldığında katılımcıların tamamı ailesi için önemli olan değerlerde kültürel değer ön planda olduğuna vurgu yapmıştır. Bununla birlikte 7 katılımcının ailesi için dini ve ahlaki değerlerin önemli olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların muhafazakâr bir kültürde yetişmelerinin bunda etkili olduğu düşünülmektedir. Ailelerinin dini eğitimle yetişmelerinin ve çocuklarının da bu şekilde yetişmelerini istemeleri ailesi için önemli olan değerler olarak dini ve ahlaki değerlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

"Bizim ailemizde insanlara yardım etme, onlara hoşgörölü davranıp onları sevmek ve insanlara saygı göstermek en önemli şeylerdir. Biz böyle yetiştirildik. Eve giriş saatleri önemliydi. Akşam yemeği saatinde babam hepimizi bir arada görmeye çok önem verirdi. Benim ailemde din çok önemliydi. Dine saygı duymalıydık. Mesela kendimi bildim bileli camiye giderim. 12 yaşında kuran kurslarında çocuklara dini dersler veriyordum. Çünkü ailem beni böyle yetiştirdi. Bizde bayramlaşma törenleri çok önemli. Bayram namazında sülalenin bütün erkekleri olmalıydı. Bayram namazını kılıp kabirleri ziyaret ederdik. Sonra akrabalarımızı ziyaret ediyoruz. Bayramı bu şekilde yaşayıp ilişkilerimizi geliştiriyoruz." (E1, 06.02.2019, s. 1)

"Biz dine önem veren bir aileyiz. Yani dini değerlerimiz çok baskındı. Cuma günleri bir araya gelmemiz çok önemliydi. Biz Cuma namazından sonra amcamlar komşularımız bir araya gelirdik. Yöresel yemekler yapardık. Bayram havasında geçerdi. Babam bize peygamberimizi ahlakını aşılamıştı. Namazlarımızı kaçırmazdık. Yoksa evimizin, topraklarımızın bereketinin kaçacağına inanırdık. Onun dışında akşam belli saatten sonra dışarı çıkmazdık. Bir saatten sonra herkes evde olmalıydı. Zaten peygamberimiz de akşamdan sonra çocuklarınızı sokağa bırakmayın demişti." (E4, 06.02.2019, s. 1)

Tablo 4'e bakıldığında katılımcıların 7'si ailesinde en önemli değer eğitim olduğunu belirtmiştir. Bunda şüphesiz ailelerinin eğitim ve öğretime verdiği önemin etkisi olduğu düşünülmektedir. Katılımcılardan (E7) ve (K7) ailesi için önemli olan değerleri şu sözlerle ifade etmiştir:

“Benim ailem bize hep iyi bir rehber oldu. Bize insanlara saygı duymayı, yardım etmeyi ve hoşgörölü davranmayı öğretti. Annem babam hep iyilik yapın, kötölük yapmayın derdi. Kötü söz söylemeyin, insanları dinlerine ve milletlerine bakmaksızın ayırt etmeyin derdi. Ailem bize iyiyi öğretti hep. En çok da okumamızı istediler. Okumak bizim ailemizde her şeyden önce gelir. İki abim de üniversite bitirdi. Kardeşlerim üniversite okuyor. Bizi hep okumaya teşvik etti. İyi ki böyle bir ailenin parçasıyım.” (E7, 06.02.2019, s. 1)

“Bizim ailedeki en önemli şey okumaktı. İki ablam var biri İngilizce öğretmeni diğeri Fransızca öğretmeni. 1 abim var. O da mühendis. 4 kardeşim var ikisi TÖMER’de dil eğitimi alıyor. Biri ortaokulda okuyor. Biri ilkokula başlayacak. Babam en çok kızların okumasını isterdi. Hatta kızlarım üniversite okumadan asla evlendirmem derdi. Bu yüzden babama minnettarım. Çünkü Suriye’de birçok yerde insanlar çocuk yaşta anne olabiliyor. Bizim ailemiz çok zengindi ama okumamızı isterdi. Kızların çalışması pek hoş karşılanmazdı ama benim ailem bizi hem okuttu hem de çalışmamıza izin verdi. Aileme bu konuda minnettarım.” (K7, 02.02.2019, s. 1)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında ailelerinde eğitim öğretimin çok önemli olduğu, özellikle kadınların eğitime önem verildiği anlaşılmaktadır. Kültürlerine sıkı sıkıya bağlı olduklarını, dini ve ahlaki değerlere önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Savaş öncesi yaşantıyla ilgili bulgular. Bu başlık altında katılımcıların savaş öncesi yaşantılarına yönelik bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların savaş öncesi yaşantı teması ile ilgili alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5

Savaş Öncesi Yaşantısına İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Sosyoekonomik durum	
İyi	5
Çok iyi	9
Eğitim hayatı	
Memnun	7
Memnun değil	7
Ruh sağlığı	2

Tablo 5’e bakıldığında katılımcıların 5’i savaş öncesinde ekonomik durumunu iyi, 9’u ise çok iyi olarak tanımlamıştır. Katılımcılar savaş öncesi yaşantılarını anlatırken sosyokültürel durumlarından bahsetmişlerdir. Aşağıda sosyoekonomik duruma ilişkin

bazı katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Konuyla ilgili düşüncelerini (K7), (E4) ve (E6) şu şekilde ifade etmiştir.

“Babam öğretmendi güzel geçiniyorduk. Suriye’nin toprakları bereketliydi. Yoksul yoktu bizim oralarda neredeyse. Herkesin durumu iyiydi. Babamın kazandığı bize rahat yetiyordu. Sadece okul başladığı ilk zamanlar biraz sıkışıyorduk ama genel olarak iyiydi durumumuz.” (E4, 06.02.2019, s. 1)

“Maddi durumumuz çok çok iyiydi. Çok zengin bir aile idik. İthalat ihracat ile uğraşıyorduk. Galerimiz vardı. 12 tırımız, 3 kamyonumuz, 2 arabamız, iki evimiz ve villamız vardı. İş adamı gibiydi babam.” (E6, 02.02.2019, s. 1)

“Biz çok zengin bir aileydik. Dedemden miras kalmıştı. İki tane evimiz iki tane arabamız vardı. Babamın fırını vardı. 15 kişi çalışıyordu bünyesinde. Bu durum kendimi güvende hissettiriyordu.” (K7, 02.02.2019, s. 1)

Katılımcılar sosyokültürel hayat olarak kendilerini değerlendirirken 7’si sık sık kültürel faaliyetlerde bulunduklarını ve sosyal hayatlarının olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan (K3) sosyokültürel hayatı şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ben çok sosyaldim. Nerede bir faaliyet var ben oradaydım. Kurslara katılırdım. Masa tenisi turnuvalarını kaçırmazdım. Sürekli sinemaya, tiyatroya giderdim. Okulu boyardım. Çok iyi hissederdim bunları yaparken.” (K3, 07.02.2019, s. 1)

Katılımcılardan 7’si hiç sosyal faaliyetlere katılmadığını sosyal olmadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların sosyal faaliyetlere katılamamasının nedeni bu faaliyetlerin yaygın olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Katılımcılardan (E1) ve (E5) sosyokültürel hayatı şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bizim oralarda hiç kültürel faaliyet olmazdı diyebilirim. Biz bu yüzden daha geri planda kaldık. Bir konferans bile olmadı kendimizi geliştirmek için. Bizim bir şey öğrenemiyor olmamız kimsenin umurunda değildi. O yüzden devletimi sevmezdim. Türkiye’yi seviyorum bu faaliyetler burada çok fazla. Sinema, tiyatro, gezi nedir bilmezdim, burada her hafta tiyatro izlemeye gidiyorum” (E1, 06.02.2019, s. 2).

“Kültürel faaliyetler hiç yoktu. Sinema hiç yok gibiydi. Konserlere dindar olduğumuz için gidemiyordum. Çok imrenirdim. Şimdi gidiyoruz arkadaşlarla dans etmek çok güzel. Orada bunları yapamamak buradaki halimi de çok etkiledi. Başta yapamıyordum. Şimdi dans kursuna gidiyorum” (E5, 06.02.2019, s. 1).

Tablo 5’e bakıldığında katılımcılar savaş öncesi yaşantılarını anlatırken eğitim hayatından söz etmiştir. Eğitim durumunun değerlendirilmesine yönelik olarak, katılımcılar Suriye’deki eğitimden memnuniyet konusunda ikiye bölünmüştür.

Katılımcıların 7'si eğitimden memnun olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların aldıkları eğitimden memnun olması beklentileri ve yaşadıkları yerlerdeki eğitim kalitesi ile açıklanabilir. Katılımcılardan (E3) ve (K6) Suriye'deki eğitim durumunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Suriye’deki hocalarım çok yeterliydi. Başarılıydılar. Eğitimden de memnundum. Anadilim olmasına rağmen zorlanıyordum. Bu hocalardan da kaynaklanabilirdi ama memnundum.” (K6, 08.02.2019, s. 1)

“Ben Suriye’de liseyi bitirdim. Eğitimden memnundum. Üniversitedeki eğitiminde iyi olduğunu duyuyordum. Genel kültürü bizde iyi veriyorlardı.” (E3, 06.02.2019, s. 1)

Katılımcılardan 7'si Suriye’de aldıkları eğitimi yeterli görmemiştir. Bunun nedeni ise katılımcıların beklentilerinin daha fazla olması ve imkânların yetersiz olduğu düşünülmektedir. Katılımcılardan (E1), (K1) ve (K4) Suriye’deki eğitim durumunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bence iyi değildi. Hep sözel ve ezbere dayalı bir sistem vardı. Matematik bile hep ezbere dayalıydı. Sayısal alanda ne kadar geride olduğumuzu buraya gelince daha iyi anladım. Bizde baskıcı bir rejim olduğu için kitaplar güzel de olsa hocalar gerçekleri anlatamıyorlardı. Bu yüzden genel olarak memnun değildim.” (E1, 06.02.2019, s. 2)

“Ben Suriye’deki eğitimden memnun değildim. Sadece eğitim değil öğretmenler de öğrencilere iyi davranmıyordu. Öğrenci gibi görmüyorlardı af edersiniz. Bazen öğretmenler çok aşağılıyorlardı lisedeyken bile. Çalışmadan derse gelersen hakaret ediyorlardı ve bu beni çok rahatsız ederdi.” (K1, 04.02.2019, s. 1)

“Hocadan hocaya değişirdi elbette ama genel olarak beğenmezdim. Çünkü bir tane okul vardı ve oraya gitmek zorundaydım. İngilizce öğrenemiyorduk. İkinci yabancı dil Fransızca idi bizde. Onu hiç konuşamıyorum zaten. Hocalar derslere çok gelmiyordu.” (K4, 07.02.2019, s. 1)

Katılımcıların “Büyüyünce ne olmak isterdin?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde sadece 4’ü okudukları bölüme isteyerek geldiklerini söylemiştir. Katılımcılardan (E1) büyüünce ne olmak istediğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bana sorduklarında küçükken hiçbir şey diyordum. İnsanlar geleneksel hayat görüşüne sahip oldukları için doktor avukat olmak isterler. Ben ilgilerime uygun bir meslek sahibi olmak isterdim hep. Buna o yaşlarda karar veremezdim ama büyüdükçe 15-16 yaşına gelince kendime ne olmak istiyorsun diye sorunca ilahiyat okumaya karar verdim. Benim için namaz önemlidir. Ailemin etkisinde kalsaydım belki doktor olurdum ama mutlu

olamazdım şu an mutluyum çünkü istediğim bölümü okuyorum.” (E1, 06.02.2019, s. 2)

Katılımcıların geriye kalanları okudukları bölüme kendi istekleri ile gelmediklerini belirtmiştir. Bunun sebebi şüphesiz savaştan dolayı eğitimlerinin yarıda kalması ve Türkiye’deki imkânlar dâhilinde istemedikleri bir bölümde eğitim almalarıdır. Katılımcılardan (K3) büyüyünce ne olmak istediğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben istediğim bölümü okumuyorum. Dolayısıyla kendi istediğim işi de yapamayacağım. Hayalim kendi şirketimi kurmaktı. Babamdan kalanları geliştirmek. Bunu yapsaydım okulu bırakacaktım. Okulu ihmal edemezdim. Mesela Bill Gates’in şu an 100 milyar dolar parası var ama ben pişmanım diyor okulu bıraktığım için. İstemediğim bir bölümde okuyorum ama benim için okulu bırakmak çok zor.” (E6, 02.02.2019, s. 1)

“İstediğim bölümü Türkiye’de okuyamıyorum. Çünkü puanı en yüksek bölümlerden birisi biz yabancılar için. Ben eczacı olmak istiyordum. Suriye’de eczacılık okusam hemen işyeri açabilirdim. Ama burada yabancı olduğum için eczacılık okusam da bir işe yaramaz. Bu yüzden kızlara öğretmenlik uygun olduğu için öğretmenlik tercih ettim. İstemeye istemeye okuyorum.” (K3, 07.02.2019, s. 1)

Tablo 5’e bakıldığında katılımcılar savaş öncesi ruh sağlığı ile ilgili genel durumdan bahsederken sadece (K1) ve (E1) savaş öncesinde ruh sağlığı ile ilgili problem yaşadıklarını belirtmiştir. İki katılımcı da ailevi faktörlerden dolayı ruh sağlığına yönelik olumsuz görüş belirtmiştir. Bunun sebebi katılımcılarında belirttiği gibi ailevi sebepler ve ergenlik problemleridir. (K1) ve (E1) savaş öncesi ruh sağlığını olumsuz etkileyen faktörleri şu şekilde belirtmiştir:

“Ailemle aramdaki kuşak farkı beni hep etkiliyordu. Yapmak istediklerimi yapamıyordum. Kendime engeller koyuyordum. Mesela özellikle ergenlik döneminde bazı şeylere ailem kızar veya günah diye yapamadım. Onların kuşağına göre bazı şeyler hoş karşılanmayabilirdi. Ailemin beni baskılaması, kısıtlaması benim ruh sağlığımı olumsuz etkiliyordu. Kendimi mutsuz ve pasif bir insan gibi hissediyordum. Onlarla kuşak çatışması yaşırdık resmen. Mesela benim ilgilerime, hobilerime destek vermiyorlar, anlamıyorlardı. Mesela oğlum bir derdin mi var demeye utanıyorlardı. Ne hissediyorsun sorusunu soramazlardı. Sadece nasihat ediyorlardı. Onlara göre doğru olan buydu. Çünkü Suriye’de bu konuda insanlara eğitim verilmemişti hiç. Farkındalıkları çok düşüktü. Dolayısıyla sıkılmış, bezgin ve mutsuz bir insandım Suriye’de iken.” (E1, 06.02.2019, s. 3)

“Benim anne babam ikisi de dış hekimiydi. Hatta benim de dış hekimi olmamı isterdiler. Bu bende hep bir baskı yaratırdı. Maalesef şu an onların istedikleri bölümü okuyorum. Neyse. Benim gözümün önünde küçüklükten beri kavga ederlerdi. Çok üzülürdüm. Çok ağlardım. Anne babamın sürekli

çatışma halinde olması beni çok etkilerdi. Bazen kendimi suçlu sanırdım. Benim yüzümden kavga ettiklerini düşünürdüm. Bu beni daha hassas bir insan yaptı.” (K1, 04.02.2019, s. 1)

Bu iki katılımcı dışındaki diğer katılımcılar 12 katılımcı herhangi bir ruh sağlığı problemi yaşamadıklarını, gayet rahat bir hayat sürdürdüklerini belirtmiştir. (K2) savaştan önceki ruh sağlığını şu şekilde değerlendirmiştir.

“Savaştan önce hiçbir derdimiz yoktu. Hatta o kadar memnundum ki arkadaşlarımın problemlerine destek olurdum ben. Çok güçlüydüm. Psikolojim düzgündü. Ama savaştan sonra maalesef hala unutamadığım şeyler var bilinçaltımda.” (K2, 02.02.2019, s. 1)

Yukarıdaki katılımcı bulgularına bakıldığında savaş öncesi yaşam standartlarının gayet iyi olduğu, sosyokültürel imkânlara sahip olabildikleri, aldıkları eğitimden memnun olmakla birlikte bazılarının memnun olmadıkları görülmektedir. Bunun sebebi olarak kendilerine yeterince imkân sağlanmadığını paylaşmışlardır. Savaş öncesi ruh sağlığına bakıldığında ise yalnızca ergenlik döneminde problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Savaşın etkilerine ilişkin bulgular. Bu başlık altında savaşın katılımcılar üzerindeki etkilerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Savaşın katılımcılar üzerindeki etkisini anlamaya yönelik olarak katılımcılardan gelen cevaplar doğrultusunda savaşın etkileri teması ile ilgili alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6

Savaşın Etkilerine İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Şiddet	12
Dışlanma	14
Yoksulluk	13
Kariyer planları	14
Yerinden edilme	14
Ruh sağlığı	14

Tablo 6'ya bakıldığında “Suriye’deki savaşın üzerinizdeki etkileri nelerdir?” sorusuna katılımcıların 12’si şiddet cevabını vermiştir. Şiddet katılımcıların uğramış olduğu fiziksel, duygusal, psikolojik şiddet olarak düşünülmektedir. Aynı zamanda ölüm tehdidi ve siyasi baskı da bireylere uygulanan şiddet türlerinden olduğu

düşünülmektedir. Katılımcılardan bazılarının kendilerine uygulanan şiddeti ifade etme biçimleri aşağıdaki gibidir.

“Biz Cuma günleri namazdan sonra meydanlara çıkmaya başladık. Direndik. Özgürlük istedik. İnsanlar “Dara sana kanımız feda olsun” diye bağırıyorlardı. Biz geceleri meydanlarda otururduk geç saatlere kadar. Bir keresinde gece yarısı saat 02:00-02:30 sularında polis geldi. Meydanda 400 civarı kişi vardı. 2000 polis bize coplarla vurmaya başladı. Biz ne olduğunu anlamadık. Havaya ateş ettiler bize gaz attılar. Savaş o gece başladı. O geceye kadar ülkede böyle bir şey yoktu. Bir sonraki Cuma yine özgürlük aradık biz. Meydanda hürriyet istiyoruz, yol istiyoruz dedik. Bize yine saldırdılar. Neden böyle davranıyorlar anlayamıyordum. Ama korkmaya başladım ben, öleceğimi sandım. En çok babam korkuyordu. Çünkü 1982’de şu anki rejimde olan kişinin babası bir gecede 40.000 kişiyi katletmişti. Radyo bile yayınlamıyordu bunu. Yine aynısını yaşar mıyız diye korkuyorduk.” (E6, 02.02.2019, s. 2)

“Ben İdlip tarafında olduğum için başta çok hissetmedim savaşı. Rejim biz yokmuşuzcasına davranıyordu. Yollarımızı bile kendimiz yapıyorduk. Biz de özgürlük istedik. İlk babam çıktı. Ben de babamla çıktım. Kardeşlerimden biri ve ablam rejimi destekliyordu. Babam hiçbirimize baskı yapmıyordu. Sonra hep beraber sahalara çıkmaya başladık. Elimizde hiçbir şey yoktu sadece sözlü bir şekilde özgür olacağız diyorduk. Her şeyin fiyatları yükselmmişti. Bize neden bakmıyorsunuz diyorduk. Bizim olduğumuz yerdeki altın madeni sömürülüyordu. Mallarımıza el konuluyordu. Biz çıktığımızda bize silahla karşılık verildi. Kim olduğuna bakmadan erkekleri direkt öldürüyorlardı. Kadınları ise korkutuyorlardı. Tecavüz ediyorlardı. Arabalarla insanların üzerine çıkmaya başladılar. Ben defalarca gaz bombasına maruz kaldım.” (K7, 02.02.2019, s. 2)

“Ben ilk çatışmalar olduğunda direnişe çıkmadım. Yürüyüş yapıyorlardı insanlar ama çabuk bastırılıyordu. Biber gazı atılıyordu. Ben önyargılı davrandım özgürlük arayanlara. Hatta rejimi destekleyenlerle dışarı çıktım. Çok zaman geçmeden yanlış yaptığımı anladım. Sonra fikirlerim değişti ve rejime karşı çıkanlar tarafında ben de meydanlarda özgürlük aradım. Sonra örgüt bizim mahallemize girdi. Mahalledeki insanlara silah sıkılmaya başlandı. Eniştem yaralandı. Böyle olmamalıydı. Minarelerden sokağa çıkmayın diye anonslar yapılıyordu. Tehdit ediliyorduk. Çok korkmuştuk. İki hafta insanlar sokağa çıkamadılar. Çıkanlara meydanlarda işkenceler yapılıyordu. İstihbarat çok güçlü olduğu için kimin tarafında olduğun anlaşılıyor ve gelip öldürüyorlardı.” (E4, 06.02.2019, s. 2)

“İlk başlarda bizim köyümüz rejime karşıydı. Cumadan sonra insanlar meydanlara çıkıyordu. Adalet, özgürlük, hak istiyorlardı. Tekbir getiriyorlardı. Bizim köylerimize hiç bakılmadı. İnsanlar yol istiyorlar hastane istiyorlardı. Önce güvenlik otobüsleri geldi ve insanlar susturuldu. Rahat yaşayamaz oldum. Özgürlük alanım kısıtlandı. Ne zaman öleceğim korkusuyla yaşamaya başladım. Otobüslerden sonra tanklar girmeye başladı her yere. Biber gazı atılıyordu. İnsanlara tazyikli su sıkılıyordu. En sonunda yukarıdan uçaklarla bomba atmaya başladılar üzerimize. Ben

nefret etmeye başladım ülkemden. Allah belanızı versin diyordum her gün. Kendimi huzursuz hissediyordum.” (E1, 06.02.2019, s. 3)

“İlk çatışma Dara’da kalkmıştı. Dara bana yakın bir yer değildi. Ama bize gelir mi korkusuyla yaşıyordum. Korktuğum başıma geldi. Ordular insanlara işkence yapmaya başladılar. Bir keresinde jet evin önünden geçti. Camlarımız kırıldı çok korkmuştum. Rejim sokağa çıkmayın anonsları yapıyordu. Korkutuluyorduk. Rejim karşıtı olan herkesin öldürüleceği söyleniyordu. Ben çok korkuyordum. En çok da kardeşim için korkuyordum.” (K6, 08.02.2019, s. 2)

“Ben meydanlara çıktım özgürlük aramaya. Rejime sözümüzü geçirmek istedik. Bir keresinde bana copla vurdular. Hala izi sırtımda. Ben sadece daha iyi koşullarda yaşamak istemiştım. Irak ve Mısır gibi olacağımızı düşünmedik. Orada bile birkaç güne bitti. Bizim orada 8 yıl oldu hala devam ediyor. Çok üzülüyorum.” (E3, 06.02.2019, s. 1)

“Bizim evimiz iki katlıydı. Üst katta abim kalıyordu. Bir keresinde abimin odasına bomba attılar ve abim sakatlandı. Ben isyan ediyordum neden böyle diye. Anlamaya çalışıyordum ama anlayamıyordum.” (K5, s. 2)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine dayanarak katılımcılar savaşın kendi üzerindeki etkilerini paylaşırken kendilerine meydanlarda direndiklerini ve bu yüzden fiziksel (cop ve sopa ile vurma, dövülme vb.) sözlü (hakaret etme, silah ve bomba sesi vb.) ve psikolojik şiddet (baskı, ölüm tehdidi korkutma vb.) uygulandığını belirttikleri anlaşılmıştır. Bazıları yaralandığını, akrabalarını kaybettiklerini ve çok korktuklarını, hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların paylaştıklarına bakıldığında erkeklerin daha çok dövülme, kaçırılıp işkenceye maruz kalabildikleri kadınların ise kaçırılıp tecavüze uğrama şeklinde daha çok şiddet gördüklerini belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların özellikle kadın katılımcıların paylaşımında bulunurken çekindikleri, utandıkları, gözlerinin doldukları ve yoğun duygular yaşadıkları gözlemlenmiştir. İşkenceye maruz kalan bir erkek katılımcının ise görüşme esnasında vücudundaki yarayı gösterdiği ve hala o günün aklında olduğunu bir türlü unutamadığını, asla geri dönmek istemediğini ve bir daha aynı şeyleri yaşamaktan çok korktuğunu ifade etmiştir.

Bu katılımcılar dışındaki iki katılımcı (E2) ve (E5) herhangi bir şiddete maruz kalmamıştır. Katılımcılardan (E2) şiddetle ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Benim babam generaldi. Rejimin tarafında olmak zorundaydı. İnsanları öldürmemek için muhalif tarafa geçmek istiyordu. Ancak sıkıntılı bir zaman olduğu için karşıya geçse direkt öldürülürdü. Ailemi görmek istediğini söyleyip bizim yanımıza geliyormuş gibi yaptı ve Özgür Suriye Ordusu

yardımla Türkiye'ye kaçtı. Ani oldu. Ben okuldaydım. Ben bile babamı göreceğim diye mutlu oluyordum. Göremeyince şaşırdım ama iyi ki de göremedim çünkü onu kaybedebilirdim.” (E2, 04.02.2019, s. 2)

Tablo 6'ya bakıldığında Suriye'deki savaşın katılımcılar üzerindeki etkilerine bakıldığında katılımcıların tamamı dışlanmaya maruz kaldıklarını belirtmiştir. (K5), (E2), ve (E5) dışındaki tüm katılımcılar dini inançlarından dolayı dışlandıklarını belirtmiştir. Bu bireylerin sosyal çevrelerinden dini anlamda herhangi bir baskı görmemesi benzer görüşlere sahip olmalarından kaynaklandığı veya hoşgörü düzeylerinin daha fazla olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Katılımcılardan (K1), (K2), (K3), (K5), (E3) ve (E7) savaştan sonra maruz kaldığı dışlanmayı şöyle ifade etmiştir:

“Savaştan önce kim hangi dine bağlı olduğu önemsizdi. Yaşadığım yerin yarısı Hristiyan'dı mesela. Savaştan önce çok iyiydik. Dedim ya hangi dine bağlı olduğumuzu sorgulamazdık. Savaştan sonra rejim lideri çok zeki olduğu için harika bir hamle yaptı ve Hristiyanları ikna ederek yanına çekti. Müslümanlar sadece Suriye'nin kendi egemenliğinde olması için bu devrimi yaptı diye bir algı oluşturdu ve Hristiyanları kandırdı. Onlarda bize düşman oldular. Biz savaşta ölsek bile umurunda olmazdı hiçbir Hristiyan'ın. Bu algı hem dışlanmamıza daha sonra da yerimizi yurdumuzu terk etmemize neden oldu.” (K1, 04.02.2019, s. 1)

“Lazkiye çok kültürlü bir yerd. Arap, Türkmen, Fars, Hristiyan, Alevi, Şafi, Sünni, Yahudi, Dinsiz... Bir sürü etnik gruptan, dinden ve mezhepten insan vardı. Hiçbir sorun yoktu. Herkes kardeş gibiydi. Hatta benim çok yakın Hristiyan arkadaşlarım vardı. Savaştan sonra herkes birbirine önyargılı davranmaya başladı. Savaştan sonra Müslüman olduğum için bana kötü davranıldı. Hatta alevi olmadığım için alevi arkadaşlarım bile benimle muhabbeti kesti. Dışlanmayı ilk kez yaşadım. Çok kötü bir duyguymuş.” (K3, 07.02.2019, s. 2)

“Savaşın belki de en önemli nedeni dışlanmaydı. Eğer biz Müslümanlar birbirimizi ötekileştirmeseydik daha doğrusu Hanefiler ve şafiler olarak aleviler tarafından ötekileştirilmeseydik bugün bu halde olmazdık. Müslümanlara karşı çok büyük bir önyargı vardı çünkü. Ben Alevilerin yoğun olduğu bir yerdeydim. Hanefi ve şafilerle onlar arasında bile çok çatışma oldu. Alevi olmayanlara yapılan işkenceleri balkondan izledim. Şaşırdım, korktum, dua ettim.” (K2, 02.02.2019, s. 2)

Ben Müslüman olduğum için dışlandım. Başta inanmadım. Çocukluğuma döndüm. İsrail'in Filistin'e saldırdığını TV'de görmüştüm. Anneme biz de böyle mi olacağız dediğimi hatırlıyorum. İsrail bize gelmeyecek derdi. Aklıma iç savaş çıkacağı hayatta gelmezdi. Çok korktum. Acaba bu insanlar bizimle mi yaşıyordu diye sordum kendime. Kendi mahallemdeki insanlarla düşman olduk. Çatıştık mahallemizdeki insanlarla.” (E3, 06.02.2019, s. 2)

“Savaştan önce hiçbir sorun yoktu. Hristiyanlarla kardeş gibiydik. Aslında dini olarak ayırmak doğru değil. Müslümanlarda kendi içlerinde birbirlerini dışladılar. Mesela Aleviler Hristiyanlar gibi rejimin yanında oldular. Şafilardan ve Hanefilerden nefret ettiler. Hristiyanlar bize kötü davranmaya başladılar. Dışlandık. İnsanın her gün birlikte zaman geçirdiği insanlar tarafından dışlanması çok kötü bir şey.” (K5, 04.02.2019, s. 1)

“İlk başlarda ayrımcılık ben namaz kılıyorum diye başladı. Ben namaz kıldığım için kılmayan arkadaşlarım benimle muhabbeti kesti. Savaş başlayınca da Hanefi'yim diye alevi arkadaşlarım beni dışladılar.” (E7, 06.02.2019, s. 2)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında katılımcıların çoğunluğu Müslüman olmasına rağmen dışlandığı anlaşılmaktadır. Sadece Hristiyanlar tarafından değil Müslüman olup farklı mezheplerdeki bireyler tarafından da dışlanabildiklerini görmek mümkündür. Ayrıca bu bireylerin kendisiyle aynı mezhepten olan kişiler tarafından bile dışlandıkları paylaşılmıştır. Bunun nedeni ise bireylerin savaş sonrası bir taraf seçmesi ve çevresindeki insanlara karşı tutumlarını değiştirmesi ile açıklanabilir.

Katılımcılardan (K5), (E2), ve (E5) herhangi bir dini inanca tabi olmadıklarından dışlanmaya maruz kalmadıklarını belirtmiştir.

“Ben hiç dışlanmadım ama Müslümanlar için üzülüyordum. Çünkü onların masum olduğuna inanıyordum. Ben dine göre insanları hiç değerlendirmedim hayatımda. Çünkü benim babam Müslüman annem Hristiyan'dı. Ben insanların dinlerine saygı duyuyordum. Müslümanlar dışlanıyordu, onlar adına üzgündüm. Hatta annem de dışlanmayı göze alarak Müslüman olmak istedi bu süreçte ve kendini artık Müslüman tanımlıyor.” (E5, 06.02.2019, s. 2)

Katılımcılar dini bir görüşe sahip olmamaları onların dışlanmamasına sebep olmakta, bu da onlar dışlanma durumu için olumlu ve avantajlı bir durum olmuştur.

Katılımcıların bazıları etnik ırklarından (K2, E1, E2, E4) dolayı dışlandıklarını belirtmiştir. Diğer katılımcılar Arap oldukları için etnik kimlik bakımından dışlanmadıklarını mezhep farklılığından dolayı dışlandıklarını ifade etmiştir.

“Ya nasıl desem... Ben artık yeni tanıştığım insanlara veya bir toplulukta Türkmen'im bile diyemiyordum. Hatta öyle bir şey oldu ki insanlara adımlı soyadımı farklı demeye başladım. Soyadımdan hemen Türkmen olduğum anlaşılırdı ve dışlanırdım. Zaten tanıdığım sevdiğim arkadaşlarım bile savaştan sonra sırf Arap değilim diye beni ötekileştirdiler. Çok üzüldüm. Arkadaşlarımı kaybetmek beni üzdü. Şimdi demek ki gerçek arkadaş değillermiş diyorum.” (K2, 02.02.2019, s. 2)

“Ben Türkmen olduğum için Türkçeyi iyi konuşuyordum. Türk filmleri ve dizilerini izleyip anlayabiliyordum eskiden beri. Benim Türkmen olduğumu bilen arkadaşlarımdan çoğu savaştan sonra benimle artık konuşmadılar. Beni sildiler. Hayatlarından çıkardılar. Ben üzülyordum çünkü insanın kendi ülkesinde dışlanması kadar kötü bir şey yok.” (E4, 06.02.2019, s. 1)

“Irak savaşından sonra 1.5 milyon insan geldi bizim ülkemize. Bize hiç farklılık hissetmedik. Bizi olumsuz etkilemedi. Ben 14 yaşındayken bir yerde üç ay çalıştım. Patron Iraklıydı. Kimse kimliğiyle konuşmazdı. Herkes iç içeydi. Bizde çalışan Kürtler vardı. Savaşla birlikte hepimiz birbirimize düşman kesildik. Dışlandık ve yerimizden edildik.” (E6, 02.02.2019, s. 2)

Katılımcılar ekonomik durumlarını daha önce ifade edildiği gibi iyi ve çok iyi olarak tanımlamıştı. Tablo 6 incelendiğinde Suriye'deki savaşın katılımcılar üzerindeki etkisine bakıldığında katılımcıların sadece biri dışında (E5) tümü savaştan sonra ekonomik olarak kayıplar verdiklerini ve yoksullukla karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan (K7) ve (E6) savaşın sebep olduğu yoksulluğa ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bizim 12 tane tane tırımız vardı. Bir sürü arabamız ve kamyonumuz vardı. Evlerimiz ve bir de villamız vardı. Savaş çıkınca rejim tarafından füzelerle tüm tırlarımız bombalandı. Babam kalan 3 tırı Mısır'a götürüp orada nakliyatçılık yapayım dedi. Ben köydeki evde 15 gün mahsur kaldım. Hiçbir yere çıkamadım. Sadece su içip ekmek yedim. Çok kötüydü. Her şeyimizi kaybettik. Şimdi kendimize yeni bir hayat kurmaya çalışıyoruz. Şu an herkes başka bir yerde. 100 sene çalışsak eski halimize dönemeyiz. Ama yine çalışacağız hayatta kalmak istiyorsak bu ülke bize kucak açtı çalışmamız gerekiyor.” (E6, 02.02.2019, s. 2)

“Bizim maddi durumumuz çok iyiydi savaştan önce. Babam gelirimizin çoğunu bağışlardı mesela. Ama savaştan sonra evlerimizi, arabalarımızı, işyerimizi, tarlalarımızı, her şeyimizi kaybettik. Bölgenin en zengin ailelerinden biriydik. Şimdi hiçbir şeyimiz yok. Elimizde bir şey kalmadı. Hala toparlayamadık. Aldığım bursun yarısını aileme yolluyorum ben.” (K7, 02.02.2019, s. 2)

Savaştan sonra katılımcıların hayatlarında değişen önemli konulardan biri de eğitim sürecidir. Tablo 6 incelendiğinde Suriye'deki savaşın katılımcılar üzerindeki etkisine bakıldığında katılımcıların tamamı eğitim sürecinin sekteye uğradığını ve kariyer planlarının alt üst olduğunu ifade etmiştir. Bu alt temada katılımcıların okullarından ayrılmak, okullarını yarıda bırakmak zorunda kaldıkları ve üniversite eğitimine başlayamadıkları anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan (K1) ve (E6) kariyer planlarındaki değişiklikleri şu sözlerle ifade etmiştir:

“Benim okul hayatım hep yarıda kaldı o yüzden hiçbir zaman istediğim işi yapamayacağımı düşünüyorum. Savaş çıktığında okulum bombalandı. Moladaydım. Şansa hayatta kaldım. Okula bir buçuk yıl gidemedim. Ben yaşadığım yerde yaralanan insanları hastaneye götürmeye yardım ettim. Artık okula dönemeyeceğimi düşündüm. Hayattan iki yıl kaybettim. Sonra babam Mısır’a gidelim dedi. 2 yıl aradan sonra Mısır’da yeniden okula başladım. Mısır’da eğitim almak için 4 ay hazırlık okudum. Müdür öğrenci ikameti almadan sınava giremezsin dedi. Sınavlardan hep 100 alsan da pasaportunda ikamet izni olmalı dedi. Halledemedim. Mısır’daki hükümet bizim orada olmamıza sıcak bakmıyordu. 48 saat içinde ülkeyi terk etmek zorundaydım ve valizime bile eşya koymadan Türkiye’ye geldim.” (E6, 02.02.2019, s. 2-3)

“Benim hayalim Şam Üniversitesi’nde Tıp okumaktı. Hem Suriye’nin en kaliteli eğitimini veren üniversiteydi hem de dünyada Arapça Tıp Fakültesi eğitimi veren tek üniversite olduğu için. Kim bilirdi ki lise sonda okulsuz kalacağımı ve Türkiye’de dış hekimliği okuyacağımı. Bütün kariyer planlarım alt üst oldu.” (K1, 04.02.2019, s. 5)

Tablo 6 incelendiğinde Suriye’deki savaşın katılımcılar üzerindeki etkisine bakıldığında katılımcıların tamamı savaştan belli bir süre sonra bulundukları yeri terk etmek zorunda kalmıştır. Sıcak çatışma bölgesinde olanlar daha erken yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmıştır. Yerinden edilme yaşamış oldukları kayıpla birlikte başka bir travma olarak ele alınabilir. Başka köylere, başka şehirlere hatta savaş yüzünden Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan bu bireylerin yerinden edilmeye birlikte başta ruh sağlığı olmak üzere çeşitli problemler yaşadıkları düşünülmektedir. (E2), (E3) ve (E7) yerinden edilme yaşantılarını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Savaş başladığında ben 16 yaşındaydım. Babam asker olduğu için rejim tarafından ilk çatışma yerlerinden birisi olan Hama’da görevlendirildi. Orada çok sıkıntılar olduğu için babam bizim Rakka’ya gitmemizi istedi. Evimizi kapatıp Rakka’ya akrabalarımızın yanına gittik daha güvenli olduğu için. Bir süre sonra babam Türkiye’ye kaçtı. Bizi de öldürürler diye biz Rakka’yı da terk etmek zorunda kaldık ve Türkiye’ye sığındık.” (E2, 04.02.2019, s. 1-2)

“Ben okul okumak istiyordum. Erkek olduğum için askere gidip kendi vatanımdakilere kurşun sıkmam bekleniyordu. Ben kimseyi öldürmek istemiyordum. Eve gelip beni alacaklarını söylüyorlardı. Böyle bir durumla karşılaştığım için mecburen ülkemi terk etmek zorunda kaldım.” (E7, 06.02.2019, s. 2)

“Evimizin önüne jet uçağı düştü. Bir günde bomba patladı eve çok yakın yerde, sıcak çatışmalar oldu. Biz de önce başka köye akrabalarımızın yanına gittik. Sonra da Suriye’yi terk etmek zorunda kaldık.” (E3, 06.02.2019, s. 2)

Savaştan sonra katılımcıların hayatlarında değişen ve Türkiye'deki hayatını etkileyen önemli konulardan birisi ruh sağlığıdır. Tablo 6 incelendiğinde Suriye'deki savaşın katılımcılar üzerindeki etkisine yönelik katılımcıların tamamı savaştan sonra ruh sağlıklarının savaştan öncesi gibi olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların savaşın etkilerine ruh sağlığının olumsuz yönde etkilendiği cevabı verdiği görülmüştür. Savaşla birlikte bireylerin yaşamış oldukları kayıpla birlikte farklı ruh sağlığı problemlerinin de ortaya çıkma olasılığının olduğu düşünülmektedir. (K2), (K3), (K4), (K5), (K6), (K7), (E3) ve (E6) savaşın ruh sağlığına etkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Savaşın bizim üzerimizdeki etkisi şüphesiz çok kötüydü ama akrabalarımızın yaşadıkları da bizi ayrıca etkiliyordu. Mesela beni en üzen şeyi anlatayım size. Halamın sekiz kızı bir erkek oğlu vardı. Oğlunu hapse götürdüler. Bir ay sonra halam aradı buldu nerede olduğunu ve onu ziyarete gitti. Sen kimsin? Sen kimsin? Annesini tanımadı. Annesine sadece sen kimsin diye soruyordu. O kadar işkence görmüş ki psikolojisi bozulmuş vurdular işkence yaptılar çok fazla. Tek bir erkek çocuğu vardı halamın. Evin tek erkeği de sen kimsin diyordu ona. Ben annem dediğinde annem yok benim siz kimsin diye cevap veriyordu. Benim oyunlar oynadığım, gece üçte babamın fırınına birlikte gidip çalıştığım kuzenim aklını yitirmişti. Hapisteyken öldü ve cesedini göstermediler bize. Şimdi tam düzgün değil halamın akli, halam da delirdi. Tam düzgün biri olamadı çocuğunu o halde gördükten sonra. İç çekerek çok üzülüyorum kuzenimi. Hepimizin psikolojisini alt üst etti bu olay.” (K7, 02.02.2019, s. 2)

“Ben çok endişelendim. Çok üzüldüm ve çaresiz kaldım. Bu duygu insanı karamsarlığa itiyordu. İlk başta ne olduğunu anlamadım ama sonra psikolojim bozulmaya ölmekten korkmaya başladım. Elektriklerin ansızın kesilmesi bile beni çok korkutuyordu. Bomba mı patlayacak acaba derdim hep elektrikler gidince. Bir defasında elektrikler kesilince büyük bir bomba patlamıştı hala etkisindeyim. Ben en çok abimin ölümüne üzüldüm. Benim için travmaydı. Abim önce esir alındı sonra işkence yapıldı ve öldürüldü. Abimin arkadaşı anlattı bize. Bir gün fabrikada çalışıyorlarmış ikisini de alıp götürmüşler bir şey soracağız diye. Sonra abim gelmedi. Arkadaşına da işkence yapmışlar. Sadece abim değil. Yirmiden fazla arkadaşımı ve akrabamı kaybettim. Böyle bir ülke düşünün işte. Halkına zulmeden ve korku salıp psikolojilerini bozan bir ülke. Travma ülkesi... Ben çok üzüldüm. Çok kötü hissediyorum hala...” (K3, 07.02.2019, s. 2)

“Savaş kimin ruh sağlığını bozmaz ki. Uyuyamıyorsun, paran kalmıyor, insanlar ölüyor, yemeğin olmuyor... Her şey insanı kötü etkiliyor. Ben her gün şükreliyordum hayatta kaldığım için. Çok korkuyordum. Benim kardeşim doğdu savaş yıllarında. Bir gün bizim evin yan tarafındaki binayı bombalarılar. Biz de hemen evi terk etmek istedik. Evden çıktık sonra benim aklıma kardeşimin evde olduğu geldi. Anneme şaşkınlıklar erkek kardeşimizi evde unuttuk dedim. Sonra geri dönüp aldık onu evden. Yani şu

kadar diyeyim. İnsan aklını kaybediyor. Kendini bile düşünemiyor kardeşini unutuyor. Çok kötü bir korku filmi gibiydi.” (K4, 07.02.2019, s. 2)

“Bana sorsanız en çok neyi geri istersin diye kesinlikle ruh sağlığım derdim. Ben iki kuzenimi kaybettim savaşta. Amcalarım çatışırken öldü. Halamın evine kurşun attılar. O, odadaki spreyci patladı diye öldü. Bu kadar basit işte insan hayatı. Bunlar benim psikolojimi mahvetti. Korkmaktan ve üzmekten daha fazlasıydı bu. En çok üzen de kuzenim. Hala meçhul. Muhtemelen ölmüştür ama bu haber alamama bile insanı bitiriyor. Hep sorguladım neden biz diye. Lanet okudum, beddua ettim.” (K6, 08.02.2019, s. 1-2)

“Savaş benim için tam bir travmaydı. Yakınlarımla ölüm haberini almak beni korkutuyordu. İmkânım olsa kafamdan bazı şeyleri silmek isterdim. Mesela ben bir gün kuzenimle konuşuyordum. Telefonu çekmediği için internet kafeye gidip haberleşmek istedim. Giderken jetler bombalamış ve kuzenim yolda yanarak ölmüş. Kendimi affedemiyorum. Aklımı kaybettim. Ben bunu iki gün sonra öğrendim. Çok üzüldüm. Çok ağladım. Kendimden de bunu yapanlardan da nefret ettim.” (E6, 02.02.2019, s. 2)

“Savaş genel olarak hepimizin ruh sağlığını bozdu tabi ama en çok amcamın ölümü etkiledi bizi. Aile için çok değerliydi. Kimin ateş açtığını bilmiyoruz. Saçma ve sinir bozucu olan da bu zaten. Kayıp hepimizde travma yarattı. Hatırlamaya gerek yok bunları artık. Üzmekten başka bir işe yaramıyor. Artık önüme bakmalıyım.” (K5, 04.02.2019, s. 2)

“Savaş benim en çok ruh sağlığımı etkiledi. Bombalar, silah sesleri, ölen insanlar... On kişiden fazla akrabam öldü. Arkadaşlarım öldü. Psikolojim alt üst olmuştu. Geceleri uyuyamıyordum korkudan. Kendimden çok ailemi kaybetmekten korkuyordum. Hala korkuyorum ailem orada yaşadığı için.” (E3, 06.02.2019, s. 2)

“Ben artık eski mutlu kız değildim. İnsanların ölümlerini görüp elim kolum bağlı oturmak beni çok üzüyordu. Çok korkuyordum bir de. Psikolojim bozulmuştu. Yardım isteyecek kimse yoktu.” (K2, s. 1-2)

Savaşın katılımcıların ruh sağlığını olumsuz etkilediği aşîkârdır. Bireylerin kendi yaşantılarının yanı sıra sevdikleri insanların kaybı, maruz kaldıkları şiddet ve işkence yaşantıları bireylerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Hiçbir şeyin savaştan önceki gibi olmaması bile tek başına ruh sağlığının bozulmasına sebep olabilmektedir. Yaşamış oldukları kayıplarla birlikte hala haber alamadıkları yakınlarının olması da ruh sağlığını olumsuz etkileyene diğer durumlardır.

Türkiye’ye geçiş faktörüne ilişkin bulgular. Bu başlık altında katılımcıların Türkiye’ye geçiş faktörlerine yönelik bilgiler yer almaktadır. Şüphesiz katılımcıların Türkiye’ye gelmesinin temel sebebi hala Suriye’de devam eden savaştır. Katılımcıların Türkiye’ye gelme nedenleri derinlemesine incelendiğinde katılımcılardan gelen

cevaplar doğrultusunda Türkiye'ye geçiş teması ile ilgili bazı alt temalar oluşturulmuştur ve bu alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7

Türkiye'ye Geçişe İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Ailevi/çevresel faktörler	10
Gelecek beklentisi	9
Ruh sağlığı sorunları	7
Kariyer tercihleri	7
Kültürel faktörler	3

Tablo 7’de katılımcıların Türkiye’ye gelme nedenlerine bakıldığında 10 katılımcı ailevi ve çevresel faktörlerden dolayı Türkiye’ye gelme kararı almıştır. Katılımcıların Türkiye’ye gelmesinde savaş en temel çevresel sebep olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda bireylerin aile içerisinde almış oldukları kararlardan dolayı Türkiye’ye geldikleri düşünülmektedir. Erkeklerin Suriye’de kaldıklarında savaşmak, dolayısıyla ölmek veya öldürmek zorunda kalmalarından dolayı Türkiye’ye geldikleri düşünülmektedir. Katılımcılardan (K2), (K4), (K5), (K6), (K7) ve (E3) ailevi ve çevresel faktörlere ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yanlış anlamayın milliyetçi gibi düşünmeyin ama ben ülkemi çok seviyordum. Hala çok seviyorum. Orada ölmeyi bile istiyordum. Hatta bir gün eve baskına geldiler yine. Evde erkek arıyordu askerler hepsini öldüreceklerdi. Ben kapıya çıkmıştım. Gelip bize şiddet uyguladılar. Ben çok sert çıktığım için vurdular bana. Sonra erkek göremeyince evde aralarında konuşuyorlardı. Sonra gittiler. Bir asker gelip anneme kızlarını al ve git bu evden dedi. Çünkü “Akşam bu evden gelip bir iki kız alıp götürelim” demişler. Bunun üzerine annem gitmek zorunda olduğumuzu söyledi. Ben yine ülkemde kalmak direnmek ve mücadele etmek istiyordum. Ama ailem için gelmek zoruna kaldım. Ailem de gelmeyecekti yoksa onların hayatta kalması için geldim Türkiye’ye.” (K7, 02.02.2019, s.3)

“Benim buraya gelmem de pek çok faktör var. Ama en önemlisi nasıl söylesem... Aranıyordum. Ben protestocuydum. Savaş ilk çıktığında meydanlara gittim. Protesto ettim rejimi. Suriye’deki istihbarat FBI’da, İngiltere’de bile yoktur. Ajanlar ismimi devlete vermişlerdi diye düşündüm. İsmimin ellerinde olduğunu öğrenince beni öldüreceklerini düşünüyordum. Bir yere giderken yollarımız kesiliyordu. Ölebilirdim. Ailem de bundan korkuyordu. Gelip beni tutuklayabilirlerdi. Bu faktörlerden dolayı buraya geldim.” (K4, 07.02.2019, s. 2-3)

“Benim askere gitme yaşı gelmişti ve Suriye’de rejimin askeri olmak istemiyordum. Daha da önemlisi masum insanları öldürmek istemiyordum. Benimle aynı dini, aynı düşünceyi paylaşan insanları öldüremezdim. Ben kimseyi öldüremem ki... Ama orada kalsaydım rejim yüzünden ya insanları ya kendimi öldürecektim. Bu yüzden Türkiye’ye sığındım.” (E3, 06.02.2019, s. 2)

“Babam bize Türkiye’de ayrımcılık yapar diye bizi Suriye’de bıraktı. Ben orada bir düzen kurup sizi yanıma alacağım dedi. Kadınlar olarak Suriye’de kaldık, sadece annem ve erkekler geldi önce. Daha sonra da ailem burada olduğu için ve ailemden uzak kalmaya dayanamadığım için biz de buraya geldik.” (K6, 08.02.2019, s. 2)

“Abilerimin askere gitmesi gerekiyordu. Eğer giderlerse rejimin askeri olup masum insanlara silah sıkmak zorunda kalacaklardı. Rejim yanında olmak istemedikleri için hep beraber buraya gelmeye karar verdik.” (K5, 04.02.2019, s. 2)

“Ben aslen Türkmen olduğum için Hatay’da akrabalarım vardı. O yüzden babam hemen Hatay’a geldi. Daha sonra bizde buraya geldik akrabalarımız olduğu için.” (K2, 02.02.2019, s. 2)

Yukarıdaki katılımcıların paylaştıklarına bakıldığında savaşın en önemli sonuçlarından birisi yerinden edilme ile birlikte savaşın getirmiş olduğu baskıdan dolayı yaşadıkları bölgeden kaçmak ve kurtulmak olarak göze çarpmaktadır. Aynı zamanda katılımcıların akrabalarının ve ailelerinin bir kısmının Türkiye’de olduğundan dolayı da Türkiye’yi göç ülkesi olarak tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 7’de katılımcıların Türkiye’ye gelme nedenlerine bakıldığında 9 katılımcı gelecek beklentisi yanıtını vermiştir. Daha iyi bir yaşam sürmek, daha güvenli bir yerde yaşamak ve hayat kurmak katılımcıların gelecek beklentileri arasında yer alabilir. Ayrıca savaştan sonra varını yoğunu kaybeden bu bireylerin barınacak bir ev veya geçimini sağlayacak bir iş bulabilmek için Türkiye’ye geldikleri düşünülmektedir. Katılımcılardan (K3), (E4), (E5) ve (E7) gelecek beklentisine yönelik düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“En önemli sebep biraz daha yaşamak, hayatta kalmaktı. Çünkü Suriye’de ben dövüldüm, itilip kakıldım. Türkiye’ye gelen arkadaşlarım çok güvenli olduklarını söylüyorlardı. Ben de daha güvende yaşamak istiyordum. Ekonomik durumları iyiydi. Para kazanabiliyorlardı. Bizim hiç paramız kalmamıştı. Daha rahat bir hayat sürmek ve geleceğim için buraya geldim. Hayatta kalmak istiyordum. O yüzden tünel kazıp geçtim sınırdan.” (E7, 06.02.2019, s. 2)

“Benim ailemde babam inşaat mühendisliği, küçük amcam elektrik mühendisliği okudu, büyük amcam ise tıp okudu. Ama hepsi ticaretle

ilgilieniyordu. Ben de Türkiye’de kendime daha iyi bir gelecek görüyordum. Burada ticaret yapabilirdim. İhracat ithalat yaparak güzelce geçinebilirdim. O yüzden buraya gelmek istedim.” (E5, 06.02.2019, s. 2-3)

“Suriye artık yaşanılmaz bir ülke olmuştu bizim için. Çok kayıp vermiştik. Abimi de kaybetmiştik. Ben çok üzülyordum. Daha güvenli bir şekilde yaşamak istiyordum. Bu yüzden Türkiye’ye geldik. Burası bize sahip çıktı. Sokakta yürürken korkmuyoruz öleceğiz diye.” (K3, 07.02.2019, s. 2)

“Ben daha iyi koşullarda yaşamak isterdim. Ekonomik olarak çökmüştük. Türkiye’de Türkçe bildiğimiz için rahatça yaşayabilirdik. O yüzden Türkiye’ye geldik.” (E4, 06.02.2019, s. 2)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında en başta hayatta kalabilmek için, Suriye’nin yaşanılmaz bir yer haline gelmesi, fazla sayıda kayıp vermeleri, daha iyi ekonomik, sosyal ve güvenli bir ortamda yaşamak istemeleri katılımcıların Türkiye’ye gelmelerinde etkili olan faktörler olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7’ye bakıldığında katılımcıların 7’si Türkiye’ye gelmesindeki en önemli sebep olarak ruh sağlığının olumsuz etkilenmesini belirtmiştir. Şüphesiz daha önce de söylenildiği gibi savaşın kaçınılmaz sonuçlarından birisi bireylerin psikolojik sağlıklarının olumsuz etkilenmesidir. Bireylerin gidecek başka bir yerleri olmaması, Suriye’de yaşadıkları yerlerin artık yaşanılmaz hale gelmesinden dolayı ve ruh sağlıkların daha kötüye gitmemesi için Türkiye’yi güvenli buldukları ve bu yüzden Türkiye’ye geldikleri düşünülmektedir. (K1), (E1), (E5) ve (E7) Türkiye’ye gelmelerindeki ruh sağlığına ilişkin faktörleri şu şekilde belirtmiştir:

“Savaş başladığından itibaren bir yıl Suriye’de kaldım. Bu sürede çok fazla akrabamı ve arkadaşımı kaybettim. Hayatımda yaşadığım en kötü şey ise kardeşimi savaşta kaybetmekti. Biliyor musunuz kardeşimin nasıl öldüğünü bilmiyorum hala. Bombayla mı parçalandı, Kaçırıldı da mı öldürüldü, ateş mi edildi? Hiçbir şey bilmiyoruz. O benim her şeyimdi. İnsan o kadar çaresiz kalıyor ki... Psikolojim bozulmuştu. Aşırı kilo vermişim. Bayılıyordum durup dururken. Hala rüyama giriyor. Acı çektiğini görüyorum rüyalarımda. Daha fazla psikolojim bozulmasın diye ailem beni Türkiye’ye yolladı. Buraya gelmek zorunda kaldım.” (K1, 04.02.2019, s. 1-2)

“Savaş herkesin etkilediği gibi benim de ruh sağlığımı etkiledi. Ben ki hiçbir şeyi kafasına takmayan birisi olarak bu kadar etkilendiysem diğerlerini düşünemiyorum. Her an panikte oluyordum. Her şey film gibi geliyor insana. İnsanın psikolojisi bozuldu mu mantıklı şeyler yapamıyor, yürüyemiyor, donup kalıyor. Ayakta kalmak zordu. Korkuyorsun bir şey yapamıyorsun. Güvenli bir yer arıyorsun ama bulamıyorsun. Ruh sağlığım yerinde değildi. Ülkeme olan bağlılığımı azalttı bu durum. İnsanın canı en önemli. Ben de o yüzden Türkiye’ye geldim.” (E5, 06.02.2019, s. 2)

“Çok fazla kayıp vermiştim. En az on beş arkadaşımı, sekiz tane akrabamı, canım kadar sevdiğim üç öğretmenimi... Bazıları direnirken, bazıları evlere baskın yapıp durduk yere öldürülüyordu. Bir akrabamı gözümüzün önünde alıp kaçırdılar ve haber alamadık daha sonra ondan. Sebebi ise Türkiye’ye giriş çıkış yapmasıydı. Onlarca yaralı, onlarca kaybolan insan. Artık psikolojim dayanamıyordu. Bir kaçış olmalıydı. Ben de artık psikolojik açıdan dayanamadığım için Türkiye’ye geldim.” (E1, 06.02.2019, s. 2-3)

“Savaş benim psikolojimi çok kötü etkiledi. Dayıoğlum 5 yıldır kayıp. Alıp hapse götürdüler ve o günden beri haber alamadık. Öldü mü kaldı mı belli değil. Çok arkadaşım öldü. Birçok akrabamı kaybettim. Her gün ağlıyordum. Bazı günler çıldıracak gibi hissediyordum. Şaşkınlık, üzüntü, yas, korku, çaresizlik... Hepsini bir arada yaşamak beni bitiriyordu ve ben de Türkiye’ye sığınmak istedim psikolojim bu kadar olayı kaldıramadığı için.” (E7, 06.02.2019, s. 2)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında psikolojilerinin bozulduğunu, Suriye’de olmaktan her açıdan rahatsız oldukları ve ruh sağlığının daha fazla olumsuz etkilenmemesi için Türkiye’ye geldiği anlaşılmaktadır.

Tablo 7’ye bakıldığında katılımcıların 7’si Türkiye’ye gelme faktörleri arasında kariyer tercihleri olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların kariyer tercihlerini belirtmelerinin sebebi ailelerin eğitimi bir değer olarak görmeleri ve eğitim öğretime çok önem verdiklerinden dolayı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu Suriye’de liseyi bitirmiş üniversiteye hazırlanan veya üniversite eğitimi alan bireyler oldukları için bu bireyler için Türkiye’ye gelme kararlarında kariyer tercihleri ayrıca önemli olmuştur. Eğitimleri yarıda kalan Suriyeli katılımcıların daha güvenilir şartlarda ve daha iyi bir ortamda eğitim alabilmek için Türkiye’ye gelmeleri beklenen bir durumdur. (K1), (K4), (E5) ve (E6) kariyer tercihlerine yönelik fikirlerini şu şekilde paylaşmıştır:

“Ben şöyle söyleyeyim. Suriye’de zaten kadınların okumasına çoğu yerde hoş bakılmazdı. Bu bana çok saçma gelirdi. Savaştan önce dershanem yirmi dakikaydı evime. Çatışmalar yüzünden bir buçuk saatte ancak varabiliyordum dershaneme. Bu bana zor geldi bir süre sonra. Orada özellikle kadın olduğumdan dolayı eğitime dair kendime bir gelecek görememeye başladım. Daha iyi koşullarda daha iyi bir eğitim almak için Türkiye’ye gelmek istedim.” (K4, 07.02.2019, s. 3)

“Türkiye’deki eğitimin Suriye’den daha iyi olduğunu biliyordum. Burada dünya sıralamasında ilk 1000’de birçok üniversite var. Gelecekte insanlara faydalı olabilmek için iyi bir kariyerim olmasını istiyordum. Şu an bu üniversitelerden birinde, Hacettepe Üniversitesi’nde okuyorum ve çok mutluyum.” (E5, 06.02.2019, s. 3)

“Ben küçükken ne olacaksın dediklerinde ne olursam olayım hep okuyacağım derdim. Ben kardeşimi kaybedince hayattan koptum. Kardeşim de çok başarılıydı. Onun için okumak istedim. Türkiye’de eğitim alabilirdim. O yüzden ailemin de desteği ile Türkiye’ye geldim.” (K1, 04.02.2019, s. 2)

“Daha önce de söyledim. Bill Gates bile okumadığına pişman. Benim için yaşamının en önemli gayesi okumaktır. Suriye’de yaklaşık iki yıl okulumdan uzak kaldım. Mısır’dan sürgün edildim. Ben okumak için buraya geldim.” (E6, 02.02.2019, s. 1-3)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine dayanarak daha iyi bir eğitim ortamında eğitim almak, okumanın, üniversite eğitimi almanın kendileri için çok önemli olması ve bunun Suriye’de artık mümkün olmamasından dolayı Türkiye’ye gelme kararı aldıkları söylenebilir. Kendilerine Suriye’deki koşullarda bir kariyer planı oluşturmamaları Türkiye’ye göç etmelerinde etkili olan diğer önemli bir faktördür.

Tablo 7’ye bakıldığında 3 katılımcı kültürel ortaklıktan dolayı Türkiye’ye gelmeyi tercih etmiştir. Bunun sebebi olarak Türk kültürünü daha önceden bilmeleri ve kendilerine yakın buldukları düşünülebilir. (K6), (E4) ve (E7) Türkiye’ye gelmelerindeki kültürel faktörleri şu sözlerle ifade etmiştir:

“Benim değil de babamın Türkiye’de tanıdıkları vardı. Çok benziyordu bize yaşam tarzları. Türklerdi onlar. Bize buraya gelirse zorlanmayacağımızı anlatırlardı. Yediğimiz yemekler, dini bayramlarımız, çalışma saatlerimiz, gelenek göreneklerimiz çok benzerdi. O yüzden biz de buraya geldik. Geldiğimde çok anlayamamıştım benzeyip benzemediğimizi ama şu an anladım ki kültürel olarak birbirimize çok yakınmışız.” (K6, 08.02.2019, s. 2)

“Ben Türkmen’im. Türkmen olduğumuz için ailecek zaten kendimize çok yakın hissediyorduk Türk kültürünü. Aynıydık hatta. Bizim aklımızdaydı zaten savaştan da önce. Çünkü amcamlar 30 senedir buradaydı. Ortak din ve kültüre sahip olmak Türkiye’ye gelmemizde etkili oldu. Başka yere de gitmezdik zaten. Buradaki camilerin şekli bile, içlerindeki motifler bile aynı. O yüzden buraya geldik.” (E4, 06.02.2019, s. 2)

“Ben diğer Arap ülkelerini Müslüman sanırdım. Kültürlerini bize yakın sanırdım. Meğer öyle değilmiş. Diğer ülkeleri sevmiyorum artık. Arap kültürü diye onlara sığınmak istedim. Lübnan’a gittiğimde sınır dışı edildim. Türkiye ile yemeklerimiz de benzer, dinimiz de... Kültürel ortaklıklarımızdan dolayı burayı tercih ettim.” (E7, s. 2)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında katılımcılar din, kültür, gelenek ve görenek açısından Türk kültürü ile benzer olduklarını, geçmişteki yaşayış biçimlerinin ve köklerinin ortak olduğunu, yemek çeşitlerinden dini bayramlara kadar ortaklıklar olduğundan dolayı Türkiye’yi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Türkiye'ye geçiş sürecindeki ilk deneyimlerine ilişkin bulgular. Bu başlık altında katılımcıların Türkiye'ye gelme kararı verdikten sonra Türkiye sınırlarına girerken ki yaşantılarına yer verilmiştir. Katılımcıların ilk deneyimlerini ve Türkiye'ye gelirken ki düşünceleri sorulduğunda katılımcılardan gelen cevaplar doğrultusunda oluşturulan alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8

İlk Yaşantılara İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Belirsizlikler	13
Olumlu yaşantılar	8
Olumsuz yaşantılar	4

Tablo 8'e bakıldığında katılımcıların 13'ü geleceklerini belirsiz olarak algılamakla birlikte 11'i Suriye'ye geri döneriz fikrine sahiptir. Fakat zamanla yaşadıklarından ve karşılaştıkları tutumdan dolayı çoğunun artık geri dönmek istemediğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların Türkiye'ye gelirken ki çoğu şeyin belirsiz olduğu düşüncesi normaldir. Nerede kalacaklar, kampa girecekler mi, hangi koşullarda çalışacaklar, eğitimlerine devam edebilecekler mi gibi soruların cevabının belirsiz oluşu kendilerinde endişeye, kaygıya ve geri dönmeye istekli olma düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Katılımcılar Türkiye'ye gelme kararı verdikten hemen sonra kendi gelecekleri ile ilgili belirsizliklerin başladığını belirtmiştir. Katılımcıların biri dışında (E1) geriye kalanların tamamı dil, kültür, ırk ve coğrafya farklılığından dolayı kaygı ve endişe yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan (K1), (K2), (K4), (K6), (E2), (E3) ve (E5) kaygı ve endişe ile ilgili düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir.

“Buraya gelmeye karar verdikten sonra; Acaba Türkiye'ye girebilecek miyim? Acaba geri mi döneceğim? Acaba neler olacak? Soruları kafamı hep meşgul ediyordu. Bunları düşünmek beni kaygılandırıyordu. Türkiye'yi hiç bilmeyen birisiydim. İlk kez ailemden ayrılıp bir yere gidiyordum. Yeni kültür, yeni insanlar, yeni bir ülke... Türkçe'nin t'sini bilmiyordum. Dışlanmaktan çok korkuyordum. Boşunaymış hepsi. Buradaki insanlar çok iyi ve yardımsever. Beni dışlamıyorlar. Çok mutlu hissediyorum kendimi burada.” (E3, 06.02.2019, s. 2)

“Buraya gelirken kaygılarım çok fazlaydı. Bir sürü belirsizlik vardı. Dil, coğrafya, kültür... Annem beni getirdi yurda yerleştirdi. Bir hafta durmadan geri döndü. Ben çok kaygılanıyordum. Ne yapacağım tek başıma bu ülkede diye kafayı yiyecektim. Dil bilmemek beni en çok kaygılandırıran şeydi. Çok

çaresiz hissediyordum ayrıca. Aileme çok kızılıyordum neden beni buraya yolladınız diye ama şu an onlara minnettarım. Bana yaşattıkları kaygı, yalnızlık ve çaresizlik duyguları sayesinde şu an bu kadar güçlüyüm.” (K1, 04.02.2019, s. 2-3)

“Buraya gelirken hayatta kalabileceğimiz bile belli değildi. Ben sınırda ölürüz diye düşünüyordum ve bu yüzden çok korkuyordum. Akrabamız yoktu. İnsanların bana; Şimdi Suriye sizi beğenmedi de mi yolladı? Sorusunu soracağını düşünüyordum ve kaygılanıyordum. Babama nasıl kavuşacağımızı bilmemek kaygılandırıyordu. Nerede kalacağız, ev bulabilecek miyiz acaba kaygısı yaşıyordum. Kuran okuyup dua ettim sadece.” (K2, 02.02.2019, s. 2)

“Burası bambaşka bir yerdi benim için. Savaştan geldim ya acaba nasıl olacak nerede kalacağım, ailemle nasıl irtibat kuracağım, bunları bilmiyordum ve bu beni kaygılandırıyordu. Acaba insanlarla nasıl konuşacağız diyordum Türkçe bilmemek beni kaygılandırıyordu. Çok endişelendim Türkiye’ye gelirken.” (K4, 07.02.2019, s. 4)

“Benin aklımda hep dil bilmiyorum dışlanacağım düşüncesi vardı. Sen Suriyeli misin derler diye korkuyordum. Acaba kötü muamele görür müyüm düşüncesi beni kaygılandırıyordu. Ama geldikten sonra herkes bana çok iyi davrandı. Hiç böyle beklemiyordum. En ufak kötü bir şey yaşamadım. Dışlanmadım hiç. Gereksiz kaygılanmışım.” (E5, 06.02.2019, s. 3)

“Kaçak gelecek olmak korkutuyordu. Geleceğimin belirsiz oluşu... Kardeşimin benim abimin okulu ne olacak bilmiyorduk. Annem babam ne yapacak bilmiyorduk. Dilini, kültürünü bilmediğimiz bir coğrafya... Bunlar beni kaygılandırıyordu. İşsiz kalma kokusu...” (K6, 08.02.2019, s. 2)

“Ev yok, araba yok, mal mülk yoktu Türkiye’de. Dil bilmiyordum. Nerede kalacağım, eğitim alabilecek miyim? Soruları beni kaygılandırıyordu ve korkutuyordu.” (E2, 04.02.2019, s. 2)

Tablo 8’e bakıldığında yalnızca 1 katılımcı (E1) Türkiye’ye gelirken belirsizliklerinin olduğunu fakat kaygı yaşamadığını şu sözlerle ifade etmiştir.

“Ben zaten buraya gezmeye geldim. Bir ay sonra dönecektim geri. O yüzden buradaki insanlar beni kabul eder mi etmez mi diye çok düşünmedim. Sonra sıkıntılar devam edince gidemeyeceğimi anladım. Gezmeye geldiğimde burada kaldığım süre boyunca buradaki insanlarla iyi anlaştım. Beni sevdiler. Bu yüzden hiç endişe yaşamadım Türkiye’de. Yaklaşımlar o kadar iyi ki neden kaygılanayım... Ama şimdi bitsin savaş ben derhal ülkeme geri dönerim.” (E1, s. 4)

Katılımcıların kaygı yaşayıp yaşamaması Türkiye’ye daha önce gelip gelmemesiyle veya Türkiye’ye gelme sebebi ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca Türkiye’ye gelirken ne olursa olsun geri döneceğini düşünmek de bireyin kaygı ve endişesini azaltan bir faktör olabilir. Bunun dışında bireyin göç kararı aldıktan sonraki kararlılığı ve

göç sürecinde yaşadıkları kaygılı hissetmelerinde veya hissetmemelerinde doğrudan etkili olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların belirsizlik düşüncesinin yanında katılımcılardan 11'i geriye dönmeyi düşündüklerini belirtmiştir. Bunun da sebepleri yukarıda açıkça belirtilmiştir. Katılımcılardan (K5), (K7) ve (E2) geri dönmekle ilgili düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

“Buraya gelirken bir buçuk iki aya geri döneriz diye düşünüyordum. Her şeyimiz oradaydı çünkü. Ben 9 ay valizimi açmadım. Çünkü geri dönmek istiyordum. Annem burada olmak zorundayız artık diye diye beni alıştırdı. Sonra geriye dönme ümitlerim tükendi.” (K7, 02.02.2019, s. 2)

“Ben buraya gelirken Suriye’ye özlem duymaya başlamıştım zaten. Kısa bir süre sonra savaşın biteceğini ve geri döneceğimizi düşünüyordum.” (E2, 04.02.2019, s. 2)

“Biz çıktıktan üç ay sonra geri döneriz diye düşünüyorduk. Temelli gelmemiştik. Ama öyle olmadı. Hala dönemedik ülkemize.” (K5, 04.02.2019, s. 2)

Katılımcıların 3'ü Türkiye'ye gelirken geri dönmeyi düşünmediklerini belirtmiştir. Bunun nedeni Suriye'ye dönünce karşılaşacakları olumsuz tutum hatta öldürülme, işkence görmekten korkma olarak düşünülebilir. Özellikle erkek katılımcılar meydanlarda eylemlere katıldıkları için daha fazla korku yaşamaktadırlar ve Suriye'ye geri dönmeyi düşünmemektedirler. Bununla ilgili düşüncelerini (E5) ve (E7) şu şekilde ifade etmiştir.

“Ben buraya gelirken tereddütlerim vardı. Ama gelmeye karar verdikten sonra bir daha geri dönmemeye karar vermiştim. Artık burada yaşamalıyım. Bu yüzden olumsuz olacak şeyleri kafama takmayacağıma söz verdim kendime.” (E5, 06.02.2019, s. 3)

“Ben orada çok zulüm yaşadım. Beni darp ettiler. O yüzden Suriye'ye dönmeyi hiç düşünmedim Türkiye'ye girerken. Her şeyi bıraktım ben gelirken.” (E7, 06.02.2019, s. 2)

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı üzere Suriye'ye geri döndüklerinde kendilerini iyi bir tablo beklemedikleri açıktır. Bu yüzden katılımcıların geri dönmek istememeleri beklenen bir durumdur.

Tablo 8'e bakıldığında katılımcılardan 8'i Türkiye gelirken ki yaşantılarını ifade ederken olumlu yaşantılar deneyimlediklerini belirtmiştir. Özellikle geldikleri dönem düşünüldüğünde Türkiye'nin kendilerine yönelik yürütmüş olduğu açık kapı politikası

sayesinde kolayca güvenli bir ülke olarak algıladıkları Türkiye'ye girebilmişlerdir ve bu durumu olumlu deneyim olarak yorumlamış olabilirler. Ayrıca Türklerin hepimizin bildiği gibi savaşın ilk dönemlerinde Türkiye'ye sığınma talebine sıcak bakmakla birlikte Suriyeli göçmenlere karşı yardımsever davranmaları Suriyeli göçmenler için olumlu yaşantı olarak değerlendirilmiş olabilir. Katılımcılardan (K4), (K7) ve (E5) olumlu yaşantılarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Türk askeri bizi aldı sınırdan. Bize çok iyi davrandılar. Bizi otobüse bindirip çadıra getirdiler. Kendimi ülkemde hissetmediğim kadar güvende hissettim.” (K7, 02.02.2019, s. 3)

“Sınırdaki jandarmalar bize iyi davrandılar. Belli bir düzen ve nizam vardı sınırdaki. Türk askeri çok iyi davrandı. Suriye’de biri gelir yolunu keser sana zarar verirdi.” (E5, 06.02.2019, s. 3)

“Yol çok güvenliydi. Hiç korkmadım. Askerler bize kötü davranmadı.” (K4, 07.02.2019, s. 3)

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşıldığı gibi katılımcılar Türk askeri tarafından sıcak karşılandıkları ve korunduklarını ifade ederek ilk deneyimlerinin olumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 8’e bakıldığında katılımcılar 4’ü Türkiye gelirken ki yaşantılarını ifade ederken olumsuz yaşantılar deneyimlediklerini belirtmiştir. Bunun bir nedeni olarak sınırda yaşadıkları bekleme ile birlikte Türkiye’ye gelip gelemeyeceklerinin belirsizliği olabilir. Ayrıca katılımcıların Türkiye’ye gelebilmek için maddi olarak yetersiz durumda olmaları geçişin daha da zorlaşmasına sebep olabilir ve bu da onlar için olumsuz bir deneyim olabilir. Katılımcılardan (K7) ve (E4) olumsuz yaşantılarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Rejim askerleri yolumuzu kesti. Ben bize tecavüz edeceklerini düşünüyordum. Bize Türkiye’ye mi gidiyorsunuz siz dediler. Biz sınır geçmek için yalan söyledik. Hayır, görmüyor musunuz giyinip kuşanmışız gelin almaya gidiyoruz sınırdaki bir köyden dedik. Aramızda erkek olmadığı için bize inandılar. Orada bir olay oldu ve çatışma çıktı. Gözlerimin önünde insanlar öldü. Bizi de orada beklettiler. Çok kötüydü...” (K7, 02.02.2019, s. 3)

“Yol çok uzundu git git bitmiyordu. Sınırdaki ilk taksiciler bizi dolandırdı. Ben bu ülkeye neden geldim diye sordum kendi kendime. Ama sonra her millette iyi ve kötü insanlar var dedim.” (E4, 06.02.2019, s. 3)

Yukarıdaki açıklamalara bakıldığında katılımcılar Türkiye'ye girebilmek için yolda karşılarına çıkan Suriyeli askerlere yalan söylediklerini belirtmişlerdir. Yanlarında erkek olmadıkları için kadın olarak bir başına daha da zorlandıklarını ve savunmasız hissettiklerini anlamak zor değildir. Öte yandan eğitim çağında olan bu bireylerin tarlalarda çalışmadıkları düşünüldüğünde kadın olarak erkeklerden daha fazla zorlandıkları da düşünülebilir. Yine meydanlarda protesto için yer almamalarından dolayı belki de ilk kez gözlerinin önünde insanların öldüğüne tanık olmuşlardır. Bu da onların psikolojik durumunu erkeklerden daha fazla etkilemiş olabilir.

(K7) adlı katılımcı hem olumlu hem olumsuz yaşantı geçirdiğini belirtmiştir. Katılımcılardan 4'ü (K1, E1, E5, E6) ise sınırda herhangi bir olumlu veya olumsuz yaşantı geçirmediğini paylaşmıştır. Çünkü bu katılımcılar Türkiye'ye yasal yollarla girmişlerdir. Yasal yolla Türkiye'ye gelmeleri kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlamış, bu yüzden de kendilerine herhangi birisi tarafından bir soru sorulduğunda yasal yolla girdiklerini ispatlama olanağına sahiptirler.

Türkiye'den beklentilere ilişkin bulgular. Bu başlık altında katılımcıların Türkiye'ye gelirken beklentilerinin neler olduğuna dair bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların Türkiye'den beklentilerinin neler olduğunu incelerken elde edilen cevaplar doğrultusunda Türkiye'den beklentiler temasına ilişkin oluşturulan alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9

Türkiye'den Beklentilere İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Eğitim	11
Kabul edilme	10
Güvenlik	10
Ekonomik refah	10

Tablo 9 incelendiğinde 11 katılımcı Türkiye'den beklentilerini ifade ederken eğitimle ilgili beklentilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu bireylerin eğitimlerinin yarıda kalması ve Türkiye'de gelecekleri belirsiz de olsa eğitim almaya devam etmek istedikleri düşünülmektedir. Ayrıca gelecek beklentileri ilgili olarak üniversite eğitiminden sonra yüksek lisans ve doktora eğitimi almayı istemeleri gelecekteki olmak istedikleri kişisel profilleri hakkında ipuçları vermektedir. Bu da beklenen bir durumdur.

Çünkü katılımcıların tamamen gelecekte iyi bir işte çalışma, kendi ayakları üzerinde kalabilmeyi amaçlamaktadırlar. Katılımcılardan (E3), (E4) ve (E5) düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkiye’den beklentilerim çok değildi. İyi bir eğitim almak istiyordum. Beklemediğim kadar güzel şeyler oldu. İyi profesörlerden ders almak istiyordum. Şu an Hacettepe Üniversitesi’ndeki hocalardan çok memnunum. Çünkü çok anlayışlı ve bize değer veriyorlar. Suriye’de kimse bize değer vermezdi. Burada eğitim almak benim için bir şans. Sonuna kadar beklentimi karşıladı üniversitem.” (E5, 06.02.2019, s. 4)

“Suriye’de Liseyi bitirmiştım. Türkiye’nin benim diplomama denklik vermesini istiyordum. Çünkü okumaya devam etmek istiyordum.” (E3, 06.02.2019, s. 4)

“Aslında çok beklentim yoktu. Ama en önemli beklentim eğitim almaktı. Öğretmen olmak istiyordum.” (E4, 06.02.2019, s. 2)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında aslında beklentilerinin savaş sonrası azaldığını anlayabilmek mümkündür. Kendilerine değer verilmesi eğitim almaya iten bir sebep olduğu anlaşılmaktadır. Çok istekli oldukları için eğitim almayı bir beklenti olarak ifade ettikleri düşünülmektedir. Fakat eğitim almayı bir beklenti olarak ifade etmeyenlerin eğitim almak istemediklerini düşünmek doğru olmayabilir. Bu bireylerin öncelikli amaçlarının hayatta kalmak, para kazanmak veya Türkiye’ye gelir gelmez eğitim alma olanağına sahip olmadıklarının bilincinde olabilirler. Bu yüzden eğitim almayı öncelikli bir beklenti olarak ifade etmemiş olabilirler.

Tablo 9’a bakıldığında 10 katılımcı Türkiye’den beklentisi olarak kabul edilmeyi paylaşmışlardır. Savaştan kaçarak geldikleri düşüncesinden dolayı nasıl karşılanacağını bilmemek ve kendilerine karşı olası önyargıların farkında olarak katılımcılar kabul edilme isteklerinin olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan (E6) ve (E7) düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben buraya gelmek için dikenli telleri de yırttım, tünel de kazdım. Bir kere de dağdan kaçtım. Çünkü ülkemde kalsam askere gidip insanları öldürmek zorunda kalacaktım. Burada insanların beni kabul etmesini istiyordum en çok buraya gelirken. Eğer kabul etmezler ve dışlanırsam ya dövülürdüm ya da ülkeme geri dönmek zorunda kalırdım. Oraya dönmek istemiyordum. Burada çalışıp burada bir düzen kurmak istiyordum. İnsanlar beni kendileri gibi görsün istiyordum.” (E7, 06.02.2019, s. 2)

“Ülkemden sınır dışı edilmişim. Mısır’a okumak için gittim. Orada da barınamadım. Çünkü oradaki yönetim bizi istemiyordu. Lübnan’daki durum da çok kötüydü. Türkiye’den beklentim beni kabul etmesiydi. Beni geri

göndermesin her şeyi yaparım, her işte çalışırım diyordum. Öyle de oldu. Ben çok şanslıydım. Çevremdeki insanlar beni kabul ettiler ben de türlü türlü işlerde çalıştım. İyi ki buradayım.” (E6, 02.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında kabul edilme istemenin yanı sıra dışlanma korkusu yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu da beklenen bir durumdur. Türkiye’ye sayısı 3 milyonu aşan Suriyelinin gelmesi insanları rahatsız edebilir ve gelen bireyleri tanımadan önyargılı olabilirler.

Tablo 9’a bakıldığında 10 katılımcı Türkiye’ye gelirken güvenlik ile ilgili beklentilerinin olduğunu belirtmiştir. Suriye’deki yaşamış oldukları güvensiz yaşam koşullarından sonra Türkiye’den böyle bir beklentilerinin olması kaçınılmazdır. İnsan olarak hayatta kalmanın yegâne amaç olduğu düşünüldüğünde savaştan kaçan bu bireylerin güvenlik ile ilgili ne kadar endişeli olduğunu anlamak da mümkündür. Katılımcılardan (K2) ve (K3) düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Suriye artık güvenilir bir yer olmaktan çıkmıştı. Aynı dinden olan insanlar bile bizi dışlıyordu. Sokağa çıkamıyorduk, korkuyorduk. O yüzden buraya gelmek istiyordum. Burası güvenliydi çünkü.” (K2, 02.02.2019, s. 3)

“Ben buraya gelirken sadece güvenli bir şekilde yaşamak istiyordum. Suriye’de olduğu gibi uykularım kâbus olmasın istiyordum. Rahatça sokakta gezebilmek istiyordum. Ölüm kaygısı hissederek yaşamak istemiyordum.” (K3, 07.02.2019, s. 3)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine dayanarak güvenlikle ilgili problem yaşadıkları için Türkiye’ye sığınmak istedikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu kaygıları yaşamamak için Türkiye’yi sığınabilecekleri bir ülke olarak algılamaktadırlar.

Tablo 9’a bakıldığında 10 katılımcı Türkiye’ye gelirken ekonomik refahla ilgili beklentilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Her şeyini kaybeden bireylerin göç etme faktörlerinden birisi ekonomi olduğu daha önce belirtilmişti. Buna paralel olarak Türkiye’den böyle bir beklentisinin olması hem beklenen bir durumdur hem de araştırma sonuçlarının tutarlı olduğunu göstermektedir. Katılımcılardan (K7), (E4) ve (E7) düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkiye’ye gelirken varımızı yoğumuzu Suriye’de bırakmıştık. Hiçbir şeyimiz yoktu. Sıfırdan başlamak zorundaydık ve bize iş verilmesini bekliyorduk.”(K7, 02.02.2019, s. 4)

“Suriye’de iken hiç paramızın kalmaması buraya gelmemdeki etkenlerden birisiydi. Türkiye’deki arkadaşlarım para kazanabildiklerini söylüyorlardı.

Ben de buraya gelirken iyi bir işte çalışmayı bekliyordum. Kazandığım parayla aileme yardım etmeliydim çünkü.” (E7, 06.02.2019, s. 3)

“İlk beklentim çalışıp para kazanmaktı. Hayatta kalmak istiyordum çünkü. Bunun için alnımın teriyle para kazanmak istiyordum.” (E4, 06.02.2019, s. 2)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerinden anlaşıldığı gibi her şeyini kaybeden insanlar için en önemli olan şeyin hayatta kalmak ve bunun için çalışmak olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların hayatta kalabilmek için ne iş olursa olsun yaparım düşüncesinin maddi olarak sömürülmesine, ucuz işlerde çalıştırılabileceklerini düşündürmektedir.

Bu açıklamaların yanı sıra (K1) katılımcısı diğer katılımcıların aksine Türkiye’ye gelirken hiçbir beklentisinin olmadığını belirtmiştir. Bunda Suriye’de yaşadıklarının etkili olduğu düşünülmektedir. Yaşadığı kayıplar, eğitim hayatının sekteye uğraması, bireysel olarak daha hassas ve savunmasız olması gibi sebepler hiçbir beklentisinin olmamasına ve hayata küsmesine sebep olmuş olabilir.

“Benim hiçbir beklentim yoktu. Çünkü ben kardeşimi kaybetmiştim. Onun için okuyorum o ayrı ama ben kardeşimi savaşta kaybettikten sonra hayattan da Türkiye’den de hiçbir şey beklemiyordum. Üniversite, güvenlik, hayatta kalma... Hiçbiri önemli değildi artık. Şu an üç yıldır buradayım. Bölümümü bitirip iyi bir dış hekimi olarak insanlara yardım etmek istiyorum.” (K1, 04.02.2019, s. 3)

Yukarıdaki açıklamaya dayanarak savaşın herkesi farklı derecede etkilediğini bazılarının daha fazla mücadele gücünün olduğu bazılarının ise daha fazla yıprandığını ve güçsüz olduğunu anlamak mümkündür. Ayrıca savaşın bireyler üzerindeki bir diğer etkisi de gidecekleri yere uyumdur. Bu katılımcı gibi düşünen diğer geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerin uyum sürecinde daha fazla zorluk çekeceği düşünülmekte ve bu bireylere sunulacak psikososyal hizmetlerin ne kadar önemli olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

Türkiye’ye uyumda risk faktörlerine ilişkin bulgular. Bu başlık altında katılımcıların Türkiye’ye uyum sağlama sürecinde yaşamış oldukları zorluklara yer verilmiştir. Katılımcıların Türkiye’ye uyum sağlama sürecinde yaşamış oldukları zorluklar incelendiğinde katılımcılardan gelen cevaplar doğrultusunda risk faktörlerine ilişkin oluşturulan alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10

Risk Faktörlerine İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Suriye’de bıraktıklarım	14
Dışlanma	14
Dil	12
Sosyal ve psikolojik destek	12
Eğitim	10
Haksız söylentiler	9
Ekonomi	9
Cinsiyet	7

Tablo 10’a bakıldığında Türkiye’de yaşamının getirmiş olduğu zorluklar ve buna yönelik risk faktörleri incelendiğinde katılımcıların tamamının geride bıraktıklarının Türkiye’ye uyum sürecini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Katılımcıların ailelerinin Suriye’de hayatına devam etmesi, aile üyelerini, akrabalarını, sevdikleri dostlarını ve yakınlarını savaşta kaybetmeleri Türkiye’ye uyumunu olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Ayrıca geride bırakmış oldukları maddi ve manevi değerli şeylerin de Türkiye’ye sosyal uyum sürecinde birer risk faktörü olduğunu söylemek mümkündür. (K1), (K7), (E4) ve (E5) Suriye’de bıraktıklarının buradaki hayatını nasıl etkilediğini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Geride bıraktım her şeyi. Odam var, defterlerim, çalışma masam, anılarım, özel eşyalarım. Her şeyim orada benim. Ama en önemlisi kardeşim. Kardeşimi Suriye’de toprağa gömdük. Ben Suriye’den çıkarken 18 yaşındaydım. Hala orada kaldım ben. Mesela birisi bana yaşıma sorunda 18 diyorum. 23 diyemiyorum. 18 yaşında hayat benim için durdu.” (K1, 04.02.2019, s. 2)

“Vatanımı, milletimi, akrabalarımı, her şeyimi Suriye’de bıraktım. Fiziksel olarak buradaydım ama ruhen oradaydım. Bu buraya alışmamı etkiliyordu. 6 ay böyle geçtikten sonra artık geri dönüş olmadığını anladım. Buraya alışmam için orayı unutmam lazımdı. Çok zorlandım bunu yapmak için, çok acı çektim. Ama alışmaya başladım.” (E4, 06.02.2019, s. 3)

“Sevdiklerimiz, evlerimiz, arabalarımız ve daha birçok şeyimizi bıraktık. Sevdiklerimin çoğu öldü. Ama şimdi maddi şeyleri unutmam gerekiyor. Buraya alışmamı engelleyen şeyler bunlar. Önüme bakmalıyım. Bunları kafama takarsam buraya da alışamam. Kendimi kurtaramam, okulumu bitiremem.” (E5, 06.02.2019, s. 3)

“Ben hala Suriye’deyim. Ruhum orada. Biz gece yarılara kadar film izler, gece üçte fırına sıcak ekmek çıkarmaya giderdik. Ölen kuzenlerimle olan anılarım var hep aklımda. O günler bir daha geri gelmez ki.” (K7, 02.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki katılımcılara bakıldığında katılımcıların her şeyini geride bıraktığı ve Türkiye’ye sosyal uyumunu olumsuz etkilediğini anlamak mümkündür. Kendileri için öze ve değerli olan her şeyin orada olması geri dönme fikirlerinin yanı sıra buradaki hayatı ve gelecekleri ile ilgili net planlar yapamamasına neden olmaktadır.

Tablo 10’a bakıldığında 14 katılımcı Türkiye’ye ilk geldiklerinde kendilerine yapılan dışlanmanın Türkiye’ye uyum sürecini etkilediğini belirtmiştir. Bu beklenen bir durumdur. Çünkü yoğun bir kitle halinde gelmeleri ev sahibi halkın da endişelenmesine sebep olmaktadır. İşsizliğin artacağı korkusu, sosyal haklardan eskisi kadar yararlanamama ihtimali gibi sebeplerden dolayı Suriyelilere karşı önyargı oluşabilir. Ayrıca kalıcı olmaları fikri ile toplumun sosyokültürel yapısını etkileyebileceğinden dolayı da Suriyelilere karşı önyargı olabilir. Katılımcılardan (K1), (K3), (K4), (K5), (E1), (E4), (E6) ve (E7) Türkiye’ye entegrasyon sürecinde dışlanmanın etkisini şu cümlelerle anlatmıştır:

“İlk geldiğimde insanlar Suriyeli olduğum için bana önyargılı davranıyorlardı. Bizi tanımayanlar hepimizin işe yaramaz insanlar olduğunu düşünüyordu. Kişiliğimden dolayı insanların dediklerini çok takılmıyordum. Benim için hakkımda ne düşündükleri önemli değildi, beni etkilemiyordu. Ben doğal bir insanım. İnsanlara kendimi açıklıyordum. Doğruları anlatıyordum. Mesela Amasyalı bir arkadaşım vardı. Çok milliyetçiydi. Irak, Yemen, Afgan, Faz, Suriyeli... Herkesten nefret eder Araplara küfredirdi. Ama beni severdi. Dürüst ve doğal olduğum için bana inanır ve severlerdi. Hele şu an dışlanmaya yönelik bir şey duymuyorum insanlardan.” (E6, 02.02.2019, s. 7)

“Ben altı yedi senedir buradayım son iki yılda yavaş yavaş Suriyeliyim demeye korkmaya başladım. Çünkü yüzde otuz bizi istemiyor. Dışlanmamızın en önemli sebebi ideolojik fikirler bence. Bizi tanımadan ötekileştiren, bizi istemeyen insanları anlamaya çalışıyorum. Ama bizi sevmemelerinin sebebi bizim burada olmamıza izin veren siyasi rejim. Sırf bazı partilerin politikalarını sevmediklerini için bizi tanımadan bizden nefret ediyorlar. Bizi tanımadığı için dışlayıp ötekileştiriyorlar. Ama ben üzülüyorum insanlara kendimi ifade edip doğruları anlatıyorum.” (E1, 06.02.2019, s. 5)

“Ben de dışlandım tabii ki. Ama bu biraz insanın kedi elinde. Mesela benim Suriyeli olduğumu öğrenince insanların tutumu değişiyordu ilk geldiğimde. Daha uzak duruyorlardı benden. Dışlanmış hissetmek bence biraz kişinin

kendi elinde. Ben kişilik olarak bunları kafasına takmayan birisiyim. Mesela kötü bir şey duyunca insanlar umutsuzluğa kapılıyor ben öyle değilim. İki saat düşünür hayatıma devam ederim. Bir kötü sözden sebep günün geriye kalan yirmi iki saatini heba edemem. Şu an zaten dışlanmaya maruz kalmıyorum.” (E4, 06.02.2019, s. 4)

“İnsanların sadece Suriyeli olmama bakarak dışlamaları ile sadece üniversitede iyi bir bölüm okuyorum diye beni kabullenmeleri eşit derecede saçma geliyor bana. Buraya yeni geldiğim zamanki bir anımı paylaşabilirim sizinle. Birisi ile konuşmuştum dolmuşta. Nereli olduğumu sordu. Suriyeliyim dedim, bana alay eder gibi baktı. Ne yapıyorsun burada deyince okuyorum dedim. Bölümümü söyleyince bana sıcak davrandı. Ne güzel bölüm dedi. Bu çok saçma. İnsanların bizi milletimize göre değerlendirmesi beni rahatsız ediyor.” (K1, 04.02.2019, s. 3-4)

“Bazı insanlar bizi sevmiyorlar. Bizi tanımadan ötekileştiriyorlar. Çarşıya gittiğimde esnaflarla muhabbet ediyorum. Suriyeli olduğum anlaşılmasın diye sık sık pratik yapıyorum. Bize geri gidin ülkenize diyorlar. Kötüsünüz, istemiyoruz sizi diyorlar. Ben de her yerin iyisi de var kötüsü de var diyorum ve aldırmiyorum bu söylenilenlere. Eskiden alışmam buraya diyordum ama şu an olumsuz etkilenmiyorum.” (K5, 04.02.2019, s. 3)

“Türkiye’ye ilk geldiğimde yurtta daha ilk haftaydı. Kahvaltı da bir kız bana nerelisin demişti. Ben de Suriyeliyim demiştim. O da Suriyeli gibi giyinmiyorsun, Suriyeli gibi davranmıyorsun demişti. Ben de ona Suriyeli kötü mü giyinir, ezik mi davranır demiştim. İnsanlar ilk geldiğimizde bizi tanımadan çok önyargılı davranıp dışladılar.” (K4, 07.02.2019, s. 4)

“Kimse beni takmıyor. Benimle arkadaşlık kurmuyor. Ben sınıfta hep tek oturuyorum. Kimse yanımda oturmak istemiyor. Ben kötü biri değilim ama onlardan biri gibi olmadığım için, Suriyeli olduğum için benden nefret ediyorlar.” (K3, 07.02.2019, s. 5)

“Ben sırf Suriyeli olduğum için bahşişlerimi ve maaşlarımı alamadım. Aynı işi yaptığım Türklere daha fazla maaş verildi. Bana haksızlık yapıldı.” (E7, 06.02.2019, s. 3)

Katılımcıların yaşantılarına bakıldığında zaman zaman ekonomik olarak istismar edildiği, haklarının yenildiği, kendilerine karşı önyargının olduğunu belirtmekle birlikte, üniversite eğitimi almadan önce kendilerinin diğer Suriyelilerle bir tutulduğunu ve dışlandıklarını belirtmişlerdir. Ev sahibi halkın kendilerini tanımadan dışladıkları için üzüldüklerini paylaşmışlardır. Üniversite eğitimi almaya başladıktan sonra bu olumsuz düşüncelerin ortadan kalktığı da açıktır. Dolayısıyla bu kitlenin bir kere daha ne kadar önemli bir grup olduğu anlaşılmakta ve üniversite eğitimi almalarının toplumun gözündeki Suriyeli algısını da ne ölçüde etkilediği anlaşılmaktadır.

Tablo 10'a bakıldığında 12 katılımcı dilin Türkiye'ye uyum sürecinde bir risk faktörü olduğunu belirtmişlerdi. Bunun en temel sebebi hiç bilmedikleri bir alfabe ile karşılaşmaları ve Türkçe konuşamamalarıdır. Ayrıca dil bilemedikleri için eğitim süreçleri de aksamakta, problemlerini ifade etmekte zorluk yaşamakta ve kendilerini kötü hissetmektedirler. Dolayısıyla bu bireylere dil eğitiminin verilmesinin hayati önem taşıdığı düşünülmektedir. Çünkü daha önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi üniversite eğitimi alan Suriyeliler ailelerinden eğitim alma, Türkçe konuşabilme, yerel halkla iletişime geçme vb. konularda daha avantajlıdırlar. Bu bireylerin Türkçeyi konuşamamaları risk faktörü iken Türkçeyi öğrenmeleri ve insanlarla iletişim kurabilmeleri alışmalarını sağlamakta ve koruyucu faktör olmaktadır. Dolayısıyla sosyal uyum sürecini daha kolay gerçekleştirebilmektedirler. (K7), (E4) ve (E6) dilin sosyal uyumu kolaylaştırdığını şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Geldiğimde Türkçe tek kelime bilmiyordum. İnsanlarla iletişime geçemiyordum. Suriyeli olduğum anlaşılrsa dışlanmaktan korkuyordum. Ben bir yerde çalışmaya başladım Türkçe bilmeden. Çalıştığım fırına gece 1'de gidiyordum on beş saat çalışıyorum. Benim ayakkabım iki hafta sonra yırtıldı. Patrondan birisinin yardımıyla bir ayakkabı parası vermesini istedim. O da para mara yok sana dedi. Bir şey diyemedim. Benim paramı vermedi ve beni kovdu işten. Dil bilseydim gider paramı alırdım, hakkımı savunurdum. Polise şikâyet ederdim. Yapamadım. Dil bilmeyince buradakiler gibi olamadığımı fark ettim. Bir şey isteyemiyorsun, hakkını savunamıyorsun, buraya alışamıyorsun." (E6, 02.02.2019, s. 3)

"Ben dil bilmediğim için kamptan çıkmak istemiyordum. Ama para kazanmamız gerektiği için ben de çıktım. Annemle biber ve üzüm toplamaya çıktık günlüğü 30 TL karşılığında. Hayatımda hiç çalışmamıştım. Ağlaya ağlaya çıktım. Ben üzüm toplarken üzümlerin saplarını yanlış kestim. Adam geldi bana kızdı. Küfretti. Hakaret etti. O kadar öfkeliydi ki. Türkçe bilmediğim için cevap veremiyordum. Ben Arapça olarak bilmiyorum dedim ağlamaya başladım annem ağlamaya başladı Bu beni çok zorlamıştı, üzmüştü. Sonra sokaktaki insanlarla anlamasam bile konuşmaya çalıştım. Bize yemek veren bir abla vardı. Her şeyi soruyordum küçük çocuk gibi bu ne, şu ne demek diye. Bizim ailede ilk Türkçeyi ben öğrendim. En iyi ben konuşuyorum. Türkçe bilmek kendimi daha iyi ifade etmeme sebep oldu. Buraya alışmamı kolaylaştırdı." (K7, 02.02.2019, s. 4)

"Ben Türkçeyi biraz biliyordum zaten. Suriye'deyken Türk dizileri izlerdim. Türkçeye aşinaydım. Dil açısından zorluk yaşamadım. Arkadaşlarıma göre buraya daha çabuk alıştığımı söyleyebilirim. Dil buraya uyum sağlamamda etkili oldu." (E4, 06.02.2019, s. 4)

Katılımcıların yukarıdaki paylaşımlarından da anlaşıldığı gibi dil Türkiye'ye uyum sürecinde en önemli risk faktörlerinden birisidir.

Başka bir açıdan düşünüldüğünde yabancı bir dili konuşabilme yeterliliğine sahip olmak bireyin sosyal uyum sürecini kolaylaştırıcı bir faktör olabilir. (E5) adlı katılımcı yabancı dil bilmenin Türkiye'ye alışmada etkili olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben Türkçe bilmediğimden dolayı zorlanmadım. Alışma sorunu da yaşamadım. Benim İngilizcem ve Rusçam çok iyi. Anadilim dışında iki dil daha bildiğim için çok kolay insanlarla iletişim kurabildim içime kapanmadım. Dil bilmek beni özel kıldı. Diğer Suriyelilerden, hatta üniversite okuyanlardan bile daha ileri taşıdı. Sınıfta Rusça öğrenmek isteyenler benimle iletişime geçiyor. Çevrem genişliyor. Benim avantajım İngilizce bölüm okumak. Mesela Türkçe bölüm okuyan Suriyeliler arkadaş edinmede daha fazla zorlanıyorlar. Kafasına takıyorlar dil sıkıntısını ve kendilerini kötü hissediyorlar. Bu yüzden buraya alışmıyorlar. Ben daha iyiyim alışma konusunda o yüzden.” (E5, 06.02.2019, s. 4)

Katılımcının yabancı diller bilmesinin kendine olan özgüvenini arttırdığı anlaşılmaktadır. Sosyal ortamlara daha kolay girebilmekte, arkadaş edinme de daha az zorluk yaşamakta ve daha kolay uyum sağlayabildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 10'a bakıldığında 12 katılımcı sosyal ve psikolojik faktörlerin Türkiye'ye uyum sürecinde risk faktörü olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmadaki katılımcıların çoğunun ailelerinden ve sevdiklerinden ayrı olduğu düşünüldüğünde sosyal destek yoksunluğu hissetmeleri kaçınılmazdır. Özellikle Türkiye'ye ilk geldikleri dönemlerde başı sıkıştığında veya kendilerini çaresiz hissettiklerinde sosyal destek kaynakları araması ve bulamaması bireyin ruh sağlığını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bireyin daha önce psikolojik yardım almamasının da Türkiye'de nereden ve nasıl bu yardımı alması konusunda bilgi sahibi olmaması risk faktörünü ortadan kaldırmada bireyin önünde bir engeldir. Bu araştırmadaki katılımcıların Suriye'de savaşa tanık olmaları ile olumsuz etkilenen ruh sağlıkları ile ilgili yapılacak çalışmaların bu bireyleri topluma kazandırmada ve sosyal uyum sürecinin gerçekleşmesine ön ayak olacağı düşünülmektedir. Bireylerin sosyal ve psikolojik desteklerin olmaması sadece savaş döneminde ve Türkiye'deki şu anki durumları ile alakalı olmamaktadır. Aynı zamanda göç esnasındaki yaşadıkları olumsuz deneyimler de Türkiye'ye sosyal uyum sürecini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. (K1), (K2), (E2), (E4), (E6) ve (E7) Türkiye'ye alışmada sosyal ve psikolojik desteğin Türkiye'ye sosyal uyum sürecinde risk faktörü olduğunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Ben buraya geldiğimde insanların bizim hakkımızda söyledikleri psikolojimi bozmuştu. İşten kovuldum, çalıştığım yerlerden paramı alamadım. Ev

arkadaşımdın AIDS olduğunu öğrendim ve evi terk ettim. Bahçelerde, parklarda yattım. Psikolojik bir yardım aradım ama bulamadım. Anneme bile söylemedim. Mesela şu konuştuklarımızın yarısını bile bilmez benim annem. Çünkü güçlü göründüm hayatım boyunca ve yine öyle görünmeliydim. Bu beni yordu ve psikolojim çok etkilendi bundan. Benim yerimde başkası olsa kafayı yiyebilirdi. Daha çok üzülp kendine zarar verebilirdi. Beni işten kovan adamın dükkânını gece gidip yakıp yıkabilirdi. Patronunu dövebilirdi, hırsızlık yapabilirdi. Zaten Suriyeliyim, kimse tanımaz bile beni. Ama ben kendi kendimi tedavi etmeyi başardım. Keşke bir psikolojik yardım bulabilseydim. Daha etkili olurdu ve daha hızlı alıştırdım buraya.” (E6, 02.02.2019, s. 7)

“Bir restoranda çalışıyordum. Araplar çok gelirdi oraya. Bir dönem orada sadece tercümanlık yaptım diyebilirim. Orada da param verilmedi. Hor görüldüm, küfredildi, hakarete uğradım, aşağılandım. Bunları hak edecek bir şey yapmıyordum. Gururum zedeleniyordu. O dönemler psikolojim bozulmuştu. Kendimi öldürmeyi bile düşündüm. Sonra ailemi düşündüm ve hastaneye gidip psikolog ile görüştüm. Daha iyi hissetmeye başladım kendimi Türkiye’de.” (E7, 06.02.2019, s. 2)

“Buraya ilk geldiğimde burada kimsem yoktu. Mesela işten eve geliyorum çok yoruluyorum ailem yok. Evde kardeşlerimi kuzenlerimi göremiyorum. Bu çok kötüydü. İnsanın konuşacağı birisinin olmaması ne kadar kötüymüş. Suriye’de iken ailemle çok da zaman geçirmezdim. Arkadaşlarda ve akrabalarda takılırdım. Onların varlığı bile çok destekmiş bana. Para kazanıyordum ama paradan daha önemli şeyler varmış bu hayatta. İnsanın ailesinin desteği gibi yokmuş.” (E4, 06.02.2019, s. 4)

“Buraya geldiğimde yardıma çok muhtaçtım. Özellikle psikolojik yardıma. Kardeşimi kaybetmişim. Uyku problemi yaşıyordum. Annem beni Mersin’e getirdi yurda yerleştirdi bir hafta durmadan gitti. O dönem alışmakta çok zorluk çektim. Psikolojim bir de yalnız kalmayı kaldıramıyordu. Kimsem yokmuş gibiydim ve üzülyordum. Geri dönmeyi çok düşündüm. Türkiye’ye alışamayacağımı düşünüyordum bu ruh haliyle.” (K1, 04.02.2019, s. 2)

“Ben buraya gelince ailemin benim her şeyim olduğunu anladım. Onların yanında olmak hem daha güvende hissettiriyordu hem de daha mutluydum. Ailem şu an yanımda değil ve bu bana kendimi kötü hissettiriyor. Yanımda olsalar, hiçbir şey yapmasalar bile kendimi çok daha güçlü hissederdim. Yeniden bir arada olup güçlü hissetmeyi çok isterim.” (E2, 04.02.2019, s. 3)

“Buraya geldiğim ilk yıllarda alışma problemleri çok yaşadım. Hala biraz yaşıyorum. Ben kendimi çok çaresiz hissettim. Üzülmesinler diye aileme bir şey demiyordum. İsterdim ki yaşıt arkadaşlarım olsun. Onlardan destek alayım. Onlara anlatayım tüm sıkıntılarımı. Böyle bir imkânım olmadığı için hep geri planda kalıyor ve insanlarla anlaşılamıyordum.” (K2, 02.02.2019, s. 3)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere bireylerin sosyal destek kaynakları ve mevcut ruh sağlığının Türkiye’ye uyum sağlamada önemli bir etkidir. Yaşamış

oldukları travmalar ve uyum problemlerine karşın psikolojik destek alamamaları bireylerin uyum sürecinde bir risk faktörü olarak düşünülebilir.

Tablo 10'a bakıldığında 10 katılımcı eğitimin Türkiye'ye alışmada risk faktörü olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların Türkiye'ye gelir gelmez eğitimlerine kaldıkları yerden devam edememeleri gelecekle ilgili kaygı yaşamalarına sebep olabilir. Suriye'deki diplomalarının Türkiye'de tanınıp tanınmayacağı endişesi yaşamaları da bir risk faktörü olarak eğitim ön plana çıkmasına neden olabilir. Katılımcılardan (K2), (K3) ve (K7) Türkiye'ye uyum sürecinde eğitimin olumsuz etkisini şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Ben Suriye'de lise bitirmedığım için burada hiçbir şey yapamıyordum. Üniversiteye başlayamıyordum. Daha sonra Libya'dan kitaplar geldi sınavlara hazırlanmak için. Ama o da yetersizdi. Hocalar başvurun dedi. Biz kitapları ortadan yırtıyorduk. Çalışmak için değiş-tokuş yapıyorduk. Sonra sınava girecektim. 1996 doğumlu olduğum için o sınava giremedim. 1995'ten sonra doğanlar giremiyormuş. Bütün emeklerim boşa gitti. Ağlayarak eve gittim. Sanki her şey burada yaşamama, buraya alışmama engel gibiydi. Hocalarım beni teşvik etmeye devam etti. Daha sonra tekrar sınava hazırlandım. Ben derslere girmeye başladım. Gece gündüz sınava hazırlandım çadırdaki belediye ışıklarının altında sokak lambasında." (K7, 02.02.2019, s. 5)

"Buraya ilk geldiğimde Mersin'e yerleştik. Okul evime iki buçuk saat uzaklıktaydı. Yaya yürümek zorunda kalıyordum. Mersin'de sabah 8'den gece 10'a kadar eğitim veren Suriyeli okulları vardı. Ama hem ulaşım hem eğitim imkânları çok kısıtlıydı. Buraya adapte olamıyordum. Dil mi öğreneceğim, Arapça okul mu okuyacağım, geleceğim ne olacak diye kara kara düşünüyordum. Okula gidemedim. Okulu yarıda bırakmak zorunda kaldım imkânsızlıklar yüzünden. Sonra başka Suriyeli okulları açıldı ve orada okumaya devam ettim." (K3, 07.02.2019, s. 3)

"Okulla ilgili sorunlar çok yaşadım özellikle kayıtlanmada. Suriye'de iken babam öğretmen olduğu için her sıkıtımı rahatça çözüyordum. Ama burada çok zorlandım. Bir belge istiyor okul ben göç idaresine gitmek zorunda kalıyorum. Öğrenci işleri ile halledilmesi gereken bir sorun oluyor onlarda da çok zorlanıyordum." (K2, 02.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında eğitim süreçlerinin sekteye uğraması ve bununla birlikte çeşitli sorunlar yaşamaları eğitim almanın bir risk faktörü olduğunu kanıtlamaktadır. Katılımcıların zaman zaman yaşadıkları eğitimle ilgili problemlerle baş edememesi pes etme ve geri dönme düşüncelerini de beraberinde getirmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde 9 katılımcı haksız söylentiler nedeniyle Türkiye'ye uyum sağlamada problem yaşadığını belirtmiştir. Dolayısıyla haksız söylenti ve asılsız iddiaların oluşu bu araştırmada Suriyelilerin Türkiye'ye sosyal uyumunda bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin her Suriyeli'ye maaş verildiği, sınavsız üniversiteye girdikleri, tamamının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğu gibi doğru olmayan bilgilerle katılımcıların sosyal hayatta ve medyada sıklıkla karşılaştığı durumlardır. Bu durumun bireylerin özel yaşantısını, ruh sağlığını ve Türkiye'ye uyumunu olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Katılımcılardan (K1), (K3), (E1) ve (E7) haksız söylentilerin kendilerini nasıl etkilediğini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Ben burada aylığı 1200 TL olan bir işe girdim. Paramı vermedi patron. Garsonluk, komilik yaptım. Çalıştığım yerin güvenlikçisi bile oldum. Ama param verilmedi. Paramı istemeye gittim dört hafta oyaladı beni patron. Beşinci gidişimde insanların önünde bana hakaret etti. Öldüreceğim seni dedi. Seni depoya kilitler yemek vermem sana dedi. Kendimi değersiz ettim. Üzüldüm, korktum, rezil olduğumu düşündüm. Ağzımdan tek kelime çıkmadı insanların arasında sustum. Eğer tek kelime etseydim Suriyeli geldi, mekân bastı, şöyle böyle yaptı derdi. Bu yüzden sustum. Medyadan insanlar olumsuz şeyler duyarak, dedikodulara inanarak bizi yargılıyorlar. İnsan vatanında olmayınca haksız dedikodulara maruz kalıyor. Bu dedikodular yüzünden kendimi buraya alışmış hissedemiyorum.” (E7, 06.02.2019, s. 3)

“Suriyeliler bedava yaşıyor, ev kirası vermiyorlar, sınavsız üniversiteye giriyorlar gibi haksız bir söylenti var. Madem öyle bizim ailemizdeki herkes neden ev çalışıyor. Çalışmayalım o zaman ev kiramız veriliyorsa. Ben üniversiteye girmek için Türkiye’de beş yıl lise okudum. Daha sonra iki yıl üniversiteye hazırlanmak için uğraştım. Evde çalışmak zorunda kaldım. O kadar emeğin sonucu YÖS’ü kazandım. Diplomamı kaybettim o yüzden de bir yıl kaybettim ama sabrettim. Çünkü üniversite okumak beni Türkiye’ye bağlayacak en önemli faktördü. Bu kadar haksız şeylerin söylenmesi bizi olumsuz etkiliyor. Kendimizi buraya ait hissetmemizi zorlaştırıyor maalesef. Üzülüyoruz keşke bu kadar haksız dedikodular yapılmasa.” (K3, 07.02.2019, s. 3)

“Bazı söylentiler var işte. Suriyelilerin tamamına 1200 TL maaş veriliyor. Burs veriliyor. Kira vermiyorlar. Kömüre para vermiyorlar diye. Ben şuna açıklık getirmek isterim. Bir evde bir kadın tek başınaysa, hanede tek ebeveyn varsa ve başka yetişkin yoksa ailede engelli varsa, evi geçindiren altmış yaşın üzerinde ise ve hanede üçten fazla çocuk varsa devlet cüzi bir miktar yardım ediyor ve bu sürekli olmuyor. Aslında Türklerde olduğu gibi. Yani bize özel yapılan bir şey yok. Bu söylentiler yüzünden Suriyeliyiz diyemiyoruz. Hemen saldırıya geçiyor Türkler ve bu bizim alışmamızı zorlaştırıyor.” (E1, 06.02.2019, s. 5)

“İnsanlar bizim devletten para aldığımızı sanıyorlar. Devlet bize her şeyi veriyor sanıyorlar. Burs alıp bedava evde yaşadığımızı sanıyorlar. Bu haksızlık. Çünkü böyle bir şey doğru değil. Bizim kendimizi Suriyeli olarak tanıtmamıza engel oluyor bu haksız söylentiler. Ben Suriyeliyim diyemiyorum. Alışamıyorum buraya.” (K1, 04.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki katılımcı görüşleri dikkate alındığın her an olumsuz bir önyargı cümlesi ile karşı karşıya kalabilecekleri ve bu durumun onları rahatsız edebileceği gerçeği anlaşılmaktadır. Bu bireylere yönelik olarak sunulacak hizmetin yanı sıra medyada daha doğru bilgilerin yer alması yanlış bilinenlere açıklık getirmek hususunda toplumdaki tüm bireylerin sorumluluk alması gerektiğine inanılmaktadır. Dolayısıyla sosyal uyum sürecinden söz edilemeyeceği düşünülmektedir.

Tablo 10’a bakıldığında 9 katılımcı ekonomik problemlerin kendilerinin Türkiye’ye uyumunu olumsuz bir şekilde etkilediğini belirtmiştir. Katılımcının ekonomik gelirinin olmaması sosyal hayatlarını birinci dereceden etkilemektedir. Arkadaşları bir yere gitmek istediklerinde zaman zaman ekonomik durumdan dolayı istedikleri yerlere gidemedikleri ekonomik durumun sosyal uyumu ne kadar etkilediğini açık bir şekilde göz önüne sunmaktadır. (K4), (K7) ve (E3) Türkiye’ye uyum sürecinde ekonomik durumun etkisini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Burs alabilmek için çok sıkıntı yaşadım. Gaziantep’te olduğum için Ankara’ya ve İstanbul’a gitmem gerekiyordu. Çok zorluk çektim, param olmadığı için Ankara’ya geldiğimde parklarda yatmak zorunda kaldım. Babam istersen para yollayayım diyordu ama ona yük olmak istemiyordum. İki tane Türkçe kelime öğrenip iş aramaya çıktım. İş var? Diyordum, günlüğü 20 TL’ye çalıştım. Çok yokluk çektim. Geri dönüp dönmemeyi çok düşündüm. Burada daha iyi bir iş veya burs bulmam gerekiyordu alışmam için.” (E3, 06.02.2019, s. 3)

“Biz kampta iken durumumuz hiç olmadığı kadar kötü olmuştu. Artık insanlar dışarı çıkıp çalışmaya başladılar. Suriye’de villalarımız, evlerimiz, fırınımız ve arabalarımız vardı. Burada ise hiç paramız yoktu. Domates görünce sanki dünyanın en güzel şeyini görmüş gibi hissetmişim. İnanmayacaksınız ama ekmek görünce Allah’ım ekmek var diyordum. Allah razı olsun bu ülkeden her şeyi karşılıyordu ama yetmiyordu. İnsan kendi yemeğini yemek ister. Biz kendi yemeğimizi yapamıyorduk ocak yoktu, ışık yoktu. Mecburduk bize verilenle yetinmeye. Çaresiz olduğumuz için hem yemeklere hem de buraya alışmak zorunda kaldık. Alışamadık hala.” (K7, 02.02.2019, s. 4)

“Biz geldiğimizde direkt kiralık eve girdik. Bizden bir aylık değil dört aylık kirayı peşin istediler. Suriye’de iken para biriktirirdi herkes her ihtimale karşılık bir gün başımız sıkışırsa diye. Bütün paramızı bu kiralık eve verdik. Çok sıkıntı çıkardı bize buraya alışmada çok zorlandık, sıkıntı yaşadık, Ben

çalıştım, kardeşim de çalıştı. Ama çok parasız alışılmıyordu. İstedğini alamamak, yiyememek buraya alışmamı olumsuz etkiledi.” (K4, 07.02.2019, s. 4)

Katılımcıların söylediklerin yola çıkıldığında da ekonomik sıkıntıların barınmadan gıda masraflarına kadar kendilerine sorun çıkardığı anlaşılmaktadır. Bu bireylere devlet politikası olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları’ndan en az bir kere gıda yardımı yapılabilir. Bu şekilde ekonomik ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunulabilir.

Tablo 10’a bakıldığında 7 katılımcı kadın olduğundan dolayı uyum sağlamada problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Her göçmen göçten önce göç esnasında ve göçten sonra çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedir. Ama bazı gruplar göçten diğer göçmen bireylere göre daha fazla etkilenmektedirler. Bu gruplardan birisi de kadınlardır. Kadınların göçten erkeklere göre daha fazla olumsuz etkilenmesinin en temel nedeni maruz kalabilecekleri fiziksel, cinsel, psikolojik şiddettir. Özellikle kadınların göç sonrası tacize uğradıkları bilinmektedir. Dolayısıyla kadınların erkeklerden daha fazla psikolojik sorunla karşılaşması olasıdır. Hassas ve savunmasız sayılabilecek kadınlara sunulacak psikososyal desteğin Türkiye’ye uyum sürecini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. (K2) ve (K7) Türkiye’ye uyum sürecinde kadın olmanın risk faktörü olabileceğini şu cümlelerle ifade etmişlerdir.

“Ben kampta kalıyordum ilk geldiğimde. Kamp çok kötü bir ortamdı. Bir gün biz on bir kız aynı çadırda yatıyorduk o kadar kötüydü ki anlatamam size. Bir gece çok rüzgâr çıktı ve çadırın çatısı uçtu. Uyandığımızda çadırda iki tane adam vardı bizi izliyorlardı. Çok korkmuştum bir şey yaptılar mı bize diye. Nasıl ürktüm anlatamam size. Gecelerce uyuyamadım ondan sonra.” (K7, 02.02.2019, s. 5)

“Ben Türkiye’de ayakta kalabilmek için çalışmak zorunda kalmıştım. Çalıştığım iş yerinde birisi tarafından taciz edildim. Kimseye anlatamadım işten kovulmak ve adımın çıkmasından korkuyordum çünkü. Ben de sessiz kalmayı tercih ettim.” (K2, 02.02.2019, s. 4)

Yukarıda katılımcıların paylaşımda bulunurken göz teması kurmaktan kaçındıkları gözlenmiştir. Hala travmanın etkisinde olduklarını anlamak zor olmamıştır ve psikolojik danışman olarak istedikleri zaman kendilerine yardım hizmetinin sunulabileceği de hatırlatılmıştır. Katılımcıların anlattıklarından çok daha ağır yaşantılar geçirdiği anlaşılmakla birlikte, kendilerini görüşme esnasında zamanla daha rahat hissettiklerini belirtmişlerdir.

Türkiye’ye entegrasyonda koruyucu faktörlere ilişkin bulgular. Bu başlık altında katılımcıların Türkiye’deki ruh sağlığı ile ilgili koruyucu faktörlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Katılımcılarla gerçekleştirilen derinlemesine görüşme sonucunda koruyucu faktörler teması ile ilgili alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11

Koruyucu Faktörlere İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Üniversite eğitimi almak	14
Bireysel özellikler	14
Sosyal destek kaynakları	14
Önyargılı olunmaması	11
Dil	10
Türkiye’nin güvenli bir ülke olması	8
Suriyelilerin varlığı	4
Ekonomik durum	3

Tablo 11’e bakıldığında katılımcıların tamamı Türkiye’ye uyum sürecinde üniversite eğitimi almanın kendileri için bir avantaj olduğunu belirtmiş ve araştırma kapsamında üniversite eğitimi almak koruyucu bir faktör olarak ele alınmıştır. Katılımcıların tamamı üniversite eğitimi almanın Türkiye’ye uyumunu arttırdığını ifade etmiştir. Üniversite eğitimi almaları katılımcıların toplumun daha entelektüel ve bilinçli kesimi ile etkileşimde olduğunun bir göstergesidir. Bu bireyler Türkiye’nin yasalarına, kültürel normlarına diğer aile bireylerine göre daha fazla aşinadırlar ve üniversite eğitimi almaları ile birlikte kendilerine olan özgüvenleri de diğer Suriyelilerden de daha yüksektir. (K7), (E3) ve (E6) Türkiye’ye entegrasyon sürecinde ruh sağlığı için koruyucu faktör olan üniversite okumakla ilgili düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ben üniversite okumadan insanlar tarafından dışlanırdım bazen. Ülkene git savaş derlerdi ban. Cahille cahil olma diye bir laf var, cahille tartışan cahil imiş. Ben cahil değildim ama doğruyu bilmeyenlerle tartışırdım. Kendimi ve doğruyu anlatmaya çalışırdım. Şu an üniversite okuyarak ben zaten savaşıyorum. Kalemle cihat ediyorum. Eğitimle savaşıyorum. Eğitim almak kolay bir şey değil. Bu yüzden beni zorlasa da üniversite okumak buraya uyum sağlamamı olumlu yönde etkiliyor.” (E6, 02.02.2019, s. 4)

“Ben Türkiye’ye geldiğimde Türkçe konuşamadığım için eğitim almıyordum. İnsanlar bana ve benim gibi olanlara büyük bir önyargı ile bakıyordu. Ben

de ülkeme dönmek istiyordum bu yüzden. Ama üniversiteye başladıktan sonra bana bakış açısı değişti. Herkes daha iyi oldu. Üniversite okumak buraya alışmamda bana yardım etti. Şimdi daha çok alıştığımı söyleyebilirim.” (K7, 02.02.2019, s. 6)

“Buraya uyum sağlayabilmemin en önemli sebebi üniversite. Arkadaşlarım sevdiğim hocalarım, kendimi geliştirmek... Hepsi çok güzel. Üniversite okumadan böyle değildim. Üniversite sayesinde daha kolay alıştığımı söyleyebilirim.” (E3, 06.02.2019, s. 4)

Tablo 11’de görüldüğü üzere katılımcıların tamamı Türkiye’ye uyum sağlamada bireysel faktörlerin en önemli etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye’ye uyum sağlayabilmenin sadece bireyin kişiliğine bağlı olduğunu belirtmişlerdir (K1, K6, E1, E3, E4, E5, E6). Bireyin ne olursa olsun isterse her şeyi görmezden gelebileceği ve önüne bakabileceği bireysel faktör olarak düşünülebilir. Elbette ki bu bireyler de olumsuz yaşantılardan etkilenmektedir. Fakat bu olumsuz yaşantılara takılıp kalmayan ve acılarını geçici bir süre unutmayı deneyen bireylerin uyum sağlamada daha başarılı olabilecekleri düşünülmektedir. (K6), (E4) ve (E5) Türkiye’ye entegrasyon sürecinde ruh sağlığı için koruyucu faktör olan bireysel özellikler ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben çok güçlü bir insanım. Güçlü olduğum kadar umursamaz da biriyim. Savaş hepimizi etkiledi ama ben yılmadım. Azmettim buraya alışacağım diye çabaladım. Bizim yaşadığımız kötü şeyleri başkası yaşasa buraya alışamazdı. Kişi bence kendi uyumunu kendi yaratıyor. Tamamen kendi elinde olan bir şey başka bir ülkeye uyum sağlamak. Mesela ben ne burs alıyorum ne de başka birinden yardım. Ama ben burs almıyorum diye pes etmiyorum. Okumaya çalışıyorum, kendi paramı kazanarak bu ülkeye katkı sağlamak istiyorum. Daha fazla çalışıp çabalayacağım. Buraya alışmam için mücadele etmem şart. Kendim bir şey yapmazsam bana ne kadar fırsat sunulursa sunulsun bir ilerleme kaydedemem” (E4, 06.02.2019, s. 4-5)

“Eğer birisi buraya uyum sağlayamıyorsa bunun çoğu sebebi kendisidir. Hala Suriye’yi özleyenler dilinden düşürmeyen tanıdıklarım var. Buraya alışmak isteyen herkes buraya rahatça alışır. Kafasını çok takıyor bazı arkadaşlarım ve buraya bir türlü adapte olamıyorlar. Ben kafama hiçbir şey takmıyorum. Burada kendime bir hayat kurmak ve buraya alışmak için kendime söz verdim. Bu ülke bizim buraya uyum sağlamamız için her şeyi yapıyor. Ben buraya alışacağım dedikten sonra hiçbir olumsuz şeyi görmemeye ve duymamaya başladım. Şimdi her şey daha güzel. Hatta çoğu Türk’ten bile daha çok alıştım bulunduğum ortama diyebilirim.” (E5, 06.02.2019, s. 4)

“Benim bazı arkadaşlarım buraya bir türlü adapte olamadıklarını söylüyorlar. Bence bu birazda kişisel özelliklerden kaynaklanıyor. Ben samimi bir insanım. İnsanlarla rahatça iletişim kurabiliyorum. Kendimi

sevdirebiliyorum. İnsanlar beni çok seviyorlar Türkiye’de. Bunun sebebi benim sıcak ve güvenilir olmam. Çekinmeyip insanlarla iletişim kurabiliyorum rahatlıkla. Bu da uyum sağlamamı kolaylaştırıyor.” (K6, 08.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcıların uyum sağlamasında anahtar faktör kendi algılarıdır. Her şeyin kendi ellerinde olduklarını isterlerse yaşadıklarını unutabileceklerini ve Türkiye’ye uyum sağlayabilecekleri anlaşılmaktadır.

Bazı katılımcılar için umut etmenin Türkiye’ye uyumunu kolaylaştırabileceğinin önemli olduğunu belirtmişlerdir (K2, K4, K7, E3, E5, E6, E7). Bireylerin yaşamış oldukları olumlu yaşam deneyimlerinden sonra mücadelelerini yitirmemeleri ve uyum sağlamak için uğraşmaları sevindiricidir. Pes etmeyen mücadele eden bireylerin Türkiye’ye uyum sağlamada daha başarılı oldukları diğerlerinin ise alışmada problemler yaşadığı anlaşılmaktadır. (K4), (E3) Türkiye’ye entegrasyon sürecinde ruh sağlığı için koruyucu faktör olan umut ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben Ankara’ya ilk geldiğimde gece parkta yattım. Sonraki gece çok üşüdüm ve bir camiye gittim, orada uyudum. Orada birisi ile tanıştım. O bana destek oldu, sıkıntılarımı dinledi. Bana para da verdi. Sonra numarasını verip ne zaman başın sıkışırsa beni arayabilirsin dedi. O kadar iyi geldi ki bu. Böyle insanların olduğunu görünce Türkiye’de yaşayabileceğime olan umudum arttı.” (E3, 06.02.2019, s. 4)

“Bizim geleceğimiz belirsiz. Vatanımızdan dışarıdayız. Adı üstünde geçici korunanız. Yarın ne olacağı belli değil. Ama ben umut ediyorum hep. Daha iyi olacak bu ülke benim için. Bu da buraya uyum sağlamamı kolaylaştırıyor.” (K4, 07.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı gibi bireyin kendine daha iyi bir gelecek inşa etmek için umudunu yitirmediği ve umudun kendilerini kurtaracağı anlaşılmaktadır.

Bazı katılımcılar Türkiye’ye uyum sağlamada başarılı olmanın önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir (K1, K6, E1, E2, E4, E5, E6). Bu da beklenen bir bulgudur. Çünkü birey kendini ne kadar başarılı hissederse üniversite hayatına daha fazla tutunur ve geleceğe daha iyimser bakar. Amaçları için daha fazla çabalayan birey sonunda mutlu olacağına inanır. (K6), (E1) ve (E5) Türkiye’ye uyum sürecinde ruh sağlığı için koruyucu faktör olan başarılı olmak ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Benim için başarılı olmak çok önemli. Başarılı olursan insanlar sana saygı duyar. Ben dersleri çok iyi olan biriyim. Hatta Türk arkadaşlara bile ders

anlatabiliyorum bazen. Bir şeyde başarılı olunca buradaki insanlarla daha iyi anlaşıyor gibi hissediyorum. Bu da benim buraya uyum sağlamamı etkiliyor.” (E1, 06.02.2019, s. 5)

“Altan hiç dersim yok. Bölümümün birincisiyim. Mesela bazı derslerde birinci sınıftan beri hoca bir soru sorduğunda herkes benim ismimi söyler. Ben yapabilirim çünkü. Derslerimde başarılı olmam buradaki insanlarla iletişimimde etkili oluyor. Burada yaşayabilme ihtimalimi artırıyor.” (E4, 06.02.2019, s. 5)

“Notlarım iyi, ileride vatandaş olursam burada iş bulmama yardımcı olabilir. Derslerimde başarılı olduğum için özgüvenim de yüksek oluyor ve arkadaş edinebiliyorum. Bu, Türkiye’ye alışmamı kolaylaştırıyor.” (K6, 08.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki ifadelere bakıldığında katılımcının bir dersten bile başarılı olması Türkiye’ye uyumu için kendisini cesaretlendirdiğini ve aidiyetini kuvvetlendirdiğini anlamak mümkündür. Bu bireylere Türk öğrencilere verildiği gibi başarı teşviki burslarının veya yemek burslarının verilmesinin onların motivasyonlarını arttıracaklarını düşündürmektedir. Böylece bu bireylerin sosyal uyum sürecinin de daha kolay gerçekleşeceğine inanılmaktadır.

Tablo 11’e bakıldığında katılımcıların tamamı Türkiye’ye uyum sürecinde sosyal destek kaynaklarına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu araştırma kapsamında katılımcıların algıladıkları sosyal destek Türkiye’ye uyum sürecinde koruyucu bir faktör olarak ele alınmıştır. Katılımcıların Türk arkadaşlarının olması, üniversitedeki idare ve akademik personelle iyi ilişkiler başlatması ve sürdürmesi onlara kendini iyi hissettirdiği ve Türkiye’ye uyum sağlamalarını kolaylaştırdığı söylenebilir. Bir derdi olduğunda yakın arkadaşlarının desteği kuşkusuz her insana kendini iyi ve değerli hissettirir. Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencileri açısından düşünüldüğünde ise gerek üniversite içerisinde gerekse üniversite dışında sahip oldukları sosyal destek kaynakları Türkiye’ye olan aidiyetlerini arttıracak ve daha kolay uyum sağlayıp kendilerine yeniden bir gelecek inşa edebileceklerini düşündürmektedir. (K3), (E3) ve (E5) Türkiye’ye entegrasyon sürecinde ruh sağlığı için koruyucu faktör olan sosyal destekle ilgili düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Benim arkadaşlarım çok iyi, Üniversite okumayan Türklerden de beni seven insanlar var. Çevremdeki insanlar benim için bir şans. Allah’a şükür çok iyiler. Şu an çok şanslıyım. Yurttaki abiler ve görevliler çok iyi davranıyor bana. Burada herkes bana destek oluyor.” (E3, 06.02.2019, s. 4)

“Ben sosyal çevre olarak çok şanslıyım. En büyük şansım ailemin desteğini hala hissediyor olmam. Hem maddi hem manevi anlamda onları arkamda hissetmek çok güven veriyor, aklımda başka bir şey olmuyor. Çok arkadaşım var burada onların varlığı burayı sevmemi ve buraya alışmamı sağlıyor.” (E5, 06.02.2019, s. 4)

“Ailemin burada olması benim buraya alışmam için en önemli destek.” (K3, 07.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerinden anlaşıldığı üzere ailelerinin ve sevdikleri insanların varlığı bile savaştan sonra kendileri için önemli bir sosyal güvence sağladığı anlaşılmaktadır.

Tablo 11'e bakıldığında katılımcıların 10'u kendilerine karşı önyargının olmamasını Türkiye'ye uyum sürecini kolaylaştırdığını ifade etmiştir. Bu kapsamda önyargılı olunmaması koruyucu bir faktör olarak belirlenmiştir. Her insan sevilme, değerli hissetmek ister. Özellikle savaştan sonra yerinden edilen bireyler için bu sevgi ve değer görmenin onların aidiyetleri ve uyumunu kolaylaştıracağına inanılmaktadır. Aynı şekilde dışlanmama toplumdaki diğer bireylere davranıldığı gibi ev sahibi halkın kendilerine anlayışlı ve sıcak davranması bireylerin Türkiye'ye uyumunu ve aidiyetini kolaylaştıracağını düşündürmektedir. (K2), (K3), (E1) ve (E4) Türkiye'ye uyum sürecinde ruh sağlığı için koruyucu faktör olan önyargılı olunmaması ilgili düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Burada tanımadığım insanların bizi dışlamadığını duyuyorum, bize herhangi bir önyargısı olmayan çok büyük bir kitle var. Bu da benim alışmamı etkiliyor. Burada iyi insanların olması kendimi iyi hissetmemi sağlıyor. Burada olmamdan rahatsız olmayanların varlığı beni mutlu ediyor ve buraya uyumumu artırıyor.” (E1, 06.02.2019, s. 5)

“Türklerin ayrımcı davrandıkları söyleniyor. Ben bazen beni tanımayan Türklerle karşılaşıyorum restoranda banka sırasında. Tanışıyoruz ve bana karşı bir önyargısı olmadığını anlıyorum onların. Bu da burayı ve buradaki insanları sevmemi sağlıyor. Daha kolay uyum sağlıyorum bu şekilde.” (E4, 06.02.2019, s. 4)

“Biz burada yaşıyoruz, buraya adapte olmaya çalışıyoruz. Bazı Türklerin önyargılı olduğu söyleniyor bize karşı. Ama ben hiç önyargı ile karşılaşmıyorum. Bize karşı önyargının olmaması beni buraya bağlayan bir şey. Daha kolay alışmamı sağlıyor.” (K2, 02.02.2019, s. 3)

“Beni tanınamasına rağmen önyargılı olmayan, bizden rahatsız olmayan insanlar buraya alışmam için bir faktör. O insanlar iyi ki var. Onlara minnettarım.” (K3, 07.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır ki kendilerini hiç tanımayan insanların bile Suriyelileri sevdiğini bilmeleri katılımcıları rahatlatmaktadır. Buna yönelik önyargılı bireylerin, özellikle üniversite öğrencilerinin sahip oldukları ayrımcı düşüncelerini ortadan kaldırmak için saha çalışanlarına ve uygulama alanında psikolojik danışmanlara önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu iki grubun bir araya getirilip yapılacak uyum çalışmalarının önyargıları azaltacağı ve Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal uyum sürecini kolaylaştıracağına inanılmaktadır.

Tablo 11'e bakıldığında 9 katılımcı Türkiye'ye uyum sağlamada Türkçe bilmenin avantajlı olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla araştırmacı tarafından dil koruyucu bir faktör olarak ele alınmıştır. Kuşkusuz Türkçe konuşabildikleri için geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli üniversite öğrencileri ihtiyaçlarının daha fazla farkındadırlar ve haklarını daha kolay savunabilmektedirler. Bir katılımcı Türkçe bilmediği için hakkını savunamadığını ve Türkçe öğrendikten sonra eski çalıştığı yerden parasını isteyebilmesi dilin kendine olan güveni ne kadar arttırdığının bir göstergesidir. (K4) ve (K6) Türkiye'ye entegrasyon sürecinde ruh sağlığı için koruyucu faktör olan dil ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

"İlk zamanlar dil bilmemek beni çok zorluyordu. Şimdi geriye baktığımda ben yeni yeni alışmışım diyebiliyorum. Çünkü Türkçe bilmenin önemini anladım. Ailem hala kampta Türkçe bilmedikleri için uyumları sıfır. Ama ben Türkçe biliyorum ve buraya alışmamı sağladı. Onlara da diyorum Türkçe öğrenmeye çalışın diye. Şu an onlardan daha çok uyum sağladıysam Türkçe konuşabilmem sayesinde. Türkçe bilmiyorsanız insanlar sizi dikkate almıyor." (K6, 08.02.2019, s. 3)

"Ben buraya geldiğimde tek kelime bilmiyordum. Nasıl olacak, nasıl ifade edeceğim kendimi bilmiyordum. Başta zaten ciddi uyum problemleri yaşadım. Ama şimdi dil bildiğim için Türk gibiyim. Her şeyi kolayca anlıyor ve en önemlisi hakkımı savunabiliyorum. Eskiden böyle değildi. Şimdi alıştım çünkü Türkçeyi iyi konuşabiliyorum." (K4, 07.02.2019, s. 3)

Yukarıdaki katılımcı ifadelerine bakılarak Türkçeyi öğrenmeleri Türkiye'ye uyum sağlamada ne derece önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Dil öğrenmekten daha fazlasını ifadelerden anlamak mümkündür. Bu bireylerin kendilerine olan güvenlerini arttırmada da dil önemli bir faktör olarak düşünülmektedir.

Tablo 11'e bakıldığında katılımcıları 8'i Türkiye'nin bir ülke olmasının kendilerini iyi hissettirdiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin güvenli bir ülke olması bu araştırmada belirlenen bir alt temadır. Tehlikenin ne zaman ve nereden kim tarafından

geleceğinin belirsizliğini yaşamak bireyin psikolojisini alt üst edebilir. Katılımcılar Suriye’de iken tam da böyle yaşamaktaydılar. Şimdi daha güvenli bir yerde yaşamaları onların yaşadıkları kötü yaşantılardan sonra yeniden ayakta kalmaya başlamasında önemli bir etkidir. (K6) ve (E7) Türkiye’ye uyum sürecinde ruh sağlığı için koruyucu faktör olan Türkiye’nin güvenli bir ülke olması ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Burada savaşın olmaması benim buraya alışmamı en çok kolaylaştıran şey. Mesela bazı akrabalarım orada ve hala savaşın içindeler. Buraya gelmek istemediler. Başka bir ülkeye alışamayız diyorlardı. Ben buraya alışabildim çünkü savaş yok Türkiye güvenli bir yer. “Benim ailem hala kampta. Onların Türkiye’de yaşaması ve onlarla görüşebiliyor olmak beni çok güçlendiriyor. Ben buraya alışabiliyorsam bunun sebebi sevdiğlerimin Türkiye’de güvenli bir şekilde yaşayabilmesidir.” (K6, 08.02.2019, s. 4)

“Burada savaş yok. Bu beni mutlu ediyor. Bir yerden bir yere rahatça gidebiliyorum. Biri beni durdurup silah dayamıyor. Burası güvenli bir yer ve kendimi çok iyi hissediyorum. Bu da benim alışmamı sağlıyor. Sanki anavatanımmış gibi Türkiye’de güvende hissediyorum kendimi.” (E7, 06.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki ifadelerden katılımcıların güvenli bir ülkede yaşamının onlar için ne kadar değerli olduğu anlaşılmaktadır. Maslow’un da ihtiyaçlar hiyerarşisinde de en temel ikinci ihtiyaç olarak ele alınması güvenlik ihtiyacının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Tablo 11’e bakıldığında 4 katılımcı Suriyelilerin Türkiye’de olmasının Türkiye’ye uyum sürecini kolaylaştırdığını düşünmektedir. Herkes kendi vatanından birisini yanında görmek ister. Dolayısıyla bu bireylerin kendi ırkından ve milletinden insanları yanında görmek istemeleri doğaldır ve onların varlığı uyum sürecini olumlu yönde etkilemektedir. (K3) ve (K7) Türkiye’ye entegrasyon sürecinde ruh sağlığı için koruyucu faktör olan Suriyelilerin varlığı ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Ben bazen etrafımda kimse yokmuş gibi hissediyorum. Ailem uzakta iken sığınabileceğim, derdimi güvenerek paylaşabileceğim iki arkadaşım var. Onlar da Suriyeli. Bugün buradaysam onların sayesinde. Türk insanlara güvenemiyorum. Belki iyidirler ama ben daha çok Suriyeli arkadaşlarım sayesinde Türkiye’ye alışabildim.” (K3, 07.02.2019, s. 3)

“İnsanlar ne derlerse desinler, ben Suriyelilerin burada olmasının benim buraya alışmamda en önemli unsur olduğunu düşünüyorum. İnsan kendi ulusundan birini ister. Siz yurt dışına gittiğinizde ilk kendinizden birisini

görmek istemez misiniz? Ben burada yaşayan Suriyeli arkadaşlarım sayesinde bu kadar güçlüyüm.” (K7, 02.02.2019, s. 5)

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere hala tam olarak uyum sağlayamadıkları yadsınamaz bir gerçektir. Kendilerini memleketlerindeymiş gibi hissedememeleri bu bireylerin uyum sürecini sekteye uğratmaktadır. Dolayısıyla geri dönme şansları olmaması itibarıyla ve buraya alışma konusunda zorluk yaşasalar da bu bireylerin etrafında kendi milletinden bireylerin olması onların uyum sürecinin olumlu bir gidişat göstermesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 11'e bakıldığında 3 katılımcı Türkiye'ye uyum sağlamada iyi bir ekonomik düzeye sahip olmanın etkili olduğunu paylaşmışlardır. Dolayısıyla tıpkı risk faktörlerinde ele alındığı gibi koruyucu bir faktör olarak da ekonomik durum alt teması oluşturulmuştur. (K1) ve (E5) Türkiye'ye uyum sürecinde ruh sağlığı için koruyucu faktör olan ekonomik durum ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Maddi durum bence çok önemli buraya alışmakta. Durumu iyi olmayan arkadaşlarım var. Mesela benim aylık gelirim ailemin ekonomik durumunun iyi olmasından dolayı 1000 TL'nin üzerinde. Bu da her şeyi rahatça yapabilmemi ve insanlarla tanışıp sosyalleşebilmemi sağlıyor. Bazı arkadaşlarım ve aileleri işsiz olduğu için buraya entegrasyonda sorun yaşıyorlar. Özellikle Suriye'de memur değillerse burada iş bulmaları daha da zor. Benim bu konuda sıkıntı olmadiğundan buraya rahatça alışabildim.” (E5, 06.02.2019, s. 4)

“Özel yurttaki kalıyorum, her istediğimi yapabiliyorum. İstediğim zaman dışarıya çıkabiliyorum. Arkadaş edinmekte zorluk yaşamıyorum ekonomik durumum sayesinde. Bu durumlar uyum sağlamamı kolaylaştırıyor.” (K1, 04.02.2019, s. 2)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerinden de anlaşılacağı üzere ekonomik özgürlüğün ve rahatlığın olması bireyin hareket alanını genişlemesini sağlamakta ve istediği sosyal ortamlara girebilmesine yardımcı olmaktadır.

Gelecekle ilgili düşüncelere ilişkin bulgular. Bu başlık altında katılımcıların gelecekle ilgili düşüncelerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Katılımcıların Türkiye'de yaşamakla ilgili geleceğe yönelik düşünceleri incelendiğinde katılımcılardan gelen cevaplar doğrultusunda gelecekle ilgili düşünceler teması ile ilgili alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12

Gelecekle İlgili Düşüncelere İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak	14
Suriye'ye geri dönmek	9

Tablo 12'ye bakıldığında Türkiye'de gelecekle ilgili düşünceleri detaylı bir şekilde incelendiğinde katılımcıların tamamı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemelerinde ekonomi (14), eğitim (13), daha iyi bir yaşam (11) özgürlük (10), minnettarlık (9), kimlik (8), kültürel yakınlık (7), din (5) ve güç (5) gibi değişkenlerin etkili olduğu anlaşılmıştır. Savaştan kaçmış veya yerinden edilmiş bireyler açısından bakmak gerekirse bu araştırmacının katılımcıları tüm ekonomik kaynaklarını kaybetmiş ve eğitim hayatı bitmiş bireylerdir. Bununla birlikte devlet politikası olarak hali hazırda üniversite eğitimi alan tüm Suriyelilerin İl Göç İdareleri'ne davet edilip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak için mülakat sürecinde oldukları bilinmekle birlikte katılımcılar tarafından da paylaşılarak teyit edilmiştir. Kendilerine verilen bu haktan faydalanmak istemeleri son derece doğaldır. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen atamalarındaki politikalara benzetilebilir. Örneğin Türkiye'de dört yıllık psikolojik danışmanlık ve rehberlik eğitimi almamış diğer branşlardan mezun bireylere özel okullarda okul psikolojik danışmanı hakkı verilmiştir. Bu bireylerde devletin vermiş olduğu bu haktan faydalanmışlardır. Suriyelilere yönelik vatandaşlık politikası bu durumla benzerdir. Daha iyi yaşam koşullarında hayatını sürdürme, daha iyi ekonomik koşullarda yaşama ve daha kaliteli eğitim alma hakkı, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kimliğiyle daha özgürce seyahat edebilme hakkı kendilerine tanınması Türkiye Cumhuriyet vatandaşı olmak istemelerinde önemli bir etmendir. Ayrıca gelenek göreneklerin ve Türk kültürünün Suriye kültürüne yakın olması, iki ülkedeki insanların büyük çoğunluğunun aynı dini inanca sahip olması, Türkiye'nin güçlü bir devlet olarak algılanması ve kendilerine kucak açması Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteklerini arttırdığına inanılmaktadır. Bu değerlendirmelerle birlikte aşağıda katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemelerindeki görüşlerine yer verilmiştir. (K1), (K2), (K7) ve (E6) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemesinde etkili olan ekonomi ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“İki sene sonra lisans mezunu olacağım. Burada uzmanlık yapabilirim ve çalışabilirim. Suriye’de olsam kadın olduğum için ofis açmam zor olabilirdi. Burada dış hekimlerinin iş imkânları çok fazla. Ben de bu yüzden T.C. vatandaşı olmak isterim.” (K1, 04.02.2019, s. 5)

“Ben gelecekte Mersin ve İstanbul’da ihracat-ithalat yapmak istiyorum. Turizmle ilgili planlarım var Türkiye’de. Kendi bölümümle ilgili de projelerim var. T.C. vatandaşı olursam bu ülkede bunları daha rahat gerçekleştirebilirim.” (E6, 02.02.2019, s. 5)

“İşe başvuracakken Suriyeli olduğum için hem maaşımız az oluyor hem de her işe almıyorlar bizi. Bu sorun ortadan kalkmış olur T.C. vatandaşı olursam.” (K7, 02.02.2019, s. 6)

“Ben üç dil konuşabiliyorum. Diğer Suriyelilere göre avantajlıyım. KPDS’ye girip atanabilmek için T.C. vatandaşı olmak isterim.” (K2, 02.02.2019, s. 6)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında üniversite eğitimi aldıktan sonra iyi bir işte çalışma imkânına erişebilecekleri belirtilmişti. Bu durum ev sahibi halkla bazı çatışmalara sebep olabilir. Örneğin; Bir iş başvurusunda Arapça bildiği için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan bir Suriyeli’nin daha avantajlı hale gelmesi gruplar arasında çatışmaya sebep olabilir.

(K4), (K6), (E1) ve (E4) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemesinde etkili olan eğitim ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben daha iyi eğitimler almak için T.C. vatandaşı olmak isterim. Bu Türkiye’ye de faydalı bir şey. Bizim gibi eğitilmiş insanların bu ülkede olması sizin için bir kuvvettir. İki taraf için de aslında faydalı bir şey olur vatandaşlık almamız.” (E4, 06.02.2019, s. 5)

“Burada Türklere lisansüstü eğitim almaları için çok iyi burslar veriliyor. Ayrıca Avrupa’daki iyi üniversiteler de Türklere iyi burslar veriyor. Bu yüzden T.C vatandaşı olmak isterim.” (K4, 07.02.2019, s. 6)

“Benim babam yüksek lisans yapmıştı. Ben de yüksek lisans yapıp öğretmen olmak istiyorum. Ama bunun için T.C. vatandaşı olmak istiyorum.” (K6, 08.02.2019, s. 5)

“Burada eğitim imkânları çok iyi. Yüksek lisans ve doktora yapabilmek için T.C. vatandaşı olmak isterim.” (E1, 06.02.2019, s. 6)

Yukarıdaki katılımcı görüşleri ışığında yorum yapmak gerekirse insanın en temel haklarından birisi İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde de belirtildiği üzere eğitim alma hakkıdır. Bu araştırmadaki Suriyelilere eğitim hakkının verilmesi ve üniversitedeki lisans eğitiminden sonra yüksek lisans ve doktora eğitimine devam etmek istemeleri sevindirici bir durumdur. Kendilerini yenilemeleri ve daha kaliteli eğitimler alarak bu bireyler topluma kazandırılabilir ve toplum için daha faydalı bireyler olabilirler.

Dolayısıyla kendilerine karşı olan ayrımcılık ve önyargılar ortadan kalkarak sosyal uyum süreçleri gerçekleştirilebilir.

(K2), (K4), (K6), (E2), (E3) ve (E4) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemesinde etkili olan daha iyi bir yaşam ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Vatandaşlık alırsam her şey daha iyi olur benim için. Bir banka hesabı bile açtıramıyoruz. Ailem bana para göndermekte zorlanıyor banka hesabım yok diye. Eğer vatandaşlık alırsak sigortalı işte çalışabiliriz ve ailemle birlikte daha iyi koşullarda yaşayabiliriz.” (K4, 07.02.2019, s. 6)

“T.C. vatandaşı olursam insanların bana bakışı şu anki gibi olmaz. Daha vasıflı bir işte çalışmış olurum. Vatandaş olursam daha fazla hakka sahip olurum. Şu an çoğu haktan mahrumum. Böylelikle daha iyi bir hayat yaşamış olurum.” (E2, 04.02.2019, s. 3)

“Suriye’de yaşam çok kötü. Ben kendime Türkiye’de bir hayat kurmak istiyorum. Burada evlenmek, burada yaşamak ve burada ölmek istiyorum. Bunun için de T.C. vatandaşı olmak istiyorum.” (E4, 06.02.2019, s. 4)

“Ben vatandaşlık alırsam ailemi kamptan çıkarabilirim. Daha iyi koşullarda bir arada yaşarız. Daha iyi koşullarda yaşamak için vatandaşlık almak istiyorum.” (K6, 08.02.2019, s. 5)

“Eğer vatandaşlık alırsam sevdiğim insanla evlenebilirim ve hayat ikimiz için de daha kolay olur.” (E3, 06.02.2019, s. 5)

“Vatandaşlık alırsam daha iyi koşullarda yaşar ve ailemi mutlu edebilirim.” (K2, 02.02.2019, s. 4)

Katılımcıların sosyal hayatla ilgili düşüncelerine bakıldığında Türkiye’de yaşamak, Türkiye’de evlenmek, çocuk sahibi olmak ve Türkiye’de ölmek istediklerini belirtmişlerdir. Bu durumun bıçak sırtı bir konu olduğu düşünülmektedir. Bu hususta aile birleşimi oldukça önemlidir. Özellikle kadın olarak bakıldığında örneğin Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki Suriyeli kadınların başlık parası usulü gibi evlendirildiği ve açık arttırma usulüyle satıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla bu duruma ciddi önlemler alınmalıdır. Ayrıca korunma yöntemleri konusunda ciddi olarak Suriyeli kadınlara eğitim verilerek düzensiz nüfus artışının önüne geçileceği düşünülmektedir. Burada Türk birisi ile evlenmesi ile vatandaşlık hakkının tanınması da tartışmaya açık bir konudur. Bu durumun takip edilmesinin ve su istimal edilmemesi için gerekli önlemleri almanın ilerideki önemli sorunların baştan önlenmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

(K1), (K4) ve (K7) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemesinde etkili olan özgürlük ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“T.C. vatandaşı olursam seyahat edebilirim. Bazen otobüsü durduruyorlar ve askerler şoföre neden Suriyelilere bilet veriyorsunuz diyor. Bu sorun ortadan kalkar benim için.” (K7, 02.02.2019, s. 6)

“T.C vatandaşı olursam hareket alanım genişler ve daha özgür olurum. Kimse bana sen Suriyelisin, yurt dışına çıkamazsın demez T.C. pasaportum olursa.” (K4, 07.02.2019, s. 5)

“Türkiye pasaportu çoğu yerde geçerli Suriye pasaportunu kimse tanımaz. O yüzden özgürlüğüm artar T.C. vatandaşı olursam.” (K1, 04.02.2019, s. 5)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında tıpkı eğitim hakkı gibi sağlık hakkı gibi her birey istediği zaman istediği yere seyahat etme özgürlüğünün olmasını ister. Fakat T.C vatandaşı olmadan bir yere gitmek isteyen Suriyeli bireylerin göç idaresinden izin alması gerekmektedir. Bu da seyahat hakkının engellenmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla T.C. vatandaşı olmak istemelerinde hareket alanının genişleyeceğine inanmaları beklenen bir durumdur.

(K6), (E3) ve (E5) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemesinde etkili olan Türkiye'ye minnettarlık ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“T.C vatandaşı olmak isterim. Zaten mülakat sürecindeyim çoğu üniversite öğrencisi gibi. Sadece üniversite öğrencilerine veriliyor vatandaşlık şu an. Biz burada yaşıyoruz. Bizi sahiplenen tek ülkesiniz. Bize çok şey verdiniz. Ben de karşılığını vermek istiyorum size. Kendimi bu ülkeye borçlu hissediyorum. Bu ülkeye katkımlarım olsun istiyorum. Rus vatandaşlığım da var ama ben T.C vatandaşı olmak istiyorum yardımların karşılığını verebilmek için.” (E5, 06.02.2019, s. 3-4)

“Türkiye bize çok iyilik yaptı. Yemek verdi, okul verdi, iş verdi, gelecek verdi. Ben de karşılığını vermek istiyorum çok çalışarak. Bu ülkeye bir faydam olsun istiyorum. Bu yüzden vatandaşlık almak istiyorum.” (K6, 08.02.2019, s. 5)

“Türkiye bize sahip çıktı, bizi korudu. Bize yemek verdi. Bu ülkeye minnettarım. Ben de çok çalışıp borcumu ödemek istiyorum. Şu an öğrenciyim ama T.C. vatandaşı olursam daha kolay borcumu ödeyebilirim.” (E3, 06.02.2019, s. 5)

Yukarıdaki katılımcı görüşleri incelendiğinde katılımcılar Türkiye'nin kendine el uzatan bir ülke olarak Türkiye'ye gönül borcu olduğunu belirtmiştir. Vatandaş olarak ve bu ülkede çalışarak bu iyiliğin karşılığını vereceğine inanmaktadırlar.

(K3), (K4), (K5) ve (E7) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemesinde etkili olan kimlik ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Suriyeliyim diye dışlanma ihtimalim ortadan kalkar. Kendimi diğer Türklerle aynı yerde görürüm. Suriyeliyim diye zorluk çıkmaması için T.C. vatandaşı olmak isterim. 99 ile başlayan kimlik kartı rahatça yaşamamı engelliyor.” (K5, 04.02.2019, s. 5)

“Suriyeli olduğum için doğru düzgün para vermiyorlar, hakkımı alamıyorum, şikâyet edemiyorum. T.C. vatandaşı olursam hakkımı savunabilir ve hak ettiğim parayı alırım.” (E7, 06.02.2019, s. 5)

“Artık Suriyelisin denmemesi için Türkiye vatandaşı olmak isterim. Bazen insanlar bizi tanımadan sadece Suriye kimliğine sahip olduğumuz için bile bizi dışlayabiliyorlar.” (K3, 07.02.2019, s. 3)

“T.C vatandaşı olursam eğer, artık göç idaresine gitmek zorunda kalmam. Oturma iznini yenileme kaygısı yaşamam.” (K4, 07.02.2019, s. 5)

Yukarıdaki katılımcı açıklamalarına paralel olarak kimlikle alakalı söylenecek en önemli şey şüphesiz sosyal haklara erişimdir. Suriye kimliği ile çeşitli konularda önyargılara maruz kalmaları ve yaptıkları iş ve emeklerinin karşılığında hak ettikleri ücreti alamamaları kaçınılmazdır. Tüm Suriyeliler düşünüldüğünde T.C. vatandaşı olmadıkları ve kaçak işçi olarak çalıştıkları için bu bireyler haklarını savunamamaktadırlar. Dolayısıyla Suriyelilerin öz benliklerini ve kimliklerini inkâr etmemeleriyle birlikte T.C. vatandaşı olduklarında kendileri için hayatın daha kolay olacağı somut bir geçektir.

(K5), (E4) ve (E7) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemesinde etkili olan kültürel yakınlık ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben zaten Türkmen olduğum için kendimi Türk gibi algılıyorum. Türklük de zaten bir belgeden ibaret değildir, kandadır, kültürdedir. Ben kendimi Türk gibi hissettiğim için T.C. vatandaşı olmak istiyorum.” (E4, 06.02.2019, s. 6)

“Türkiye ile çok ortak noktamız var kültürel anlamda. Yemeklerimiz, tarihi geçmişimiz, gelenek göreneklerimiz ortak. O yüzden T.C. vatandaşı olmak isterim. Başka bir ülkenin vatandaşı olmak istemem.” (K5, 04.02.2019, s. 4)

“Biz aslında çok benzeriz. Sizler de biz gibi misafirperversiniz. İnsanlar biz gibi yardımsever. Yüz yıl önce Suriye-Türkiye çok benziyordu kültür olarak da. Köklerimiz aynı geçmişe dayanıyor.” (E7, 06.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki katılımcı görüşleri dikkate alındığında Türk kültürünün yakın olması T.C. vatandaşı olmak istemelerinde cezbedici bir durumdur. Kültürel ortaklık ve yakınlık sayesinde topluma daha kolay entegre olup daha hızlı uyum sağlayacakları söylenebilir.

(E1) ve (E5) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemesinde etkili olan din ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Benim herhangi bir dini inancım yok. Türkiye %95 Müslümanların yaşadığı bir ülke olmasına rağmen burada herkes istediği dini özgürce yaşayabiliyor. Suriye’de böyle değildi. Ben inanmadığımı rahatça dile getiremezdim. Baskı yok, din konusunda anlayışlı herkes. Bu yüzden burada yaşamak ve T.C. vatandaşı olmak isterdim.” (E5, 06.02.2019, s. 5)

“Türkiye çok hayırlı bir ülke, Müslüman bir ülke burası ve Müslümanlar çok iyi. Türkiye en güçlü Müslüman devlet. Bize Müslüman ülke olarak kucak açtınız ben de burada çalışıp din kardeşimiz olan Türkiye’ye fayda sağlamak istiyorum. Bu yüzden T.C. vatandaşı olmak isterim.” (E1, 06.02.2019, s. 5)

Din her sosyal bilim çalışmasında önemli bir argümandır. Dinin ortak olması, dinin hoşgörölü olma özelliği gibi sebepler bir insanın gideceği yere olan uyumunu etkiler. Şöyle ki nüfusunun çoğunluğu Müslüman olduğu için Türkiye’deki insanlara kendilerini rahat açabilmektedirler. Bunun yanı sıra inançsız olan bireylerin de Türkiye’deki Müslümanların hoşgörölü olduğunu kendilerine saygı duyduğunu ve dışlanmadıklarını söylemek mümkündür. Bu da onların T.C. vatandaşı olmalarında önemli bir etkidir.

(E1) ve (E6) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemesinde etkili olan güç ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkiye çok güçlü bir ülke. Suriye bitmiş vaziyette. Neden bu ülkeye fayda sağlamayayım ki? Bu ülke bana kucak açtı ben de bunun karşılığını vermek istiyorum. Bu güçlü ülkeye daha fazla güç katmak için ben de T.C. vatandaşı olmak istiyorum.” (E6, 02.02.2019, s. 5)

“Türkiye çok güçlü bir ülke. Müslümanların en güçlüsü hatta. Uluslararası platformda sözü geçen ve dünyaya meydan okuyan bir ülke. Böyle bir ülkenin vatandaşı olmayı çok isterim.” (E1, 06.02.2019, s. 6)

Katılımcılar Türkiye’yi güçlü bir devlet olarak görmekte ve T.C. vatandaşı olurlarsa bu güçlü ülkenin bir parçası olmak istediklerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların bu ifadeleri dikkatle incelendiğinde bir kere daha Türkiye’ye duymuş oldukları minnettarlık duygularının ağır bastığını anlamak mümkündür.

Tablo 12’ye bakıldığında Türkiye’de geleceğe ilişkin düşünceleri incelendiğinde 9 katılımcının Suriye’ye geri dönmek istedikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla gelecekle ilgili düşünceler teması altında Suriye’ye geri dönmek alt temasına yer verilmiştir. Katılımcıların geri dönmek istemesi beklenen bir durumdur. Çünkü ne olursa olsun hala

Türkiye'deki Suriyeliler vatandaş olanlar dışında geçici koruma statüsünde bulunan kişiler olarak adlandırılmaktadırlar. Bu yüzden kendi topraklarına gitmek, geleceklerine orada devam etmek ve kendini daha iyi hissetmeleri için geri dönmeyi düşünebilirler. (K4), (K7) ve (E1) bir gün savaş biterse Suriye'ye geri dönmek ile ilgili düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

"Ben Türkiye vatandaşı olmak istiyorum ama bir gün savaş biterse de Suriye'ye dönerim çünkü benim anavatanım orası. Orada topraklarımız var, akrabalarımız var. Ölen akrabalarımın kabirleri var. Tüm geçmişim orada benim niye dönmeyeyim ki..." (E1, 06.02.2019, s. 5-6)

"Sonuçta anadilim Arapça, vatanım Suriye. Orayı çok seviyor ve özlüyorum. Orada yaşamak istiyorum. Her şeyim orada benim. Bir gün Suriye'ye geri döneceğim ne olursa olsun." (K7, 02.02.2019, s. 7)

"Savaş biterse Suriye'ye dönebilirim, sonuçta kendi vatanıma da hayrımın dokunmasını isterim." (K4, 07.02.2019, s. 5)

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı gibi bir gün ancak savaş biterse geriye dönebilme ihtimallerinin olduğu söylenebilir.

5 katılımcı ise Suriye'ye geri dönmek istemediklerini belirtmişlerdir. Bu durumun ağırlıklı olarak erkekler tarafından öne sürülmesi akla askerlik, öldürülme ve işkenceye maruz kalma düşüncelerini getirmektedir. Türkiye'ye kaçıp gelmeleri, ülkelerine döndüklerinde nasıl bir tutumla karşılaşacaklarının belirsiz veya olumsuz oluşu katılımcıları Suriye'ye dönme fikirlerinin olmamasına ve Türkiye'ye tutunmak için daha fazla çaba göstermesine neden olabilir. (K2), (E3) ve (E6) Suriye'ye geri dönmek istemediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Gidersem elime silah verilecek ve birilerini öldürmek zorunda kalacağım. Kendim de öleceğim. Ben sadece akrabalarımı görmek isterdim. Suriye'ye asla dönmem. Türkiye'den 50 yıl geride olan bir ülke. Neden geriden yaşayayım ki hayatı. Burada kendimi geliştiririm. Suriye'de savaşçı olurum. Ben bunu istemediğim için buradayım." (E6, 02.02.2019, s. 5)

"Ben geri dönmem. Babamı %100 tutuklayacaklar rejime karşı olduğu için. Babam olmadan yaşayamam. O yüzden de oraya asla dönmem." (K2, 02.02.2019, s. 5)

"Suriye'ye gidersem ölürüm. Beni yaşatmazlar. O yüzden Suriye'ye dönmeyi hayatımın sonuna kadar düşünmüyorum." (E3, 06.02.2019, s. 6)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi katılımcıların geriye döndüklerinde yaşam haklarının ellerinden alınacağını düşünmeleri Suriye'ye geri dönmemelerinde en etkili faktörlerdir.

Dayanıklılığa ilişkin bulgular. Bu başlık altında katılımcıların Türkiye'ye entegrasyonu sürecinde kendilerini dayanıklılık açısından nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların dayanıklılık temasına ilişkin bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 13

Dayanıklılık Teması

Tema	Sıklık (f)
Dayanıklılığı artan	9
Dayanıklılığı artmayan	5

Tablo 13'e bakıldığında katılımcıların 9'u Suriye'de yaşamış oldukları savaşın Türkiye'ye uyumunu olumlu etkilediğini ifade etmiştir. Savaşı yaşayan bireyler savaştan biyolojik ve fizyolojik olarak sağ kaldıktan sonra psikolojik olarak da güçlenmektedir. Bu bireyler kendilerini güçlü hissetmekte, ne yaşarlarsa yaşasınlar savaşta yaşadıkları kayıplar ve travmalar kadar kendilerini etkilemediği düşünülmektedir. Elbette ki savaştan sonra birey daha hassas olabilir ve bireyin psikolojik sağlamlığı ve ruh sağlığı olumsuz şekilde etkilenebilir. Fakat bireyin yaşadığı travmayı atlattığında günlük hayatta yaşayabileceği olumsuz durumlara karşı daha güçlü ve bu durumlar karşısında zamanla daha fazla mücadele edebileceğine inanılmaktadır. Katılımcılardan (K1), (K2), (K4), (E3) ve (E5) Suriye'de yaşadıkları savaşın Türkiye'ye uyum sürecinde olumlu etkisini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Savaş burada yaşadıklarım karşısında dayanıklılığımı arttırdı. Güçlendim. Suriye’de çok rahattım, çok zengindik. Savaş yüzünden fakirleştik, burada çok zorlandım. Demir fabrikasında çalıştım, çok ağır, zor ve kimyasal olan bir işti. Unutamıyorum hala o günleri. Ama Suriye’deki savaştan sonra bunlar bile beni yıldırmadı. Çok zor şeylerle baş etmek buraya alışmamı kolaylaştırdı. Şu an çok güçlüyüm. Ne sıkıntı çıkarsa çıksın ben halledebilirim. Alıştım çünkü Türkiye’ye, daha güçlüyüm ben.” (E3, 06.02.2019, s. 4)

“Orada çok kötü şeyler yaşadık. Burada kötü bir şey yaşayınca daha kötüsünü yaşadın diyorum kendime. Buradaki yaşadığım kötü olaylara karşı çabalayabiliyorum. Çünkü Suriye’deki yaşadıklarım kadar zor ve kötü

gelmiyor bana. Dayanıklılığım arttı, artık daha güçlüyüm. Savaş beni olgunlaştırdı.” (K4, 07.02.2019, s. 5)

“Gerçekten helal olsun bana diyorum. Büyüdüm, olgunlaştım. Arkadaşlarım benden daha olgun insanlar. Suriye’de yaşadığım savaştan sonra burada yaşadığım olumsuz şeyler beni hiç zorlamadı. Karşılaştığım olumsuz şeyleri kolayca aşabilmek buraya uyumumu hızlandırdı.” (K2, 02.02.2019, s. 4)

“Savaş buradaki yaşadıklarım karşısında beni daha kanaatkâr bir insan yaptı. Hayattan beklentilerimi azalttı. Böyle olunca Türkiye’ye daha kolay alışabildim.” (K1, 04.02.2019, s. 3)

“Orada yaşadıklarım beni güçlendirdi. Savaş, Türkiye’de karşılaşacağım zorlukları umursamamam gerektiğini gösterdi. Zorlukları umursamamak ve zorluklara karşı pes etmemek buraya alışmamı kolaylaştırdı.” (E5, 06.02.2019, s. 5)

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı gibi bireylerin savaştan sonra daha kanaatkâr olduğu, bundan sonraki hayatlarında karşılaşılabilecekleri zorluklarla mücadele edebilme gücünü kendinde buldukları görülmektedir. Yine de bu bireylere psikolojik desteğin sağlanmasının geçmiş olumsuz yaşantıların etkisinden kurtulmasına yardım edeceği düşünülmektedir.

Katılımcıların geriye kalanı (K3, K6, E1, E4, E7) Suriye’de yaşamış oldukları savaşın Türkiye’ye uyum sürecini olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu durum bireysel özelliklerden kaynaklanabilir. Yani bireyin hassas olması, daha duygusal bir kişilik yapısına sahip olması dayanıklılığını olumsuz etkilemesine sebep olabilir. Aynı zamanda bireyin savaşı diğerlerine göre daha sıcak yaşaması, daha fazla yakınını kaybetmesi veya daha fazla şiddete tanık olması dayanıklılığını olumsuz şekilde etkilemiş olabilir. Katılımcılardan (K3), (K6) ve (E4) Suriye’de yaşadıkları savaşın Türkiye’ye uyumuna olumsuz etkisini şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

“Burada yaşadığım en ufak bir şey beni Suriye’ye götürüyor. Ben çok güçsüz bir insanım, kendimi dayanıksız hissediyorum. İnsanların bizi dışlaması beni çaresiz hissettiriyor. Mücadele edemiyorum. Böyle şeylerle her karşılaşmamda biraz daha umudum azalıyor buraya adapte olabilme konusunda. Çok zorlanıyorum. Ama benim hala umudum var. Her şey daha güzel olabilir. Bunun için çok çalışmalı çok başarılı olmalıyız.” (K3, 07.02.2019, s. 4)

“Orada savaş yaşadım ve korkarak buraya geldim. Oradaki savaş buradaki insanlara güvenimi etkiledi ama güvenmek zorundaydım. Orada dışlandım. Burada da Arap ve yabancı olduğum için dışlanacağımı düşündüm. Orada yaşadıklarım buraya uyumumu etkiledi.” (K6, 08.02.2019, s. 5)

“Ben çok duygusal biriyim. Burada yaşadığım kötü şeyler aklıma Suriye’yi getiriyor ve buraya tutunmamı zorlaştırıyor. Eskisi kadar güçlü değilim. Kendimi böyle olduğum için kabul ettim, Kendimi seviyorum.” (E4, 06.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle katılımcıların kendilerini eskisi kadar güçlü hissetmedikleri anlaşılmaktadır. Bu bireylere ve ailelerine sağlanacak psikososyal yardımların ve koruyucu ruh sağlığı hizmetlerinin dayanıklılıklarını arttıracakı düşünülmektedir.

Üniversite yaşamında dışlanmaya/aidiyete ilişkin bulgular. Bu başlık altında katılımcıların üniversite hayatındaki dışlanma/aidiyet yaşantılarına yer verilmiştir. Katılımcıların dışlanma/aidiyet temasına ilişkin bilgileri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 14

Dışlanma/Aidiyet Teması

Tema	Sıklık (f)
Dışlanma yaşayan	3
Dışlanma yaşamayan	11

Tablo 14’e bakıldığında katılımcıların 3’ü üniversite hayatında dışlanma yaşadığını belirtmiştir. Üniversite hayatında herhangi birisi tarafından dışlanmasının sebebi katılımcının hiç tanınmaması ve sadece Suriyeli olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. (K3), (K6) ve (K7) adlı katılımcılar üniversite yaşamında dışlanma/aidiyet yaşantılarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Yaşadım. Dersin kitabı yoktu. Hocaya eğer bir kitap varsa verir misiniz veya notlarınız varsa verir misiniz dedim fotokopi çekmek için. Türkçe olduğu için çok zorlanıyorum dedim. O da sen önce git Türkçe öğren öyle üniversite oku dedi. Sonuç olarak kalbim kırıldı hocaya beni kırdın demek istedim. Sinirlendim hatta ona vurmak istedim. Onun dışında her zaman sınıfta tek başımayım, kimse benimle konuşmuyor. Kızlar beni yanına almıyorlar. Benim yanıma oturmuyor kimse. Dışlıyorlar beni.” (K3, 07.02.2019, s. 4)

“İlk geldiğimde yaşadım. Bir gün bir hoca sınıfta yabancı var mı diye soru benim yabancı olduğumu bile bile. Ben el kaldırdım. Hoca da kimse memleketini bırakmamalı, ben asla bırakmazdım dedi. Ben de hocam bizi siz anlayamazsınız dedim. Savaşı yaşamayan bilemez dedim. Hala bizi

sevmiyor o hoca bu da benim derslerimi olumsuz etkiliyor.” (K7, 02.02.2019, s. 6)

“Üniversiteye başladığım ilk zamanlardı. Bir hoca dolaylı da olsa bizi dışladı. Hoca Suriyelileri sevmiyordu. Bir gün şimdi bu sıralarda Suriyeli olsa iyi mi olurdu dedi. Onlar gelip dileniyorlar. Sürekli para istiyorlar demişti. Genelleme yaptığı için çok rahatsız olmuştum ve üzülmüştüm. O hocanın dersine çalışamıyordum. Ama şimdi bu hoca beni seviyor. Üniversite okuyanlara önyargım yok diyor artık.” (K6, 08.02.2019, s. 4)

Yukarıdaki açıklamalar ışığında Suriyelilere karşı tanımadan olan bir önyargının mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Suriyelilerin tamamının aynı olduğu genellemesinden dolayı bireyler dışlanmışlardır. Zamanla bu ayırım ve önyargılar ortadan kalkmıştır.

Tablo 14’e bakıldığında ise 11 katılımcı üniversite yaşamında hiç dışlanmadığını belirtmiştir. Bu da beklenen bir durumdur. Sadece üniversite eğitimi almaları bile toplumdaki diğer Suriyelilerden farklı bir yere konuldukları araştırmanın önem ve gerekçesidir. Bu bireylerin dışlanmaya maruz kalmaması aynı zamanda Türkiye’ye aidiyeti arttırdığını düşündürmektedir. (K1), (K4), (K5), (E1), (E3) ve (E7) dışlanma ile ilgili düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ben hiç dışlanmadım. Aksine o kadar yardımcı oldular ki hocalarıma çok minnettarım. Ben biraz geç başladım üniversiteye. Hocalarım bana ek ders verdiler. Beni mazeret sınavlarına hazırladılar. Destek oldular bana her zaman. Arkadaşlarım bana hiç yabancı birisi gibi davranmadı. Arkadaşlarım anlamadığım zorlandığım yerleri bana anlatıyorlar. Bu da benim derslere ilgimi arttırdı.” (K5, 04.02.2019, s. 4)

“Üniversite hayatı dışarıdan çok farklı, burada hiç ayrımcılık yok. Ben en iyi arkadaşları üniversitede buldum. Hocalar da zaten çok iyi. Onları çok seviyorum. Onlar da beni seviyorlar. Hocalarım ve arkadaşlarımın yaklaşımı sayesinde kendimi Türkiye’ye daha alışmış ve ait hissediyorum.” (E7, 06.02.2019, s. 5)

“Hocalarım siz bizim kardeşimizsiniz diyor. Bize çok iyi davranıyorlar. Bu benim üniversitemi ve Türkiye’yi sevmemi sağladı. Ben başka bölüm okumak istiyordum ama hocalarım bize yakın davrandıkları için derslere olan ilgim arttı, bölümümü sevdim.” (E3, 06.02.2019, s. 5)

“Hocalar bize sıcak davranıyor. Suriyeliyim diye önyargılı olmadılar hiç. Yabancı olduğumuz için bize yüksek not da vermediler. Orta yolu buluyorlar. Hocaların tutumu benim de motivasyonumu artırıyor ve buraya aidiyetimi artırıyor.” (K1, 04.02.2019, s. 5)

“Kimse dışlamadı beni. Hocalarım bizi seviyor, başarılarımı takdir ediyor. Geçen hafta bir hocam bana kitap hediye etti, sınıfta en yüksek notu ben aldığım için. Bu da derse ilgimi daha da arttırdı.” (E1, 06.02.2019, s. 6)

“Bizi hem üniversitede hem TÖMER’de hocalar çok sevdiler. Hiç dışlanmadım. Çok sıcaklardı. Bir tane hocam vardı TÖMER’de annem gibiydi. Her gördüğümde sarılmak istiyorum ona.” (K4, 07.02.2019, s. 6)

Yukarıdaki ifadelerden yola çıkarak Suriyeli üniversite öğrencilerinin özel bir grup olduğu bir daha anlaşılmaktadır. Toplumun daha bilinçli kesimi ile olmaları, üniversite kampüslerinde sosyalleşerek uyum sürecini hızlandırdıkları düşünülebilir. Ayrıca üniversitede dışlanmamaları da Türkiye’ye ve üniversitelerine olan aidiyetlerini arttırdığına inanılmaktadır.

Üniversitenin sunduğu imkânlarla ilişkin bulgular. Bu başlık altında katılımcılar eğitim aldıkları üniversitenin sunduğu imkânları değerlendirmişlerdir. Katılımcıların tamamı eğitim aldıkları üniversitenin imkân ve koşullarından memnun olduklarını dile getirirken, katılımcılardan gelen cevaplar doğrultusunda üniversitenin sağladığı imkânlar teması ile ilgili alt temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15

Üniversitenin Sunduğu İmkânlarla İlişkin Alt Temalar

Alt tema	Sıklık (f)
Sosyal faaliyetler	14
Eğitim kalitesi ve kariyer planları	14
Burs/barınma	9
Ruh sağlığı	5

Tablo 15’e bakıldığında üniversitenin sunduğu sosyal faaliyetlerden tamamının memnun olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu bulgusu en beklenen sonuç olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü üniversite öğrencileri zamanların çoğunu kampüslerinde ve sosyalleşebilecekleri ortamlarda geçirmektedirler. Bu sosyal ortamlarda yeni arkadaşlar edinebilir, diğer üniversite öğrencileri ile tanışabilir ve böylelikle hem üniversiteye olan bağlılıklarının arttığı hem de Türkiye’ye uyumlarının kolaylaştığı söylenebilir. Katılımcılardan (K2), (K3), (K7), (E1), (E2), (E3) ve (E5) üniversitenin sunduğu imkânlardan sosyal faaliyetlerin kişisel gelişimi üzerindeki etkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ben çok sosyal faaliyete katılıyorum. Sadece üniversite öğrencilerine yönelik çok sosyal faaliyet var. UNICEF’in etkinliklerine gidiyorum sık sık. Orada hem Türk hem Suriyeli hem de başka uyruklardan olan insanlarla tanışıyorum. Başka milletlerden insan tanımak çok güzel bir şey. Bu ruh

sağlığını olumlu etkiliyor ve özgüvenimi çok artırıyor. Mesela bazı etkinliklerde dış görünüşümden yabancı olduğum anlaşıldığı için insanlar gelip benimle tanışmak istiyorlar. Kendimi mutlu hissediyorum benimle gelip tanışmak istediklerinde. Sonuç olarak buradaki insanlarla kaynaşmış oluyorum ve buraya uyum sağlamaya başlıyorum.” (K2, 02.02.2019, s. 6)

“Üniversite içerisinde olan sosyal faaliyetler benim Türkiye’ye uyum sağlamamda çok etkili oldu. İlk geldiğimde çok az Türkçe biliyordum. Sosyal faaliyetlere katıldım. Türkler bu sosyal faaliyetlerde bizi anlamaya ve bize yardımcı olmaya çalışırdı. Destek oluyorlardı, çok iyi insanlar var burada. İnsanların böyle davranması özgüvenimi ve Türkiye’ye aidiyetimi artırıyor. Bence biz üniversite okuduğumuz için üniversite okumayanlara göre daha kolay uyum sağlıyoruz. Çünkü hem üniversiteli Türkler hem de üniversite okumayan Türklerin gözünde daha nitelikliyiz.” (E1, 06.02.2019, s. 6)

“Ben çok samimi bir insanım. Ben çok sosyal sorumluluk projesinde görev alıyorum. Beni her yerde görebilirsiniz. Mesela ben uluslararası öğrenci günlerinde tercümanlık yapıyorum. Orada bir sürü Türk’le tanışıyorum. Sonucundan pişman olmuyorum ve kendimi geliştirmiş hissediyorum. Türklerle tanışıp arkadaş olmak benim Türkiye’ye aidiyetimi artırıyor.” (K7, 02.02.2019, s. 7)

“Ben Suriyeli Öğrenci Topluluğu başkanayım. Çok güzel sosyal etkinlikler yapıyoruz. Kermes düzenliyoruz, Suriye’ye yardım göndermek için etkinlikler düzenliyoruz. Türk arkadaşlarımız da bize çok yardım ediyor sosyal faaliyetlerde. Daha çok kaynaşıyor ve seviyoruz birbirimizi. Böyle olunca daha çok ait hissediyorum kendimi Türkiye’ye.” (E3, 06.02.2019, s. 6)

“Ben çok faaliyete katıldım üniversitede. Herkes çok sıcak davrandı. Ben girişken biri olduğumdan genelde ilk adımı kendim atarım. Hatta bazı üniversite öğrencileri daha milliyetçi diyorlar ama onlar da çok sıcak davranıyorlar bize. Üniversiteli Türklerin bizim kendimizi buraya ait hissetmemizdeki payı çok büyük.” (E5, 06.02.2019, s. 6)

“Sosyal faaliyetlerde Türkler ilk adımı attıklarında kendimi mutlu hissediyorum, onlardan biriymişim gibi düşünüyorum. Sosyal faaliyetlerde ortak hobiler keşfediyorum arkadaş oluyoruz. Buraya alışmamda en önemli pay üniversite okuyan Türkler kesinlikle.” (E2, 04.02.2019, s. 4-5)

“Geçen sene üniversitede festival oldu. Her ülke kendi yöresel kıyafetlerini, yemeklerini ve eşyalarını tanıttı. Farklı milletlerden insanlar tanıştık. Bu özgüvenimi arttırdı. Ben hala çok az alıştım. Bu aktiviteler artsa keşke ve daha hızlı alışsam buraya.” (K3, 07.02.2019, s. 5)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında katılımcıların eğitim aldıkları üniversitelerin kendileri için önemli ve kendilerini iyi hissettikleri yerler olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgudan hareketle üniversitelerde kendilerini daha iyi hissedebilecekleri sosyal faaliyetlerin, kültürel gün ve gezilerin artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Tablo 15'e bakıldığında katılımcıların tamamının üniversitede aldıkları eğitimden menün oldukları ve kendilerine kariyer planları yapabildikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcılardan 11'i (K1, K2, K4, K6, K7, E2, E3, E4, E5, E6) yüksek lisans, 8'i (K1, K2, K4, K6, E1, E4, E5, E6) ise doktora eğitimi almak istediklerini belirtmiştir. Katılımcılardan (K2), (K7), (E1), (E2) (E5) ve (E6) üniversitenin sunduğu imkânlardan eğitim kalitesinin kişisel gelişimi üzerindeki etkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Burada eğitim gerçekten çok kaliteli. Kendimizi çok iyi yetiştirme şansımız var. Hocalarımız çok iyiler, çok fayda sağladılar bize. Dışarıda iş bulmak istersek çok avantajlıyız bence. Üniversitenin bize verdiği eğitim beni çok geliştirdi. Başka bir yerde yaşasam belki gelecek kaygısı yaşırdım ama bu üniversitede eğitim almak beni rahatlatıyor." (K7, 02.02.2019, s. 7)

"Ben burada güzel bir eğitim alıyorum. Işık tuttu bize üniversite. Üniversitemden çok memnunum. Hayattaki en güzel yer. Üniversite okumayanlarla kendimi kıyasladığımda ben buraya %100 alıştım diyebilirim ama onlar çok gerideler benden." (E1, 06.02.2019, s. 6)

"Notlarım iyi, bu benim azmim kadar hocalarımın kaliteli ve üniversitemin imkânlarının fazla oluşundan kaynaklanıyor. Teknik bir üniversitede eğitim almam ileride mühendis olarak iş bulmamı da kolaylaştıracaktır." (E6, 02.02.2019, s. 5)

"Suriye o kadar geride ki kıyaslayamam bile. Orada doktora yapmak istersen para vermelisin üniversiteye. Burası çok daha kaliteli. İyi bir üniversitede eğitim alıyorum. İngilizce eğitimi çok iyi. Ben de yüksek lisans ve doktora yapmak istiyorum." (E5, 06.02.2019, s. 6)

"Ben üç dil biliyorum. Benimle insanlar çalışmak isteyebilirler. Üniversitede aldığım eğitim beni çok iyi bir yere taşıdı. İki yıl sonra mezun olur olmaz yüksek lisansa başlayacağım. Sonra hem çalışıp hem doktora yapacağım." (K2, 02.02.2019, s. 6)

"Buradaki eğitim Suriye'den çok ileride. Özellikle benim alanımda... Suriye'de hemşirelik iki yıllık ve kızlar okuyamıyorlar. Ben burada iyi bir eğitim alıyorum ve kesinlikle yüksek lisans yapacağım." (E2, 04.02.2019, s. 5)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında üniversitenin katılımcıların kişisel gelişiminden mesleki tercihlerine ve planlarına kadar pek çok alanda faydasının olduğu görülmektedir. Türkiye'de üniversite okumanın özellikle kadınlar için bir şans ve çok değerli olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 15'e bakıldığında 9 katılımcının üniversitenin sunduğu burs ve barınma olanaklarının kendilerini ekonomik olarak rahatlattığını ve üniversiteye olan bağlılığını arttırdığını ifade etmiştir. Bireyler özellikle kampüs içlerinde barındıklarında hem daha

fazla sosyalleşme imkânına erişebilmekte, hem de Türkçe'yi daha fazla pratik yapma şansına sahiptirler. Dolayısıyla güvenlik dâhil her açıdan avantajlı olduklarını ve üniversitenin barınma ve burs koşullarından faydalanmanın bireylerin Türkiye'ye uyumlarını arttıracakı düşünülmektedir. Özellikle mühendislik alanında eğitim alan bireylere burs verilmesinin değerli olduğuna inanılmaktadır. Mühendislik öğrencisi olan bir katılımcı Suriyeli oldukları anlaşıldığında burslarının kesildiğini ve zorluk yaşadıklarını belirtmiştir. Bu öğrencilere sağlanacak maddi yardımların gelecek motivasyonlarını arttıracakı ve maddi ihtiyaçlarının karşılanarak daha başarılı bireyler olacağını düşündürmektedir. Katılımcılardan (K4), (K5), (K6) ve (E2) üniversitenin sunduğu imkânlardan burs ve barınma koşullarının kendini idare edebilmesi üzerindeki etkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Burs almak benim için bir avantaj, devlet bize yurt da veriyor. Devlet yurdunda kalamasam aldığım tüm burs konaklamaya gidecek. Allah yardım edenlerden razı olsun. Eğitim masraflarımı karşılayabiliyorum burs sayesinde. Yoksa çalışmak zorunda kalırdım. Yurdum bu sene kampüsün içine taşındı, artık okuluma daha severek geliyorum. Eskiden zorla geliyordum gibi hissederdim.” (E2, 04.02.2019, s. 5)

“Üniversite öğrencisi olduğum için burs imkânı çok fazla oluyor Ankara’da. Üniversite öğrencisi olduğum için devletin burs vermesi, benim yaşam alanımı genişletiyor. Ben geçen sene çok uzak bir yerde kalıyordum. Kampüse gelmem bir buçuk saat sürüyordu. Şu an kampüs içinde bir yurtta kalıyorum. Böyle bir olanağın sağlanması üniversiteme olan bağlılığı arttırıyor elbette.” (K4, 07.02.2019, s. 6)

“Bir ihtiyacım olduğunda burs sayesinde alabiliyorum bu da beni rahatlatıyor tabii ki. Bazen burs olmazsa ne yaparım diyorum. Mesela ben 700 TL burs alıyorum. 400 TL’sini aileme gönderiyorum. Bu burs olmazsa ben çok zorlanırdım okumakta. Ailem de çok zorluk çeker. Allah razı olsun bize burs verenlerden. Yetmiyor ama yine de çok minnettarım.” (K5, 04.02.2019, s. 5)

“Benim ailem beni okutmakta çok zorlanıyordu ama bu sene devlet yurdu çıktı bana. Artık daha rahatım. Aslında yine zorlanıyorum ama daha kanaatkâr olmayı öğrendim. Üniversitemden başarı bursu da kazandım. Üniversitemin böyle bir fırsat sunması beni mutlu etti ve üniversiteme aidiyetimi arttırdı.” (K6, 08.02.2019, s. 5)

Yukarıda da söylenildiği gibi Suriyeli üniversite öğrencilerine yapılacak burs ve barınma yardımlarının üniversiteye aidiyetlerini daha da arttıracakına inanılmaktadır. Bunun için de yabancı öğrenci bursları arttırılabilir.

Tablo 15’e bakıldığında 5 katılımcı üniversitenin ruh sağlığı hizmetinden menün kaldıklarını belirtmişlerdir. Şüphesiz psikolojik destek alan bireyler acılarını bir nebze

olsun unutmakta, kendini daha güvende ve güçlü hissetmekte ve başa çıkamadığı durumlarla mücadele etme gücü bulacaktır. 7 katılımcı ise (K2, K3, K5, K6, E1, E2, E5) ruh sağlığı desteğine ihtiyacı olmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan (E3) ve (E7) üniversitenin sunduğu imkânlardan ruh sağlığı desteğinin psikolojik iyilik hali üzerindeki etkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Başta kendimi çok yalnız hissediyordum. Kimseye derdimi anlatamıyordum. Kimseyle derdimi paylaşmamak iyi mi kötü mü bilmiyordum. Herkes kendi derdine düşmüş, benimle kimse ilgilenmez diyordum. Bir gün üniversitede psikolojik danışmana gittim. Bana çok iyi geldiğini hissettim. Aslında düşündüğüm kadar yalnız ve çaresiz olmadığımı fark ettim. Diğer sıkıntılarımı da anlattım. İlk defa birisine derdimi anlatmıştım. Biraz güven sorunu yaşamama rağmen anlatmak beni rahatlattı. Şimdi daha iyi hissediyorum kendimi. Daha güçlüyüm. Başım sıkışınca psikolojik yardım alabileceğimi biliyorum ve bu beni mutlu ediyor.” (E3, 06.02.2019, s. 6)

“Ben üniversite sınırları içerisinde kendimi kötü hissedecek hiçbir şey yaşamadım. Ama dışarıda yaşadığım bazı sorunlardan dolayı kendimi çok kötü hissettim. Birinden yardım almak istedim ama nereden alacağımı bilemedim. Bir arkadaşımın yol göstermesiyle üniversitenin psikoloğuna başvurdum. Bana nasıl iyi geldiğini anlatamam size. Çok mutlu oldum. Büyüdüm resmen. Üniversitemin böyle bir imkânı olması en az bize bilgi vermesi kadar önemli bence. Kendimi güvende ve daha güçlü hissettiriyor.” (E7, 06.02.2019, s. 5)

“Ben bir dönem çok psikolojik sorun yaşadım. Üniversitedeki psikolojik danışma biriminden psikolojik yardım aldım. Kendimi güçlendirmemi sağladı bu yardım. Kendimi daha iyi tanıdım. Artık özgüvenim daha yüksek ve daha mutluyum. Önüme bakıyorum. Hala bazen yardım alıyorum. Zorluk çeken tüm arkadaşlarıma da tavsiye ediyorum.” (K4, 07.02.2019, s. 5)

Üniversitede ruh sağlığı alan bireylerin kendini daha iyi hissedecekleri tahmin edilmektedir. Fakat bu ruh sağlığı hizmetlerinin araştırmacının kendi deneyimlerinden de faydalanarak yeterli sayıda olmadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu bireylere ve diğer öğrencilere sunulacak ruh sağlığı hizmetlerinin yaygınlaşması için gerekli ofisler, ekipmanlar ve ruh sağlığı alanında çalışan psikolojik danışmanlar ve psikologların istihdam edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü ruh sağlığına ihtiyacı olmadığını düşünen katılımcılar ihtiyacı oldukları psikolojik desteği yurttaki oda arkadaşlarından aldığını veya yakın arkadaşlarına anlatarak destek ihtiyacını karşıladıklarını belirtmişlerdir. Bu bireylere yönelik hizmetlerin artırılmasının gelecekte daha mutlu ve ruh sağlığının daha iyi olmasına ve yaşayabilecekleri olası uyum problemlerinin azalmasına yardımcı olacaktır. Bireylerin psikolojik danışma hizmeti

almaktan geri durması çekinmesi ve utanmasıyla da açıklanabilir. Arkadaşlarının onu dışlayacağı korkusu yaşayabilirler. Bu bireylere psikolojik yardımın en yakın yerde (örneğin kaldıkları yurtlarda) sağlanmasının bireylerin sosyal hayata daha kolay uyum sağlayabileceğini düşündürmektedir.

Katılımcılardan (K1) ve (E4) üniversitenin ruh sağlığı desteği sunduğunu bildiği, fakat bu desteğe erişim konusunda bilgisi olmadığı için psikolojik yardım almadığını belirtmiştir.

“Kendimi daha iyi tanımak için yardım almak istedim fakat çok bilgim yoktu nasıl alacağımı ilgili. Ben kişisel gelişimi ve kendimi geliştirmeyi çok seven biriyim. Zaten benim bir sürü psikolojik kitaplarım var. Kitaplar okuyarak, pozitif düşünerek, hayaller kurup umutlar yeşerterek kendimi tedavi edebiliyorum. Dara düşünce bunları yapıyorum.” (E4, 06.02.2019, s. 5)

“Ben yardım almak istedim özellikle ilk geldiğim zamanlar. Bir arkadaşım sordum o bir yere yönlendirdi. Ben de nasıl yardım alacağımı bilemedim. Biraz da korktum. Psikoloğa güvenebilir miyim diye çok sordum kendime. Nasıl yardım alırım diye çok bilmediğim için ben de psikolojik destek almaktan vazgeçtim.” (K1, 04.02.2019, s. 5)

Katılımcı görüşlerinden faydalanarak Suriyeli üniversite öğrencilerinin ücretsiz üniversitelerin psikolojik danışma birimlerinden yardım alabilecekleri hususunda bilgilendirilmelerinin ciddi önem arz ettiğine inanılmaktadır.

Son olarak araştırma sorularının sonunda katılımcılardan görüşmeyi değerlendirmeleri istenmiştir. Ayrıca kendilerinden sonra görüşülecek kişilere hangi soruların sorulabileceği ile ilgili öneriler alınmıştır. Aşağıda bazı katılımcıların geri bildirimleri ve araştırmaya yönelik getirmiş oldukları önerilere yer verilmiştir.

“Türkiye’de gerçekten çok mazlum Suriyeli var. Biz üniversiteliler olarak çok şanslıyız. Türkçemiz iyi kendimizi ifade edebiliyoruz. Ama okumayanlar, yaşlılar, engelli Suriyeliler çok fazla. Onlarla da çalışmalar yapılabilir. Biz çok sıkıntı çektik. Umarım bu paylaştıklarımızı herkes okur ve neler yaşadığımızı bilirler. Bir saat daha görüşmek isterim sizinle. Kendimi anlatma fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederim.” (E7, 06.02.2019, s. 7)

“Kimseye anlatamadığım içime attığım şeyleri burada sizinle paylaşmak bana iyi geldi, rahatladım. Bizim durumumuzla ilgilenen birilerinin olması çok güzel. Bizim için birisi tez yazacak, bu sayede insanların Suriyelilere önyargısı kırılabilir. Bu beni çok mutlu ediyor, bu ülkeye alışmak için bana umut oluyor. Bizim için uğraşmışsınız teşekkür ederim.” (K6, 08.02.2019, s. 7)

“Şunu söylemek istiyorum görüşmeyle ilgili. İnsanlar gelip bize anketler uyguluyorlar ve çok sıkılıyor. Bence verimli olmuyor. Bu tarz yüz yüze çalışmalar daha faydalı bana kalırsa. Yaşantılarımızı paylaşmamız anlaşılmanız için daha önemli.” (E5, 06.02.2019, s. 7)

“Suriyelilerin halinden anlayan insanların olması ve böyle bir çalışma yapılması çok güzel. Bizim yaşadığımız sıkıntılarla ilgilenmek isteyen birilerin olması bana umut oldu ve mutlu oldum. Umarım insanlar okur ve gerçekleri öğrenirler.” (K5, 04.02.2019, s. 6)

“Kendi adıma çok iyi bir görüşmeydi. Kampta yaşayanlarla da görüşme yapmanızı mutlaka öneririm. Diğer dışarıda yaşayanlar gibi değiller. Daha ilginç yaşantılar var orada. Kampta da çok sıkıntı yaşıyor. Onları da araştırabilirsiniz.” (K7, 02.02.2019, s. 8)

“Biz Suriyelilerin neler yaşadığını ortaya koymak ve buraya alışmak için yaşadığımız zorlukları ele aldığınız için size teşekkür ederim. İnsanların bunları okumasını ve bize karşı önyargılarını azaltmasını çok isterim.” (K4, 07.02.2019, s. 8)

“Biz çok kötü şeyler yaşadık bunları anlatsak da insanlar bizi dinlemezler, bize inanmazlar. Ama tezi insanlar okuyunca bize karşı önyargılarını kırarlar. Görüşme çok güzeldi. Teşekkür ederim.” (K3, 07.02.2019, s. 6)

“İlk kez böyle bir görüşme yaptım. Dertleştik. Sıkıntılarımı anlatmak bana iyi geldi. Kendimi çok rahatlamış hissettim.” (E6, 02.02.2019, s.7)

Katılımcılar görüşmeden menün kaldıklarını, böyle bir çalışmanın yapılmasından dolayı müteşekkirdiklerini ve bu çalışmaların artmasını temenni etmektedirler. Araştırma bulgularını özetlemek gerekirse katılımcıların tamamı Suriye’deki savaş çıkmadan önce gayet güvenli bir hayat yaşadıklarını, ekonomik durumlarının iyi olduğunu, aldıkları eğitimin yeterli ve geleceğe yönelik eğitim hayatları ile ilgili planlarının olduğunu paylaşmışlardır. Katılımcılar savaş çıktıktan sonra pek çok yakınını kaybetmenin yanı sıra ekonomik olarak yoksulluk yaşamış, eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. Sahip oldukları her şeyi kaybettiklerini ve Suriye’de bıraktıklarını belirten katılımcılar psikolojik olarak zarar görmüşlerdir. Savaşla birlikte dışlanma yaşayan bu araştırmanın katılımcıları ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Katılımcıların ailevi ve çevresel faktörlerin, gelecek beklentilerinin, kariyer tercihlerinin ve benzer kültürel özelliklerin olması Türkiye’yi tercih etmelerindeki temel faktörler olmuştur. Katılımcılar Türkiye’ye ilk gelirken yaşanacak yer, dil, güvenlik, çalışma, eğitim, barınma vb. konularda belirsizlikler yaşarken olumlu ve olumsuz yaşantılar deneyimlemişlerdir. Bu deneyimler ve daha önce Suriye’de yaşadıkları

Türkiye’den beklentilerinin yeniden biçimlenmesine sebep olmuştur. Katılımcılar daha kanaatkâr olduklarını ve öncelikle temel ihtiyaçların karşılanmasını beklemişlerdir.

Katılımcıların Türkiye’ye entegrasyonu sürecinde çeşitli risk faktörlerinin olduğu anlaşılmıştır. Bunlar Suriye’de bırakmış oldukları maddi ve manevi değerler, Türkiye’de maruz kaldıkları olası dışlanma deneyimleri, eğitim dil, haksız söylentiler, psikolojik ve sosyal desteğin olmayışıdır. Risk faktörlerine karşı katılımcılar Türkiye’ye entegrasyonunu kolaylaştıran koruyucu faktörlerin olduğunu belirtmişlerdir. Türkçeyi öğrenmek ve konuşabilmek, üniversite eğitimi almak, Türkiye’nin güvenli bir ülke olması, ekonomik ve sosyal destek kaynakların oluşması ve zamanla önyargının ortadan kalkması, geleceğe umutla bakma, akademik hayatta başarılı olmak ve diğer bireysel özellikler katılımcıların Türkiye’ye entegrasyonu için koruyucu faktörlerdir. Katılımcılar gelecekte Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup Türkiye’de hayata devam etmek istediklerini belirtirken savaşın bitmesi durumunda Suriye’ye geri dönebileceklerini paylaşmışlardır. Üniversite eğitime devam ederken dışlanma yaşamadıklarını, kendilerine kariyer hedefleri oluşturduklarını, sosyal faaliyetlere katılarak kendilerini geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Son olarak katılımcıların görüşlerine bakıldığında, ihtiyaç duyduklarında her türlü sosyal ve psikolojik desteği üniversitede bulabildikleri anlaşılmaktadır.

Bölüm 5

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde içerik analizi sonucu elde edilen araştırma bulgularının tartışılması ve yorumlanmasına yer verilecektir. Tartışma ve yorum, bulguların sunulduğu sırayı izlemekte olup araştırmada belirlenen dört kategori başlığında sunulacaktır. Bununla birlikte pek çok bulgunun birbiriyle ilişkili olması nedeniyle araştırmanın temalarına ilişkin tartışma ve yorum farklı başlıklara bölünmemiş, bir bütün halinde sunulmuştur.

Araştırma Bulgularının Tartışması

Suriye’deki yaşam kategorisindeki bulguların tartışılması. Bu araştırmada ilk olarak katılımcıların Suriye’deki yaşamına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk çağı yaşantıları incelendiğinde aile yapısının ve aile değerlerinin, kendilerinin gelişimi ve hayata bakışını önemli ölçüde etkilediği anlaşılmaktadır. Vaughn, Block ve Block (1988) okul öncesi çağıdaki çocukların kişilik gelişimleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Aynı bireylerden ergenlik çağına geldiklerinde de veriler toplanmıştır. Sonuç olarak erken çocukluk döneminde yaşadıkları deneyimlerin çocukların ergenlikteki psikolojisinde önemli bir etkisi olduğunu belirlenmiştir. Bu araştırmalardan hareketle gerek çocukluk gerekse ergenlik döneminde anne babanın çocukları ile kurdukları ilişkinin kalitesi; bireylerin atılganlık, kendini kabul, benlik saygısı, akademik başarı, sosyal beceriler ve çevresine uyum sağlama düzeylerini olumlu etkilemektedir (Argun, 2005; Yılmaz, 2009). Buna paralel olarak bu araştırmada katılımcılar ebeveynle sağlıklı iletişim kuramadıklarında ve ebeveynlerinin kendileriyle arkadaş gibi olmadığında benlik saygılarının düşük olduğunu ve yeterince özgüvenli olmadıklarını belirtmişlerdir. Günalp (2007) yapmış olduğu bir araştırmada anne baba tutumlarının çocukların özgüven duygularının gelişimini etkilediğini belirtmiştir. Smith, Perou, ve Lesesne’a (2002) göre ebeveyn tutumlarının bireyin karakterinin ve davranışının gelişimi üzerindeki etkisinin yanı sıra, ailenin ergenlik gibi kritik bir gelişim sürecinin başarıyla tamamlanmasında ergenlere önemli bir katkısı vardır. Muris, Meesters ve Brakel (2003) yürüttükleri bir çalışmada koruyucu ve endişeli çocuk yetiştirme tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklarının daha edilgen ve kendine güvensiz oldukları sonucuna ulaşmıştır. Olumsuz ebeveyn tutum tutumlarının çocukların üzerindeki olumsuz

etkilerini ortaya koyan pek çok vardır (Akkök, Ögetürk ve Kökdemir, 1998; Bronte-Tinkew, Moore ve Carrano, 2006; Kim ve Kim, 2008; Muris, Meesters ve van Brakel, 2003; Soner, 2000). Bu sonuçlar araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir. Bireylerin ebeveynleri ile geliştirdikleri ilişki kişilik gelişimini etkilediği gibi ilerisi için ruh sağlığı için koruyucu veya risk faktörü olabilir.

Bu çalışmadaki katılımcıların savaş öncesi ruh sağlığı değerlendirildiğinde sadece ikisinin zaman zaman ruh sağlığı problemi yaşadıkları belirtilmiştir. Savaştan önce ruh sağlığını olumsuz etkileyen durumlar ebeveynle çatışma ve bu çatışmanın sebebi olarak zaman zaman kendilerini sorumlu tutmalarıdır. Grych, Fincham, Jouriles ve McDonald (2000) on-on dört yaş arasındaki çocuklar ile yürüttüğü bir çatışmada ebeveynler arasındaki çatışmanın çocuğun kendilik algısı ve çevresiyle olan uyumunu olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Benzer şekilde Davies ve Lindsay'ın (2001) ergenlerle yürüttükleri bir çalışmada ebeveynler arasındaki çatışmanın çocukların gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratmakta ve çeşitli uyum sorunlarına sebep olmaktadır. Grych, Harold ve Miles (2003) yapmış oldukları bir çalışmada ebeveynler arasındaki çatışmadan kendilerini sorumlu tuttıkları ve çocuğun çatışmaya dâhil olup kimi zaman daha hassas olduğunu kimi zaman ise daha saldırgan olduğunu belirtmiştir. Bireyin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkinin diğer bir sebebi ebeveynle olan kuşak farkıdır. Lotfi, Kabiri ve Ghasemlou'nun (2013) çalışmasında bireylerin ebeveynleri ile arasında olan kuşak farkı aralarında çatışma yarattığı belirtilmektedir. Ayrıca bu çalışmada kuşak farkının bireyler için önemli olan değerleri de farklılaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bahsedilen araştırmalar çalışmanın sonuçları ile birebir örtüşmektedir. Buradan hareketle ergenlik ve ergenlik öncesinde aile içi yaşantıları uzun vadede kişilikleri üzerinde etkili olurken kısa vadede çatışmalara dâhil olup davranışları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Katılımcıların bazıları Suriye'de küçük bir köyde ve ilçede yaşamaktaydı. Bu katılımcılar geniş aileleri ile birlikte Suriye'de tarım ve uğraştıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların göç etmeden önceki yaşantıları göçten sonraki hayatı üzerinde etkili olmuştur. Göç etmeden önce köyde yaşayan bireylerin göçten sonra büyük bir şehre geldiklerinde uyum sorunu yaşadıkları görülmüştür. Şenyapılı (1982) tarımla uğraşan bireylerin işlerini bırakıp kente göç ettiklerinde kentteki işleri yapmakta zorlandıklarını ve uyum sorunu yaşadıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların Suriye’de savaş öncesine ilişkin bulgular incelendiğinde, çoğunun ekonomik durumunun iyi olduğunu geriye kalanlar ise ekonomik olarak durumlarının çok iyi olduğunu belirtmişlerdir. Bu yüzden katılımcılar rahat bir hayat sürdürdüklerini ve zorlanmadıklarını paylaşmışlardır. Bu bulguyla ilgili olarak Adler ve Ostrove (1999) sosyoekonomik düzeyin bireyin genel ruh sağlığı üzerinde etkisi olduğunu belirtmiştir. Sosyoekonomik düzey olarak daha “iyi durumda” olan bireylerin kendilerini psikolojik açıdan daha iyi hissettikleri ve daha az psikolojik strese maruz kaldıklarını belirtmiştir. Bradley ve Corwyn (2002) çocuğun gelişimi üzerinde sosyoekonomik durumun olumlu etkisi olduğunu belirtmiştir. Subramanian, Kim ve Kawachi (2015) sosyoekonomik düzeyin bireyin refah ve mutluluk düzeyini arttırdığını ifade etmiştir. Bu çalışmadaki bireylerin savaş öncesi yaşantıları tıpkı yukarıda sunulan diğer çalışmalarda olduğu gibi diğer insanlar kadar normal olduğu anlaşılmaktadır.

Bu araştırmada katılımcıların Suriye’deki savaştan nasıl etkilendiğine dair sonuçlara ulaşılmıştır. Katılımcılar savaş sonrası şiddet ve dışlanmayla karşılaştıklarını, yoksullaştıklarını, yerinden edildiklerini ve ruh sağlığının olumsuz yönde etkilendiğini belirtmiştir. Yüzbinlerce insanın ölümüne sebep olmasının yanı sıra, yapılan çalışmalar incelendiğinde savaşın insanların fiziksel, politik ve psikolojik şiddete maruz kaldığı, dışlandığı ve bu yüzden yerinden edildiği anlaşılmaktadır (De Juan ve Bank, 2015; Devakumar ve diğ., 2015; Elsafti ve diğ., 2016; Heisbourg, 2015; Karell, 2017; Kaypak ve Bimay, 2016; Şen, 2013). Savaşın olumsuz sonuçları ile ilgili olarak Feinstein ve Starr (2015) yılında yapmış oldukları çalışmada Suriyeli gazetecilerin psikolojik iyi oluşlarının internetteki şiddet haberlerinden olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir. Connel (2012) Eritre halkının ülkedeki dini ve politik baskının, hükümetin halkına şiddet uygulamasının insanların ülkelerini terk etmesine sebep olmuştur. Eritre’de yapılan bir başka çalışmada Tronvoll (2009) yine insanların ülkelerinde aradıkları özgürlükleri bulamadıklarını, kendilerine uygulanan şiddetle mücadele ettiklerini ve ülkelerini terk etmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Baltes (2016) Suriye’deki savaşın yıkıcı sonuçlarından birisi dine dayalı ayrımcılıktır. Özellikle rejimin yürüttüğü mezhepsel ayrımcılık politikası Suriye’deki savaşta insanların dışlanmasına zemin hazırlamıştır. Suriye’deki güvenlik eksikliğine rağmen çevresel koşullardan dolayı sağlık sektöründe çalışan genç ve yetenekli doktorlardan rol fazlası davranış beklenmesi ve giderek daha zor şartlarda çalışmalarının beklenmesi eğitilmiş

personelin yerinden edilmesine ve ülkeden kaçmasına neden olmuştur (Abbara ve diğ., 2015).

Savaşın olumsuz sonuçlarından birisi eğitimin sekteye uğramasıdır. Horn (2015) Suriye’de az sayıda eğitim kurumunun işlevsel olduğunu belirtmiştir. Suriye’deki savaş boyunca yükseköğrenim düzeyindeki öğrencilerin daha fazla hedef alındığı ve terör saldırılarının bu gruba karşı olduğu belirtilmiştir (Bradford ve Wilson, 2013). Dolayısıyla terör saldırılarının öncelikli hedefi olan yükseköğrenim çağındaki bireyler saldırılara karşı daha savunmasız kalmıştır (Milton, 2019). Öyle ki üniversitelere yönelik ilk büyük saldırı 2013 Ocak ayında savaş sonucu yerinden edilen kişilerin barınma merkezine dönüştürülmüş Halep Üniversitesi’nin Mimarlık fakültesine yapılan bombalı saldırıdır. Bu saldırıda 87 kişi hayatını kaybetmiştir (MESA, 2013). Rejim karşıtı birçok öğrenci ülkeden kaçmak zorunda kalırken, diğerleri yükseköğretime devam etmiştir. Suriye’de mültecilik statüsüyle yasadışı olarak ayrılmak istemedikleri ve bu nedenle lisans çalışmalarını tamamlamaları ve denklik sorunu yaşamamak için bürokratik engellere takılmışlardır. Bu sebeple hayatını kaybeden çok sayıda üniversite öğrencisi olduğu belirtilmiştir (Milton, 2019). Bu bilgilerden anlaşılmaktadır ki eğitime yönelik yapılan saldırılar bireylerin yerinden edilmelerinin önemli bir nedenidir. Dünya Bankası (2008) verilerine göre savaş öncesine kadar Arap Dünyasında temel eğitimin en iyi verildiği ülke Suriye’ydi. Ancak çatışmalar ülkedeki eğitimi bitirme noktasına getirmiş (Seydi, 2013), bu durum eğitim çağındaki öğrencilerin kariyer planlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Seydi’nin çalışmasında Suriye’deki savaş sonrası eğitim ortamına ilişkin olarak okulların çatışma ortamında ortaya çıkacak bina ihtiyacını karşılamak için kullanıldığı belirtilmiştir. Aynı çalışmada savaştan sonra Suriye’de üniversite çağındaki gençlerin okula devam etmesinin söz konusu olamayacağı hatta öğrencilerin farklı taraflarda çatışmalarda yer almak zorunda oldukları ve bunun sonucunun göç, hapis, işkence ve ölümle sonuçlanacağını belirtmektedir. Bu bilgiler ışığında üniversite çağındaki genç bireyleri hedefleri yerine savaşmak zorunda kalmaları onların kariyer hedefleri ve ruh sağlıkları üzerinde olumsuz etki yarattığını söylemek mümkündür.

Savaşın en önemli sonucu şüphesiz insanların yaşadıkları travmadır. Bu travmanın izlerini insanlar uzun yıllar taşıyabilmektedir. Bu yüzden Suriye’deki savaş mağduru insanların ruh sağlığı hizmetlerine erişimi ciddi önem arz etmektedir. Abou-

Saleh ve Mobayed (2013) savaşıla birlikte ÷lkedeki en önemli sağlık kuruluşlarının zarar g÷rdüğünü, eğitimi personel sayısının yetersiz olmasıyla birlikte ruh sağlığı ile ilgili yardım alabilecekleri kuruluşların ciddi oranda azaldığını belirtmiştir. Bu açıklamaya dayanarak Suriyelilerin kendi ÷lkelerinde gelecekte ruh sağlığı ile ilgili bir yardım beklemeyeceklerini ileri sürmüşlerdir. Dünya Ruh Sağlığı Federasyonu (2013) Suriye'deki karmaşıık acil durumun zihinsel sağlık sonuçları hakkında bir eylem çağırısı yaparak insanların ruh sağlığındaki bozulmalara dikkat çekmiştir. Fakat çatışmanın her iki tarafındaki insanların şiddet ve bozulmanın yarattığı zorluk ve travmanın zihinsel sağlık sonuçlarını genel olarak görmezden geldiğini belirtmiştir. Charlson ve diğerleri (2012) Libya'daki çatışmalar sonrası insanların ruh sağlığının ciddi derecede zedelendiğini, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon oranlarının arttığını belirtmiştir. Aynı çalışmada sağlık hizmetlerinin yetersizliği ortaya konularak ve bu hizmetlerin gerekliliği için tüm bölgesel ve uluslararası kuruluşlara yardım çağırısında bulunulmuştur. Savaş sonrası birçok Suriyelinin uzun süre yüksek düzeyde psikolojik strese ve duygusal rahatsızlığa maruz kaldığı bilinmektedir (Abou-Saleh ve Hughes, 2015; Jefee-Bahloul, Barkil-Oteo, Pless-Mulloli ve Fouad, 2015). Lama, François, Marvan ve Sami (2016) savaştan sonra Suriyelilerin şizofreni, bipolar bozukluk, depresif bozukluk, kısa psikotik bozukluk, anksiyete bozukluğu ve madde kullanım bozukluğunun arttığını belirtmişlerdir.

Türkiye'ye geçiş kategorisindeki bulguların tartışılması. Bu araştırmada katılımcıların Türkiye'ye geçiş faktörlerinin neler olduğuyla ilgili bilgiler toplanmıştır. Katılımcıların Türkiye'ye gelmesinde ailevi ve çevresel faktörler, gelecek beklentisi, ruh sağlığı problemleri, kariyer tercihleri ve kültürel faktörlerdir. Katılımcılar daha güvende ve huzurlu bir yaşam geçirmek, şiddetten ve baskıdan kurtulmak için göç ettiklerini belirtmişlerdir. Benzer sebeplerden dolayı insanları göçe iten çalışmalara literatürde rastlanmaktadır (Aydın, 2017; Ekici ve Tuncel, 2015). Şahin (2014) bireylerin daha iyi yaşam koşullarında hayatlarını devam ettirmek için göç etmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Yıldız ve Alaeddinoğlu (2011) yaptığı bir çalışmada doğu ve güneydoğu anadolu bölgesinde şiddet ve çatışmaların artmasıyla insanların hayatta kalma mücadelesini başlı başına sorun haline getirdiğini ve daha iyi koşullarda yaşayabilmek için güvenlik gerekçesiyle yüzlerce köy boşaltılarak insanlar göç etmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Bu araştırmadaki katılımcıların göçün nedenlerinden biri ruh sağlığı problemleridir. Bireyler yaşadıkları duygusal ve ruh sağlığı problemlerinden

dolayı zorunlu göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Zorunlu göçmenlerin içlerinde taşıdıkları duygu bozuklukları ve ruh sağlığı problemleri, gittikleri yerdeki yerel halkın olumsuz etkilenmesine sebep olabilmektedir. Bu da taraflar arasında çatışmaya sebep olmaktadır (Aydın, 2017). Smith ve Maurer (2000) göçmenlerin göç etmesinde ruh sağlığı problemlerinin etkileyici olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda bireylerin ruh sağlığını olumsuz etkileyen faktörler göçüm hem nedeni hem de önemli bir sonucudur (Steel, Slove, Chey, Bauman ve Phan, 2005). Warfa ve diğerlerinin (2005) yaptığı bir çalışmada göç eden bireylerde birçok psikiyatrik sorunun ortaya çıktığı, özellikle; depresif bozukluklar, anksiyete bozuklukları ve uyum sorunlarının sık görüldüğü belirtilmektedir. Yukarıda sunulan araştırmalar ışığında bireylerin yaşamlarında bir deneyim olan göçün sebebi olan bir durumun aynı zamanda sonucu da olabileceği söylenebilir.

Farklı kültürlerden gelen bireylerin etkileşimi, ortaya çıkan kültürel uyum sorunlarını beraberinde getirebilmektedir (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015; İçduygu ve Ünal, 1998). Özellikle derin kültürel farklılıkların bulunduğu gruplar arasında uyum sorunu daha belirgin yaşanmakta ve sosyal uyum süreci daha uzun sürede gerçekleşmektedir. İçerme sürecinin kısa veya uzun olmasını, büyük ölçüde göçmenlerle yerliler arasındaki ilişkiler belirlemektedir. Bunun yanı sıra toplumsal yapıdaki benzerlik ve farklılıklar sosyal uyum sürecinde etkili olmaktadır. Ev sahibi halkla aynı dili konuşan, aynı dine inanan, aynı kültür ve geleneğe sahip çevrelerden gelen göçmenler yeni yerleşim alanlarına daha çabuk entegre olurken, büyük ölçüde birbirinden farklı kültür ve değerlere sahip bireylerin sosyal uyum süreci daha zor ve uzun sürede gerçekleşmektedir (Deniz ve Etilan, 2009). Sosyal uyum sürecine etki eden faktörler arasında din özel bir öneme sahiptir. Bununla birlikte, dinin bir kişilik sürecindeki olanakları ve değişen yaşam koşullarına grup uyumu yeterince araştırılmamıştır ve bu nedenle uygulamada nadiren dikkate alınmıştır (Gabdrafikov, Khusnutdinova, Karabulatova ve Vildanov, 2015). Bu araştırmada Suriye'deki savaş sonrası Türkiye'ye gelen zorunlu göçmenlerin geliş sebepleri incelendiğinde kültürel benzerliklerin önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir. Yukarıdaki araştırmalara dayanarak üniversite çağındaki bireylerin Türkiye halkının çoğuyla aynı dine inandıkları, Türk kültürünü tanıdıkları, benimsedikleri ve kendilerine yakın buldukları düşünüldüğünde ve Türkçeyi etkin bir şekilde konuşabildiği bilindiğine göre sosyal uyum sürecini daha kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleştirebilecekleri söylenebilir.

Bu araştırmada katılımcılardan elde edilen bulgular incelendiğinde dil, kültür, coğrafya ve ırk farklılığından dolayı gç esnasında ve gç ettiği yerde kaygı ve uyum sorunu yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Savaş göçmenlerinin önemli bir kısmı ailelerini ve yakınlarını kaybetmektedirler. Savaş göçmenlerinin yeni geldikleri yerde bu kayıplara eşlik edecek olan yalnızlık duygusu ve kültürel farklılıklar ve değerlerdeki belirsizlikler bireyde strese ve kaygıya neden olmaktadır (Balcioğlu ve Samuk, 2002). Sam ve Berry (1995) yeni göçmen ocuk ve ergenlerde en sık görülen sorunların başında yoğun stres ve kaygı gelmektedir. Gideceği ülkenin dilini ve kültürünü bilememe kişide endişe ve akademik başarısızlık yaratmanın yanı sıra kimlik karmaşası, kuşak atışması, depresyon ve kaygı bozukluklarına sebep olmaktadır. Zorunlu göçmenlerin gç esnasındaki yaşantıları hakkında çok az şey bilinmektedir. Savaş göçmenlerinin göç ettikleri ülkeye giderken neler yaşadığı ile ilgili akademik düzeyde çalışmalar yeterli (henüz) düzeyde değildir. Bu çalışmada savaş göçmenlerinin yukarıda belirtildiği üzere gidecekleri ülkede kendilerini nasıl bir hayatın beklediği bilinmediğinden dolayı kaygı ve stres yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca birer zorunlu göçmen olan bu bireyler tek başınallıkla mücadele etmesi bir yana dolandırılma, gç esnasında şiddete uğrama ve travmatik yaşantılar geçirdiğini belirtmiştir. Van Raisen, Estefanos ve Rijken (2012) Sudan'lı sığınmacıların başka bir ülkeye girmek için insan kaçakçıları tarafından dolandırıldığını belirtmişlerdir. Lijnders (2012) Eritre'den göç eden zorunlu göçmenlerin deneyimlerini araştırdığı çalışmada İsrail'e gç esnasında insan kaçakçıları tarafından rehin alındıklarını yolculuk esnasında işkence, kaçırılma ve gasp edildiklerini ve tecavüz ve organlarının alındığını belirtmiştir. Nakash ve diğerleri (2015) Eritre'li ve Sudan'lı göçmenlerin İsrail'e göç sırasında yaşadıkları travmatik yaşantıları incelemiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde en göze çarpan bulgulardan birisi Eritreli sığınmacıların %70'inden fazlasının şiddete maruz kaldığıdır. Dayak, lm tehdidi, elektroşok, tecavüz bu şiddet olaylarından bazılarıdır. Bu araştırmanın diğer önemli sonucu Eritreli ve Sudanlı göçmenlerin yarısından fazlasının susuzluk ve yetersiz besinle karşı karşıya kaldığıdır. Gç esnasında sığınmacıların yaşamış oldukları olumsuz deneyimleri inceleyen başka bir çalışmada benzer şekilde Tibetli mlteccilerin Nepal'e olan 34 günlük yolculukta Nepalli Maocu gruplarla çatıştığı, sınır dışı tehdidi, gasp, cinsel saldırı ve işkence gördüğü belirtilmiştir (Dolma, Singh, Lohfeld, Orbinski ve Mills, 2006). Göçmenlerin gç esnasındaki olumsuz deneyimlerinin etkisi göçten sonraki hayatını anlamlandırmada

etkilidir (Nakash, Wiesent-Brandsma, Reist ve Nagar, 2013). Bu çalışmada da katılımcıların ifade ettiği gibi geri dönüp dönemeyeceklerinin belirsizliği, geliş biçimi, Türkiye'ye gelebilmek için yaşadıkları dolandırılma, göç esnasında tanık oldukları işkence ve ölümlerin Türkiye'ye entegrasyon sürecini ve zihinsel sağlığını olumsuz etkilediğini dile getirmiştir.

Bu araştırmada katılımcıları Türkiye'ye göçe iten sebeplerin ve Türkiye'ye gelirken yaşadıklarının yanı sıra Türkiye'ye gelirken ki beklentileri de ele alınmıştır. Katılımcılar Türkiye'ye gelirken iyi bir eğitim alma, kabul edilme, güvenli bir şekilde yaşama ve ekonomik açıdan rahat olabilecekleri bir işte çalışmayı beklediklerini dile getirmişlerdir. İncelenen literatürde göçmenlerin benzer beklentiler içerisinde anlaşılmıştır (Feliciano, 2006; Goyette ve Xie, 1999; Mähönen ve Jasinskaja-Lahti 2013; Weissman ve Furnham; 1987; Wells, 2010). Araştırmanın sonuçlarına paralel olarak Kultas (2017) Van'a göç edip en az bir en fazla beş yıl Van'da yaşayan Suriyeli çocukların ve ailelerinin Türkiye'den beklentilerini incelediği çalışmasında çocukların ve ailelerinin ortak fikri olarak sırasıyla maddi sorun giderilmesi, iyi bir eğitim almak ve öğretmenler tarafından kabul edilmeyi beklemektedirler. Kariman'ın (2015) Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin Türkiye'den beklentilerini incelediği çalışmada ortak kültürel değerlerin olması, yaşam şartlarının daha iyi olması ve ailevi faktörlerin etkili olduğu belirtilmiştir. Araştırmadaki ilginç burğu Türkiye'ye gelmeden önceki beklentileri ile Türkiye'ye geldikten sonraki manzaranın farklı olmasıdır. Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye imajı %60 iyi iken Türkiye'ye geldikten sonra Türkiye imajı %36 iyidir. Burada ev sahibi halkın tutumlarının ve sunulan hizmetlerin yeterli olmamasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bulgudan hareketle Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye geldikten sonra beklentilerinin yeterince karşılanmadığı ve yeterince entegre olamadıkları söylenebilir. Benzer bir çalışmada Knight ve Gunatilaka (2010) göçmenlerin kırsaldan kente göç etmeden önceki beklentilerinin göç ettikten sonra karşılaştıkları ortamdan farklı olduğunu belirtmiştir. Göç ettikleri yerde refah düzeyinin daha yüksek olduğunu bekleyen göçmenlerin beklentilerinin karşılanmadığı belirtilmiştir. Knight ve Gunatilaka'nın çalışmasındaki kırsaldan kente göç edenlerin ortak noktası rasyonel olmayan beklentiler içinde olmalarıdır. Yeni ve farklı bir dünyaya girerken gerekli bilgiden yoksun ve her durumda beklentilerinin çok olumlu olması bu bireylerin hayal kırıklığına uğramasına sebep olmuştur. Bu bulgu, bu araştırmanın sonuçları ile örtüşmemektedir. Bunun en önemli nedeni ise bu araştırmanın çalışma

grubu olan üniversite öğrencilerinin özel ve diğerlerine göre avantajlı bir grup olduğu düşünülmektedir. Üniversite okuyan bireylerin iyi bir eğitim alarak kendilerini en iyi şekilde yetiştirmek en önemli beklentisini oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında üniversite öğrencilerinin beklentileri daha makuldür ve beklentilerinin karşılanması daha olasıdır. Bu sonuçlarla tutarlı olarak kendi sorumluluğu dışında başka insanların geçimini sağlayan ebeveynlerin veya haneyi geçindiren kişilerin refah düzeyi böyle bir sorumluluğu olmayan kişilerden daha düşüktür (Khoo, 1994). Tam da bu noktada üniversiteye devam eden göçmenlerin daha iyi koşullarda hayatını idame ettiği ve daha kolay entegrasyon yaşadığı söylenebilir.

Bu araştırmanın da bir sonucu olan mültecilerin gittikleri ülkede hayatta kalma beklentisi mülteciler için belirsiz ve zorlayıcı bir durumdur (Yakushko, Baskhaus, Watson, Ngaruiya ve Gonzalez, 2008). Özellikle ABD, Kanada ve Avustralya gibi (UNHCR, 2017) mültecilerin akın ettiği ülkelerde ekonomik problemler ve iyi koşullarda yaşamını sürdürme mülteciler için kolay olmayan bir durumdur. Baran, Valcea, Porter ve Gallagher (2018) tarafından yürütülen bir çalışmada ABD'ye göç eden bireylerin istihdam ile ilgili beklentilerin karşılanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni geldikleri ülkelerde almış oldukları eğitimin kalitesi ve diplomaların yeterli bulunmamasıdır. Bireylerin beklentilerinin yüksek olmasının öznel psikolojik değerlendirmelere dayanmaktadır. “Daha iyi koşullarda yaşarım, daha iyi bir işte çalışırım” gibi öznel algıların ve beklentilerin yerine getirilmediği tespit edilmiştir ve katılımcıların pek çoğu ayakta kalamadığı ve ülkelerine geri dönmek istediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile örtüşmemektedir. Bunun sebebi, bu araştırmadaki grup üniversite eğitimi alan öğrencilerdir. Türkiye'ye gelirken ki ilk hedefleri eğitim alıp alabiliyorlarsa bursla yaşayabilmektir. Ayrıca bu çalışmadaki öğrenciler yarı zamanla işlerde çalışarak geçimlerini sağlayabilmektedirler. Bu konuyla ilgili şu noktaya da dikkat çekmekte fayda vardır. Segal ve Mayadas'a (2005) göre başka ülkeye sebebi ne olursa olsun zorla göç eden insanlara nitelikleri ve yeterlikleri bir yana gittikleri ülkedeki hükümetin tutumu, o ülkedeki beklentilerinin sonucunu doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki üniversite öğrencilerine sağlanan imkânlar düşünüldüğünde beklentilerinin karşılandığını dolayısıyla sosyal uyum sürecini gerçekleştirdikleri söylenebilir. Özetlemek gerekirse, bir ülkenin yeni gelenleri kabul etmeye hazır olması ve bu yönde hazırlanan politikaların yanı sıra, göçmenlerin

beklentilerine yönelik adımların atılması sosyal uyum sürecinde önemli olduğu söylenebilir.

Türkiye'ye entegrasyon kategorisindeki bulguların tartışılması. Bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında katılımcıların Türkiye'ye entegrasyon sürecinde risk faktörleri, koruyucu faktörler, gelecekler ilgili düşünceler ve dayanıklılık etkilidir. Katılımcılar Türkiye'ye entegrasyonunda Suriye'de bıraktıkları, Türkiye'deki eğitim, ekonomi, dil problemi, dışlanma, haksız söylentiler, sosyal ve psikolojik destekten yoksunluk risk faktörleridir. Göç eden bireylerin anavatanı olan ülkede bıraktıkları geldikleri ülkeye entegrasyonunu ve topluma içerilme sürecini etkilemektedir. Rittersberger'a (2001) göre göç sonrasında bireyin geride bıraktıkları ile birlikte yaşadığı çevresel bireyin sosyal uyum sürecini etkilemektedir. Akıncı, Nergiz ve Gedik'e (2015) göre göçmenlerin göç ettikleri ülkeye getirmiş oldukları kadar getiremediklerinin de geldikleri ülkeye entegrasyonunu ve sosyal içerilme sürecini etkilemektedir. Yetiştikleri bölgedeki kültürel normları geride bırakıp yerleştikleri ülkenin kültürel normlarına uymak zorunda kalmak sosyal uyum sürecinde bir engel ve entegrasyon için bir risk faktörü olmuştur. Kirmayer'e (2007) göre devletin insanlara işkence ve şiddet uygulaması toplumun bir arada yaşayabileceğine olan inancını olumsuz etkiler. Hakları ihlal edilen mağdurlar hem kendilerine yabancılaşır hem toplumdan uzaklaşmaya başlar ve toplumun sosyal yapısı bozulur. Aile bütünlüğünü zedeleyen göç göçmenin gideceği ülkedeki geleceğinin belirsiz olmasıyla birlikte diğer olası risk faktörleri bireyin uyumunu olumsuz etkilemektedir. Bireyin güven duygusu ortadan kalkabilir ve toplum algısı zedelenabilir. Kirmayer'e göre göçmenin gideceği ülkede yaşayacağı zor koşulların yanı sıra bireyin başka bir ülkeye göç ederek sevdiklerini tehlikenin içinde bırakması göç eden kişinin entegrasyon sürecini yine olumsuz etkilemektedir. Bireyin ülkesinde bıraktıklarının yeni geldiği ülkedeki uyum sürecini etkileyen tek olgu savaş değildir. Örneğin Taş (2018) çalışmasında Türkiye'den Belçika'ya damat olarak giden insanların bir süre sonra kendi aileleri ile görüşmelerini azalttığı ve bunun kendilerinin gittikleri ülkeye uyum sağlamada kendileri için sorun olduğunu dile getirmişlerdir.

Göçmenlerin göçten önceki eğitim düzeyi, ekonomik durumu ve sahip oldukları kültürel özellikler geldikleri ülkeye sosyal uyum sürecine etki etmektedir (Erdoğan, 2015; Mena, Padilla ve Maldonado, 1987; Sezgin ve Yolcu, 2016; Verkuyten, 2003).

Bu araştırmada da diploma denkliği alabilen, ekonomik durumu iyi veya kültürel olarak yakın hisseden göçmenler daha kolay uyum sağlayabilirken, eğitim düzeyi düşük, ekonomik açıdan ortanın altı sayılabilecek ve g edilen ülke ile kendi kültürü arasında büyük fark olan göçmenler sosyal uyum sürecini daha geç tamamladığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları ile paralel olarak McKeveer (2006) göçmenlerin sosyal uyum süreci ile ilgili yaptığı bir çalışmada yoksul bireylerin daha fazla dışlanmaya maruz kaldığı ve ekonomik durumun sosyal uyum sürecinde risk faktörü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Amerika'ya Marshall Adalarından gçmş göçmenlerle yürütülen bir çalışmada göçmenlerin sağlık hizmetine ulaşmada çeşitli engellerle karşılaştıkları ve bu engellerin nedenleri etnik, kültürel ve ekonomik olduğu saptanmıştır (Williams ve Hampton, 2005). Canales (2007) Amerika'daki Latin Amerikalı göçmen işçilerin sosyal dışlanmalarını inceledikleri çalışmada iyi eğitimli ve vasıflı olmalarına rağmen Latin Amerika göçmenlerinin aynı mesleki alanlarda çalıştıkları Amerikalı bir işçiden daha düşük ücret almakta ve sosyal olarak dışlanmaktadırlar. Bu dışlanmışlık göçmenlerin entegrasyon sürecinde bir engel oluşturmaktadır. Zhan (2011) tarafından in'deki göçmen işçilerin sosyal dışlanmalarını araştırılan benzer bir çalışmada, daha iyi bir iş bulmada zorlandıklarını ve bu durumun sosyal dışlanma ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Topgl (2016) Iraklı mlteçiler üzerinde yapmış olduğu bir çalışmada mlteçilerin iş bulmada zorluk yaşadıkları, ağır işlerde ve düşük ücretle çalıştırıldıkları, sigortasız ve günü birlik işlerde çalıştıkları, yerel halka güven sorunu ve dil problemi yaşadıkları belirtilmiştir. Tüm bu problemlerden dolayı ev sahibi halkla iletişim kuramadıklarını ve dışlandığını belirten mlteçiler Türkiye'ye entegre olamadıklarını ifade etmişlerdir. UNHCR (2015) raporuna göre gerekli altyapının hazır olmadığı ülkelere savaş dolayısıyla gelmek zorunda kalan göçmenlerin düşük ücretli işte çalışması ülkedeki ekonomiyi olumsuz yönde etkilediğini ve ev sahibi halk tarafından bu duruma tepki gösterildiği belirtilmiştir. Fakat sosyal hak ve hizmetlerden asgari düzeyde yararlanan ve iş imkânlarının kısıtlılığından dolayı zor durumda olan ev sahibi halkın dezavantajlı kesimi bu olumsuz koşullardan daha fazla etkilenmektedir. Dolayısıyla bu durum iki grup arasındaki gerilimi arttırmakta ve sosyal uyumun gerekleşememesine sebep olmaktadır.

Erdoğan (2015) Suriyeli göçmenlerle yürüttüğü bir çalışmada Suriyelilerin en çok kaygı yaşadıkları konulardan birisi eğitim çağındaki bireylerin eğitimlerinin yarıda kalmasıdır. Dil sorunu yaşadıklarından dolayı Türkiye'de okul çağındaki ocuk ve

gençlerin yaklaşık %15'i eğitime devam edebilmektedir. Bu da bireylerin Türkiye'ye entegrasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir. Daha önce de söylenildiği gibi dışlanma sosyal uyum sürecinde önemli bir etkidir. Sosyal uyumun gerçekleşebilmesi için ev sahibi halkın yeni gelenlere kucak açması ve destek vermesi önem arz etmektedir. Elitok (2013) ülkelerinden kaçarak Türkiye'ye gelmek zorunda kalan Suriyeli mültecilerin maruz kaldıkları dışlanma zorunlu göçmenlerin entegrasyonunu olumsuz etkilemektedir. Erçoban (2014) ise mültecilere yönelik medyada Suriyelilerle ilgili yer alan "kaçak insanlar, problemlili ve suçla karışanlar, tecavüz eden ve hırsız" nefret içerikli haberlerin yayılması yerli halkın Suriyelilere karşı önyargı beslemesine sebep olmaktadır. Bu da Suriyelilerin sosyal uyum sürecinde bir risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır.

Lee ve Green (2010) Amerika'ya göç eden Güneydoğu Asyalı bir grup ile yürüttüğü çalışmada eğitimin entegrasyon sürecinde bir risk faktörü olabileceğini belirtmiştir. Bu çalışmada eğitim düzeyi yüksek olanların eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha kolay entegre oldukları ve eğitim düzeyi düşük olanların entegrasyon sürecinde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Trebbe (2007) Almanya'ya göç eden birinci nesil Türkler ile gerçekleştirdiği bir çalışmada ise eğitim seviyesinin düşük ve Almanca bilmediklerini belirtmiştir. Dolayısıyla eğitim düzeyinin ve dilin sosyal uyum sürecinde bir risk faktörü olduğunu belirtmiştir. Eğitim ve dil ile paralel olarak Berger-Schmitt (2002) toplumda eğitim fırsatına erişmenin sosyal uyum sürecine olumlu katkısı olduğunu, eğitim imkânına eşit ölçüde erişememenin sosyal uyum ve entegrasyon için risk faktörü olduğunu belirtmiştir. Chambers (2005) kültürel bir unsur olan dilin, göçmenlerdeki uyum sorunlarının başında geldiğini belirtmektedir. Dil problemi, göçmenlerin sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını ve sağlık bakımı almalarını da etkileyen önemli faktörlerden biridir (Fassaert, Hesselink ve Verhoeff, 2009). Üniversite öğrencilerinin üniversiteye entegrasyonu ile ilgili Gizir (2005) tarafından yürütülen bir çalışmada eğitim dilinin yabancı dil İngilizce olmasının öğrencilerin akademik başarısı ve üniversiteye alışması sürecinde bir risk faktörü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buz (2005) Türkiye'deki sığınmacıların psikososyal sağlığını incelediği çalışmada sığınmacıların Türkçe bilmemenin kendini ifade etmede ve ilişki kurmada problem oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmalar ışığında bireylerin dil bilmelerinin kendini ifade edebilmelerinin yanı sıra yeni katıldıkları

toplumla bütünleşmesine ve baskın kültüre entegre olmalarına yardımcı olduğu söylenebilir.

Göçmenlerin sahip oldukları kültürün göç ettikleri bölgenin kültüründen farklı olmasının yerleştikleri topluma entegre olmalarında risk faktörü olabilir (Berry, Phinney, Sam ve Vedder, 2006; Phinney, Berry, Vedder ve Liebkind, 2006). Flakerud (2007) göçmenlerin her ne kadar göç ettikleri ülkenin kültürü benimseme ve kültürel normlarına uymak zorunda kalsa da özünden kopamamaktadırlar. Berry (2001) kültürleşme sürecinin ev sahibi halkı ve göç eden azınlık toplumu etkilemesine karşın en çok bireylerin kültürleşme ve entegrasyon süreci için bir risk faktörü olduğunu belirtmiştir. Berry'nin (2006) kültürleşme modeline göre azınlık ya da göçmen grup bir yandan çoğunluk grupla ilişkilerini sürdürüp topluma entegre olmaya çalışırken diğer yandan göç öncesi sahip oldukları kendi değerlerini ve öz kültürel kimliklerini devam ettirebilmektedirler. Yapılan araştırmalar incelendiğinde göç ettikleri ülkenin kültürünü benimseyip kendi ülkelerinin kültürünü geri planda tutan göçmenlerin sosyal uyum ve entegrasyon sürecini daha hızlı gerçekleştirdiği bilinmektedir (Maydell-Stevens, Mossgoret ve Ward, 2007). Şahin (2010) Almanya'daki Türklerin sosyal entegrasyonunu ele aldığı kuşaklararası bir karşılaştırma çalışması gerçekleştirmiştir. Üçüncü kuşak gençlerin kendisinden önceki kuşaklara göre Türk kültürünün özelliklerini daha az taşıdığı ve daha çok Alman kültürünü benimsediğini belirtmiştir. Yine kendisinden önceki birinci ve ikinci kuşağa göre Almanlarla daha çok iletişim kurduğunu belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada ise bunun tam tersi durum mevcuttur. Verkuyten (2001) Hollanda'daki Türkler ile Hollandalıların benlik saygısını ve aile bütünlüğünü incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre özgüven açısından iki grup arasında bir farklılığa rastlanmazken etnik benlik saygısı ile kimlik arasındaki ilişki Türklerde daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca aile bütünlüğü açısından bakıldığında ise Türklerin daha iç içe olduğu belirtilmiştir. Bu araştırmadan hareketle bireylerin azınlık olduğu yerlerde aile bağlarının daha da kuvvetlendiği, kimliklerine daha sahip çıktığı ve asimile olmaya direnç gösterdiği söylenebilir.

Dışlanma sosyal uyum sürecinin önündeki engellerden birisidir (Aas ve Bosworth, 2013; Fangen, Johansson ve Hammarén, 2011; Nolan ve Ive, 2009; Oxman-Martinez ve diğ., 2012; Rawal, 2008; Robinson, 2009; Thrunhardt, 1995; Van Prooijen, Van Den Bos, Wilke, 2004; Wodak, 2008). Bu araştırmada da dışlanma

Türkiye'ye entegrasyonda risk faktörü olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamı Türkiye'ye ilk geldiklerinde dışlanma ile karşı karşıya kaldıklarını, bununla birlikte dışlanmanın üniversiteye başladıktan sonra ortadan kalktığını ve bir risk faktörü olan dışlanmanın ortadan kalktığını belirtmiştir. Berry ve Sabatier (2010) göçmenlerle yürüttüğü bir çalışmada göçmenlerin sık sık dışlanma ve ayrımcılığa maruz kaldığı ve bunun sonucunda entegre olamadıklarını belirtmiştir. Liebkind ve Jasinskaja-Lahti (2000) Finlandiya'daki yetişkin göçmenlerle yaptığı çalışmada göçmenlerin dışlanma deneyimlerini incelemiştir. Bu çalışmada dışlanan göçmenlerin psikolojik stres yaşadıkları ve bununla birlikte sosyal uyum sürecini gerçekleştiremedikleri belirtilmiştir. Araştırmada Türk ve Arap göçmenlerin Estonyalılara göre daha fazla ayrımcılığa maruz kaldığı ve stres yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada dışlanmanın sosyal uyum sürecinde bir risk faktörü olduğu gibi kültürel ortaklığın ve yakınlığın başka bir ülkeye entegrasyonda etkili olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir araştırmada Norveç ve İsveç'teki Türk kökenli ergenlerin psikolojik adaptasyonları incelenmiştir (Virta, Sam ve Westin, 2004). Araştırma sonuçları incelendiğinde iki ülkede de Türk ergenlerin karşılaştıkları dışlanma entegrasyon sürecinde en önemli risk faktörü olduğu ve bireyin psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumunu olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. İki ülkedeki göçmenlerin dışlanma deneyimleri incelendiğinde Norveç'teki göçmenlerin daha fazla ayrımcılığa maruz kaldığı görülmektedir. Bunun sebebi iste ebeveynlerinin sosyoekonomik düzeyi gösterilmektedir. Ayrıca İsveç'teki veriler metropol olan Stockholm'den elde edilmiş, Norveç'teki veriler ise beş farklı şehirden toplanmıştır. Buradan yaşam standartlarının daha iyi olduğu yerlerdeki göçmenlerin daha az dışlanmaya maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle bu araştırmada elde edilen verilerin başkent olması sebebiyle yukarıdaki çalışmayla benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada Ankara'daki üniversitelere devam eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin dışlanmaya neredeyse hiç maruz kalmadığını belirtmesinin nedeni önceki çalışmayla benzer olduğu düşünülebilir. Bu durum aynı zamanda bu araştırmanın sınırlı bir yanı olarak değerlendirilebilir. Başka şehirlerden özellikle Suriyeli nüfusun fazla olduğu bölgelerde Suriyelilerin daha fazla dışlanma deneyimi yaşadığı tahmin edilmektedir.

Göçün nedeni ne olursa olsun göçmenin ekonomik durumu, eğitim düzeyi, kültürel geçmişi vb. değişkenler bireyin iç dünyasında değişiklikler meydana getirmektedir (Tunç, 2013). Bir göçmenin yeni yerleşim yerinde ekonomik, dil, eğitim

ve kültür entegrasyonu ne çabuk olursa ortaya çıkabilecek psikolojik risk faktörlerinin etkisi de o kadar az olacaktır (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015). Bu araştırmada geçici koruma altında olan Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonunu etkileyen diğer bir risk faktörü sosyal ve psikolojik destektir. Scheppers, Dongen, Dekker, Geertzen ve Deccer (2006) ergenlerin, evli olmayanların, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik durumu düşük olanların, aile ve sosyal desteği olmayanların, dil engelinin ve sağlık hizmetleri ücretinin, sağlık hizmetlerinden yararlanmak için engel olduğu belirlenmiştir. Jeannotte ve diğerleri (2002) sosyal uyumun gerçekleşmesi için devletin politikaları ve desteğinin yanı sıra, yerli halkın desteğinin de önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca aynı araştırmada bireylerin sosyal destekten yoksun olması onların topluma içermesi için bir risk faktörü olduğunu ileri sürülmüştür. Harris ve Maxwell (2000) mültecilere sağlanacak ruh sağlığı desteğinin ve toplumun mültecilere sosyal destek sağlamasının mültecilerin toplumla bütünleşmesine yardımcı olacağını belirtmektedir. Farwell (2001) yaptığı bir çalışmada Sudan'dan Eritre'ye göç eden bireylerin psikolojik destek kaynaklarından yoksun oluşunun onların entegrasyonu için risk faktörü oluşturmaktadır. Gençlerin entegrasyonu için psikolojik destek sağlama amaçlı müdahalelerde bulunularak entegrasyon süreçleri kolaylaştırılmıştır. Aynı çalışmada bireylerin stres düzeyi azaltılmaya ve risk faktörü olan psikolojik rahatsızlıklar ortadan kaldırılmaya çalışılmış ve psikolojik iyi oluş düzeyleri artırılmıştır.

Sonuç olarak yukarıda sunulan araştırmalar ışığında bireyin sosyal uyum sürecinde karşılaşılabileceği risk faktörlerini özetlemek gerekirse entegrasyonun sosyal uyumun bir parçası olduğu ve benzer koşulların iki süreç için de risk faktörü olduğu anlaşılmaktadır. Bireylerin kendi ülkelerinde bıraktıkları, geldikleri toplumun kültürü ile kendi kültürleri arasındaki farklılıklar, dil eğitim ve ekonomik açıdan zayıf ve yetersiz oluşu, bireylerin psikolojik ve sosyal destek imkânları ile maruz kaldıkları dışlanma sosyal uyum ve entegrasyon sürecinde birer risk faktörüdür. Bu risk faktörlerinin tek taraflı bir çaba ile ortadan kalkmayacağı, ev sahibi halkın desteği ile mümkün olduğu ve herkes için toplumun tüm olanaklarına erişimin eşitliğin sağlanmasının daha hızlı ve etkili bir şekilde sosyal uyumun gerçekleşeceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerin Türkiye'ye entegrasyonu ele alınırken risk faktörleri kadar koruyucu faktörlerin de önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite eğitimi alan geçici koruma altındaki Suriyelilerin

özellikle üniversite eğitimi almaları, sosyal destek kaynaklarının olması, kendilerine önyargının olmaması, Türkçe'yi daha iyi konuşmaları, ekonomik gelir kaynaklarının varlığı ve Türkiye'yi güvenli bir ülke olarak görmeleri Türkiye'ye entegrasyonunu kolaylaştıran koruyucu faktörlerdir. Bunların dışında geleceğe umutla bakmaları, başarılı olmak, bireysel farklılıklar ve Suriyelilerin Türkiye'deki varlığı da entegrasyon sürecinde birer koruyucu faktördür. Araştırmaya katılan bireylerin sosyal uyum sürecinde Türkiye'ye entegrasyonunu kolaylaştıran en etkili faktörün üniversite eğitimi almaları olduğu belirtilmiştir. Ramos, Cassidy, Reicher ve Haslam (2012) tarafından yapılan boylamsal bir çalışmada İngiltere'ye göç eden bireylerin ilk yıl karşılaştıkları en büyük problemin dışlanma olduğu görülürken, bu göçmenlerin üniversite eğitimi almaya başladıklarında dışlanma deneyimlerinin azaldığı belirtilmiştir. Yetişkinler açısından bakıldığında ise meslek edinme kursları aracılığıyla göçmenlere beceri kazandırmak yine göçmenleri sosyal uyum süreci için koruyucu bir faktör olarak düşünülmektedir (Doğan ve Gürbüz, 2018). Titzmann, Raabe ve Silbereisen (2008) Almanya'ya göç etmiş ergenlerle yapmış oldukları bir çalışmada okula devam etmenin ergenler açısından koruyucu bir faktör olduğu ve ergenlerin topluma daha kolay entegre olmalarını sağlamıştır.

Aynı çalışmada ebeveynlerinin sosyal desteğini hisseden göçmen ergenlerin ev sahibi yaşlıları ile suç davranışlarını gösterme davranışı aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ergenlerin algılamış oldukları sosyal desteğin de suça yönelme ve topluma entegrasyon açısından koruyucu bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. Karasu'nun (2016) yapmış olduğu çalışmada akranlarıyla iletişime geçmek ve ilişki kurmak göçmen çocuklar için sosyal destek kaynağı oluşturmaktadır. Aynı çalışmada göçmen çocukların akranları ile aynı okulda eğitime devam etmesinin kendilerinin entegrasyon sürecini kolaylaştıracağı ifade edilmiştir. Sosyal desteğin koruyucu faktör olarak ele alındığı başka bir çalışmada Stegemann (2005) Türk, Arap ve Hırvat göçmen kadınlarla yaptığı çalışmada kendi kendine destek grupları oluşturmuştur. Bu uygulamalar sonucunda öfke, depresif semptomlar ve psikosomatik rahatsızlıkların önemli oranda azaldığı belirtilmiştir. Stegemann'ın çalışmasına göre kendi ülkesinin vatandaşının göç ettiği ülkede olmasının bireyin entegrasyonunu etkilediği belirtilmiştir. Bu sonuç araştırmanın bulguları ile birebir örtüşmektedir. Türkiye'deki Suriyelilerin varlığı göçmenlerin Türkiye'ye daha kolay alışmasını sağlamaktadır. Bu durumun tam tersi de meydana gelebilmektedir. Örneğin; Kaya ve Kentel (2005) Türk göçmenlerin

Almanya'ya gittikleri günden beri dışlanma ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir. Almanların Türklere karşı ayrımcı davranışları Türklerin kendi aralarında örgütlenmelerine, güçlü etnik ve dini bağlar geliştirmesine, alman kültürüne karşı direnç göstermelerine sebep olmuştur. Bu da zamanla entegre olmaktan çok azınlık grubun marjinalleşmesine sebep olmaktadır. Berry'ye (1998) göre hem kendi kültürünü sürdürmek istemeyip hem de dışlanma gibi sebeplerden dolayı yeni kültürden bireylerden uzak duruyorsa "marjinalleşme" stratejisini kullanmaktadır. Türkiye'deki Suriyeliler ile Almanya'daki Türklerin sosyal uyum süreçlerinin farklı düzeyde gerçekleşmesinin sebebi azınlık grup olarak yeni girdikleri kültüre karşı gösterdikleri direnç ve kendi vatandaşlarıyla birlikte var olmayı nasıl anlamlandığı ile ilgili olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada geçici koruma altında olan Suriyeli üniversite öğrencileri, Türkiye'ye ilk geldiklerinde karşılaştıkları önyargıyı artık hissetmediklerini belirtmiştir. Bu durumun kendilerini daha iyi hissettirdiği ve Türkiye'ye alışmak için umutlarını arttırdığını ifade etmişlerdir. Bunda üniversite eğitimi almalarının etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Arslan, Bozgeyik ve Alancioğlu (2017) Gaziantep'te yaşayan Suriyelilerle ilgili yapmış olduğu bir çalışmada, Suriyeli göçmenlerin çok büyük bir kısmının ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca Türkiye'nin güvenli bir ülke olduğundan dolayı ve Türkiye'de savaş olmamasının Türkiye'de kendilerine gelecek görebildiklerini belirtmişlerdir. Kirmayer ve diğerlerine (2011) göre sığınmacıların gelecekteki durumunun belli olmasının hem umut düzeyini arttırmakta hem de geleceğe dair yaşadıkları ülke ile ilgili daha iyimser olmaktadır. Bu durum bireyin ruh sağlığı için koruyucu bir faktördür. Correa-Velez, Gifford ve Barnett (2010) mülteci gençlerin daha iyi koşullarda yaşamayı hayal ederek göç ettikleri ülkelerdeki umutları ve iyimser bakış açıları sosyal uyum sürecinde yaşadıkları dışlanmaya karşı tampon görevi görmektedir. Bu çalışmaya ek olarak Kan (2013) çalışmasında daha iyi bir yaşam umuduna sahip olan göçmenlerin Türkiye'ye entegrasyonunun daha kolay olduğu belirtmiştir. Aynı çalışmada Türkiye'deki yaşam koşullarının zorluğu nedeniyle kendilerine gelecek göremeyen, başka bir ifade ile geleceği konusunda ümitli olmayan bireylerin ikinci ve üçüncü kez göç deneyimi yaşadıkları belirtilmiştir. Türkiye'de bir üniversiteye devam eden ve etmeyen bireylerin sosyal uyum sürecinde umut düzeyinin farklılaştığı anlaşılmaktadır. Üniversite eğitimi alanların geleceğe daha umutla baktıkları ve bu ülkede kendilerine bir gelecek gördükleri anlaşılmaktadır. Bu

araştırmanın sonuçları incelendiğinde başarılı olmak entegrasyon için koruyucu bir faktör olarak tespit edilmiştir. Naidoo (2009) akademik başarının mültecilerin sosyal uyum sürecinde koruyucu faktör olduğunu belirtmiştir. Bununla ilgili olarak Baltacı (2014) Türkiye’den Kuzey Kıbrıs’a göç eden göçmen öğrencilerin, akademik başarı durumunu etkileyen faktörleri incelediği çalışmada göçmen öğrencilerin, göçten ve göçmenlik statüsünden olumsuz etkilendiklerini, geldikleri ülkede dışlandıklarını, aidiyet ve uyum problemleri yaşadıklarını belirtmiştir. Akademik olarak başarılı olan bireylerin daha kolay entegre olabildiklerini ve başarılı olmanın gittikleri yere entegrasyon sürecinde koruyucu bir faktör olduğu söylenebilir. Aynı çalışmada ekonomik durumun iyi olmasının Kuzey Kıbrıs’a entegre olmada kolaylaştırıcı bir faktör olduğu belirtilmiştir. Dil de başka bir ülkeye entegre olmada etkili bir faktördür (Kondo, 1999). Baltacı göçmenlerin yaşadıkları uyum problemlerini incelediği çalışmasında öğrenciler, öğretmenler, veliler ve okul yöneticilerinden olmak üzere toplam 31 kişiden veri toplamıştır. Bu veriler ışığında çocukların farklı kültürel yapılardan etkilendiği, aidiyet hissetmedikleri, özlem ve yalnız çektikleri görülmüştür. Sadece 1 kişi dilden dolayı uyum problemi yaşadığını belirtmiştir. Bu kişinin özel bir durumundan kaynaklanmaktadır. Ailesi Arap olduğundan dolayı ailesinde ve çevresinde konuşma dilinde Arapça tercih edildiği için bu katılımcı Türkçe öğrenmekte zorluk yaşamıştır. Kuzey Kıbrıs’a göç eden bireylerin büyük çoğunluğu dil açısından zorluk çekmemektedir. Bu açıdan bakıldığında göçmenlerin gittikleri ülkenin dilini bilmesi kendilerinin uyum sağlamasında koruyucu bir faktördür. Bu araştırma ile paralel olarak Köknel (1989) bireyin çevresi ile iletişim kurabilmesi ilişki başlatıp sürdürebilmesinin yaşadığı yere uyumunu arttırdığını belirtmiştir. Bansak ve diğerlerinin (2018) yapmış oldukları çalışmada İsviçre’ye göç edenler mültecilerden Fransızca konuşabilenlerin Fransızca’nın ağırlıklı konuşulduğu şehirlere yerleştirilmesi bu mültecilerin entegrasyon sürecini hızlandırmaktadır. Özer, Komsuoğlu ve Ateşok (2016) Suriyeli çocukların eğitimi ile ilgili politikaların yaygınlaştırılmasının gerekliliğini, Türkçe hazırlık sınıfı ve anadilde ek ders uygulamaları ile öğrencilerin Türkçe yeterliklerinin artırılması ve dolayısıyla bunun Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegre olması için koruyucu bir faktör olduğu vurgulamaktadır. Bireyin sosyal çevreye uyumunu arttıran bir diğer unsur kişisel özelliklerdir. Özabacı ve Acat (2005) ilköğretim öğrencileri ile yaptıkları çalışmada bireyin kendine güveni gibi bireysel özelliklerinin hem okul başarısında hem de sosyal çevreye uyumunda etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Amerika'daki yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları problemleri inceleyen Sümer (2009) cinsiyete göre farklılıklar tespit etmiştir. Çalışmada, depresyon düzeyinin kızlarda, İngilizceyi öğrenme ve iyi düzeyde kullanma becerisi erkeklerde daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde Sümer, kız öğrencilerin üniversiteye uyum sağlamada erkeklerden daha fazla zorlandıklarını ifade etmiştir. Allaberdiyev (2007) ise yabancı ülkelere Türkiye'ye okumaya gelen öğrenciler arasında erkek öğrencilerin daha fazla uyum problemi yaşadığı belirtilmiştir. Bu araştırmada Suriyeli öğrenciler ile yapılan derinlemesine mülakatlar sonucu bazı kız öğrenciler Türkçeyi çok iyi konuşurken bazı kız öğrenciler daha çok zorlanmaktadır. Aynı durum erkek öğrenciler için de geçerlidir. "Türkiye'ye entegrasyonunuzu değerlendirdiğinizde kendinizi nerede görüyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplara bakıldığında da her iki cinsiyete bağlı bireyler arasında kendini tamamen ait hissettiğini söyleyenlerin olduğu gibi hala alışamadığını ve zorluk çektiğini ifade edenler olmuştur. Yukarıdaki araştırmalar ve bu araştırmanın en büyük ortak noktası göçmenlerin entegrasyon sürecinde önemli değişkenlerden birisi bireysel farklılıklardır. Özellikle savaş bağlamında incelendiğinde zorunlu göçmenlerin savaşın neresinde oldukları, ne kadar süre savaşa tanık olduğu, aile yapıları, geçiş faktörleri vb. etmenler bireyi farklı düzeyde etkilemekte, sosyal uyum sürecine yön vermektedir. Dolayısıyla bir birey için risk faktörü olan değişken başka bir birey için koruyucu faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Yukarıda bu araştırmanın bulguları çerçevesinde göçmenler için söz konusu olan koruyucu faktörler tartışılmıştır. Literatürden de anlaşıldığı üzere sosyal uyumun sağlanması için, kültürleşme, entegrasyon ve uyum gibi değişkenlerin sağlanması gerekmektedir. Araştırmadaki göçmenlerin risk faktörleri ortadan kaldırıldığı sürece koruyucu faktörlerin de artacağı açıktır. Diğer yandan göçmenlerin bireysel farklılıklarına dayanarak risk faktörleri ve koruyucu faktörler de farklılık gösterebilir. Bir birey için ailesini ülkesinde bırakmak risk faktörüken diğer birey için bu durum risk faktörü olmayabilir. Yine göçmenlerin göç ettiği ülkenin dilini bilme derecesi risk faktörü veya koruyucu faktör olabilir. Sonuç olarak risk faktörlerinin azaltılması, koruyucu faktörlerin artırılmasının sosyal uyum sürecini etkileyeceği söylenebilir.

Bu araştırmanın sonuçlarından birisi katılımcıların Türkiye'den gelecekteki beklentilerinin neler olduğudur. Katılımcılardan elde edilen bulgulara bakıldığında

tamamı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istediğini belirtmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmanın sebeplerini ise; istedikleri işte çalışabilmek, iyi bir eğitim alabilmek, özgür ve daha iyi bir refah düzeyine sahip olabilmek, Türkiye'ye minnettarlık, kimlik, kültürel yakınlık, din ve Türkiye'nin güçlü bir ülke olduğunu düşünmek şeklinde sıralamışlardır. Bu bulgularla ilgili literatür incelendiğinde, daha iyi bir işte çalışmak, daha fazla gelir ve iyi koşullarda yaşayabilmek için bireylerin gelişmiş yerleri göç bölgesi olarak tercih ettiği görülmektedir (Fuller ve Ballantyne, 2000). Davis ve Taylor'a (2013) göre Suriye krizinden sonra Ürdün ve Lübnan'a göç etmek zorunda kalıp eğitimlerini yarıda bırakan mülteciler ailelerine destek olmak amacıyla ağır ve düşük ücretli işlerde çalışmakta ve kendileri kötü hissetmektedirler. Daha iyi koşullarda çalışma ve daha fazla hakka erişebilmek için mülteciler gittikleri ülkenin vatandaşı olmak isteyebilirler. Başka bir ülkeye göç etmek için o ülkenin vatandaşlarıyla evlenmenin mümkün olduğu gibi, gidilen ülkenin vatandaşları ile evlenerek de vatandaşlık alınabilmektedir (Gelekçi, 2014; Lesthaeghe, 2000). Bu araştırma kapsamında katılımcılardan bazıları hali hazırda romantik ilişki yaşadıkları ve bu yüzden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olabileceğini dile getirmiştir. İlgili literatürde sosyal uyum sürecini kolaylaştıran bir diğer etken romantik ilişkilerdir. Turkpour ve Mehdinezhad (2016) bir romantik ilişkiye sahip olmanın bireyin sosyal uyum sürecine olumlu yönde katkı sağladığını bildirmektedir. Romantik ilişkinin sonucu bir aile birleşimi sağlanmasının yine bireyin topluma entegre olmasına aracılık ettiği bilinmektedir (Ng, Wang ve Chan, 2017). Evliliğin bireylerin yaşamlarında yeni bir döneme başladığı düşünüülürse bitişi de bireyin yaşamında zorlu bir dönemin başlangıcı olduğu düşünülebilir. Taş (2018) Belçikalı vatandaşlarla evlenen Türklerle yaptığı çalışmada, Türk damatların Belçika'da ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüğünü, boşandıklarında çocuklar için hiçbir hak talep edemediklerini, sadece 'damat' kimlikleri ile tanındıklarını ve Belçika toplumuyla doğal ilişkiler kuramadıklarını belirtmişlerdir. Özetle Belçika asıllı olmadıklarından ve göçmen olduklarından dolayı Belçika toplumuyla ilişkileri mecburi ilişkilerden ileri gidememiştir. Bu açıklamalardan hareketle başka kültürden vatandaşla evlenip eşinin ülkesine göç eden bireylerin yıllar geçse de hatta çocuk sahibi olsalar da ev sahibi halkın ve kültürel normların ördüğü duvarları aşamadığı göç ettikleri toplumla bütünleşemeyip sosyal uyum sağlayamadıkları söylenebilir.

Göçmenler gittikleri ülkenin kültürü ile karşılaştıklarında kültürel şok yaşamakta ve dolayısıyla bir kimliğe ait olmak istemektedirler. Gittikleri ülkenin kültürlerine uyum sağlamaya çalışan mültecilerde yabancılaşma, kimlik karmaşası ve bu karmaşa ile birlikte asimilasyon, entegrasyon veya marjinalizasyon süreçleri ortaya çıkmaktadır (Al Akash ve Boswall, 2014). Dolayısıyla göçmenler bir kimlik arayışına girmektedirler. Bu araştırmada geçici koruma altındaki Suriyeli üniversiteliler Türkiye'nin güvenli ve güçlü bir devlet olduğundan dolayı buraya geldiklerini ifade etmişlerdir. Koyuncu'ya (2014) göre Suriye'deki krizden sonra Suriyeli insanların Türkiye'nin dış politikada etkili, ekonomik açıdan güçlü ve güvenli bir ülke olması nedeniyle Türkiye'yi tercih ettiklerini dile getirmiştir.

Bu araştırmada geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencileri, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemelerinde kendi kültürleri ile olan kültürel yakınlık, din ve Türkiye'nin kendilerine kucak açıp yerleşmelerine izin vermesinden dolayı duydukları minnettarlığın etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Literatürle göçmenlerin göç ettikleri ülkenin vatandaşı olmak istemelerinde yukarıda belirtilen faktörlerin doğrudan etkisinin olduğu çalışmalara rastlanmamıştır. Bu çalışmadaki bireylerin Türkiye'ye minnettarlık duymasının ve katılımcıların ileride Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmasının sebebi şüphesiz Türkiye'nin gerek maddi gerek manevi olarak kapılarını sonuna kadar Suriyelilere açmasıdır. Katılımcılar kendileri dışındaki diğer Suriyelilere (üniversite eğitimi almayan, yaşlı, çocuk) de aynı imtiyazın tanınmasından dolayı şükran duyduklarını, "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olursam tıpkı Suriye'de çalıştığım gibi çalışırım, borcumu öderim", "Türkiye'ye bir katkı olmasını çok isterim" gibi cümlelerle gönül borcunun olduğunu ifade etmiştir. Bunun dışında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istemelerinde ana etken olmamakla birlikte katılımcıların yarısı kültürel olarak Suriye ve Türk halkının kültürünü yakın buldukları ve bu yüzden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olabileceklerini ifade etmişlerdir. Pek çok açıdan farklı yaşam deneyimlerine, geleneklere, alışkanlıklara ve kültürel kodlara sahip bireyler göç yüzünden bir arada yaşamını sürdürmek zorunda kalmaktadır (Aksoy, 2012). Bu süreçte göçmenler yerli halk ile uyumsuzluk, yabancılaşma ve kültür çatışması yaşayabilmektedir (Poyraz-Tacoğlu, Arıkan ve Sağır, 2012). Bu çatışma süreci de yine ev sahibi halkın yaklaşımı ile çözüleceği düşünülmektedir. Son olarak geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerinin sadece beş tanesi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyişinde din faktörü dile getirmiştir. Bu konuyla ilgili ortak din veya

ortak mezhep algısından dolayı değil, Türkiye’de herkesin kendini ait hissettiği dini özgürce yaşayabileceği bir ülke olarak nitelendirdiklerinden dolayı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaya sıcak baktıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların bu düşüncesinin nedeni, halkının %90’ına yakınının Müslüman (%74 Sünni, %13’ü alevi) olmasına rağmen (Al Jazeera, 2011) yıllardır çatışmanın olması ve Türkiye’de bu çatışmaların olmaması ve Türkiye’deki politikaları kendilerine daha yakın ve insani görmeleri düşünülebilir.

Bu araştırmada geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerinin dokuzu Suriye’de bir gün savaş biterse geriye dönme ihtimalinin olduğunu söylemiştir. Suriye’ye geri dönmesinde etkili faktörler ise daha önce de belirtildiği gibi geçmişe özlem, anavatani olması, akrabalarını ve kendileri için özel olan şeyleri geride bırakmasıdır. Literatürde göçten sonra çeşitli sebeplerden dolayı geriye göçlerin yağın olduğu çalışmaları görmek mümkündür (Fokkema, 2011; Gitmez, 1983; Grasmuck ve Hinze, 2016; Ramos, 2018; Wolff, 2015). Alba ve Nee (2003) sınırlı veri veya kendi ülkesine ait olma duygusunun, sonraki nesiller için zamanla azalacağından göçmenlerin ülkelerine geri dönmek istediklerini belirtmiştir. Waldorf (1995) emekli göçmenlerin ülkelerine geri dönüş sebebi olarak toplumsal cinsiyet rolleri ve medeni durum gibi kişisel özellikler, iş ve barınma imkânları, göç edilen ülkede kaç yıl kaldığı ve gelecekler ilgili beklentilerinin etkili olduğunu belirtmiştir. Tezcan (2019) Almanya’daki Türklerin geri dönüş nedenleri incelediği çalışmada, Türklerin geri dönüşlerinde en belirgin şekilde ekonomik sebepler ve Türklerin kendilerine karşı hissettikleri yabancı düşmanlığıdır. Çetin (2016) Suriyelilerin Türkiye’ye kültürel ve sosyal entegrasyonunu incelediği çalışmada katılımcılar uğradıkları ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına rağmen Suriye’ye geri dönüşlerinin yakın dönemde mümkün olmadığını ve Türkiye’de yeni bir hayat kurmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu araştırmadaki üniversite okuyan Suriyeliler de kısa vadede ülkelerine dönmek istemediklerini, fakat üniversite eğitimlerini tamamladıktan sonra dönebileceklerini belirtmişlerdir. Suriyeli üniversite öğrencilerinin ülkelerine dönme sebepleri yabancı düşmanlığı veya ekonomik sebepler değil, ülkelerine olan özlem ve vatanlarına olan bağlılıklarıdır. Dolayısıyla göçmenlerin göç ettikleri ülkedeki konumu da geriye dönmelerinde etkili olduğu söylenebilir. Üniversiteye devam ettikleri için ve Türkiye’de savaş ortamı olmadığı için kendilerine rahat bir gelecek gören Suriyeli üniversite öğrencileri memleketlerine sadece akrabaları için dönmek istediklerini belirtmişlerdir.

Dolayısıyla göçmenlerin yaş ve göç ettikleri ülkedeki yaşam amaçlarının ülkelerine geri dönüp dönme kararlarında etkili olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada geçici koruma altındaki üniversitelilerin sosyal uyum sürecinde etkili olan konulardan birisi göçmenlerin dayanıklılığıdır. Katılımcılar Suriye’de yaşadıkları savaş neticesinde ve Türkiye’ye ilk geldiklerinde karşılaştıkları zorlukların Türkiye’ye entegrasyon sürecinde güçlendiklerini ve zor durumlarla mücadele etme gücünün arttığını dile getirmiştir. Literatür incelendiğinde, Strier, Strier, Este, Shimoni ve Clark (2005) yapmış oldukları çalışmada göç esnasında ve göçten sonra göçmenlerin yaşadıkları zorlukların göçmenleri güçlendirdiğini, ırkçılığa karşı mücadelesinin arttığını belirtmiştir. Carranza (2007) savaştan dolayı göç etmek zorunda kalan Salvadorlu kadınların ve kızlarının göç sonrası deneyimlerini incelediği çalışmada kadınların savaş deneyiminden sonra göç ettikleri Kanada’da yaşamış oldukları ayrımcılığın kendilerini savaş kadar etkilemediği, zorluklarla başa çıkabilecek güçleri olduğunu belirtmiştir. Bu durum kızlarının sosyal entegrasyon sürecine de yansımıştır. Şöyle ki kızların dışlanma yaşantısına karşı annelerinin yürüttüğü stratejileri yürütmüşlerdir ve ayrımcılığa karşı dayanıklılıkları zamanla artmıştır. Aycan ve Berry (1996) Kanada’da yaşayan Türk göçmenlerle gerçekleştirdiği çalışmada göçmenlerin kimlik, kültür ve sosyal uyum sorunu yaşadıklarını ve dışlandıklarını saptamıştır. Dolayısıyla göçmenler topluma tam katılım gerçekleştirememişlerdir. Aynı çalışmada göçmenlerin zamanla yaşamış oldukları dışlanmaya karşılık dayanıklılıkları artmış ve bu zorlukların üstesinden geldikleri belirtilmiştir. Marshall, Butler, Roche, Cumming ve Taknint (2016) mültecilerin yaşamış oldukları dışlanma ve diğer zor yaşantılara karşı dayanıklılıklarını arttırmak ve problemle baş edebilme gücünü arttırmak için danışmanlık ve psikoterapinin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca psikolojik sorunların belirlenip ele alınmasının ve psikolojik iyi oluşlarının artırılmasının psikolojik sağlık uygulamaları ile artırılmasının göçmenlerin bireysel gelişimine katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Bu uygulamalar mültecilerin güçlü yanlarına vurgu yapmakta, kendilerini kabul etmelerine ve psikolojik olarak kendilerini daha hissetmelerine yardım etmesinin yanı sıra, mültecilerin toplumla daha uyum içerisinde yaşamasına ve dayanıklılıklarının artmasında önemli rol oynamaktadır. Kan (2013) İstanbul’da yaşayan sığınmacılarla ilgili gerçekleştirdiği çalışmada sığınmacıların yaşadıkları tüm zorluklara rağmen bir şekilde hayata tutundukları, geleceğe dair hayalleri ve umutları olduğu ve bu yüzden hayata daha sıkı tutunmalı gerektiğini ortaya koymuştur.

Kirmayer ve diğerlerine (2011) göre sığınmacıların gelecekteki durumunun belli olmasının hem umut düzeyini arttırmakta hem de geleceğe dair yaşadıkları ülke ile ilgili daha iyimser olmaktadır. Bu durum bireyin ruh sağlığı için koruyucu bir faktördür. Yukarıdaki araştırmalardan anlaşıldığı gibi, mültecilerin psikolojik dayanıklılıklarının artmasında göçten önce yaşadıkları önemli olayların yanında göçten sonraki yaşantıların kendilerini daha az etkilemektedir. Ayrıca gittikleri yere entegre olabilmeleri için ev sahibi halkın desteği ve sunulan hizmetlerin derecesi de mültecilerin dayanıklılıklarını etkilediği söylenebilir. Mülteci, sığınmacı ve geçici koruma altındaki Suriyeliler de olmak üzere bireyleri ne yaşarlarsa yaşasın hayatta tutan amaçları olduğu için mücadele ettikleri ve her türlü çevresel tehlikeye karşı kendilerini daha dayanıklı algıladıkları söylenebilir. Bunun sebebi elbette ki daha zor yaşantılar kıyasladıklarında göç ettikleri bölgelerde yaşadıkları zorlu yaşantıların az olabileceği gibi, kendilerini ne kadar savunmasız algılasalar da mücadele etmek zorunda oldukları için dayanıklı algılıyor olabilirler.

Üniversite hayatı kategorisindeki bulguların tartışılması. Bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal uyum sürecinde üniversite hayatındaki yaşantılarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite hayatı ile ilgili olarak dışlanmaya karşı aidiyet hissi, kariyer planları ve üniversitenin sunduğu imkânlar katılımcıların sosyal uyum sürecine yön vermektedir. Araştırmanın önemi düşünüldüğünde katılımcıların üniversite eğitimi almaları, onları üniversite okumamış veya üniversiteye devam etmeyen Suriyelilerden ayrıcalıklı kılmaktadır. Kendilerini diğer aile üyeleri ve üniversite okumayan Suriyelilerle kıyasladıklarında ise, üniversite eğitimi almaları sayesinde gelecekleri ile ilgili daha umutlu olduklarını ve geleceklerinin daha belirgin olduklarını dile getirmişlerdir. Katılımcılar sadece etnik kökenlerinden dolayı üniversitenin ilk yıllarında bazı öğretim elemanları ve idari personel tarafından dışlandıklarını belirtmişlerdir. Bu yüzden Türkiye'ye entegre olmakta zorluk çekeceklerini düşünmüşlerdir. Fakat zaman içerisinde oluşturdukları sosyal çevre sayesinde aidiyet duygularının arttığı ve Türkiye'ye alıştıklarını belirtmişlerdir. Göçmenlere yönelik tutumun göçmenlerin gittikleri yere aidiyetini doğrudan etkilediği araştırmalarca kanıtlanmıştır (Phinney, Lochner ve Murphy, 1990; Suarez-Orozco ve Suarez- Orozco, 2001). Sosyal uyum bir kişinin bir topluluğa olan aidiyetini arttırmasının yanı sıra, bireyin benlik saygısını arttırdığı, olumsuz ruh halini azalttığı (Begen ve Turner-Cobb, 2015) ve kendine olan

güvenini arttırır (Hillebrant, Sebastian ve Blakemore, 2011). Bir birey yaşadığı toplumda dışlanma yaşadığında o topluma olan bağlılığının azaldığı bilinmektedir (Foley, Hang-Yue ve Wong, 2005; Friedman ve Holtom, 2002). Gamst ve diğerleri (2002) göçmenlerle yürüttükleri çalışmada etnik kimlik ile ilgili önyargının göçmenlerin sosyal uyum sürecinde etkili olduğunu ve etnik kimliğe ilişkin olumsuz tutumların azalmasının önyargıyı ortadan kaldırdığını belirtmiştir. Phinney ve Rosenthal (1990) bir kişinin etnik kimliğine ilişkin olumsuz tutumların ortadan kaldırılmasının o kişinin göç ettiği yere olan aidiyetini hızlandırdığını, sosyal uyum ve kültürleşme sürecini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Prohn (2014) dezavantajlı grup içerisinde yer alan üniversite öğrencilerinin başarılı bir sosyal uyum süreci geçirebilmesi için aidiyete ve değerli hissetmeye vurgu yapmıştır. Bunun da dezavantajlı olmayan grubun desteği ile mümkün olacağını vurgulamaktadır. Prohn'a göre bireylerin kendilerini toplumun bir parçası olarak hissedebilmeleri diğerlerinin kendilerine verdiği değere bağlıdır. Buna paralel olarak Hattam ve Every (2010) göçmenlerin sosyal uyumunun sağlanabilmesi için sadece hükümet politikalarının tek başına yeterli olmayacağını, ev sahibi halkın desteği ve kabul etmesi ile mümkün olacağını belirtmiştir. Yine geliştirmiş olduğu sosyal uyum teorisine göre Prohn bireylerin diğerleriyle ortak yaşam deneyimlerinin olmasının kendilerini değerli hissetmesine ve kaygılarının azalacağını savunmuştur. Dolayısıyla yukarıdaki araştırmalar ve açıklamalara dayanarak, dezavantajlı bir grup olan göçmenlerin sosyal uyum sürecinin sağlanması için dışlanmanın azaltılarak bu bireylerin aidiyet duygularının arttırılması gerekmektedir.

Almanya'daki Müslüman kız üniversite öğrencilerle yapılan bir çalışmada okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin Müslüman kız öğrencilere önyargılı oldukları ve dışlandıkları belirtilmiştir (Karakasoğlu-Aydın, 1999). Alman hukukuna göre bir okul veya üniversite, Müslüman bir kız öğrencinin başörtüsü takmasını yasaklayamaması gibi öğrenciler istedikleri kıyafetleri seçmede ve dini inançlarını ifade etmekte özgürdürler (Spies, 1993). Buna rağmen Almanya'da pek çok okulda okul müdürleri, idareciler ve öğretmenler Müslüman kız öğrencilere başörtüsünü yasaklamaktadırlar. Bir üniversite öğrencisi ile yapılan mülakatta öğrenci kendisini sosyal ve dışadönük olarak tanımlamaktaydı. Etrafındaki herkes tarafından modern olarak algılanan öğrenci, annesinin toplantıya geldikten sonra arkadaşlarının ve öğretmenlerinin kendisine bakış açısının değiştiğini ifade etmiştir. Bunu da annesinin türban takmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Öğrenci türbanı dini inancından dolayı

taktığını, bu yüzden kendisini geri kalmış hissetmediğini, en az başı açık birisi kadar da ilerleyeceğine inandığını belirtmiştir (Karakasoğlu-Aydın, 1999). Bu araştırmadan anlaşıldığı gibi bireyler etnik kimliğinin yanı sıra üniversitelerde ve okullarda dini inancından dolayı da dışlanabilmektedir. Dolayısıyla bireylerin güçlü durması, mücadele etmesi ve kendisini geliştirme çabasının bu dışlanmanın önüne geçebileceği söylenebilir.

Üniversite çağındaki geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye'ye sosyal uyum süreci ile ilgili olarak elde edilen önemli bir diğer bulgu bu öğrencilerin kariyer planlarıdır. Katılımcılar, Türkiye'de kadınların eğitim almasına önem verilmesinin, yüksek lisans, doktora ve benzeri eğitimleri alma imkânlarının olmasının kariyer planları oluşturmada ve dolayısıyla Türkiye'ye sosyal uyum sürecinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Üniversite yıllarının geleceğini şekillendirme ve bir meslek edinme ve bu mesleğin gerektiği koşulları sağlamak için bireyin kendisini geliştirmesi adına hedeflerinin olduğu düşünüldüğünde Özçetin (2013) üniversitelilerin, yabancısı olduğu yeni bir çevreye uyum sağlama çabası içine girer. Bu çaba ile birlikte birey sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kurmaya çalışır. Sağlıklı arkadaşlık ilişkisi kurabilenler daha başarılı olurken, iyi arkadaşlık ilişkileri kuramayanlar akademik yaşamda daha başarısız olmaktadır. Stebleton (2012) Amerika'ya göç eden Afrikalı göçmen gençlerle yapmış oldukları çalışmada, göçmen öğrenciler hem okuyup hem çalışmak zorunda kaldıklarını, çalışmanın kariyer hedeflerini engellemediğini ve bunun için mücadele ettiklerini belirtmişlerdir. Çalışırken bir koleje devam etmenin toplumda yeni roller almasına, yeni bir kimlik oluşturmaya ve bireysel hedeflerini gerçekleştirmeye olan inancını arttırmasına olanak sağladığı belirtilmiştir.

Bu araştırmada geçici koruma altındaki Suriyelilerin üniversite yaşamı incelenirken elde edilen en önemli bulgulardan birisi sosyal faaliyetlerdir. Bireyin boş zamanlarını etkili bir şekilde değerlendirilmesi, ruh sağlığına, sosyal ve kişilik gelişimine olumlu katkı sağlar (Köknel, 1981). Katılımcılar Ankara'da yaşamak ve okumanın sosyal faaliyetlere katılımı ve kendilerinin geleceği için bir fırsat olduğunu dile getirmişlerdir. Katılımcılar boş zamanlarında çeşitli sosyal faaliyetlere katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu faaliyetlerde yeni insanlarla tanışma, kendi kültürünü tanıtmaya, ortak hobiler keşfetme fırsatı yakaladıklarını, sosyal beceri, özgüven, kabul düzeyi ve aidiyet duygularının arttığını, sevgi, saygı, güven, yardımlaşma, eğlence gibi değerlerin

geliştiğini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar, Türklerle iletişim kurmaktan memnun kaldıklarını, hatta ilk adımı çoğu zaman kendilerinin attığını belirtmişlerdir. Türklerle iletişime geçmenin hem Türkçe konuşma becerisini arttırdığını hem de kendilerinin Türkiye'ye aidiyetlerini hızlandırdığını belirtmişlerdir. Üniversite yaşamındaki boş zaman aktivitelerinin bireyin gelişimi üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmalara bakıldığında Sağır ve Dikici (2011) yapmış olduğu araştırmada yeni kurulan üniversitelere yerleşen göçmenlerin beklentilerini karşılayamadıklarını belirtmiştir. Gelişmişlik seviyesi düşük olan, nüfusun az, sosyoekonomik düzeyin düşük olduğu illerdeki üniversitelerde göçmenlerin sosyal ve entelektüel olarak gelişimleri için önemli olan sosyal faaliyetlerin azlığı, gençlik merkezlerinin olmaması, boş zamanlarını değerlendirecek aktivitelerin kısıtlı olması ve barınma imkânlarının olmaması öğrencilerin uyum sağlamasında temel problemler olduğu belirtilmiştir. Bu araştırma sonuçlarının farklılık göstermesinin birincil nedeni şüphesiz öğrencilerin eğitim aldıkları şehirlerdir. Büyükşehirde yaşamının bir avantajı olarak daha çok sosyal faaliyet olduğunu söyleyen katılımcılar Türkiye'ye alışmada ve Türkiye'yi sevmeye en önemli faktör olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal faaliyetler esnasında ev sahibi halkla doğrudan iletişime geçerek halkın sahip olduğu yanlış bilgileri düzeltme şansları olduklarını ifade etmişlerdir. Bu araştırmada üniversite okuyan geçici koruma altındaki Suriyelilerin dışlanmamasının bir sebebi de zamanının çoğunluğunu kendi akranları ile kampüste ve yurtlarda geçirdikleri gerçeğidir. Kendi yaşlıları ile daha kolay iletişime geçebilen Suriyeli üniversite okuyan öğrenciler dolayısıyla halkın önyargısına da maruz kalmamaktadır. Phinney ve Alipuria (1996) göçmen ergenlerle yapılan çalışmalarda çocuklarını sosyal ve kültürel etkinliklere katılım için destekleyen ebeveynlerin kimlik gelişimini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu da çocukların özgüvenini geliştirmesine yardımcı olmuştur (Herman, 2004).

Geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerinin sosyal uyum sürecinde üniversite hayatı ile ilgili olarak hangi şartlarda yaşamlarını idame ettirdiği, burs ve barınma koşullarının uygunluğu, okula yakınlığı ve ders çalışma ortamlarının uygunluğu sosyal uyum sürecinde etkilidir. Araştırmaya katılan öğrenciler eğitim ortamından memnun olduklarını, iyi öğretim elemanlarından ders aldıklarını, kendilerini geliştirebilmek için bol materyale sahip olduklarını ve üniversitenin köklü oluşunun kendisine iyi imkânlar sunduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra burs imkânının olması, yurdun kampüsün içinde ve okula olması hayatlarını önemli ölçüde kolaylaştırdığını

belirtmişlerdir. Amerika'daki göçmen üniversite öğrencilerinde yapılan bir araştırmada Munoz ve Munoz (2000) göçmen öğrencilerin en önemli ihtiyaçlarından birisinin barınma ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer önemli ihtiyaç ise bireysel danışmanlıktır. Bu ihtiyaçlara göçmen üniversite öğrencilerinin çok azı erişebilmekte ve bunların da memnuniyet düzeyinin düşük olduğu belirtilmiştir. Parham (2002) kariyer danışmanlarının çok kültürlü psikolojik danışma etrafında göçmen üniversite öğrencilerinin mesleki tercih ve bireysel gelişimlerinde aktif rol alması gerektiğini belirtmiştir. Sue ve Sue (2003) da aynı şekilde üniversite çağındaki göçmenlerin mesleki gelişimlerinin takip edilip desteklenmesinin hayati önem taşıdığını belirtmektedir. Türkiye'deki her yıl sayıları artan geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencileri düşünüldüğünde göçmen üniversite öğrencilerine sunulan hizmetlerin kalitesinin gözden geçirilmesinin ve daha profesyonel bir şekilde yürütülmesinin önemli olduğuna inanılmaktadır.

Özçetin (2013) üniversite okuyan yabancı uyruklu öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin en çok zorluk yaşadığı konuların başında yurt ve barınma problemi gelmektedir. Araştırmadaki öğrencilerin %75'inin üniversite eğitiminden memnun olduklarını, %93'ünün de kendilerini orta ve yüksek düzeyde başarılı algıladıklarını belirtmişlerdir. Türkiye'de okumaktan memnun olduklarını dile getirirken, başa çıkmakta zorlandıkları durumlarda sadece yarısının bir yardıma başvurdukları belirtilmiştir. Genellikle öncelik olarak kendi ırkından kişilerle arkadaşlık kurduklarını, bunun yanında Türkiye'de karşılaştıkları insanların %83 oranında yardımsever olduklarını ifade etmişlerdir. Bu araştırmanın bulguları pek çok açıdan söz konusu bu çalışma ile paralellik göstermektedir. Yukarıdaki araştırmalara dayanarak üniversite öğrencilerinin sosyal uyum sürecinde kendi yaşlılarının yaklaşımının önemli olduğu düşünülmektedir. Burada üniversite öğrencisinin sosyokültürel düzeyi, entelektüel birikiminin de önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada bir katılımcı hem ekonomik durumunun iyi olmasının hem de dört dil biliyor olmasının kendisinin kabul edilmesini kolaylaştırdığını, arkadaş edinmede problem yaşamadığını ve derslerinde daha başarılı olduğunu belirtmiştir.

Son olarak bu araştırmada geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'ye sosyal uyum sürecini kolaylaştıran üniversite hayatıyla ilgili faktör ruh sağlığı desteğidir. Savaştan kaçarak gelen sığınmacıların ruh sağlığı ile ilgili

şüphesiz desteğe ihtiyaçları olduğu açıktır. Fakat katılımcıların bazıları gerek özel sebeplerden dolayı gerekse yargılanacaklarını ve güvenemeyeceklerini düşündüklerinden ruh sağlığı desteği alamadıklarını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ise zaman zaman ruh sağlığı desteği alabildiklerini belirtmişlerdir. Literatürde dış göç yaşamış çocuk ve gençlerde göç yaşamamış ev sahibi yaşıtlarına göre daha fazla ruhsal problem yaşamaktadırlar (Fazel ve Stein, 2003; Montgomery, 2011; Stevens ve Vollebergh, 2008). Feder (2005) ABD'deki genç mültecilerde yaptığı çalışmada gençlerin %36'sının TSSB, %33'ünün kaygı, %26'sının depresyon ve %7'sinin öfke problemi yaşadığını belirtmiştir. Verkuyten (2008) Hollanda'daki Türk göçmenlerin azınlık grup olduklarından günlük yaşamda uyum aidiyet sorunu yaşamaktadırlar. Bu bireylerin maruz kaldıkları ayrımcılık psikolojik sağlığını etkilemekte ve yaşam memnuniyetini düşürmektedir. Teodorescu ve diğerleri (2012) göç öncesi travmalardan çok göç sonrası bireyin stres yaşantıları ruh sağlığı üzerinde güçlü olumsuz etkilere sahip olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında göç öncesi yaşantılar kadar göç sonrası stres etmenlerinin de bireyin ruh sağlığına etki ettiğini ve sosyal uyum sürecini zorlaştırdığı söylenebilir. Yugoslavya'dan Amerika'ya göçen mültecilerde travma sonrası stres bozukluğu oranının %65 (Weine, Kulenovic, Pavkovic ve Gibbons, 1995), Türkiye'deki savaş mağduru göçmenlerle yapılan bir çalışmada ise mültecilerin %12'sinde TSSB teşhisi konulmuştur (Yaman, Kul, Yaman ve Ungan, 2002). Türkiye'deki sığınmacıların %40'ından fazlası daha fazla psikososyal destek beklediğini beklemiştir (Buz, 2008). Türkiye'nin özellikle Suriye'den gelen çok fazla sayıda insana sunacağı imkânların sınırlı olması, yetersiz maddi alt yapıdan dolayı savaş mağduru göçmenlere yeterince ruh sağlığı desteği verilememiştir. Bunun yerine daha çok ev sahibi halkın bireysel yardımı ve göçmenleri kabul ederek destek sağlanmıştır. Demirbaş ve Bekaroğlu (2013) iyi oluş üzerinde sosyal ve psikolojik desteğin önemini vurgulamıştır. Bu araştırmadaki katılımcılardan elde edilen bilgilere bakıldığında neredeyse tamamının psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu açıktır. Araştırma sonuçları TSSB olup tedavi edilmemiş çocukların akademik başarılarının düşük olduğunu, bireysel ve sosyal gelişimlerinin olumsuz etkilendiğini göstermektedir (Scheirer, Ladakakos, Morabito, Chapman ve Knudson, 2005). Savaştan etkilenen Suriyelilerin savaş öncesi olan psikolojik ve zihinsel rahatsızlıklarının yeniden gün yüzüne çıkması, savaşla birlikte şiddet, yerinden edilme ve çoklu kayıplardan dolayı ortaya çıkan yeni psikolojik sorunlar ve yerleştikleri ülkenin yaşam koşulları ile ilgili

uyum problemlerine yönelik olarak psikolojik desteğin gerekliliğini vurgulamıştır (Hassan, Ventevogel, Jefee-Bahloul, Barkil-Oteo ve Kirmayer, 2016). Aynı çalışmada Suriyeli göçmenlerin de cinsel şiddet veya cinsiyete dayalı şiddetten kurtulan erkek ve kadınlar, şiddete ve istismara uğrayan çocuklar, eşcinsel bireyler gibi savunması olduğu da belirtilmiştir. Özellikle bu sebeplerden dolayı Suriyeli göçmenlerin korunmasına ve kollanmasına yönelik hizmetlerin artırılması gerektiğine inanılmaktadır. Yukarıdaki çalışmalara bakıldığında göç sonrasında bireye sağlanan psikolojik desteğin önemi bir kez daha anlaşılmakta olup, bireylere sosyal desteğin yanında psikolojik desteğinde verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Sonuçlar

Suriye'deki savaştan sonra Türkiye'ye gelen Suriyelilerin çoğu için eğitim alabilmek belirsiz bir süreçtir. Suriyeliler ülkelerindeki savaştan dolayı yerini yurdunu terk etmek zorunda kalıp, eğitim hayatlarını yarıda bırakıp, yeni bir hayat kurma umuduyla sevdiklerini ve kaybettikleri akrabalarını geride bırakıp Türkiye'ye gelmek zorunda kalmıştır. Kadın, çocuk, yaşlı ve engelli gruplar gibi üniversite çağındaki Suriyeliler de savaştan derinden etkilenen önemli bir gruptur. Bu grubun önemli bir örneklem olarak değerlendirilmesinin sebebi Türkçe bilmelerinin de sağlamış olduğu avantajla Türkiye'ye daha kolay uyum sağlayabileceklerinin öngörülmesidir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye'ye sosyal uyum süreci ele alınırken Türkiye'ye gelmeden önceki çocukluk çağı yaşantılarının, gelenek ve göreneklerinin, kültürel özelliklerinin, sosyoekonomik durumlarının ve destek kaynaklarının incelenmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Bu yüzden katılımcıların savaş öncesi Suriye'deki yaşantıları ele alınmıştır. Savaş öncesi yaşantıları incelenirken katılımcıların özellikle aile yapısına ve ailesinin sahip olduğu değerlere ve bu değerlerin kendi kimlik oluşumlarına etkisi incelenmiştir. Katılımcıların aile bağlarının güçlü olduğu ve ailelerinin sahip olduğu değerlerin hayatlarında çok önemli ve kararlarında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ailelerinin sahip olduğu değerleri benimserken bazı katılımcılar ailesinin değerlerini benimsememekte ve onlarla çatıştığını dile getirmişlerdir. Savaş öncesi ekonomik durumlarının orta ve yüksek olduğu, kültür faaliyetlerin az oluşundan dolayı sıkıldıklarını, var olamadıklarını, büyük şehirlere ve başka ülkelere gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Benzer şekilde daha iyi üniversitelerde eğitim almak için ileride Türkiye ve başka ülkelerde eğitim alma

hayallerinden bahsetmişlerdir. Katılımcıların tamamı aileleri için eğitimin çok önemli olduğunu, eğitimleri için her türlü desteği verdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların savaş öncesinde ruh sağlığı ile ilgili herhangi bir problemleri olmadığını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ergenlik döneminde aileleri ile çatıştıkları ve onlarla sık sık fikir ayrılığına düştüklerini ifade etmişlerdir. Savaşla birlikte şiddet ve dışlanmaya sıkça maruz kaldıklarını belirten katılımcılar, yoksulluk çektiklerini, kariyer planlarının alt üst olduğunu ve yerinden edildiklerini paylaşmışlardır. Bu durum onların ruh sağlığını olumsuz etkilemiş fakat savaş döneminde herhangi bir yardım alamadıklarını belirtmişlerdir.

Yerinden edilen savaş mağduru göçmenler önce Suriye içinde başka şehirlere ve köylere sonra da Türkiye'ye gelmek zorunda kalmışlardır. Türkiye'ye gelme sebepleri incelendiğinde aile ve çevresel faktörler, gelecek beklentisi, ruh sağlığı problemleri, kariyer tercihleri ve kültürel aktörlerdir. Türkiye'ye gelirken başta okulları olmak üzere sahip oldukları her şeyi geride bırakmak zorunda kalmışlardır. Türkiye'ye gelirken eğitime devam edip edememe, halkın tutumu, dil ve kültür gibi etmenler açısından yaşamış oldukları belirsizlikler kendilerinde kaygı ve endişeye sebep olduğunu belirtmişlerdir. Bu kaygı ve endişeyle birlikte göç esnasında yaşamış oldukları olumsuz deneyimlerin kendilerini daha fazla korkuttuğunu ve tek beklentilerinin hayatta kalmak olduğunu ifade etmişlerdir. Suriyeli göçmenlerin sınırda Türk askeri tarafından sıcak karşılanmasının ülkelerindeki savaştan dolayı sarsılmış olan güvenlerinin yeniden onarılmasını sağladığını ve Türkiye'ye karşı ilk izlenimlerinin olumlu ve Türkiye'de yaşayabilme umutlarının olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye'ye geldikten sonra gelirken yaşamış oldukları belirsizlikleri ortadan kaldırmak isteyen Suriyeliler önce dil öğrenmek istemiş, daha sonra sınavlara hazırlanarak Türkiye'de üniversite eğitimi almak istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar ancak üniversite okurlarsa halk tarafından kabul edilebileceklerini paylaşmışlardır. Katılımcıların Türkiye'deki diğer beklentileri ise dışlanmama, güvende yaşama, bir iş bulmak ve kampta ve kamp dışında yaşayan ailelerine yardımcı olmaktır.

Araştırmada katılımcıların sosyal uyum sürecini ele alırken katılımcıların Türkiye'ye entegrasyonunu etkileyen faktörler ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlara bakıldığında, geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye entegrasyonunda risk ve koruyucu faktörlerin, gelecek beklentilerinin ve

dayanıklılığının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar ilk geldiklerinde Türkçe bilememekten dolayı alışamadıklarını, toplumla bütünleşemediklerini ve uyum problemi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte uyum sağlayamamak kendilerini çok etkilemediklerini paylaşmışlardır. Çünkü kendileri için üniversiteye girmek Türkiye'deki insanların kendilerini dışlamasından veya Türkiye'ye uyum sağlamaktan daha önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yaklaşımın doğru ve rasyonel olduğu düşünülmektedir. Çünkü bütün katılımcıların Türkiye'de yaşamak ile ilgili ortak algısı eğitim almadan Türkiye'de de var olamayacakları ve Türkiye'ye fayda sağlayamayacaklarıdır. Katılımcılar için Suriye'de bıraktıkları, gelir gelmez eğitime erişememe, herhangi bir ekonomik destek sağlayamama, dil problemi, sosyal ve psikolojik destekten yoksun kalma diğer risk faktörleridir. Araştırmanın amacı ve öneminde de vurgulandığı gibi katılımcı grubun üniversite eğitimi alması onların psikolojik iyi oluş düzeylerini arttırmakta ve kendi ülkelerinin vatandaşlarından daha avantajlı hale getirmektedir. Kendilerinin de ifade ettiği üzere üniversiteye devam etmenin ev sahibi halkın yaklaşımını doğrudan etkilemekte ve kendileri için koruyucu bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Bu grubun Türkçeyi diğer göçmen Suriyelilere göre daha iyi kullanmasının sosyal destek kaynaklarına daha iyi ulaşmalarını sağladığı anlaşılmıştır. Türkiye'nin güvenli bir ülke olması ve Türklerin kendilerine iyi davranmalarının ve önyargının olmaması yine entegrasyon sürecini kolaylaştıran bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Suriyelilerin Türkiye'de olmasını koruyucu bir faktör olarak değerlendirmeleri de beklenen bir sonuçtur. Katılımcılar kendi vatandaşları ile birlikte kendilerini daha güçlü hissetmeleri ve topluma daha kolay entegre olduklarını paylaşmışlardır. Türkiye'ye entegrasyonda başarılı olmak, bireysel özellikler, ekonomik durumun iyiye gitmesi ve bunların sonucu Türkiye'de yaşamaya dair umutlarının artması, kendileri için diğer koruyucu faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma sürecinde araştırmacının bir sorusu üzerine tesadüfen ulaştığı ilginç bir diğer bulgu ise katılımcıların tamamının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı için mülakat sürecinde olduğudur. Kendileri gibi bütün Suriyeli üniversite öğrencilerine vatandaşlık verilmesi için Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından mülakata çağrıldıklarını belirtmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduktan sonra Türkiye'de lisansüstü eğitime devam etmek istediklerini, artık hak ettikleri ekonomik kazancı sağlayabileceklerini, kendi projelerini hayata geçirebileceklerini, daha kolay seyahat haklarının olacağını ve hareket alanlarının genişleyeceğini dile getirmişlerdir. Ayrıca

Türkiye'nin kendilerine kapılarını açması sonucu minnettarlık borcunu ödeyebileceklerini ve böylece Türkiye'ye daha faydalı olabileceklerini belirtmişlerdir. Suriye'de yaşamış oldukları travma, Türkiye'ye geliş sürecinde ve Türkiye'de yaşamış oldukları zorlukların mücadele gücünü ve dayanıklılıklarını arttırdığını, daha güçlü olduklarını, duyarsızlaştıklarını, olgunlaştıklarını ve psikolojik olarak büyüdüklerini belirtmişlerdir. Entegrasyon süreci ile ilgili olarak katılımcılar ileride savaş biterse Suriye'ye dönme ihtimallerinin olduğunu paylaşmışlardır.

Üniversite hayatı ile ilgili sonuçlara bakıldığında ise katılımcılar başlangıçta kendilerine önyargılı olunması ve dışlanmaya maruz kalmalarına rağmen üniversitelerini çok sevdiklerini, Türkiye'ye alışmada kilit unsurun üniversite eğitimi almak olduğunu, hayatları için bir dönüm noktası olduğunu belirtmişlerdir. Üniversitenin eğitim, sosyal faaliyet, öğretim elemanı kalitesinin, idari personelin yaklaşımının üniversiteye ve dolayısıyla Türkiye'ye olan aidiyetlerini arttırdığını ifade etmişlerdir. Özellikle sosyal faaliyetler çerçevesinde yeni roller almalarının sosyal becerilerini geliştirdiği ve özgüvenlerini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ruh sağlığı hizmetlerinin henüz yeterli düzeyde olmadığını ve yardım aramak istediklerinde güven problemi ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Öneriler

Bu bölümde göçmenlerin sosyal uyum süreci ve Suriyelilerle çalışmak isteyen araştırmacılara yönelik bir takım öneriler sıralanmıştır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Alanyazında göçmenlerin sosyal uyumu süreci ile ilgili çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Özellikle psikolojik danışma ve rehberlik alanında göçmenlerin sosyal uyum ile ilgili çalışma bulunmamasının yanı sıra uyum ve entegrasyonları ile ilgili çalışmalar yok denecek kadar azdır. Göçmenlerin göç sürecindeki uyum yaşantılarının araştırılacağı başka çalışmalarla alanyazına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

- Göçmenlerin göç ettikleri yere alışması ile ilgili çalışmalara bakıldığında bir kavramda uzlaşmaya varılamaması konunun farklı disiplinlerce ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada sosyal uyum süreci araştırılırken sosyal entegrasyon, kültürleşme, bütünleşme gibi kavramlar kullanılmıştır. Ortak bir kavramın kullanılamaması zaman zaman anlam karmaşasına neden olabilmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik alanında sosyal uyum kavramının geçerliğini ve anlaşılabilirliğini kolaylaştırması adına daha fazla sayıda göç çalışmalarında ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.
- Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin gündelik problemlerinden yaşam zorluklarına kadar yaşadıkları sıkıntıları ele alan program, seminer, kongre ve sempozyumlar yeterli düzeye ulaşmamıştır. Bunun için sahada çalışan sivil toplum kuruluşları ile birlikte çeşitli kongre ve atölyeler düzenlenebilir. Bu kongreler halka açık bir şekilde sunularak önyargılar kırılarak ve sosyal uyum süreci daha hızlı ve kolay bir şekilde sağlanabilir.
- Alanyazında göçmenlerin sosyal uyum süreci ile ilgili bir teorinin olmayışı sosyal uyumun kavramsal bir temele oturtulmasını zorlaştırmıştır. Bu konuda geliştirilecek bir teorinin kavramı daha anlaşılır kılacağı ve bundan sonraki araştırmacılara ışık tutacağı düşünülmektedir.
- Araştırma bulgularının daha ayrıntılı bir biçimde değerlendirilebilmesi ve geçerli genellemeler yapabilmek için konuyla ilgili karma veya nicel araştırmalara da ihtiyaç duyulmaktadır.
- Bu araştırmada veriler yarı yapılandırılmış bireysel mülakatlarla elde edilmiştir. Bunun yanı sıra odak grup görüşmeleri ile desteklendiğinde daha zengin veri elde edilebilir.
- Araştırmadaki katılımcıların tamamı kamp dışında kalan, bazıları kamptaki zorlu yaşam koşullarını hiç deneyimlemeyen bireylerdir. Kamptaki sağlıklı olmayan koşulları deneyimleyen bireylerle gerçekleştirilecek çalışmalarla sosyal uyum sürecinde karşılaşılabilecek olası zorlukları ortaya çıkaracak çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmanın kapsamını üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Bu bireyler dil yeterliğinden dolayı daha fazla Türk ile iletişime geçebilmekte ve bu yüzden sosyal uyumunun ailelerinden ve üniversite okumayan diğer vatandaşlarından

daha kolay olduğu tahmin edilmektedir. Başka örneklemlerde sosyal uyum süreci araştırılarak neler yapılması gerektiği konusunda adımlar atılabilir.

- Araştırmadaki bireylerin tamamı Ankara’da yaşamaktadır. Bu araştırmanın sınırlı bir yanı olarak düşünölebilir. Başka şehirlerde özellikle gelişmemiş ve yeni kurulan küçük şehirlerde yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerinin yararlanabileceği imkânların daha kısıtlı olduğu düşünölmektedir. Bu şehirlerde okuyan Suriyelilerin ihtiyaçlarının belirleneceği başka araştırmalar yaparak somut göstergeler elde edilebilir ve neler yapılabileceği üzerinde düşünölebilir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Ülkesini terk edip kendisine yeni bir hayat inşa etmeye çalışan Suriyelilerin maruz kaldıkları dışlanma ve diğer olumsuz tutumlara bağlı olarak profesyonel bir yardıma ihtiyaç duyduğu düşünölmektedir. Bu yardımın etkili olabilmesi içinse, yardımı sunacak kişinin Suriyelilerle ilgili yanlış söylentileri dikkate almaması, Suriyelilere yönelik önyargı ve kalıp yargılarından arınmış olması gerekmektedir. Bu bireyler ayrıca sosyal destek kaynaklarını önemli ölçüde yitirmiştir. Sosyal uyum atölyeleri adı altında sosyal destek kaynakları artırılarak bireylerin uyum problemleri azaltılabilir.
- Savaştan kaçıp gelen Suriyelilerin başta travma olmak üzere, TSSB, depresyon, kaygı bozuklukları, psikosomatik bozukluklar gibi ruh sağlığı problemleri yaşamaktadırlar. Buna bağlı olarak psikolojik danışmanların ve diğer ruh sağlığı uzmanlarının bu konularla ilgili alanyazını yakından takip ederek bu konuyla ilgili bilgilerini ve anlayışlarını geliştirmeleri önerilmektedir. Bu bireylerin tespiti ve takibi yapılarak travma sonra büyüme süreçlerinin sağlıklı bir şekilde yürütölmesi gerekmektedir.
- Geçici koruma altındaki Suriyeli üniversite öğrencilerinin yaşamış oldukları sorunların tespiti kadar, bu problemlerle başa çıkma konusunda bu bireylere sağlanacak desteğin de bu bireylerin sosyal uyum sürecinde en önemli faktör olduğu düşünölmektedir. Dolayısıyla, bu araştırmanın bulguları dikkate alınarak Suriyeli göçmenlere yönelik psikolojik müdahale yaklaşımları geliştirilebilir.
- Üniversiteye bu bireyler ilk geldiklerinde dışlanmaya maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bireylerin üniversiteye ilk geldiklerindeki yaşantıları

incelenebilir. Ayrıca bu bireylerin üniversitenin fiziki koşullarında sosyal imkânlarına kadar her türlü bilgilendirmeyi kapsayan oryantasyon çalışmalarına yer verilebilir. Böylelikle daha hızlı ve verimli bir sosyal uyum süreci yaşayabilirler.

- Üniversite çağında olan bireyler haklarını diğer Suriyelilere kıyasla daha fazla savunabilmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin yararlanabileceği hakları bilmeleri bu bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini arttıracakı düşünülmektedir. Bu yüzden sadece psikolojik destek yoluyla değil, aynı zamanda hak savunuculuğu yoluyla eylemlerde bulunarak bu bireylere destek olunabilir.
- Suriyeli üniversite öğrencilerinin yaşadıkları problemler söylenilenlere sınırlı olduğu düşünülmemelidir. Yaşamış oldukları zor deneyimlerden sonra sosyal becerilerinin geliştirilmesi adına daha fazla etkileşimin sağlanacağı çalışma grupları oluşturulabilir.

Politikacılara Yönelik Öneriler

- Türkiye'nin resmi rakamla yaklaşık dört milyon Suriyeli'ye ev sahipliği yapamayacağını ve alt yapısının hazır olmadığı da herkes tarafından savunulan ortak bir fikirdir. Türkiye'deki sayıları birçok Avrupa ülkesinin toplam nüfusundan daha fazla olduğu düşünüldüğünde Suriyelilere yönelik daha kalıcı ve geniş ölçekli politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin; Göç İdaresinin verilerine göre Kilis nüfusunun %82'si kadar Suriyeli'nin Kilis nüfusuna kayıtlandığı belirtilmiştir (GİGM, 2019). Bu sayı Kilis şehrinin hastane, ekonomi, okul vb. hizmetlerin alt yapı olarak buna hazır olmadığı düşünülmektedir. Sırf bu yüzden Kilis'teki insanların Gaziantep'teki hastanelere gittikleri söylenmektedir. Bu durumun önüne geçilebilmesi için alt yapı hizmetlerinin geliştirilmesi ciddi önem arz etmekte ve ileride ortaya çıkabilecek olası iç huzursuzluğun önüne geçebilecektir.
- Söz konusu bir belirsizlik vardır ki o da Suriyelilere vatandaşlık veriliyor söylemleridir. Bu konudaki resmi rakamlara ulaşamadığı gibi Türkiye'de üniversite okuyan Suriyelilere vatandaşlık hakkı tanındığı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından mülakata çağrıldığı kamuoyuyla paylaşılmamaktadır. Bu araştırmadaki Suriyeli katılımcıların bu haksız söylemlerden rahatsız olmaları

şöyle dursun, bu ve bunlar gibi belirsizliklere ışık tutan haberlerin kamuoyuyla paylaşılması ciddi önem arz etmektedir.

- Türkiye'nin en uzun sınır komşusu Suriye'dir. Katılımcıların bazıları Türkiye'ye hendek kazma, nehirden geçme, insan ticareti gibi kaçak yollar kullanarak geldiklerini paylaşmışlardır. Son yıllarda Türkiye'de patlayan bombalar ve canlı bomba saldırılarının Suriye'den gelen teröristlerce gerçekleştirildiği bilinerek, Türkiye'ye giriş çıkışların daha titiz ve dikkatli bir şekilde takip edilmesi ciddi önem arz etmektedir.
- Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilere daha fazla kişisel, ekonomik, toplumsal ve mesleki potansiyellerini gerçekleştirme olanağı tanınabilir. Örneğin; Kendi ülkelerinde yapmış oldukları işlere yakın işlerde istihdam edilebilirler.
- Son olarak hiçbir zorunlu göçmen anavatanını kendi isteğiyle terk etmediği gibi kendi kimliğini, kültürünü, alışkanlıklarını, kısaca benliğini bir kenara itip başka bir topluluğun normlarını kabul etmek ve bu normlara uymak zorunda değildir. Bu yüzden uyum yerine dezavantajlı bir kitle olan göçmenlerin sosyal uyum sürecinde sadece politikacılardan beklenti içerisinde olmak doğru değildir. Sonuç olarak sokakta, hastanede, okulda, iş yerlerinde muhatap olunan Suriyelilerin sosyal olarak içerilmesinin sağlanmasının sivil toplum kuruluşları, dernekler, hak savunucuları ve ev sahibi halkın desteğiyle mümkün olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aas, K. F. ve Bosworth, M. (2013). *The borders of punishment: Migration, citizenship, and social exclusion*. Oxford University Press.
- Aasland, A. (2002). Citizenship status and social exclusion in Estonia and Latvia. *Journal of Baltic Studies*, 33(1), 57-77.
- Abbara, A., Blanchet, K., Sahloul, Z., Fouad, F., Coutts, A. ve Wasim, M. (2015). The effect of the conflict on Syria's health system and human resources for health. *World Health & Population*, 16(1), 87-95.
- Abou-Saleh, M. T. ve Hughes, P. (2015). Mental health of Syrian refugees: looking backwards and forwards. *The Lancet Psychiatry*, 2(10), 870-871.
- Abou-Saleh, M.ve Mobayed, M. (2013). Mental health in Syria. *International Psychiatry*, 10(3), 58-60.
- Acartürk, C. (2016). Göçün ruh sağlığına etkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(25), 137-150.
- Adanu, R. M. ve Johnson, T. R. (2009). Migration and women's health. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 106(2), 179-181.
- Adler, N. E. ve Ostrove, J. M. (1999). Socioeconomic status and health: what we know and what we don't. *Annals of the New York academy of Sciences*, 896(1), 3-15.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/17947/xfiles/syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30_12_2013_tr_1_.pdf adresinden erişilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) (2014). *Açıklamalı Afet terimleri Sözlüğü*. <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu/kelime/> adresinden erişilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2014). Suriye'den Türkiye'ye nüfus hareketliliği, kardeş topraklarında misafirlik. <https://www.afad.gov.tr/tr/25296/Suriye-Raporlari> adresinden erişilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2013). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/24384/xfiles/17a_Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gele

erişilmiştir.

- Akalın, A. T. (2016). *Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmen çocukların eğitim sorunları*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akdeniz E. B. ve Öz, F. (2009). Koruyucu ruh sağlığı açısından göç ve kadın. *Kriz Dergisi*, 17(1), 27-36.
- Aker, T., Ayata, B., Özeren, M., Buran, B. ve Bay, A. (2002). Zorunlu iç göç: Ruhsal ve toplumsal sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 97-103.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Aksoy, M. (2000). *Sosyal bilimler ve sosyoloji*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Journal of International Social Research*, 5(20), 292-303.
- Al Akash, R, Boswell, K (2014). Listening to the voices of Syrian women refugees in Jordan: Ethnographies of displacement and emplacement. In *Conference Paper – Refugee Voices 2014 Refugee Studies Centre (Rsc) Oxford*.
- Alam, K. Ve Imran, S. (2015). The digital divide and social inclusion among refugee migrants: A case in regional Australia. *Information Technology & People*, 28(2), 344-365.
- Alba, R. ve Nee, V. (2009). *Remaking the American mainstream: Assimilation and contemporary immigration*. Harvard University Press.
- Allaberdiyev, P. (2007). *Türk Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye yükseköğrenim görmeye gelen öğrencilerin uyum düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aljazeera Turk. (2011). *Suriye'nin dini ve etnik haritası*. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyenin-dini-ve-etnik-haritasi> adresinden erişilmiştir.
- Arabacı, I. B., Başar, M., Akan, D. ve Göksoy, S. (2014). An analysis about educational problems in camps in which Syrian refugees stay: Condition analysis. *International Journal of Social Sciences & Education*, 4(3), 668-681.
- Argun, Y. (2005). *Anne baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülüğü ile okluöncesi çocukların davranışsal-duygusal güçlülüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişkinin*

- incelenmesi*. (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Arslan, İ., Bozgeyik, Y. ve Alancioğlu, E. (2017). Göçün ekonomik ve toplumsal yansımaları: Gaziantep'teki Suriyeli göçmenler örneği. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 3(4), 129-148.
- Aycan, Z. ve Berry, J. W. (1996). Impact of employment-related experiences on immigrants' psychological well-being and adaptation to Canada. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement*, 28(3), 240-251.
- Aydın, C. (2017). Göçmenlerin karşılaştıkları ve neden oldukları bazı psikolojik sorunlar ve çözüm önerileri üzerine bir analiz. *Proceedings Book*, 305-316.
- Balcıoğlu İ, Samuk F. (2002). Medikal ve Psikososyal Açıdan Göç Olgusu. İ. Balcıoğlu (Editör). *Göç ve ruh sağlığımız*. İstanbul: Alfabe Basım Yayın.
- Baltacı, H. (2014). *Göçmen öğrencilerin başarı durumunu etkileyen etmenlerin okul yöneticisi, öğretmen, veli ve öğrencilerin görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Baltes, C. M. (2016). *Causes and consequences of the Syrian civil war*. (Yüksek lisans tezi). *University of South Carolina, Columbia*
- Bansak, K., Ferwerda, J., Hainmueller, J., Dillon, A., Hangartner, D., Lawrence, D. ve Weinstein, J. (2018). Improving refugee integration through data-driven algorithmic assignment. *Science*, 359(6373), 325-329.
- Baran, B. E., Valcea, S., Porter, T. H. Ve Gallagher, V. C. (2018). Survival, expectations, and employment: An inquiry of refugees and immigrants to the United States. *Journal of Vocational Behavior*, 105, 102-115.
- Bayrak, H. C. (2018). *Suriyeli mültecilerin sosyal uyumunda sivil toplum kuruluşlarının rolü: İzmir örneği*. (Yüksek lisans tezi). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bazeley, P. ve Jackson, K. (2013). *Qualitative data analysis with NVivo*. Sage Publications Limited.
- Begen, F. M. ve Turner-Cobb, J. M. (2015). Benefits of belonging: Experimental manipulation of social inclusion to enhance psychological and physiological health parameters. *Psychology & Health*, 30(5), 568-582.

- Beirens, H., Hughes, N., Hek, R. ve Spicer, N. (2007). Preventing social exclusion of refugee and asylum seeking children: building new networks. *Social Policy and Society*, 6(2), 219-229.
- Berger Schmitt, R. (2000). Social Cohesion As An Aspect of The Quality of Societies: Concept And Measurement, EU Reporting Working Paper, No. 14. http://www.gesis.org/fileadmin/upload/dienstleistung/daten/soz_indikatoren/eu_si/paper14.pdf adresinden erişilmiştir.
- Berger-Schmitt, R. (2002). Social cohesion between the member states of the European Union: past developments and prospects for an enlarged union. *Czech Sociological Review*, 38(6), 721-748.
- Berman, Y. ve Phillips, D. (2004). Indicators for social cohesion. <http://socialquality.org/site/ima/Indicators-June-2004.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Berry, J. W. (1995). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34.
- Berry, J. W. (1998). Acculturation and health: Theory and research. In S. S. Kazarian & D. R. Evans (Editörler), *Cultural clinical psychology: Theory, research, and practice* (s.39-57). New York: Oxford University Press.
- Berry, J. W. (2001). A psychology of immigration. *Journal of Social Issues*, 57(3), 615-631.
- Berry, J. W. ve Sabatier, C. (2010). Acculturation, discrimination, and adaptation among second generation immigrant youth in Montreal and Paris. *International Journal of Intercultural Relations*, 34(3), 191-207.
- Berry, J. W., Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Segall, M. H. ve Dasen, P. R. (2011). *Cross-cultural psychology: Research and applications*. (3. Baskı). Cambridge University Press.
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L. ve Vedder, P. (2006). Immigrant youth: Acculturation, identity, and adaptation. *Applied Psychology*, 55(3), 303-332.
- Bhugra, D. (2004). Migration and mental health. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 109(4), 243-258.
- Birleşmiş Milletler (1948). *Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*. <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html> adresinden erişilmiştir.

- Bradley, R. H. ve Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 371-399.
- Bronte-Tinkew, J., Moore, K. A. ve Carrano, J. (2006). The father-child relationship, parenting styles, and adolescent risk behaviors in intact families. *Journal of Family Issues*, 27(6), 850-881.
- Buz, S. (2005). Türkiye'deki Sığınmacıların Psikososyal Sağlığı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 16(2), 93-105.
- Buz, S. (2008). Türkiye'deki sığınmacıların sosyal profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10(4), 1-14.
- Bülbül, T. ve Acar-Güvendir, M. (2014). Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin yükseköğretim yaşamına uyum düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 397-418.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Canales, A. I. (2007). Inclusion and segregation: the incorporation of Latin American immigrants into the US labor market. *Latin American Perspectives*, 34(1), 73-82.
- Carranza, M. E. (2007). Building resilience and resistance against racism and discrimination among Salvadorian female youth in Canada. *Child & Family Social Work*, 12(4), 390-398.
- Cenevre Sözleşmesi (1951). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*. http://www.goc.gov.tr/icerik6/multecilerin-hukuki-durumuna-iliskin-sozlesme_340_341_641_icerik adresinden erişilmiştir.
- Chambers, I. (2005). *Göç, kültür, kimlik* (İ. Türkmen ve M. Beşikçi, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Charlson, F. J., Steel, Z., Degenhardt, L., Chey, T., Silove, D., Marnane, C. ve Whiteford, H. A. (2012). Predicting the impact of the 2011 conflict in Libya on population mental health: PTSD and depression prevalence and mental health service requirements. *PloS one*, 7(7), e40593.
- Chica, N. ve Acosta, P. (2018). Psychosocial support to foster social cohesion between refugee and host communities in Jordan. *Intervention-Journal of Mental Health and Psychosocial Support in Conflict Affected Areas*, 16(2), 147-153.

- Clément, R., Noels, K. A. ve Deneault, B. (2001). Interethnic contact, identity, and psychological adjustment: The mediating and moderating roles of communication. *Journal of Social Issues*, 57(3), 559-577.
- Connell, D. (2012). Escaping Eritrea: Why they flee and what they face. *Middle East Report*, (264), 2-9.
- Correa-Velez, I., Gifford, S. M. ve Barnett, A. G. (2010). Longing to belong: Social inclusion and wellbeing among youth with refugee backgrounds in the first three years in Melbourne, Australia. *Social Science & Medicine*, 71(8), 1399-1408.
- Council of the European Union, (2004). Joint Report by the Commission and the Council on Social Inclusion. Document 7101/04, Brussels, 5 March 2004 http://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/soc-incl/joint_rep_en.htm adresinden erişilmiştir.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2015). *30 essential skills for the qualitative researcher*. Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. ve Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into Practice*, 39(3), 124-130.
- Çamur, A. (2017). Suriyeli mülteciler ve belediyelerin sorumluluğu İzmir örneği. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 113-129.
- Çelik, N B. (2015). Türk hukukunda uluslararası koruma başvurusunda bulunan veya uluslararası korumadan yararlanan yabancıların hak ve yükümlülükleri, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, 67-148.
- Çetin, İ. (2016). Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların sosyal ve kültürel entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*, (34), 197-222.
- Çiçekli, B. (2013). *Yabancılar ve mülteciler hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Çömez-Polat, F. ve Kaya, E. (2017). Bir ötekileştirme pratiği: Türkiye’de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 38-48.

- Dahrendorf, R., Field, F., Hayman, C., Hutton, W., Hutcheson, I., Marquand, D., ... & Wrigglesworth, I. (1995). *Report on wealth creation and social cohesion in a free society*. London: Commission on Wealth Creation & Social Cohesion.
- Davies, P. T. ve Lindsay, L. L. (2001). Does gender moderate the effects of marital conflict on children? J. H. Grych ve F. D. Fincham, (Editörler). *Child development and interparental conflict* içinde (64-97). New York: Cambridge University Press.
- Davis, R. ve Taylor, A. (2013). Syrian refugees in Jordan and Lebanon: A snapshot from summer 2013. *The Institute for the Study of International Migration & The Center for Contemporary Arab Studies*.
- De Juan, A. ve Bank, A. (2015). The Ba 'athist blackout? Selective goods provision and political violence in the Syrian civil war. *Journal of Peace Research*, 52(1), 91-104.
- Demir, S. A. (2018). Sakarya'daki yaşlı Suriyelilerin göç deneyimleri ve sorunları. *Göç Dergisi*, 5(2), 205-218.
- Demirhan, Y., ve Aslan, S. (2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 23-62.
- Deniz, O. ve Etlan, E. (2009). Kırdan kente göç ve göçmenlerin uyum süreci üzerine bir çalışma: Van örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 472-498.
- Devakumar, D., Birch, M., Rubenstein, L. S., Osrin, D., Sondorp, E. ve Wells, J. C. (2015). Child health in Syria: recognising the lasting effects of warfare on health. *Conflict and Health*, 9(1), 34-38.
- Doğan, Ö. ve Gürbüz, S. (2018). Suriyeli sığınmacıların sosyal entegrasyonuna yönelik bir araştırma. *Electronic Turkish Studies*, 13(26), 529-546.
- Dolma, S., Singh, S., Lohfeld, L., Orbinski, J. J. ve Mills, E. J. (2006). Dangerous journey: documenting the experience of Tibetan refugees. *American Journal of Public Health*, 96(11), 2061-2064.
- Dukic, D., McDonald, B., ve Spaaij, R. (2017). Being able to play: Experiences of social inclusion and exclusion within a football team of people seeking asylum. *Social Inclusion*, 5(2), 101-110.
- Ekici, F. Y. (2015). Çocukların göçle birlikte yaşadıkları eğitim sorunları üzerine bir inceleme. A. Esen (ed.) *Disiplinlerarası göç sempozyumu*, İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi, 179-201.

- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- Ekşi, A. (2012). Sığınmacı ve göçmenlerde psikopatoloji. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(3), 215-222.
- Ekşi, N. (2014). Geçici koruma yönetmeliği uyarınca geçici korumanın şartları, geçici koruma usulü, sağlanan haklar ve geçici korumanın sona ermesi. *İstanbul Barosu Dergisi*, 88(6), 65-89.
- Elitok, S. (2013). *İğneyi Avrupa ve ABD'ye; çuvaldızı kendimize: Türkiye'de göçmen algısı*. <http://t24.com.tr/haber/igneyi-avrupa-ve-abdyecuvaldizi-kendimize-turkiyede-gocmen-algisi>, 244595 adresinden erişilmiştir.
- Elsafti, A. M., van Berlaer, G., Al Safadi, M., Debacker, M., Buyl, R., Redwan, A. ve Hubloue, I. (2016). Children in the Syrian civil war: the familial, educational, and public health impact of ongoing violence. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 10(6), 874-882.
- Er, A. R. ve Bayındır, N. (2015). İlkokula giden mülteci çocuklara yönelik sınıf öğretmenlerinin pedagojik yaklaşımları. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 175-185.
- Erçoban, P. (2014) Türkiye'ye sığınan Suriyeliler misafir değil, mülteci. E. C. Dağlıoğlu, *Söyleşi*. <http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=turkiyeyesiginan-suriyeliler-misafir-degil-multeci&haberid=6419> adresinden erişilmiştir.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye'de Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Hacettepe Üniversitesi, Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Raporu, HUGO.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2018). Suriyeliler barometresi: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdur-Baker, Ö. (2007). Psikolojik danışma ve kültürel faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 109-122.
- Erol, M. ve Ersever, O. G. (2014). Göç krizi ve göç krizine müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.

- Ersoy-Quadir, S. ve Çimen, I. K. (2018). Türk vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılarla ilgili görüşleri (Konya ili örneği). *Third Sector Social Economic Review*, 53(2), 327-345.
- Esentürk-Ercan, L. (1998). *Yabancı uyruklu ve Türk Üniversite öğrencilerine ait sorunların bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Fangen, K., Johansson, T. ve Hammarén, N. (2011). *Young migrants: Exclusion and belonging in Europe*. Springer.
- Farwell, N. (2001). 'Onward through strength': Coping and psychological support among refugee youth returning to Eritrea from Sudan. *Journal of Refugee Studies*, 14(1), 43-69.
- Fassaert, T., Hesselink, A. E. ve Verhoeff, A. P. (2009). Acculturation and use of health care services by Turkish and Moroccan migrants: a cross-sectional population-based study. *BMC Public Health*, 9(1), 332.
- Fazel, M. ve Stein, A. (2003). Mental health of refugee children: comparative study. *British Medical Journal*, 327(7407), 134.
- Feder, M. A. (2005). *Mental health and academic skills of Sierra Leonean children from refugee families*. (Doktora tezi). George Mason University, Virginia.
- Feinstein, A. ve Starr, S. (2015). Civil war in Syria: The psychological effects on journalists. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 7(1), 57-64.
- Feliciano, C. (2006). Beyond the family: The influence of premigration group status on the educational expectations of immigrants' children. *Sociology of Education*, 79(4), 281-303.
- Fokkema, T. (2011). 'Return'migration intentions among second-generation Turks in Europe: the effect of integration and transnationalism in a cross-national perspective. *Journal of Mediterranean Studies*, 20(2), 365-388.
- Foley, S., Hang-Yue, N. ve Wong, A. (2005). Perceptions of discrimination and justice: are there gender differences in outcomes?. *Group & Organization Management*, 30(4), 421-450.
- Fozdar, F. (2012). Social cohesion and skilled Muslim refugees in Australia: Employment, social capital and discrimination. *Journal of Sociology*, 48(2), 167-186.

- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education* (8. Baskı). New York: McGraw-Hill International Education.
- Fraenkel, R. M. ve Devers, K. J. (2000). Study design in qualitative research: Developing questions and assessing resource needs. *Education for Health*, 13 (2), 251-261.
- Friedkin, N. E. (2004). Social cohesion. *Annual Review Sociology*. 30, 409-425
- Friedman, R. A. ve Holtom, B. (2002). The effects of network groups on minority employee turnover intentions. *Human Resources Management*, 41(4), 405-421.
- Fuller, J. ve Ballantyne, A. (2000). Immigrants and equitable healthcare delivery in rural areas. *Australian Journal of Rural Health*, 8(4), 189-193.
- Gabdrafikov, I. M., Khusnutdinova, L. G., Karabulatova, I. S., ve Vildanov, K. S. (2015). Ethnoconfessional factor in social adaptation of migrant workers in the Muslim regions of Russia. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(3-4), 213-222.
- Gamst, G., Dana, R.H., Der-Karabetina, A., Aragon, M., Arellano, L.M. ve Kramer, T. (2002). Effects of Latino acculturation and ethnic identity on mental health outcomes. *Hispanic Journal of Behavioural Sciences*, 24(4), 479– 504.
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014). http://www.goc.gov.tr/icerik/gecici-koruma_409_558 adresinden erişilmiştir.
- Gelekçi, C. (2014). Avusturya'da yaşayan Türklerin Türkiye ile bağları ve evlilik göçü. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (71), 179-204.
- Genç, Y.T. ve Çat, G. (2013). Engellilerin istihdamı ve sosyal uyum ilişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 363-393.
- Gitmez, Ali (1983). *Yurt dışına işçi göçü ve geri dönüşler: Beklentiler gerçekleşenler* İstanbul: Alan Yayınları
- Goyette, K. ve Xie, Y. (1999). Educational expectations of Asian American youths: Determinants and ethnic differences. *Sociology of Education*, 72(1), 22-36.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2015). *İstatistiki veriler*. http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi_409_422_424_icerik adresinden erişilmiştir.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017). *İstatistiki veriler*. http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-arastirmalari-dergisi_350_359_7827_icerik adresinden erişilmiştir.

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2018). *İstatistiki veriler*. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik adresinden erişilmiştir.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2018). *İstatistiki veriler*. http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 adresinden erişilmiştir.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2018). *İstatistiki veriler*. http://www.goc.gov.tr/icerik6/uyum-bulusmalari-antalya%E2%80%99dan-basladi_350_359_11802_icerik adresinden erişilmiştir.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2019). *İstatistiki veriler*. http://www.goc.gov.tr/icerik/hizmet-birimleri_362_365 adresinden erişilmiştir.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). (2019). *İstatistiki veriler*. http://www.goc.gov.tr/mobilicerik/uyum-cocuk-sitesi_361_4752 adresinden erişilmiştir.
- Gözübüyük-Tamer, M. (2017). Geçici Koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların Trabzon devlet okullarındaki durumu. *Göç Dergisi*, 4(1),119-152.
- Grasmuck, S. ve Hinze, A. M. (2016). Transnational heritage migrants in Istanbul: Second-generation Turk-American and Turk-German 'Returnees' in their parents' homeland. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(12), 1959-1976.
- Grove, N. J. ve Zwi, A. B. (2006). Our health and theirs: forced migration, othering, and public health. *Social Science & Medicine*, 62(8), 1931-1942.
- Grych, J. H., Fincham, F. D., Jouriles, E. N. ve McDonald, R. (2000). Interparental conflict and child adjustment: Testing the mediational role of appraisals in the cognitive-contextual framework. *Child Development*, 71(6), 1648-1661.
- Güler, A., Halicioğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Günel, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği)*. (Doktora tezi). Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Günay, E. ve Haag, A. (1998). Gesundheitsprobleme türkischer Frauen aus psychosomatischer Sicht. *Hamburger Arzte Blatt*, 4(93), 115.
- Hall, D. R. (1996). Albania: Rural development, migration and uncertainty. *GeoJournal*, 38(2), 185-189.

- Hall, E. (2005). The entangled geographies of social exclusion/inclusion for people with learning disabilities. *Health & Place*, 11(2), 107-115.
- Hall, S. A. (2010). *The social inclusion of young adults with intellectual disabilities: a phenomenology of their experiences*. The University of Nebraska-Lincoln.
- Harb, C. ve Saab, R. (2014). Social cohesion and intergroup relations: Syrian refugees and Lebanese nationals in the Bekaa and Akkar. American University of Beirut and save the children. <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/SavetheChildren%26AUB-SocialCohesion-Lebanon-Finalreport-May2014%5B1%5D.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Harris, K. ve Maxwell, C. (2000). A needs assessment in a refugee mental health project in North-East London: Extending the counselling model to community support. *Medicine, Conflict and Survival*, 16(2), 201-215.
- Hassan, G., Ventevogel, P., Jefee-Bahloul, H., Barkil-Oteo, A., & Kirmayer, L. J. (2016). Mental health and psychosocial wellbeing of Syrians affected by armed conflict. *Epidemiology and psychiatric sciences*, 25(2), 129-141.
- Hattam, R. ve Every, D. (2010). Teaching in fractured classrooms: Refugee education, public culture, community and ethics. *Race Ethnicity and Education*, 13(4), 409-424.
- Heatherton, T. F. (2011). Neuroscience of self and self-regulation. *Annual Review of Psychology*, 62, 363-390.
- Heckmann, F. (2015). Bedingungen erfolgreicher Integration und neue Nationenbildung. In *Integration von Migranten* (pp. 279-291). Springer VS, Wiesbaden.
- Heisbourg, F. (2015). The strategic implications of the Syrian refugee crisis. *Survival*, 57(6), 7-20.
- Herman, M. (2004). Force to choose: some determinants of racial identification in multiracial adolescents. *Child Development*, 75(3), 730–748.
- Hillebrandt, H., Sebastian, C. ve Blakemore, S. J. (2011). Experimentally induced social inclusion influences behavior on trust games. *Cognitive Neuroscience*, 2(1), 27-33.
- Hofstra, J., van Oudenhoven, J. P., & Buunk, B. P. (2005). Attachment styles and majority members' attitudes towards adaptation strategies of immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(5), 601-619.

- Holcomb-McCoy, C. (2005). Ethnic identity development in early adolescence: Implications and recommendations for middle school counselors. *Professional School Counseling*, 9(2), 120–127.
- Horn, H. (2015). Saving Syria's 'lost generation. *The Atlantic*. <http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/syria-university-students-education/412174/> adresinden erişilmiştir.
- Hovey, J. D. ve Magaña, C. G. (2002). Exploring the mental health of Mexican migrant farm workers in the Midwest: psychosocial predictors of psychological distress and suggestions for prevention and treatment. *The Journal of Psychology*, 136(5), 493-513.
- Huddleston, T., Bilgili, O., Joki, A. ve Vankova, Z. D. (2015). *Migrant Integration Policy Index*. <http://mipex.eu/turkey> adresinden erişilmiştir.
- Hurtado, A., Gurin, P. ve Peng, T. (1994). Social identities—A framework for studying the adaptations of immigrants and ethnics: The adaptations of Mexicans in the United States. *Social Problems*, 41(1), 129-151.
- IOM. (2011). *Glossary on Migration* (2.Baskı), International migration law series, Geneva.
- İçduygu A. ve Ünalın T. (1998). *Türkiye’de İç Göç*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- İçduygu, A. (2006). *Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri bağlamında uluslararası göç tartışmaları*. TÜSİAD. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/3619-turkiye-avrupa-birligi-iliskileri-baglaminda-uluslararasi-goc-tartismalari> adresinden erişilmiştir.
- İmkander. (2014). Mülteci ölümleri raporu 2014. <https://www.imkander.org.tr/raporlar> adresinden erişilmiştir.
- İmkander. (2017). Mülteci ölümleri raporu 2017. <https://www.imkander.org.tr/raporlar> adresinden erişilmiştir.
- Jasinskaja-Lahti, I. ve Liebkind, K. (1999). Exploration of the ethnic identity among Russian-speaking immigrant adolescents in Finland. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30(4), 527–539.
- Jeannotte, M. S., Stanley, D., Pendakur, R., Jamieson, B., Williams, M., Aizlewood, A. ve Planning, S. (2002). Buying in or dropping out: The public policy implications of social cohesion research. *Strategic Research and Analysis (SRA)*, Strategic

- Planning and Policy Coordination. Department of Canadian Heritage, Ottawa, Canada.*
- Jefee-Bahloul, H., Barkil-Oteo, A., Pless-Mulloli, T. ve Fouad, F. M. (2015). Mental health in the Syrian crisis: Beyond immediate relief. *The Lancet*, 386(10003), 1531.
- Johnson, B. ve Christensen, L. (2012). *Quantitative, qualitative, and mixed approaches. Educational Research*, University of South Alabama: SAGE.
- Jupp, J., Nieuwenhuysen, J. ve Dawson, E. (Editörler). (2007). *Social cohesion in Australia*. Cambridge University Press.
- Kamperman, A. M., Komproe, I. H. ve De Jong, J. T. (2003). Verklaringen voor verschillen in psychiatrische stoornissen in een onderzoek onder migranten. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 45(6), 315-326.
- Kan, M. (2013). *İstanbul'da bulunan sığınmacılar üzerinde zorunlu göçün travmatik etkileri: zorlu koşullara karşı ruhsal dayanıklılık ve sığınmacıların ev algıları*. (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaplan, A. (2017). *Sosyal kapsayıcılık çerçevesinde geçici koruma statüsündeki Musul ve Telafer Türkmenleri*. (Yüksek lisans tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kara, M.A. (2017). *Göç yazıları. Kuramdan alana Türkiye'de göç*. Ankara: Kırmızı Çatı Yayınları
- Karaca, S. (2013). Dış politika, Suriye meselesinde baştan beri belirleyici roldeydi ancak takıldığı yer sosyal coğrafya oldu. Ahmet İçduygu ile röportaj. *Analist*. http://www.usakanalist.com/images_upload/files/analist%2025_%20say%C4%B1_38-41.pdf adresinden erişilmiştir.
- Karakasoğlu-Aydın, Y. (1999). Almanya'da okullarda ve üniversitelerde başörtüsü olayı. *Toplum ve Bilim Dergisi* 82(1), 58-77.
- Karasu, M.A. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 995-1014.
- Karell, D. (2017). Local peace and contemporary conflict: Constructing commonality and exclusion during war in Afghanistan. *Social Science Research*, 61, 75-97.

- Kariman, S. (2015). *Türkiye'ye göç eden mültecilerin sosyal hayata uyum sürecinin incelenmesi: Isparta örneği*. (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kaya, A. ve Kentel, F. (2005). *Euro-Türkler: Türkiye ile Avrupa Birliği arasında köprü mü, engel mi?* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyokültürel etkileri: Batman örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 64-110.
- Khoo, S. E. (1994). Correlates of welfare dependency among immigrants in Australia. *International Migration Review*, 28(1), 68-92
- Kim, H. S. ve Kim, H. S. (2008). *Juvenile delinquency and youth crime*. Nova Publishers.
- Kirk, J. ve Miller, M. L. (1986). *Reliability and validity in qualitative research*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Kirmayer, L. J. (2007). Failures of imagination: The refugee's predicament. (L. J. Kirmayer, R. Lemelson ve M. Barad). *Understanding trauma: Integrating biological, clinical, and cultural perspectives*, (s.363-381). Cambridge University Press.
- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, J., Hassan, G., Rouesseau, C. ve Pottie, K. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: general approach in primary care. *CMAJ*, 183(12), 959-967.
- Knight, J. ve Gunatilaka, R. (2010). Great expectations? The subjective well-being of rural–urban migrants in China. *World development*, 38(1), 113-124.
- Kondo, K. (1999). Motivating bilingual and semibilingual university students of Japanese: An analysis of language learning persistence and intensity among students from immigrant backgrounds. *Foreign Language Annals*, 32(1), 77-88.
- Kopala, M., Esquivel, G. ve Baptiste, L. (1994). Counseling approaches for immigrant children: facilitating the acculturative process. *The School Counselor*, 41(5), 352-359.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin yeni misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Köknel, Ö. (1989). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar,

- Kuckartz, U. (2014). *Qualitative text analysis: A guide to methods, practice and using software*. London: Sage.
- Kultas, E. (2017). *Türkiye’de bulunan eğitim çağındaki Suriyeli mültecilerin eğitimi sorunu (Van İli örneği)*. (Yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Kurman, J. ve Ronen-Eilon, C. (2004). Lack of knowledge of a culture’s social axioms and adaptation difficulties among immigrants. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(2), 192-208.
- Lama, S., François, K., Marwan, Z. ve Sami, R. (2016). impact of the Syrian crisis on the hospitalization of Syrians in a psychiatric setting. *Community Mental Health Journal*, 52(1), 84-93.
- Lemay, R. (2006). Social role valorization insights into the social integration conundrum. *Mental Retardation*, 44(1), 1-12.
- Lesthaeghe, R. (2000). Transnational Islamic Communities in a Multilingual Secular Society. R. Lesthaeghe (Editör). *Communities and Generations Turkish and Moroccan Populations in Belgium* (s. 1-57.). Belgium: VUB press.
- Liebkind, K. Ve Jasinskaja-Lahti, I. (2000). The influence of experiences of discrimination on psychological stress: A comparison of seven immigrant groups. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 10(1), 1-16.
- Liebkind, K. (2006). *Ethnic identity and acculturation*. New York: Cambridge University Press.
- Lijnders, L. (2012). Caught in the borderlands: torture experienced, expressed, and remembered by Eritrean asylum seekers in Israel. *Oxford Monitor Forced Migration*, 2(1), 64-76.
- Lindert, J., Schouler-Ocak, M., Heinz, A. ve Priebe, S. (2008). Mental health, health care utilisation of migrants in Europe. *European Psychiatry*, 23(1), 14-20.
- Łodzinski, S. ve Bartoszyńska, K. (2009). Refugees in Poland: Mechanisms of Ethnic Exclusion, *International Journal of Sociology*, 39(3), 79-95.
- Lotfi, A., Kabiri, S. ve Ghasemlou, H. (2013). Değerler değişimi ve kuşaklararası çatışma: İran Khoy kenti örneği. *Eskisehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 93-113.

- Luzio, A. D. (1991). On Some sociolinguistic properties of Italian foreign workers' children in contact with German. *International Journal of the Sociology of Language*, 90(1), 131-157.
- Mähönen, T. A. ve Jasinskaja-Lahti, I. (2013). Acculturation expectations and experiences as predictors of ethnic migrants' psychological well-being. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(5), 786-806.
- Marcia, J. (1980). Identity in adolescence. In J. Adelson (Ed.). *Handbook of adolescent psychology* (s.159-187). New York: Wiley.
- Marshall, E. A., Butler, K., Roche, T., Cumming, J. ve Taknint, J. T. (2016). Refugee youth: A review of mental health counselling issues and practices. *Canadian Psychology*, 57(4), 308-319.
- Marston, G. ve Dee, M. (2015). The social inclusion policy agenda in Australia: a case of old wine, new bottles?. *Australian Journal of Social Issues*, 50(2), 119-138.
- Masgoret, A. M. ve Ward, C. (2006). Culture learning approach to acculturation. Sam, D. L. ve Berry, J. W. (Editörler). *The Cambridge handbook of acculturation psychology*. Cambridge University Press.
- Maydell-Stevens, E., Masgoret, A. M. ve Ward, T. (2007). Problems of psychological and sociocultural adaptation among Russian speaking immigrants in New Zealand. *Social Solicy Journal of New Zealand: Te Puna Whakaaro*, 30, 178-198.
- McKelvey, R. S., Davies, L. C., Sang, D. L., Pickering, K. R. ve Tu, H. C. (1999). Problems and competencies reported by parents of Vietnamese children in Hanoi. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 38(6), 731-737.
- McKelvey, R. S., Mao, A. R. ve Webb, J. A. (1992). A risk profile predicting psychological distress in Vietnamese Amerasian youth. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 31(5), 911-915.
- Meer, T. V. D. ve Tolsma, J. (2014). Ethnic diversity and its effects on social cohesion. *Annual Review of Sociology*, 40, 459-478.
- Mena, F. J., Padilla, A. M. ve Maldonado, M. (1987). Acculturative stress and specific coping strategies among immigrant and later generation college students. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 9(2), 207-225.

- Mercan-Uzun, E. ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Merriam, S. B. (1988). *Case study research in education: A qualitative approach*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Merriam, S. B. ve Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons.
- Middle East Studies Association (MESA). (2013). *Open letter to the office of the Syrian President and the national coalition for Syrian revolutionary and opposition forces*. <http://www.mesa.arizona.edu/committees/academic-freedom/intervention/letters-syria.html#021913> adresinden erişilmiştir.
- Miller, E., Decker, M. R., Silverman, J. G. ve Raj, A. (2007). Migration, sexual exploitation, and women's health: a case report from a community health center. *Violence Against Women*, 13(5), 486-497.
- Milton, S. (2019). Syrian higher education during conflict: Survival, protection, and regime security. *International Journal of Educational Development*, 64, 38-47.
- Montgomery, E. (2011). Trauma, exile and mental health in young refugees. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 124(440), 1-46.
- Morgan, C., Burns, T., Fitzpatrick, R., Pinfold, V. ve Priebe, S. (2007). Social exclusion and mental health: conceptual and methodological review. *The British Journal of Psychiatry*, 191(6), 477-483.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. London: Sage.
- Munoz, M. S. ve Munoz, M. A. (2000). *Needs assessment in higher education environment: International student programs*. Louisville, Kentucky: University of Louisville.
- Muris, P., Meesters, C. ve van Brakel, A. (2003). Assessment of anxious rearing behaviors with a modified version of "Egna Minnen Beträffande Uppfostran" questionnaire for children. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 25(4), 229-237.

- Naidoo, L. (2009). Developing social inclusion through after-school homework tutoring: a study of African refugee students in Greater Western Sydney. *British Journal of Sociology of Education*, 30(3), 261-273.
- Nakash, O., Langer, B., Nagar, M., Shoham, S., Lurie, I. ve Davidovitch, N. (2015). Exposure to traumatic experiences among asylum seekers from Eritrea and Sudan during migration to Israel. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 17(4), 1280-1286.
- Nakash, O., Wiesen-Brandsma, C., Reist, S. ve Nagar, M. (2013). The contribution of gender-role orientation to psychological distress among male African asylum-seekers in Israel. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 11(1), 78-90.
- Nauck, B. (2000). Eltern-Kind-Beziehungen in Migrantenfamilien—ein Vergleich zwischen griechischen, italienischen, türkischen und vietnamesischen Familien in Deutschland. In *Familien ausländischer Herkunft in Deutschland* (s.347-392). Springer.
- Ng, T. K., Wang, K. W. C. ve Chan, W. (2017). Acculturation and cross-cultural adaptation: The moderating role of social support. *International Journal of Intercultural Relations*, 59, 19-30.
- Nolan, B. ve Ive, M. (2009). *Economic inequality, poverty, and social exclusion*. In The Oxford handbook of economic inequality.
- Ongan, N. T. (2013). Sosyal uyum-sosyal sermaye eksenli kalkınma yaklaşımının sınıfsal sonuçlarına ilişkin bir değerlendirme. *Çalışma ve Toplum*, 36(1), 211-228.
- Oxman-Martinez, J., Rummens, A. J., Moreau, J., Choi, Y. R., Beiser, M., Ogilvie, L. ve Armstrong, R. (2012). Perceived ethnic discrimination and social exclusion: newcomer immigrant children in Canada. *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(3), 376.
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu. *Orsam-Tesev Rapor*, (195), 1-40.
- Öner, S. G. (2014). Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası. *Ortadoğu Analiz*, 6(61), 42-45.
- Özabacı, N. ve Acat, M. B. (2005). Sosyo ekonomik çevreye göre ilköğretim öğrencilerinin başarısızlık nedenleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 145-169.

- Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 34-42.
- Özçetin, S. (2013). *Yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen etmenler*. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Öztekin, S. (2016). Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin göç ve sosyal uyum politikalarının analizi. (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Pala, A. (2013). *Zorunlu göç ve kadın deneyimi: Diyarbakır örneği*. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Papadopoulos, R. (2008). Systematic challenges in a refugee camp. *Context*, (99), 16-19.
- Parham, T. A. (1989). Cycles of psychological nigrescence. *The Counseling Psychologist*, 17(2), 187-226.
- Parham, T. A. (2002). *Counseling persons of African descent: Raising the bar of practitioner competence*. Sage Publications.
- Parker, S. ve Kleiner, R. J. (1966). *Mental illness in the urban Negro community*. Newyork, USA: Free Press.
- Parnwell, M. J. (1993). *South Asians overseas: Migration and ethnicity*. Cambridge University Press
- Partington, K. (2005). What do we mean by our community? *Journal of Intellectual Disabilities*, 9(3), 241-251.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury Park, CA: Sage.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2. Baskı). Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*, (3. Baskı). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Phinney, J. S. (1989). Stages of ethnic identity development in minority group adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 9(1-2), 34-49.
- Phinney, J. S. ve Rosenthal, D.A. (1990). Ethnic identity in adolescence: process, context, and outcome. G.R. Adams, T. P. Gullota ve R. Montemayor (Editörler).

- Adolescent Identity Formation: Advances in Adolescent Development* (s.145– 172). Newbury Park, CA: Sage Publications,
- Phinney, J. S., Berry, J. W., Vedder, P. ve Liebkind, K. (2006). The acculturation experience: Attitudes, identities, and behaviors of immigrant youth. In J. W. Berry, J. S. Phin-ney, D. L. Sam, and P. E. Vedder, (Editörler). *Immigrant Youth in Cultural Transition: Acculturation, Identity, and Adaptation across National Contexts* (s.71-116). Lawrence Erlbaum: Associates Publishers.
- Phinney, J. S., Lochner, B. T. ve Murphy, R. (1990). Ethnic identity development and psychological adjustment in adolescence. A.R. Stiffman ve L.E. Davis (Editörler). *Ethnic Issues in Adolescent Mental Health* (s.53– 72). Newbury Park, CA: Sage Publications,
- Phinney, J.S. ve Alipuria, L. (1996) At the interfaith of cultures: multiethnic/multiracial high school and college students. *Journal of Social Psychology*, 136(2), 139– 158.
- Poyraz-Tacoğlu, T., Arıkan, G. ve Sağır, A. (2012). Boşnak Göçmenlerde göç ve kültürel kimlik ilişkisi: Fevziye köyü örneği. *Turkish Studies*. 7(1), 941-965.
- Ramos, M. R., Cassidy, C., Reicher, S. ve Haslam, S. A. (2012). A longitudinal investigation of the rejection–identification hypothesis. *British Journal of Social Psychology*, 51(4), 642-660
- Rawal, N. (2008). Social inclusion and exclusion: A review. *Dhaulagiri Journal of Sociology and Anthropology*, 2, 161-180.
- Resmi Gazete (2013). 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> adresinden erişilmiştir.
- Resmi Gazete (2014). 6458 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği'nin yürürlüğe konulması; Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK). http://www.goc.gov.tr/icerik/6458-sayili-yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanunu-yururluge-girdi_361_607 adresinden erişilmiştir.
- Rittersberger, H.(2001). Türkiye'de iç göç ve toplumsal değişme. *Karizma Dergisi*, 6, 47-54.
- Sağır, A. ve Dikici, E. (2011). Yeni göçmenlik mekânları olarak yeni kurulan üniversiteler: Ordu Üniversitesi örneğinde öğrencilerin bütünleşme

- sorunları. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 217-242.
- Sam, D. L. ve Berry, J. W. (1995). Acculturative stress among young immigrants in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology*, 36(1), 10-24.
- Sarışır, S. (2006). *Demografik oyun: Sürgün*. İstanbul: IQ Yayınevi.
- Scheppers, E., Van Dongen, E., Dekker, J., Geertzen, J. ve Dekker, J. (2006). Potential barriers to the use of health services among ethnic minorities: a review. *Family Practice*, 23(3), 325-348.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative content analysis in practice*. Sage Publications.
- Searle, W. ve Ward, C. (1990). The prediction of psychological and sociocultural adjustment during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 14(4), 449-464.
- Secker, J., Hacking, S., Kent, L., Shenton, J. ve Spandler, H. (2009). Development of a measure of social inclusion for arts and mental health project participants. *Journal of Mental Health*, 18(1), 65-72.
- Segal, U. A. ve Mayadas, N. S. (2005). Assessment of issues facing immigrant and refugee families. *Child Welfare*, 84(5), 563-583.
- Seydi, A. R. (2013). Türkiye'deki Suriyeli akademisyen ve eğitimcilerin görüşlerine göre Suriye'deki çatışmaların Suriyelilerin eğitim sürecine yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013(30), 217-241.
- Sezgin, A. A. ve Yolcu, T. (2016). Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreci. *Humanitas: International Journal of Social Sciences*, 4(7), 417-436.
- Shin, H. S., Han, H. R. ve Kim, M. T. (2007). Predictors of psychological well-being amongst Korean immigrants to the United States: A structured interview survey. *International Journal of Nursing Studies*, 44(3), 415-426.
- Shuayb, M. (2012). *Rethinking education for social cohesion: International case studies*. London: Palgrave Macmillan.
- Silove, D., Sinnerbrink, I., Field, A., Manicavasagar, V. ve Steel, Z. (1997). Anxiety, depression and PTSD in asylum-seekers: associations with pre-migration trauma and post-migration stressors. *The British Journal of Psychiatry*, 170(4), 351-357.

- Silverman D. (2005). *Doing qualitative research*. (2. Baskı). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Singleton, R. A., Straits, B. C. ve Straits, M. M. (2005). *Approaches to Social Sciences*. New York, Oxford University Press.
- Smith C, Maurer F. (2000). *Community health nursing theory and practice* (2. Baskı). Philadelphia: WB Saunders.
- Smith, C., Perou, R., ve Lesesne (2002). Parent education. M. H. Bornstein, (Editörler). *Handbook of Parenting. Social conditional and applied parenting*. Lawrence Erlbaum Associates. Publishers
- Sokolowski, R. (2000). *Introduction to phenomenology*. Cambridge University Press.
- Soner, O. (2000). Aile uyumu, öğrenci özgüveni ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(12), 249-260.
- Spicer, N. (2008). Places of exclusion and inclusion: Asylum-seeker and refugee experiences of neighbourhoods in the UK. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(3), 491-510.
- Spies, A. (1993). Verschleierte schülerinnen in Frankreich und Deutschland. *Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht*, 12(7), 637-640.
- Stebbleton, M. J. (2012). The meaning of work for Black African immigrant adult college students. *Journal of Career Development*, 39(1), 50-75.
- Steel, Z., Silove, D., Chey, T., Bauman, A., Phan, T. ve Phan, T. (2005). Mental disorders, disability and health service use amongst Vietnamese refugees and the host Australian population. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 111(4), 300-309.
- Stegemann, A. (2005). *Zielgruppenorientierte gesundheitsförderung von migranten-optimierung über interkulturelle teamarbeit*. (Doktora tezi). Osnabrück Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Osnabrück
- Stevens, G. W. ve Vollebergh, W. A. (2008). Mental health in migrant children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(3), 276-294.
- Still, R. (1998). Mental health in overseas students. A. Furnham ve S.Bochner (Editörler). *Culture shock*. London: Routledge.

- Strauss, A. L. (1987). *Qualitative analysis for social scientists*. UK: Cambridge university press.
- Strier, D., Strier, R., Este, D., Shimoni, R. ve Clark, D. (2005) Fatherhood and migration: challenging the deficit theory. *Child and Family Social Work*, 10(4), 315– 329.
- Strijk, P. J., van Meijel, B. ve Gamel, C. J. (2011). Health and social needs of traumatized refugees and asylum seekers: An exploratory study. *Perspectives in Psychiatric Care*, 47(1), 48-55.
- Suarez-Orozco, C. ve Suarez-Orozco, M. (2001). *Children of Immigration*, (1. Baskı). Cambridge, MA: Harvard University Press,
- Subramanian, S. V., Kim, D. ve Kawachi, I. (2005). Covariation in the socioeconomic determinants of self rated health and happiness: a multivariate multilevel analysis of individuals and communities in the USA. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 59(8), 664-669.
- Sue, D. W. ve Sue, D. W. (2003). *Counseling the culturally diverse: Theory and practice* (4. Baskı). New York: John Wiley.
- Sümer, S. (2009). *International students psychological and sociocultural adaptation in the US*. (Doktora tezi). Georgia State University, Washington.
- Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırması: Kültürleşme. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 103-134.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 57-67.
- Şahin, T. (2009). *Sosyal dışlanma ve yoksulluk ilişkisi*. Sosyal yardım uzmanlık tezi. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Şen, Y. (2013). Suriye'de Arap Baharı. *Yasama Dergisi*, 23, 54-79.
- Şenyapılı, Ö. (1982). *Kentlileşen köylüler, köylüleşen kentliler*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayını.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1986). "An integrative theory of intergroup conflict. W. G. Austin ve S. Worchel (Editörler). *The Social psychology of intergroup relations* (s.33-48), Greenwich, CT: JAI Press.
- Tajfel, H. (1978). *Differences between social groups: Studies in the psychology of intergroup relations.*, London: Academic Press.

- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. CUP Archive.
- Taş, E. (2018). Türkiye'den Belçika'ya damat göçü ve psikolojik etkileri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 341-352
- Tezcan, T. (2019). Return home? Determinants of return migration intention amongst Turkish immigrants in Germany. *Geoforum*, 98, 189-201.
- The World Bank. (2008). The Road not traveled: Education reform in the Middle East and North Africa. *MENA Development Report*. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6303> adresinden erişilmiştir.
- Thrunhardt, D. (1995). *Migration and European integration: the dynamics of inclusion and exclusion*. Fairleigh Dickinson Univ Press.
- Titzmann, P. F., Raabe, T. Ve Silbereisen, R. K. (2008). Risk and protective factors for delinquency among male adolescent immigrants at different stages of the acculturation process. *International Journal of Psychology*, 43(1), 19-31.
- Tomanbay, İ. (2004). Sığınma ve göçmen alanında kavram sorunu. *Umuda Doğru Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Dergisi*, 4 (13), 5-7.
- Topçu, S. ve Başer, A. (2006). Göç ve sağlık. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(3), 37-41.
- Topgöl, S. (2016). Sosyal dışlanma ve göç: Mülteci işçiler örneği. *Sosyoloji Dergisi*, 33, 269-289.
- Tribe, R. (2002). Mental health of refugees and asylum-seekers. *Advances in Psychiatric Treatment*, 8(4), 240-247.
- Tronvoll, K. (2009). *The lasting struggle for freedom in Eritrea: Human rights and political development, 1991-2009*. Oslo Center for Peace and Human Rights.
- Tseng W. T. (2001). *Handbook of cultural psychiatry*. San Diego: Academic Press.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Turkpour, A. ve Mehdinezhad, V. (2016). Social support, academic support and adaptation to college: Exploring the relationships between indicators of college students. *Stanisław Juszczak*, 44(2), 84-95.
- Turner, S. (2007). Memory for trauma. A. Alayarian (Editör), *Resilience, Suffering, and Creativity: The Work of the Refugee Therapy Center* (s.29-44). London: Karnac Books.

- Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014). Göçün psikososyal boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), 56-66.
- Türk Kızılayı. (2017). *2017 yılı göç istatistik raporu*. Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (1994). *Note on Temporary Protection in a Broader Context*. <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b32514.html> adresinden erişilmiştir.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2017). *Hangi ülkeler yerleştirme kotası uygulamaktadır?*, <https://www.unhcr.org/tr/11098-hangi-ulkeler-yerlestirme-kotasi-uygulamaktadir.html> adresinden erişilmiştir.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). 2015. *Regional trends in the impact of the syria crisis on livelihoods and oppotunities*. Syrian Crisis Discussion Paper Series. Amman, Jordan
- Vagle, M. D. (2014). *Crafting phenomenological research*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press.
- Van Ecke, Y. (2005). Immigration from an attachment perspective. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 33(5), 467-476.
- Van Oudenhoven, J. P., Prins, K. S. ve Buunk, B. P. (1998). Attitudes of minority and majority members towards adaptation of immigrants. *European Journal of Social Psychology*, 28(6), 995-1013.
- Van Oudenhoven, J. P. (2006). *Immigrants.*, New York: Cambridge University Press.
- Van Prooijen, J. W., Van den Bos, K. ve Wilke, H. A. (2004). Group belongingness and procedural justice: Social inclusion and exclusion by peers affects the psychology of voice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(1), 66-79.
- Vaughn, B. E., Block, J. H., & Block, J. (1988). Parental agreement on child rearing during early childhood and the psychological characteristics of adolescents. *Child Development*, 1020-1033.
- Verkuyten, M. (2001). Global self-esteem, ethnic self-esteem, and family integrity: Turkish and Dutch early adolescents in The Netherlands. *International Journal of Behavioral Development*, 25(4), 357-366.

- Verkuyten, M. (2003). Positive and negative self-esteem among ethnic minority early adolescents: Social and cultural sources and threats. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(4), 267-277.
- Verkuyten, M. (2008). Life satisfaction among ethnic minorities: The role of discrimination and group identification. *Social Indicators Research*, 89(3), 391-404.
- Virta, E., Sam, D. L. ve Westin, C. (2004). Adolescents with Turkish background in Norway and Sweden: A comparative study of their psychological adaptation. *Scandinavian Journal of Psychology*, 45(1), 15-25.
- Volkan, V. D. (1993). Immigrants and refugees: A psychodynamic perspective. *Mind and Human Interaction*, 4(2), 63-69.
- Waldorf, B. (1995). Determinants of international return migration intentions. *The Professional Geographer*, 47(2), 125-136.
- Ward, C. ve Kennedy, A. (1992). Locus of control, mood disturbance, and social difficulty during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 16(2), 175-194.
- Warfa, N., Bhui, K., Craig, T., Curtis, S., Mohamud, S., Stansfeld, S., McCrone, P. ve Thornicroft, G. (2006). Post-migration geographical mobility, mental health and health service utilisation among Somali refugees in the UK: a qualitative study. *Health & Place*, 12(4), 503-515.
- Weine, S. M., Kulenovic, A. D., Pavkovic, I. ve Gibbons, R. (1998). Testimony psychotherapy in Bosnian refugees: A pilot study. *American Journal of Psychiatry*, 155(12), 1720-1726.
- Weissman, D. ve Furnham, A. (1987). The expectations and experiences of a sojourning temporary resident abroad: A preliminary study. *Human Relations*, 40(5), 313-326.
- Wells, R. (2010). Children of immigrants and educational expectations: The roles of school composition. *Teachers College Record*, 112(6), 1679-1704
- Williams, D. P. ve Hampton, A. (2005). Barriers to health services perceived by Marshallese immigrants. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 7(4), 317-326.
- Wodak, R. (2008). Us' and 'them': Inclusion and exclusion–Discrimination via discourse. *Identity, Belonging and Migration*, 54-77.

- Wolff, F. C. (2015). Do the return intentions of French migrants affect their transfer behaviour?. *The Journal of Development Studies*, 51(10), 1358-1373.
- World Health Organization (2004). *Promoting mental health: Concepts, emerging, evidence and practice* (Summary report). Geneva.
- World Health Organization. (2003). *Investing in mental health*. http://www.who.int/mental_health/media/investing_mnh.pdf. adresinden erişilmiştir.
- Yakushko, O., Backhaus, A., Watson, M., Ngaruiya, K. ve Gonzalez, J. (2008). Career development concerns of recent immigrants and refugees. *Journal of Career Development*, 34(4), 362-396.
- Yaman, H., Kut, A., Yaman, A. ve Ungan, M. (2002). Health problems among UN refugees at a family medical centre in Ankara, Turkey. *Scandinavian Journal of Primary Health Care*, 20(2), 85-87.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. T. (2009). *Üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- York Institute for Health Research (YIHR). (2015). What is social inclusion? http://yih.abel.yorku.ca/peu/?page_id=51 adresinden erişilmiştir.
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. (2013). *Bakanlar Kurulu Kararı'nın 4. Maddesi*. <http://www.yok.gov.tr/documents/10279/34559/1008-4.9.13.pdf/f5d93bd3-015c-400c-bfcd-78611de00274?version=1.0> adresinden erişilmiştir.
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. (2013). *Türk yükseköğretiminde Suriyeli öğrenciler uluslararası konferans*. http://www.yok.gov.tr/web/guest/anasayfa/asset_publisher/64ZMbZPZISI4/content/id/2715758 adresinden erişilmiştir.
- Zerengök, D., Güzel, P. ve Özbey, S. (2018). The impact of leisure participation on social adaptation of international students. *Journal of Education and Training Studies*, 6(2), 1-9.
- Zhan, S. (2011). What determines migrant workers' life chances in contemporary China? Hukou, social exclusion, and the market. *Modern China*, 37(3), 243-285.

- Zhu, M. (2001). Child welfare health and medical complete. *Child Welfare League of America*, 5(80), 563-569.
- Zwi, A. ve Alvarez-Castillo, F. (2003). Forced migration, globalisation and public health: getting the big picture into focus. *The health of refugees: public health perspectives from crisis to settlement*. Oxford University Press, Victoria, Australia, 14-34.

EK-A: Kişisel Bilgi Formu

1. Yaşınız:

2. Cinsiyetiniz:

3. Medeni durum:

4. En son mezun olduğunuz okul:

5. Okuduğunuz bölüm:

6. Suriye’de hangi alanda eğitim alıyordunuz/almak istiyorsunuz?:

7. Şu an okuduğunuz bölümü isteyerek mi tercih ettiniz:

Evet ()

Hayır ()

8. Şu an okuduğunuz bölümü bitirdiğinizde bu alanda çalışmayı düşünüyor musunuz?

Evet ()

Hayır ()

9. Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz:

10. Çalışma durumu:

Düzenli çalışıyor ve düzenli olarak maaş alıyor () Çalışmıyor ()

Kısa süreli işlerde çalışıyor ()

11. Kişi veya kuruluşlardan maddi destek alıyor musunuz?

Düzenli olarak alıyor () Belirli dönemler alıyor () Almıyor ()

12. Maddi yardım alınan kuruluşlar:

Valilik () Kaymakamlık () Belediye () Sivil Toplum Kuruluşları ()

BMMYK () Dini kurumlar () Diğer () Yardım almıyor ()

13. Maddi yardım alınan kişiler:

Ebeveyn () Akraba () Arkadaş () Diğer sığınmacılar ()

14. Aylık toplam geliriniz ne kadar?

0-249TL () 250-499TL () 500-749TL () 750-999TL ()

1000-1249TL () 1250TL üzeri ()

15. Ailenizin aylık toplam geliriniz ne kadar?

0-249TL () 250-499TL () 500-749TL () 750-999TL ()

1000-1249TL () 1250TL üzeri ()

16. Ne kadar süredir Türkiye’de yaşıyorsunuz:

17. Nerede konaklıyorsunuz?

Devlet yurdu () Özel yurt () Aile evi () Öğrenci evi () Pansiyon ()

18. Kim ya da kimlerle yaşıyor?

Tek başına yaşıyor () Aile () Arkadaş () Akraba () Sığınmacılar ()

19. Evini veya kaldığınız odayı kaç kişi ile paylaşıyorsunuz:

20. Tanı konulmuş herhangi bir fiziksel veya ruhsal rahatsızlığınız var mı?

Evet () Hayır ()

20. Herhangi bir engellilik durumunuz var mı?

Hayır () Ortopedik engelli () Zihinsel engelli () Görme engelli () Diğer ()

20. Ebeveynlerin durumu:

Anne/Baba sağ ve birlikte () Anne/Baba sağ ancak ayrı () Anne hayatta değil () Baba Hayatta değil () Anne ve baba hayatta değil ()

23. (Eğer hayattaysa) Annenizin eğitim durumu:

24. (Eğer hayattaysa) Babanızın eğitim durumu:

25. Herhangi bir dini inancınız var mı?

Hayır () Evet () *Cevabınız evetse nedir?*

26. Şu anda romantik ilişkiniz var mı?

Yok () Var () *Varsa ne kadar süredir birliktesiniz?*

27. Türkiye'ye gelmeden Türkçe biliyor muydunuz?

Evet () Hayır ()

28. Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'de akrabalarınız var mıydı?

Evet () Hayır ()

29. Suriye'de herhangi bir konuda psikolojik yardım aldınız mı?

Aldım () Almadım ()

30. Türkiye'de daha önce herhangi bir psikolojik yardım aldınız mı?

Aldım () Almadım ()

EK-B: Görüşme Formu

SÜRIYE'DEKİ YAŞAM İLE İLGİLİ SORULAR

1. Nerede doğdunuz ve büyüdüünüz?

2. Doğup büyüdüğünüz ortam nasıldı?

-Ailenizde ve sosyal çevrenizde önemli olan değerler nelerdi?

-Geleneksel mi modern mi?

-Ailenizle birlikte mi yaşıyordunuz? Cevabınız hayırsa neden ayrı yaşıyordunuz?

3. Suriye'de sosyo-ekonomik seviyeniz nasıldı?

-Aylık geliriniz sizin ihtiyaçlarınızı karşılıyor muydu?

-Katıldığınız kültürel etkinlikler var mıydı? Cevabınız evetse, hangi tür etkinliklere katılırdınız?

4. Suriye'deki eğitim hayatınız nasıldı?

-Hangi mesleği seçmek istiyordunuz?

-Okuduğunuz bölümü isteyerek mi tercih ettiniz?

-Aldığınız eğitimden memnun muydunuz?

5. Şive, mezhep, etnik grup bakımından çevrenizdeki insanlarla aranızda farklılık var mıydı?

-Cevabınız evetse bu farklılıklar size ne hissettiriyordu?

6. Suriye'deki savaş öncesinde ruh sağlığınıza olumsuz etkileyen problemler var mıydı?

-Cevabınız evetse, bunlar ne tür problemlerdi?

-Bu problemlere sebep olan etmenler sizin için nelerdi?

-Bu problemlerle ilgili bir uzmandan yardım almaya ihtiyaç duydunuz mu?

-Bu problemlerle başa çıkmak için yardım alabileceğiniz kaynaklar var mıydı? Cevabınız evetse bu kaynaklara rahatça başvurabiliyor muydunuz?

7. Suriye'deki ilk sıcak çatışmalar sizi nasıl etkiledi?

-Fiilen bir çatışmaya tanık oldunuz mu? Cevabınız evetse, bunun sizin üzerinde etkisi ne oldu?

-Ailenizde veya yakın çevrenizde kayıp verdiniz mi? Cevabınız evetse, bu kayıp nasıl yaşandı?

TÜRKİYE'YE GELME KARARI VE SÜRECİLE İLGİLİ SORULAR

1. Türkiye'ye gelmeye ne zaman karar verdiniz?

-Türkiye'ye gelme kararınızı ne gibi etmenler belirleyiciydi?

2. Türkiye sizin için hedef ülke miydi geçiş ülkesi mi?

-Türkiye'den beklentileriniz nelerdi?

3. Suriye'den ayrılıp Türkiye sınırlarına girerken neler yaşadınız?

-Yaşadıklarınız size ne hissettirdi?

-Türkiye'ye gelme kararı verdikten sonra Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor muydunuz?

4. Türkiye'ye gelirken belirsizlik, kaygı ve endişeleriniz var mıydı?

-Cevabınız evetse, bu belirsizlikler, kaygı ve endişelere sebep olan etmenler nelerdi?

-Farklı bir dil, kültür ve topluluğun olduğu bir coğrafyaya gidecek olmak size neler düşündürüyordu?

5. Türkiye'ye gelirken geride bıraktığınız şeyler var mıydı? Varsa geride bıraktıklarınız size ne hissettirdi?

TÜRKİYE'YE ENTEGRASYON İLE İLGİLİ SORULAR

1. Türkiye'ye ilk geldiğinizde neler yaşadınız?

2. Sizin için başka ülkede yaşamamanın zorlukları nelerdir?

-Türkiye'de ne gibi etmenler sizde stres yaratıyor?

-Türkiye'de başa çıkamayıp sizi zorlayan yaşantılarınız oldu mu? Varsa nelerdir?

-Kendinizi savunması veya çaresiz hissettin mi? Cevabınız evetse hangi durumlarda hissettiniz?

3. Türkiye'ye geldiğinizden beri ev sahibi halk tarafından siz ve yakınlarınız şiddet veya ayrımcılığa maruz kaldınız mı?

-Cevabınız evetse, ne gibi etmenlerden dolayı ayrımcılığa maruz kaldınız?

Sonda: Ekonomik durumunuzdan dolayı problem yaşadınız mı?

Dil arkadaş edinmenizde problem oluşturdu mu?

Etnik kökeniniz kabul edilmenizi zorlaştırdı mı?

Kültürel kimliğinizden dolayı dışlandınız mı?

-Ev sahibi halk tarafından ülkenize dönme konusunda şiddet veya baskı gördünüz mü?

4. Türkiye'de ruh sağlığınız için koruyucu (iyi gelen) faktörler nelerdir?

-Türkiye’de yaşadığınız olumsuz olaylara karşı kendinizi dayanıklılık açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

5. Türkiye’de yaşamakla ilgili geleceğe dair düşünceleriniz nelerdir?

-Şu an ki ekonomik durumunuz sosyal hayatını nasıl etkiliyor?

- Kalıcı yurt olarak gitmeyi planladığınız başka ülkeler var mı?

-Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı almak ister misiniz? Cevabınız evetse, bunda etkili faktörler nelerdir?

-Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

ÜNİVERSİTE HAYATI İLE İLGİLİ SORULAR

1. Üniversiteye başladığınızdan beri öğretmenleriniz tarafından herhangi bir ayrımcılığa maruz kaldınız mı?

-Cevabınız evetse, bu notlarınızı nasıl etkiledi?

2. Bir üniversiteli olarak başınız sıkıştığında veya canınız sıkıldığında okuldaki veya dışarıdaki herhangi birinden yardım alma ihtiyacı hissettiniz mi?

-Cevabınız evetse, nasıl bir yol izlediniz?

-Suriye’deki tanık olduğunuz savaş, Türkiye’de yaşadığınız sorunları anlamlandırmada nasıl bir etkisi oldu?

3. Üniversitede sizi zorlayan durumlar için kişi/kişilerden psikolojik destek aldınız mı?

-Cevabınız evetse, bu kişi/kişilerin size karşı tutumları nasıldı? Bu destek bir işe yaradı mı?

-Cevabınız hayırsa, çevrenizdeki kişi/kişilerden yardım almanıza neden olan faktörler neler? Neler yaşayacağınızı düşünüyorsunuz?

4. Üniversitenin size sunduğu imkânları ve üniversitedeki eğitim hayatını nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Bölümünüzü isteyerek mi tercih ettiniz?

-Aldığınız eğitimle Türkiye’de kendinize gelecek görüyor musunuz?

-Eğitim hayatınızla ilgili hedefleriniz neler?

-Aldığınız eğitimi yeterli görüyor musunuz/Başka ülkede eğitim almak ister misiniz?

-Sizce Suriye’deki ile burada verilen eğitim arasında farklılıklar var mı? Cevabınız evetse bunlar nelerdir?

5. Üniversitede veya çevrenizde sosyal etkinliklere katıldınız mı?

-Cevabınız evetse, bu etkinlikler ev sahibi halkla kaynaşmanızı nasıl etkiledi?

-Ev sahibi halkla iletişime kurmada ilk adımı siz mi attınız yoksa karşıdan mı beklediniz? İlk adımı atmak veya karşıdan beklemek size ne hissettirdi ve sonuçları nasıl oldu?

-Cevabınız hayırsa, neden katılmadınız?

6. Bir üniversite öğrencisi olarak hayatınızda neler değişirse Türkiye'ye tam olarak uyum sağlayabildiğinizi söyleyebilirsiniz?

-Buraya alıştım demenizden sonra kendinizi nasıl tanımlarsınız?

EK-C: Gönüllü Katılım Formu

Sayın katılımcı;

Adım Özgür Salih KAYA. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaktayım. Bunun yanı sıra hali hazırda Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak görevimi sürdürmekteyim.

Yüksek Lisans tezi kapsamında yürütülen bu çalışmada Suriyeli sığınmacı üniversite öğrencilerinde sosyal uyum süreci olgusunu incelemek için derinlemesine mülakatlar yapacağım. Bu görüşmeleri yapmadan önce Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli bütün izinleri temin ettim.

Sosyal uyumun gerçekleşmesi adına ülkemizde sunulan hizmetler yetersiz olmakla birlikte, ne yazık ki yeterince de adım atılmamaktadır. Ülkemizdeki sayıları kayıtlı olmayanlar da düşünüldüğünde beş milyonu bulduğu söylenen Suriyeli sığınmacılara yönelik yürütülen çalışmalar yetersiz kalmakla birlikte özellikle psikoloji ve psikolojik danışma alanında istenilen düzeyde değildir. Araştırma; Suriyeli sığınmacı üniversite öğrencilerinin Türkiye'ye olan sosyal uyum sürecini kapsamı açısından önem taşımaktadır. Araştırma kapsamında sığınmacı gençlerin yaşadıkları sorunlara temas edilmesinin yaygın etkiyi arttıracak ve somut göstergeleri olan çalışmalarla birlikte sosyal uyum sürecinin temellerinin daha sağlam atılacağına inanılmakta ve bu göstergeler araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada alınan tüm bilgiler yalnızca araştırmada kullanılacak olup; herhangi bir üçüncü şahıs ile paylaşılması söz konusu olmayacaktır. Katılımcıların sormak istedikleri herhangi bir konu olduğunda çekinmeden sorabileceklerdir. Katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır ve katılımcılar dilediğinde araştırmadan ayrılabilirler. Bunun yanı sıra yalnızca bütün soruları cevaplanan ölçekler araştırmaya dâhil edilecektir. Katılımcılar araştırmayı bıraktıklarında herhangi bir sorumluluk altına girmeyeceklerdir.

Araştırmanın kişisel bilgi formunun doldurulması ve görüşmelerin gerçekleştirilmesi ortalama 1 saat tahmin edilmektedir. Görüşme esnasında ve tüm

Çalışma boyunca çevirmen kullanılmadan, Türkçe yapılacaktır. Katılımcılarla yapılacak görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilecektir. Çalışmada katılımcıların fiziksel ve ruh sağlığını tehdit edici veya risk içeren sorulara yer verilmemiştir. Fakat her türlü tehdit edici unsuru en aza indirmek için katılımcılara yanıt vermek istemedikleri sorular olunca bunlara cevap vermeme haklarının olduğu kendileriyle paylaşılacaktır. Ayrıca katılımcıları rahatsız edecek herhangi bir soru veya sorun olursa kendilerine istekleri doğrultusunda psikolojik danışma yardımı verilebilecektir. Veri toplama süreci 30 Mart 2019 ile 15 Nisan 2019 tarihleri arasında planlanmaktadır. Yukarıdaki metni okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz aşağıda bulunan katılmak istiyorum kutucuğunu doldurarak araştırmaya başlayabilirsiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Sorumlu Araştırmacı

Doç. Dr. İbrahim KEKLİK

Hacettepe Üniversitesi,

Eğitim Bilimleri Bölümü,

Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.B.D.

06800, Beytepe/ ANKARA

Tel: 0312 297 85 50

Çalışmaya katılmayı **istiyorum**

()

Çalışmaya katılmayı **istemiyorum**

()

Yardımcı Araştırmacı

Arş. Gör. Özgür Salih KAYA

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Eğitim Fakültesi B Blok No: 115

Çayeli/ RİZE

Tel: 0507 008 78 96

AD-SOYAD:

TARİH:

İmza

EK-Ç: İçerik Analizi Sonucu Elde Edilen Bulguların Kategori-Tema-Alt Tema-Kod Tablosu

KATEGORİLER	TEMALAR	ALT TEMALAR	KODLAR
1.SURİYE'DEKİ HAYAT	ÇOCUKLUK ÇAĞI	Aile yapısı	Birliktelik, modern, serbest, rahat, anlayışlı, güven, bağlılık, disiplin, eşitlik, geleneksel, koruyucu, kısıtlayıcı, baskıcı, el âlem ne der, geniş aile, kalabalık, erken evlilik, muhafazakâr, birbirini koruma
		Ailesinin değerleri	Yardımseverlik, hoşgörü, sevgi, saygı, din, bayramlaşma, namaz, ziyaret, iyi ilişkiler, paylaşmak, güzel ahlak, iyilik, ayrımcılık yapmamak, okumak
	SAVAŞ ÖNCESİ YAŞANTI	Sosyoekonomik durum	Bereketli topraklar, iyi ekonomik durum, rahat yaşam, zengin, dükkân, villa, fırın, arsalar, araba, kamyon, ucuz hayat, yüksek standartlar, kültür gezileri, kurs, sinema, tiyatro, sosyal, turnuvalar, konferanslar yetersiz, konser yok
		Eğitim	Liseyi bitirmek, üniversitenin yarıda kalması, genel kültür iyi, yeterli hocalar, İngilizce yetersiz, sayısalda geride, ezber sistemi, öğretmenler yetersiz, öğrenciye değer verilmemesi, aşağılayan hocalar, meslek farkındalığı düşük, kendine uygun meslek seçimi, okul her şeyden önemli
		Ruh sağlığı	Baskı, ebeveynle çatışma, ebeveynlerin kavgası, üzüntü, korku, ağlama, hassaslaşma, bozuk psikoloji, ergenlik sorunları, mutsuzluk, engellenme, desteklenmeme, sıkılmak, bezginlik, güçsüzlük, trauma
	SAVAŞIN ETKİLERİ	Şiddet	Darp edilme, saldıran, hakaret, silah, çatışma, direnme, özgürlük çağırısı, ateş, mallara el koyma, gaz bombası, ses bombası, taş atma, biber gazı, tazyikli su, ölümler, yaralanmalar, işkence
		Dışlanma	Din, mezhep, ırk, kıskırtma, bölme, ayrıştırma, düşmanlık, olumsuz algı, yalan, kandırılma, kardeş, çok kültürlülük, önyargı, rejim yanlısı, rejim karşıtı, susma, ötekileştirilme,
		Yoksulluk	Evlerin yakılması, arabaların alınması, malların bombalandı, her şeyi kaybetme
		Kariyer planları	Okulun bombalanması, eğitimin aksaması, hedeflerin ertelenmesi
		Yerinden edilme	Sürgün, evden kaçış, zorunlu göç, güvenli yer arayışı, korku, insan öldürmeyi istememek, tutuklanma korkusu, mecburiyet, ölüm tehlikesi, sıcak çatışmalar
		Ruh sağlığı	Akrabaların yaşadığı kötü şeyler, aklını yitirme, delirme, trauma , psikolojinin bozulması, endişe, üzüntü, çaresizlik, karamsarlık, ölüm korkusu, kayıplar, uykusuzluk, açlık, yoksulluk, suçluluk, nefret, düşmanlık,
2.TÜRKİYE'YE GEÇİŞ	GEÇİŞ FAKTÖRLERİ	Aile/çevre	Akrabaların Türkiye'de olması, aile kararı, çevresel baskı, istihbarat, kaybedilenler, katil olmamak, aileye özlem
		Gelecek beklentisi	Hayatta kalmak, güvenlik, para kazanmak, iyi koşullar
		Ruh sağlığı	Kötü rüyalar, çaresizlik, aşırı kilo kaybı, kafaya takmak, panik, mantıksız davranmak, donup kalmak, canının derdine düşme, ayakta kalmak zorunda olmak, psikolojik dayanıksızlık, şaşkınlık, yas
		Kariyer tercihleri	Okumak istemek, kadının okutulmaması, iyi koşullarda eğitim, Türkiye'deki iyi üniversiteler, hayaller, okuldan uzak kalmak
	İLK YAŞANTILAR	Kültür	Yemekler, akraba bağları, bayramlar, çalışma saatleri, gelenekler, dil, Türk kültürü, cami motifleri
		Belirsizlikler	Ne olacak?, geri mi dönecek?, kaygı, iletişim, yeni insanlar, yeni kültür, iklim, ölmek/yaşamak ikilemi, farklılıklar, kaçak gelmenin sonuçları, işsizlik, barınma, geri dönüp dönmeme,
		Olumlu deneyimler	Güvenli yollar, iyi Türk askerleri, güvenli insanlar, iyi davranışlar
	TÜRKİYE'DEN BEKLENTİLER	Olumsuz deneyimler	Tek başınalık, rejim askerleri, sınırda çatışma ve ölümler, dolandırılma
		Eğitim	Üniversite kazanabilmek, iyi üniversite okumak, dil öğrenebilmek, profesör tanımak, denklik almak
		Kabul edilme	Dışlanmamak, dövülmemek, hor görülmemek, düzen kurabilmek, sevilme, değerli hissetmek
		Güvenlik	Rahatça gezebilmek, ölüm korkusu hissetmemek
		Ekonomik durum	İş verilmesi, para kazanmak, aileme yardımcı olabilmek

EK-Ç: İçerik Analizi Sonucu Elde Edilen Bulguların Kategori-Tema-Alt Tema-Kod Tablosu (devamı)

3. TÜRKİYE'YE ENTEGRASYON	RİSK FAKTÖRLERİ	Suriye'de bıraktıklarım	Oda, defterler, anılar, çalışma masası, özel eşyalar, kardeş, ölen akrabalar, vatan, millet, araziler, evler her şey, ruh
		Dışlanma	Önyargı, insanların söyledikleri, hakkımda düşünenler, ideoloji, ırk, ötekileştirilme, Suriyeli olmak, dil yetersizliği, kötü sözler, giyim tarzı, haksızlık, eşitsizlik, yalnızlık, nefret, tek takılmak zorunda olmak
		Eğitim	Yetersiz kaynak, kısıtlı imkânlar, hazırlık, dil, bilinçsizlik, bilgisizlik, ulaşım, mesafe, kötü koşullar, denklik
		Ekonomi	Burs alamama, evsizlik, işsizlik, yoksulluk, parasızlık, fazla kiralar, pahalılık
		Haksız söylentiler	Dedikodu, fakir, bedava yaşıyorlar, burs alıyorlar, maaş alıyorlar, kira vermiyorlar, sınavsız üniversiteye giriş
		Dil	İletişim kuramamak, konuşamamak, anlamamamak, sesini çıkaramamak, çekinmek
		Sosyal ve psikolojik destek	Kimsesizlik, yalnızlık, ailenin olmayışı, sevdiğilerim uzakta, konuşacak birinin olmayışı, yaşıt arkadaş yok, yardım alacak kuruluş olmayış, psikolojik yardım alamamak, derdini paylaşamamak, içine atmak
		Cinsiyet	Kadın, taciz, zayıflık, korku, hassaslık, savunmasızlık
	KORUYUCU FAKTÖRLER	Üniversite eğitimi almak	Kalemle cihat, eğitimle savaş, bilgi arttırmak, entelektüellik, iyi hocalar, iyi eğitim ortamı
		Sosyal destek kaynakları	İyi arkadaşlar, yardım eden insanlar, yurttaki görevliler, ailem
		Önyargının olmaması	Dışlanmama, dinlenme, sevilme, ötekileştirilmeme, Suriyelilerden rahatsız olunmaması, anlayışlı insanlar
		Dil	Türkçe konuşabilmek, iletişim kurabilmek, anlaşabilmek, derdini anlatabilmek, ikinci yabancı dil bilmek
		Güvenli bir ülke olması	Savaş olmaması, bomba patlamaması, rahatça yaşamak, rahat seyahat edebilmek, tehdit olmaması
			Yardım eden insanlar, geleceğe dair olumlu bakış, geleceğin belirsizliği, geçici korunan olmak, iyi hayaller
		Bireysel özellikler	Kafaya takmamak, samimi olmak, güçlü, yılmazlık, dirayet, azim, pes etmemek, çaba, kendilik, bölüm birincisi, geçmişe takılmak kendine söz vermek, olumsuz görmemek, olumlu bakış açısı, kendini sevdirebilmek, saygı, takdir, adam yerine konma, derslerin iyi olması, derece, iyi notlar, özgüven, geleceğe olumlu bakış, havaller
			Saygı, takdir, adam yerine konma, derslerin iyi olması, bölüm birincisi, derece, iyi notlar, özgüven,
		Suriyeliler	Suriyeli vatandaşlar, kendi halkından olanlar, kendi toprağının insanı, paylaşım, azınlık
		Ekonomik durum	Maddiyat, istediğini alabilmek, istediğini yiyecek, istediğin yere gidebilmek, sosyalleşmek, işsizlik, özel yurt,
	GELECEK BEKLENTİLERİ	T.C. vatandaşı olmak	Çalışabilmek, daha fazla iş imkânı, sigortalı iş, uzmanlık, kendi işyerini açabilmek, yatırım, projeleri hayata geçirebilmek, maaş farkı, KPSS'ye girebilmek, daha iyi eğitimler, Türkiye'ye faydalı olmak, yüksek lisans yapabilmek, doktora, daha rahat yaşamak, banka hesabı açabilmek, vasıf, kalite, hak, evlenmek, ailenin kamptan çıkma ihtimali, seyahat, pasaport, hareket özgürlüğü, minnettarlık, katkı, yardım, iyilik, destek, gönül borcu, kimlik, oturma izni, göç idaresi, kültür, gelenek görenek, tarihi geçmiş, birbirine benzemek, yardımsever, anlayışlı, din, güç, sözü geçen ülke
		Suriye'ye geri dönmek	Savaş biterse, anavatan, topraklar, akrabalar, geçmiş, Suriye'ye özlem
	DAYANIKLILIK		Güçlenmek, zorluk, ağır iş, rahatlık, mücadele, direnme, olgunlaşma, büyüme, çaba, kanaatkâr, düşük beklenti, duyarsızlaşma, pes etmemek, çaresizlik, güçsüzlük, dayanamama, zorlanma, tutunamama
4. ÜNİVERSİTE YAŞAMI	DİŞLANMA/AİDİYET		Küçük görülme, iğneleme, ötekileştirilme, önemsenmeme, kınama, hor görülme, tek başlılık, kinaye, laf atma, genelleme, sahiplenme, sevilme, ek ders verme, yardımcı olma, destek verme, tekrar anlatma, ayırmama, kayırmama, iyi hocalar, anlayışlı arkadaşlar, kardeş, ilgili olma, motivasyon, sıcaklık, takdir, tebrik, hediye
	ÜNİVERSİTENİN İMKÂNLARI	Sosyal faaliyet	Farklı insanlarla tanışma, kendi kültürünü tanıtmak, kaynaşma, sıcaklık, özgüven, uyum, aidiyet, kabul, sosyal beceri, bol aktivite, eğlence, kendini geliştirme, kermes, saygı, sevgi, güven, ortak hobiler
		Eğitim kalitesi ve kariyer planları	Bilgi, kaliteli hocalar, bol materyal, üniversitenin köklü oluşu, kendini yetiştirme, yüksek lisans, doktora, ilave eğitimler, yabancı dil, kaliteli eğitim, kendine güven, kadına değer verilmesi,
		Burs/Barınma	Yurt, ekonomik destek, okula yakınlık, uygun konaklama, ihtiyaçları karşılayabilmek, yardım
		Ruh sağlığı desteği	İlgi, anlayış, psikolojik destek, yalnız hissetmeme, rahatlık, sıkıntılardan kurtulma, kendini tanıma, büyüme, güvende hissetme, güçlü hissetme, özgüven, mutlu hissetme, kişisel gelişim, kendini aşma

EK-D: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 19.02.2019 10:52
Sayı: 35853172-300-E.00000457131

E.00000457131

Sayı : 35853172-300
Konu : Özgür Salih KAYA Hk.

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 01.02.2019 tarihli ve 51944218-300/00000441858 sayılı yazı.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencilerinden Özgür Salih KAYA'nın Doç. Dr. İbrahim KEKLİK danışmanlığında hazırladığı "Suriyeli Sığınmacı Üniversite Öğrencilerinde Sosyal İçerme: Nitel Bir Çalışma" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 05 Şubat 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 381e7398-49d5-49d5-a376-603f50363687 koduyla erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Duygu Didem İLFP

EK-E: Etik Beyannamesi

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

10.12.2019

(imza)

Özgür Salih KAYA

EK-F: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu

26/05/2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Göç Sürecindeki Uyum Yaşantıları

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
26/05/2019	237	432013	17/05/2019	%6	1136160849

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Özgür Salih KAYA
Öğrenci No.: N17122537
Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Programı: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

İmza

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
(Doç. Dr. İbrahim KEKLİK)

EK-G: Thesis Originality Report

26/05/2019

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Institute of Educational Sciences

Thesis Title: Adjustment Experiences of Syrian University Students Who Are Under Temporary Status Through Their Migration Process

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using Turnitin plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
26/05/2019	237	412013	17/05/2019	%6	1136160849

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Özgür Salih KAYA
Student No.: N17122537
Department: Institute of Educational Sciences
Program: Psychological Counseling and Guidance
Status: ☒ Masters ☐ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
(Doç. Dr. İbrahim KEKLIK)

EK-H: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...10.1.06.12019

Özgür Salih KAYA

Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

(1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metodların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3 şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7.1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarda yapılan işbirliği protokollü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

